

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EDA AKDEMİR

KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNU YAZARLARIN
ROMANLARINDA KADININ YERİ

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eda AKDEMİR

KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNU YAZARLARIN
ROMANLARINDA KADININ YERİ

Danışman

Doç. Dr İlkey KUTLAR

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Eda Akdemir'in bu çalışması, jürimiz tarafından Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Doç. Dr. Tülin Sepetci	(İmza)
Üye (Danışman)	: Doç. Dr. İlkay Kutlar	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Ş. Gözde Yirmibeşoğlu	(İmza)

Tez Başlığı: Köy Enstitüsü Mezunu Yazarların Romanlarında Kadının Yeri

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 22 / 01 /2024

Mezuniyet Tarihi : 22 /02 /2024

Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Köy Enstitüsü Mezunu Yazarların Romanlarında Kadının Yeri” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Eda AKDEMİR

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.... / .... / 20...

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri		
Adı-Soyadı	Eda Akdemir	
Öğrenci Numarası	202252046806	
Anabilim Dalı	Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet A.B.D.	
Programı	Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Y.L.	
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri		
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. İlkay Kutlar	
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Köy Enstitüsü Mezunu Yazarların Romanlarında Kadının Yeri	
Turnitin Bilgileri		
Ödev Numarası		
Rapor Tarihi		
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %.....	Alıntılar dahil: %.....
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ..... sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: ( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. ( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim. Gerekçe: Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Doç. Dr. İlkay Kutlar		

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖY ENSTİTÜLERİNİN TARİHÇESİ, KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNLARININ VE KÖY ROMANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Köy Enstitülerinin Kuruluşu.....	4
1.2. Köy Enstitülerinin Kapanması.....	12
1.3. Köy Enstitülerinin Toplumsal Cinsiyete Yaklaşımı	14
1.4. Köy Enstitüsü Mezunu Yazarlar ve Edebiyattaki Yeri.....	26
1.4.1. Talip Apaydın'ın Edebi Hayatı ve Kişiliği	30
1.4.2. Fakir Baykurt'un Edebi Hayatı ve Kişiliği	34
1.4.3. Kemal Bilbaşar'ın Edebi Hayatı ve Kişiliği.....	36
1.4.4. Ümit Kaftancıoğlu'nun Edebi Hayatı ve Kişiliği.....	37
1.5. Köy Romanlarının Edebiyattaki Yeri	37
1.5.1. Naturalizm (Doğalcılık)	38
1.5.2. Toplumsal Gerçekçiler(1923-1950) ve Özellikleri	40

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN ÇALIŞMALARI PERSPEKTİFİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Cinsiyet	42
2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	42
2.3. Feminist Edebiyat Eleştirisi	44
2.4. Ekososyoloji Kuramı	45
2.5. Ekofeminizm Kuramı	46
2.6. Önceki Çalışmalar.....	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal	48
3.2. Yöntem.....	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Talip Apaydın'ın Eserleri	54
4.1.1. Emmioğlu	54
4.1.2. Köylüler.....	61
4.2. Fakir Baykurt'un Eserleri	78
4.2.1. Onuncu Köy	78
4.2.2. Köygöçüren	91
4.3. Kemal Bilbaşar'ın Eserleri.....	103
4.3.1. Zühre Ninem	103
4.3.2. Cemo	108
4.4. Ümit Kaftancıoğlu'nun Eserleri.....	124
4.4.1. Tüfekliler.....	124
4.4.2. Yelatan	132
4.5. Genel Değerlendirme	144
 SONUÇ	 153
KAYNAKÇA.....	156
ÖZGEÇMİŞ	163

KISALTMALAR LİSTESİ

C	Cilt
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	Çeviren
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Örn	Örneğin
S	Sayı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
UNDP	United Nations Development Programme
vb.	Ve Benzeri
vd.	Ve diğerleri
Yay. haz.	Yayına Hazırlayan

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. Köy Enstitülerinde Verilen Dersler	8
Tablo 3.1. Köy Enstitüsü Mezunu Yazarların İlgili Romanlarıyla Kodlanması	49
Tablo 4.1. İncelenen Romanlarda Kadınları Yücelten ve Yeren Söylemler.....	147
Tablo 4.2. İncelenen Romanlarda Erkekleri Yücelten ve Yeren Söylemler.....	149
Tablo 4.3. Genel Değerlendirmenin Nicel Veri Analizi	151

ÖZET

Bu tezde 1945-1980 yılları arasında Cumhuriyet Edebiyatı yazarlarından Köy Enstitüsü mezunu yazarlarından toplumsal gerçekçi yazarlar Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar ve Ümit Kaftancıoğlu'nun toplamda 8 tane romanı nitel veri araştırma yöntemleriyle incelenerek toplumsal cinsiyet bakış açısıyla derinlemesine ve karşılaştırılmalı analizi ve incelemesi amaçlanmıştır. Bu tezin diğer bir amacı, 1945-1980 yılları arasındaki toplumsal değişimler ve toplumsal konjoktörün köy edebiyatı romancılığına toplumsal cinsiyet açısından nasıl yansıdığını araştırmaktır. Bu tezde, ilgili bu 4 yazarın incelenen 2'şer romanının söylem analizi bu tezin metodolojisinde belirtilen kriterlere bağlı olarak toplumsal cinsiyet bağlamında gerçekleştirilmiştir.

Köy Enstitüleri, var oluş sürecinde her ne kadar toplumsal cinsiyet eşitliğine dair karma eğitim imkanı sunsalar da bu tezde görüleceği üzere Köy Enstitüsü mezunu olan bu yazarların romanlarında da görüleceği üzere toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtan bir tutum sergiledikleri görülecektir. Köy Enstitüsü mezunlarının öne çıkan yazarlarının hepsi erkek olmakla birlikte multidipliner biçimde toplumsal cinsiyet bakış açısıyla yazılan bu tezde, bu tezde bahsi geçen yazarların ilgili romanlarında kadın figürlerinin, imajlarının ve temsiliyetlerinin nasıl ele alındığı incelenmiştir. Bu köy romanlarının hepsinde kırsal alanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı ataerkil(patriarkal) sistemin zihniyetinin varlığına rastlanılacaktır. Bu yazarların, incelenen köy romanlarında eril dilin kullanımın ve ataerkil edebî üslubun yaygınlığı görülecektir.

Köy Enstitülerinin var oluş sürecinde, kırsal alandaki sosyolojik ve iktisadi değişimler, bu köy romanlarında köy romanlarının yazıldığı dönemdeki kadının aile ve kırsal yaşamda da değişiklere yol açtığı için bu köy romanlarında kadının yeri toplumsal cinsiyet bağlamında kadının aile ve kırsal yaşam içerisinde de değişikliğe yol açtığı görülecektir.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Köy romancılığı, Toplumsal Cinsiyet, Kadın, Ataerkillik

SUMMARY

THE PLACE OF WOMEN IN THE NOVELS OF THE VILLAGE INSTITUTE GRADUATE AUTHORS

In this thesis, a total of 8 novels by Republican Literature writers, Village Institute graduates, and social realist writers Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar and Ümit Kaftancıoğlu, were examined with qualitative data research methods, and an in-depth and comparative analysis and review was aimed from a gender perspective. And, another aim of this thesis is to ultimately investigate how the social changes and social conjuncture between 1945 and 1980 were reflected in village literature novels in terms of gender. In this thesis, the discourse analysis of 2 novels of these 4 authors examined was carried out in the context of gender, depending on the criteria specified in the methodology of this thesis.

Although Village Institutes offer mixed education opportunities regarding gender equality during their existence, as will be seen in this thesis, it will be seen that these writers, who are graduates of the Village Institute, display an attitude that reflects gender inequality, as can be seen in their novels. Although all of the prominent writers of Village Institute graduates are men, this thesis, written multidisciplinary from a gender perspective, examines how female figures, images and representations are handled in the relevant novels of the writers mentioned in this thesis. In all of these village novels, the mentality of the patriarchal system based on gender inequality in rural areas will be encountered. Moreover, the use of masculine language and the prevalence of patriarchal literary style will be seen in their village novels.

During the existence of the Village Institutes, it will be seen that the sociological and economic changes in the rural areas led to changes in the family and rural life of women in the period when the village novels were written, and that the place of women in these village novels led to changes in the family and rural life in the context of gender.

Key words : Village Institutes, Village novelism, Gender, Woman, Patriarchy

TEŞEKKÜR

Tez çalışma döneminde her türlü yol gösterici olan, pozitif davranışlarıyla beni cesaretlendiren, çok derin bilgi birikimiyle bu akademik çalışmama farklı paradigmalardan bakmamı sağlayan birlikte çalışmaktan, bu akademik çalışmayı yapmama ilham olan, akademik olarak her zaman koşulsuz desteğini gördüğüm ve daima öğrencisi olmaktan gurur duyduğum çok değerli hocam Doç. Dr İlkey Kutlar’a sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı Öğretim Üyesi hocalarıma, kendime ve aileme sonsuz şükranlarımı sunar ve teşekkür ederim.

Eda AKDEMİR

Antalya, 2024

GİRİŞ

Bu çalışma ile toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı karma eğitime sahip Köy Enstitülerinden mezun olup öğretmenlik yapan yazarların romanlarında kadının yerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu kapsamda ele alınan yazarların edebi kişilikleri toplumsal cinsiyet eşitliği açısından incelenmiştir. Ayrıca yazarların eril dile ve ataerkil edebi üsluba sahip olup olmadığı tespit edilmiştir.

Köy Enstitüleri fikri oluşuncaya kadar kırsal alanda eğitim reformu adına gerçek anlamda bir proje hayata geçirilmemiştir. Köy Enstitülerinin kuruluş amacı; eğitim yoluyla tarımsal ekonomiyi rasyonelleştirmek ve köy halkını kırsal yaşamda iktisadi, sosyolojik ve kültürel hayatta etkin kılmak, bilinç ve farkındalık düzeyini yükseltmekti. 2. Dünya Savaşı (1939-1945) sırasında Türkiye’de öğretmen yetiştirmek ve kırsal kesimde kalkınmayı sağlamak amacıyla kurulan eğitim kurumu niteliğinde olan ve Türkiye’de o dönemin kırsal alanında eğitim ve ziraat alanında değişim ve dönüşümlere yol açan “Köy Enstitüleri”, sadece kuruluş sürecinde değil var oluş sürecinde de Türk eğitim sistemi başta olmak üzere Türk toplumunda köklü değişimler oluşturarak Türk toplumunda yeni bir ivme kazandırmıştır. Bu köklü değişimler toplumsal cinsiyet bağlamında da önemli değişimler oluşturmıştır. Köy Enstitüleri sadece kırsal alanda görülen köy eğitimi için değil, tüm Türk eğitimi için de çok önemli neticeler ortaya çıkarmada rol oynayan Köy Enstitüleri, Türk toplumunda ve eğitiminde meydana gelen değişimler, Türk Edebiyatı’nda da edebi ve estetik açıdan köklü değişimlere yol açmıştır. Bu hususta Türk Edebiyatında, köy edebiyatı romanlarının özellikle 1945-1970 yılları arasında ivme kazanmasıyla birlikte özellikle 1970’li yılların Cumhuriyet Edebiyatı döneminde aktüel açıdan önemli yeri olsa da köy romanları üzerine toplumsal cinsiyet açısından akademik çalışmaların azlığı ve yetersizliğinden dolayı genel olarak Cumhuriyet Edebiyatı Dönemi’nde (1945-1980) köy edebiyatı sosyolojisine toplumsal cinsiyet bağlamında farklı bir paradigma kazandırma amacıyla bu tez araştırması amaçlanmıştır.

Bu tezin ilk bölümünde, Köy enstitülerinin kuruluş ve kapanma süreci ele alınmakla birlikte Köy Enstitüleri hakkında geniş çerçevede önbilgilere akademik bazda yer verilmiştir. Bu bölümde, Köy enstitülerinin var oluş sürecinde, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ele alınmakla birlikte, Köy Enstitülerinin toplumsal cinsiyet bağlamında eşitlikçi bir yapıya sahip olan veya olmayan bir eğitim kurumu olduğu da sorgulanmıştır. Bu bölümde bu hususta bu hususta köy enstitülerinde verilen derslerin eğitim ve öğretim programları çerçevesinde teorik

olarak verilen ve uygulanan derslerin toplumsal cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu tezin ilk bölümünde, Köy Enstitüsü mezunu yazarlarından Talip Apaydın, Fakir Baykurt ve Mahmut Makal'ın ve Köy Enstitüsüne yönelik akademik çalışmalarda bulunmuş Kirby, Soysal, Kanad ve Tonguç'un toplumsal cinsiyet bağlamında, Köy Enstitülerinde öğrenim görüyorlarken ele aldıkları hatıratlarına, otobiyografilerine ve röportajlarına yer verilerek kadın-erkek eşitliğine yönelik tutum ve analizlerine de yer verilmiştir. Bu tezin ilk bölümünde, köy edebiyatı romancılığı, naturalizm ve toplumsal gerçekçilik hakkında akademik bazda literatür özetlerine yer verilerek Köy Enstitüsü mezunu yazarların da natüralist bir paradigmaya sahip olup olmadıkları ve toplumsal gerçekçi yaklaşıma eğilimli olup olmadıkları da sorgulanmıştır. Bu tezin ikinci bölümünde, kadın çalışmaları perspektifinden toplumsal cinsiyet ile ilgili kuram ve kavramalara yer verilmiş olup bu bölümde daha önce benzer yapılmış akademik çalışmalara da yer verilmiştir. Bu çalışmanın ikinci bölümünde, toplumsal gerçekçiliğe sahip Köy Enstitüsü mezunu yazarları Türkiye'nin farklı kültürlerinde doğup, yetişip büyüdükleri için o dönemin edebi üslupları ekosistem ve ekososyoloji kuramları çerçevesinde toplumsal cinsiyet bağlamında Türk Edebiyatı'nda 1945-1980 yılları arasında köy edebiyatı romancılığına farklı yansıdığı noktalarda kadının yeri araştırma bulgularının yer aldığı son bölümde yer aldığı için ekososyoloji ve ekosistem kuramlarının tanımlama ve açıklamalarına yer verilmiştir.

Tezin öne çıkan bir amacı olarak, 1945-1980 arasındaki toplumsal değişimler ve toplumsal konjoktürün köy edebiyatı romancılığına toplumsal cinsiyet açısından nasıl yansıdığını araştırmaktır. Bu bağlamda, tez konusu çerçevesinde bu tezin araştırma bulgularının ele alındığı son bölümünden önceki bölümünde yer alan 3.bölümünde bu tezde ağırlıklı olarak nitel veri araştırma yöntemleri kullanıldığının önemi vurgulanarak bu tezin elde edilen kaynaklara ve materyallere de nasıl ulaşıldığı da ele alınmıştır. Bu bölümde literatür taramasında da bu tez çalışmasına benzer olan akademik çalışmalara da kısaca atıflarda bulunularak bu tez çalışmasıyla benzeşen ve farklılaşan yönleri de ele alınmıştır. Metodolojik çerçevenin ele alındığı bu bölümde kavramsal çerçevede akademik olarak yer feminist edebiyat eleştirisi metoduyla da bu tezin son bölümünde yer alan araştırma bulguları da ortaya çıkarılmıştır. Bu romanlarda kadın figürlerinin, imajlarının ve temsiliyetlerinin ataerkil (patriarkal) kırsal alanda kadının yerinin nasıl olduğu vurgulanarak toplumsal cinsiyet bağlamında bu tezde söylem analizi açısından da incelenmiştir. Tezde bahsi geçen yazarların ilgili romanlarında kadına yönelik paradigmaları toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmış ve o döneme ilişkin tezde bahsedilen 1945-1980 yılları arasında Cumhuriyet Edebiyatı yazarlarından Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar ve Ümit Kaftancıoğlu'nun köy

romanlarının toplumsal cinsiyet açısından derinleme analizi amaçlanmıştır. Bu tezde Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar ve Ümit Kaftancıoğlu'nun ele alınmasının sebebi Türk Edebiyatı'nda öne çıkan yazarlar olmakla birlikte aktüelitelilerini de halen günümüzde korumuş olmalıdırlar. Bu tezde bahsi geçen dönemdeki kırsal alandaki sosyolojik ve iktisadi değişimlerin kadının aile ve kırsal yaşamdaki toplumsal cinsiyet bağlamında yol açtığı değişimlere uğrayıp uğramadığı ele alınmıştır. Bu sosyolojik değişimlerin o dönemin köy edebiyatı romancılığında yansıdığı değişimler de ele alınmıştır. Tezde bahsi geçen yazarlar Türkiye'nin farklı bölgelerinde doğup büyüüp yetiştikleri için ve ilgili romanlarında sosyolojideki ekosistem ve ekososyoloji kuramları çerçevesinde kendi kültürel ve sosyokültürel çevrelerini yansıttıkları için bu da kırsal alanda Türkiye'deki farklı bölgelerdeki kadının yerinin ataerkil(patriarkal) sistemde kırsal toplumu içerisinde farklılaşıp farklılaşmadığı da sorgulanmıştır.

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet paradigmasıyla yazılmakla birlikte, eğitim bilimleri, sosyoloji, siyaset bilimi, edebiyat, tarih, iktisat, ziraat, felsefe, dil bilimi (filoloji) vb. gibi alanlarda yapılan çalışmalardan da yararlanıldığı için multidisipliner ve interdisipliner bir özelliğe de sahiptir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖY ENSTİTÜLERİNİN TARİHÇESİ, KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNLARININ VE KÖY ROMANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Köy Enstitülerinin Kuruluşu

Atatürk'ün okuma yazma bilmeyen halkı, özellikle de kırsal alanda köylüyü eğitime amacıyla başlatmayı planladığı eğitim harekâtı, hayatta olduğu dönemde hayata geçirilememiştir. Ancak tasarlanan bu harekâtın ilk adımı “Hasan Ali Yücel yönetimindeki bir ekip tarafından köyde kalacak ve köyde eğitim verecek öğretmenler yetiştirmek üzere, Köy Enstitüleri projesi ortaya atılmıştır. Anadolu’da kırsal alanda okulsuz öğretmensiz köylerin olması, zeki köy çocuklarının eğitilip, köylere öğretmen olarak gönderilmesi ve *“iş için, iş içinde eğitim”* ilkesinin benimsenmesi sebebiyle Köy Enstitüleri kurulmuştur (Kahraman,2018). Kurulduğu dönemde, dönemin cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü liderliğinde, MEB Bakanı Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç’un gayretleriyle kırsal alanda yaşayan ve ilkokul mezunu niteliğindeki çocukların Köy Enstitüleri’nde öğrenim görüp tekrar yaşadıkları kırsal alanlara dönerek öğretmenlik yapmaları amaçlanmıştır. Köy Enstitülerinin fikir babası İsmail Hakkı Tonguç olmakla birlikte, Tonguç başkanlığında yönetilen çalışmaların ardından ilgili yasa(kanun) tasarısı, Refik Saydam Hükümeti döneminde tüm Dünya’da da, 2.Dünya Savaşı(1939-1945) devam ediyorken, 17 Nisan 1940 tarihinde Meclis oylamasına getirilerek Meclise sunulan kanun lahiyasına göre, 3803 sayılı yasayla kurulmasına karar verilmiştir. İlgili kanun tasarısı Köy Enstitülerinin kuruluşu amacıyla onaylanmıştır (Kirby, 1962). Bu onaydan daha önceki süreçte, T.C kurulduktan yaklaşık 15 yıl sonra kurulan Eğitimci kursu ile Köy Öğretmen Okulu deneyimleri olumlu sonuç verince neticesinde MEB, köylerin kırsal yaşamda ilköğretim işlerini planlayıp, yaklaşık olarak 10-15 yılda tamamlamaya karar vermiştir. Bu süreçte, yeterli sayıda okul yapmak, eğitimci ve öğretmen yetiştirme amacıyla, 17 Temmuz 1939’da 1.Maarif Şurası toplanmıştır. Yaklaşık 13 gün süren bu şurada bir *“İlköğretimi Geliştirme Planı”* kabul edilmiştir. Buna göre köyün kırsal ve toplumsal alanda geliştirilmesinde ağırlıklı rol olarak “öğretmen” tutulmakla birlikte, sadece öğretmenle olmayacağı anlaşıldığından köy öğretmeni yetiştirecek kurumlarda, köylere kırsal ve toplumsal alanda zorunlu başka elemanlar da yetiştirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bundan dolayı kurulacak okullara “ Köy Enstitüsü” isminin verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Tonguç, 2001). Köy Enstitüsülerinin kuruluşunda önemli isimlerden İsmail Hakkı Tonguç da 1935-1946 yılları arasındaki anılarını ele aldığı otobiyografik tarzdaki eseri olan *“Mektuplarla Köy Enstitüsü “* isimli eserinde de bundan

bahsetmektedir (Yücel, 2022). 2.Dünya Savaşı(1939-1945) sırasında, Türkiye’de öğretmen yetiştirmek ve kırsal kesimde kalkınmayı sağlamak amacıyla açılan ve kurulan eğitim kurumu niteliğinde olan “Köy Enstitüleri” Türkiye’de o dönemin kırsal alanında eğitim ve ziraat alanında değişim ve dönüşümlere yol açmakla birlikte kırsal yaşamda eğitim alanında kırsal alanda yaşayan halk ile şehirliler arasındaki bozuk dengeyi eşitlemek ve köy halkına uygulamalı bilgi vermek amacıyla 1936'ta Saffet Arıkan'ın vekillik yaptığı zamanlarda “**Köy Eğitmeni Projesi**” uygulamasına başlanmıştır. Köy Enstitüsü projesi bütünüyle TC’ye ait olmakla birlikte, askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapan gençler, Ziraat Bakanlığı'nın işbirliğiyle, gelişmiş tarım tekniklerini uygulayan Mahmudiye Devlet Üretme Çiftliği'nde yetiştirilerek köylere gönderilir. Hedef, köye hem bir öğretmen hem de modern üretim araçları ve tarım yöntemleri sağlamak ve eğitimin finansal yükünü hafifletme olmakla birlikte İsmail Hakkı Tonguç idaresinde başlayan bu projenin başarılı olmasıyla birlikte 1937 ve 1939 yıllarında çıkarılan yasalarla köy eğitmeni yetiştirme deneyimi yaygınlaştırılmıştır. Kırsal kesime yönelik bu eğitim uygulaması ise daha sonra kurulan Köy Enstitüleri için uygun koşullar yaratmış ve Köy Enstitüleri'ne geçişi kolaylaştırmıştır. Yücel, TBMM’de yaptığı konuşmasında enstitülerin özelliğini ve daha önceki kuruluşlardan farklılığını ise: ***"Biz bu müesseselere köy öğretmen okulu demedik. Çünkü evvelce bu isimde müesseseler vardı. Bunları ona bağlamak istemedik. Bunlar yepyeni şeylerdir. "Enstitü kelimesini biz frenklerin telaffuz ettiği tarzda aldık ve buna alıştık. Biz köy enstitüsünü sadece içerisinde nazarî tedrisat yapılan bir müessese olarak almadık. İçerisinde ziraat sanatları, demircilik, basit marangozluk vb.gibi bir takım faaliyetler de bulunduğu için okul adı ile anmadık, enstitü diye isimlendirmeyi muvafık gördük."*** şeklinde vurgulamaktadır. Köy Enstitüleri Kanunu'yla ilgili tartışmalar sırasında Yücel, bu hareketin toplumda kentten uzak kalmış yeni bir sınıf yaratacağı iddialarına karşı çıkmıştır. Karşıt görüşte olanlar, bundan başka, Köy Enstitüleri'nin gerek kuruluş ve gerekse öğretim yöntemini eleştirmişlerdir. Bu bağlamda ifade edilen kaygı ve düşünceler, köylülerin parasız çalıştırılarak acımasızca istismar edileceği, kız-erkek bir arada eğitim görmelerinin ahlak anlayışına aykırı olduğu, Köy Enstitüleri'nin keyfi olarak geliştirilmiş bir model olduğu ve sonuçta da "yarım münevver" yetişeceğidir. Yoğun bir çaba göstererek bu projeyi gerçekleştirmeye çalışan Yücel, Türkiye'deki öğretmen açığının 15 yıl gibi kısa bir zaman içerisinde kapatılabileceğini vurgulamıştır. 17 Nisan 1940'ta “Köy Enstitüleri Yasası” çıkarılarak köy okullarında görev alacak olan öğretmenleri yetiştirme amacıyla kırsal alanda geniş arazisi bulunan uygun yerlerde Köy Enstitüleri kurulmaya başlanmıştır. Köy Enstitülerinde o dönemin kamunun çok az bir desteğiyle enstitü öğrencileri çalışarak ve kendi şahsi barınaklarını, dersliklerini ve

diğer vb. ihtiyaçlarını çalışma yerlerini inşaa etmişler; hem de gereken genel kültür ile meslek bilgileri ve tarım çalışmaları yaparak köy için gerekli olan beceriyi kazanmışlardır. Bunlar, işi bilen ğretmen ve usta öğreticilerin danışmanlığı çerçevesinde gerçekleşmiştir.

1942- 1943 eğitim-ğretim yılında, Köy Enstitüleri'ne ğretmen, bölge okullarına yönetici, gezici başöğretmen, ilköğretim müfettişi ve kesim müfettişi yetiştirmek ve köy eğitimi ile ilgili diğer personeli yetiştirmek amacıyla Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde ve akabinde ise “Köy İncelemeleri Merkezi” olmak üzere bir de “Yüksek Köy Enstitüsü” açılmıştır. Enstitülerin ilk resm ğretim programı 1943 yılında yayımlanmıştır. Bu programa göre, ilkokuldan mezun olan çocuklar sınavla Köy Enstitülerine alınmakla birlikte karma eğitime tabii tutulmaktaydılar. Toplam 5 yıl olan ğretim zamanının yarısı kültür derslerine, dörtte biri tarım dersleri ve çalışmalarına ve kalan %25'i de sanat ya da teknik derslere ve çalışmalara ayrılmıştır. Bütün derslerde ve çalışmalardaki temel yöntemin 'pratik öğrenme' prensibidir. " Bu duruma bakılarak, Köy enstitülerinde öğrenim gören öğretmenler, köy okullarında yalnızca klasik ğretim yapmayıp aynı zamanda kırsal alanda işe yarar pratik bilgi ve becerileri işi içerisinde kazanma imkanı da elde ettikleri söylenebilir (Doğan, 2016). Köy Enstitülerinde verilen öğretimin eğitsel bir biçimde yapılmasında, okuldaki toplumsal ortamın yaratılmasında ve gerekse toprakların işlenip uygar bir eğitim kurumunun oluşmasında ğrenci ve ğretmen ilişkilerinin bir aile yuvasındaki gibi iten oluşunun büyük rolü de olmuştur. Köy Enstitüleri, demiryolları ve tren yollarına yakın bir konumda ve ziraatsel faaliyete uygun 21 farklı bölgede kurulmakla birlikte, Köy Enstitüleri'nde öğrenim görenler hem örgün eğitim almışlardır hem de modern ziraat teknikleri konusunda bilgiler edinmişlerdir. Böylece ziraat alanında verimliliğin arttırılması ve geliştirilmesi tasarlanmıştır. Bu amaçtan hareketle, köylere gönderilen öğretmenlere tarım araç ve gereçleri ile üretimde bulunmak ve gelirinden yararlanmak üzere tarla ve irat hayvanları verilirdi. Öğretmenlerin devleri 1942 yılında çıkan '*Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nda belirlenmiş ve 'okul ve kurslarla ilgili işler' ve 'köy halkını yetiştirmekle ilgili işler'* diye ikiye blnmştir. Bazı köylerde köy eğitmeni yetiştirmek amacıyla açılan kurslar daha sonraki dönemde köy enstitüsü haline getirilmiştir. Ulaşılmak istenen hedef, Atatürk'ün halkçılık ilkelerine uygun olarak, geniş halk kitlelerinin eğitim düzeyini yükseltmek, böylece reformların yerleşmesi için gerekli koşulları yaratmak, halkın siyasi, iktisadi ve kültürel yaşama aktif olarak katılmasını sağlamak ve aynı zamanda kendi hakları konusunda bilinçlendirmektir. Enstitüler, geniş bir halk kütlesine ulaşan bir eğitim ve kalkınma etkinliği olmasından dolayı TC'nin gelişmesinde en büyük etkenlerdendir. Fakat daha başlangıç noktasında kalan bu eğitim modelinin başarısı, 1946'ya kadar köylerdeki ğretmen açığını kapatan 16.400 kadın ve erkek ğretmen ile 7300

sağlık memuru ve 8756 eğitimci yetiştirmiştir. Edebi türlerden şiir, hikaye ve romanlarında köy problemlerini ele alan bu yazarlar, toplumsal, kültürel ve politik faaliyetler de göstererek köy insanının dünyası için farkındalık oluşturmuşlardır. "Köy Enstitüleri "sisteminin Türk eğitim sistemine en büyük katkısı, o güne kadar yalnızca eğitim kitaplarında görülen, fakat geleneksel eğitimin etkisiyle, okula ve sınıflara giremeyen eğitim ilke ve metodlarını, doğanın içinde hayata geçirmek olmuştur. Bunların somut birer örneğini vermiştir. Buralarda yetişen binlerce öğretmen adayı, bu öğrendiği kazanımları kendi mesleki hayatlarına geçirerek öğrenmişler ve gittikleri okullara da bunları taşımışlardır

(http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilari/koy_enstitu.html,

Erişim Tarihi:

16.02.2023).

Köy Enstitülerinin çalışmaları üç önemli gruba ayrılmaktadır:

1-Tarım işleri : Burada ziraat ders ve çalışmaları incelendiğinde; tarla ziraatı bahçe ziraatı, zootekni, kümes hayvancılığı, arıcılık, ipek böcekçiliği, balıkçılık ve su ürünler vb.gibi alanlarına yöneliktir. Köy Enstitülerinde verilen tarım derslerine gelindiğinde ziraat alanı büyük önem arz etmektedir. Çünkü köyü eğitim yoluyla canlandırmak, canlanan köyü de kırsal ve toplumsal alanda geliştirmek; gelişen ve kalkınan köyde köylünün de gelişmesi hedeflenmektedir. Bu aynı zamanda bir toplum kalkınmasının amaçları olmakla birlikte kırsal alanda, toplumsal gelişmenin iktisadi kaynağının ziraat alanı olabileceği düşünülmektedir. Kırsal alanda köylerin geliştirilmesi Köy Enstitülerinin var oluş sürecinde Türkiye'nin de gelişmesini sağlayacaktır. Bu enstitüden mezun olanların köy öğretmeni olması amaçlanmakla birlikte köy okullarında haftada 6 saat uygulamalı ziraat meslek dersleri bulunmaktadır. Köy Enstitülerinde yer alan okulların uygulama bahçesi ve okul arazisi bulunmaktadır. Buralarda köy halkına örnek olacak, modern prensiplere ve çevrenin ortamına, toprağına uygun ziraat yapmak öğretmenin mesleki yaşamalarında gerçekleştirmesi beklenen faaliyetleri arasındadır. Burada gerçekleştirilen faaliyetlerden birisi de köy halkına modern ziraat metodlarını öğretmek, daha fazla nitelikli ürünün elde edilmesini sağlayacak bilgi ve beceriler sağlamaktır. Köy Enstitüsü mezunlarının faaliyetlerini en iyi şekilde gerçekleştirmeleri amacıyla çağdaş ziraat becerilerini çok iyi öğrenmeleri zorunlu bir durumdur. Bundan dolayı Köy Enstitülerinde ziraat çalışmalarına geniş çapta yer verilmiştir ve tarımsal ürünler de üretilmiştir (Tonguç, 1998).

2-Kültür dersleri: Burada verilen kültür dersleri ele alındığında; "Türkçe, tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi, matematik, fizik, kimya, yabancı dil, el yazısı, resim, beden eğitimi, müzik, askerlik, ev yönetimi ve çocuk bakımı, öğretmenlik bilgisi, zirai işletme ekonomisi, kooperatifçilik vb.gibi alanları kapsamaktadır.

3- Teknik Dersler ve Çalışmalar kapsamında ise; kırsala alanda köyün lehine olabilecek bir mesleği öğrenmek amacıyla yapılan “işlik işleri” olarak da nitelendirilmektedir. Bu kapsamda verilen dersler ise; köy demirciliği, dülbirciliği ve yapımcılığı; kızlar için köy ev ve el sanatlarını kapsamaktadır (Tonguç, 1998).

Köy Enstitüsü öğrencilerine verilen derslerin bilgi dağılımı enstitünün yürütülmesindeki ilgili 4.md.sinde şu şekilde belirtilmektedir: **“Genel bilgi, pedagojik kültür, zanaat kültürü, tarım kültürü, güzel sanat kültürü, idare ve teftiş tekniği ve köy araştırmaları tekniği olmakla birlikte enstitünün işleyişindeki ilgili yönetmeliğin 8.md.sinde bahsedildiği üzere Enstitü öğrencilerinin 2.sınıftan itibaren , zanaat ve yapıcılık, güzel sanatlar ve köy ve el sanatlarıyla ilgili bilgi ve alanlara göre üçe ayrılarak bu alanda özleşmeye yöneltilirler. “** denmektedir (Tonguç, 1998). Yüksek Köy Enstitülerinde ise şu kollar bulunmaktadır: Güzel Sanatlar Kolu, Yapıcılık Kolu, Maden İşleri Kolu, Kümes Hayvancılığı Kolu, Tarla ve Bahçe Tarımı Kolu, Zirai İşletme Ekonomisi Kolu ve Köy ev ve el zanaatları koludur (Kocabaş, 2003). Köy Enstitülerinde genel olarak, çoğu zaman bölgenin özelliklerine göre değişebiliyorken, kimi yerde balıkçılık eğitimi öne çıkabiliyorken, bazı yerlerde de arıcılık öğretilmekteydi. Kırsal alanda varlıklarını sürdüren köy enstitüleri, tarımsal teknikleri bilen, kooperatiflikten de anlayan, yapı inşaa işlerini becerebilen, hayvancılıkta en iyi verimi alan aydın öncüler olarak kalkınma ve gelişme hamlesine hazırlanmaktaydılar (Dündar, 2000). Tüm öğrenciler genel derslere ek olarak, her uzmanlık dalı veya konusunu seçerlerdi. Bu dersler ise Tablo 1’de görüldüğü üzere şu şekilde belirtilmektedir:

Tablo 1.1. Köy Enstitülerinde Verilen Dersler

KOLLAR	1944/45	1946 Ekim’de mezun olanlar
Güzel Sanatlar	34	21
Yapıcılık	34	12
Demir İşleri	23	11
Hayvancılık	21	7
Tavukçuluk	5	3
Tarla- Bahçe Tarımı	36	17
Tarım Yönetimi	50	33
Ev Yönetimi ve Ev İşleri	8	0

Kaynak: (Dündar, 2000).

Bu uzmanlık dallarının Köy Enstitülerinde var olmasının hedefi, Köy Enstitüsü'ne personel yetiştirmektir. Mezunlar, Köy Enstitüleri'nde öğretmen ve idareci olarak, Köy Enstitüsü dinamiği olarak anlaşılan anlamda supervizor ve danışmanı ve bu tür işleri destekleyici eleman olarak çalışacaklardır. Bununla alakalı olarak iki farklı memurluk çeşidi de tasarı olarak o dönemde ele alınmıştı. Bunların oynayacakları rolü Köy Enstitüleri'ni Türk eğitim politikasının aslı olarak kanunlaştırılmış 4274 sayılı kanunun hükümleri çerçevesinde ele alınmıştır. Köy Enstitüleri var oluş sürecinde, 1940-1960 yılları arasında 15.000 dönüm tarla tarıma elverişli hale getirilmiş olup, bu tarlalarda üretime başlanarak 750.000 fidan dikilmiştir. Bunun yanısıra 1200 dönüm bağ oluşturularak 150 büyük çaplı inşaat, 60 işlik, 210 öğretmen evi, 20 uygulama okulu, 36 ambar ve depo, 48 ahır ve samanlık, 100 km yol, 16 su deposu, 12 tarım deposu, 20 uygulama okulu, 3 balıkthane ve 12 elektrik santrali yapılmıştır. Sulama kanalları meydana getirilerek enstitü öğrencilerinin uygulamalı eğitim gördüğü çiftliklere sulama suyu öğrenciler aracılığıyla sağlanılmıştır (Kirby, 2015).

Köy enstitüleri, yalnız eğitimsel değil aynı zamanda sosyolojik ve kültürel bir hareket haline gelme özelliği de zamanla taşımıştır. Bu doğrultuda bir diğer deyişle, Köy Enstitüleri kurulduğu zamandan itibaren önemli toplumsal değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu toplumsal değişimler kırsal alanda kadının aile ve toplumsal yaşantısının da etkilemiştir. Burada toplumsal değişimin ne olduğu sorgulandığında, toplumsal değişim toplumsal yapının onu oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen sosyolojik kuramların değişmesidir (Tezcan, 1994). Toplumsal değişim bu bağlamda, (Yaka, 2011)'in tanımlamasına göre ise belirli bir toplumda, belirli bir zaman aralığında sebep ve sonuçları az çok gözlemlenebilen, tüm toplumsal ilişki ve boyutlarda meydana gelen, somut, olgusal değişimler ve başkalaşmalardır (Yaka, 2011). Bu noktada en büyük toplumsal değişimlerden birisi de mesela Köy Enstitüsü mezunları arasında Mehmet Başaran, Fakir Baykurt ve Mehmet Makal vb.gibi yazarların şiir, öykü ve romanlarında köy sorunlarını işlemekle birlikte toplumsal, kültürel, iktisadi ve politik etkinlikler de göstererek köy insanının dünyası için bilinç yaratarak farkındalık oluşturma çabaları olmuştur. Kısacası, o dönemde köy çocukları bu enstitülerde eğitim gördüklerinden daha sonra köylerine ziraatta, sanatta, sağlıkta vb.gibi alanlarda öğretmen olarak köyün ve köylünün gelişimine kırsal alanda katkı sağlamaları olmuştur (Doğan, 2016).

Bu hususta İsmail Hakkı Tonguç, “*Canlandırılacak Köy*” isimli eserinin önsözünde şöyle demektedir: “*Köyü plansız, bilinçsiz ve mekaniksel bir çaba harcayarak kalkındırmaya uğraşanların enerjilerinin çoğu boş yere harcanıyordu. Köyü kalkındırmaya değil, kendi sözleri ile içinden canlandırmaya çalışmak ve bilinçlendirmek gerekiyordu.*” Tonguç’a göre

ise bu noktada köyün canlanması demek halkın kendi kendini yönetmesi, gerçek Cumhuriyet yönetimini, halkın gücünü ve iradesinin egemenliğini sağlamak anlamına gelmektedir (Tonguç, 2016). Bu hususta Apaydın'ın **“Karanlığın Kuvveti”** adlı eserinin **“İkinci Yıl”** bölümünde köy enstitünde eğitim veren öğretmenlerin köyün gelişiminde etkili misyon rolü üstlendiğine somut bir gösterge olarak yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : **‘ İşe girişiyorum. Her yerde en başta ben varım. Hiçbir engel tanımıyorum. Lider bir öğretmenim. Hem çocukları okutuyorum, hem köyü kalkındırıyorum ’** (Apaydın, 1967: 49) söylemi bu durumun somut göstergesi arasındadır. Bu hususta Köy Enstitüsü mezunu yazarlarından ve öğretmenlerinden Mehmet Başaran da “Memetçik Memet adlı eserinde de Köy Enstitülerinin aynı zamanda kırsal alanları bu hususta kalkındıran ve geliştiren en önemli eğitim kurumlarından biri olma özelliği olduğunu da savunup ele almıştır (Başaran, 2006) .

Türk toplumunda gerçek toplumcu eylemler ve toplumsal değişim Köy Enstitülerinden büyük ölçüde beslenmiştir. O dönemde, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mahmut Makal, Ümit Kaftancıoğlu, Mehmet Başaran, Ali Dünder, Dursun Akçam, Mehmet Uslu vb.gibi birçok ünlü yazar ve düşünürün Köy Enstitülü olması bunun en somut göstergesidir (Doğan, 2016).

Ali Arı'nın **“Günümüze Bakışı”** adlı bölümünde anlattığı üzere, Köy Enstitüsü mezunları Türkiye'nin farklı yerlerinde doğup büyümüşlerdir ve farklı bölgelerde kurulan enstitülerde zirai ve iktisadi açıdan farklı konuları içeren eğitimler görmüşlerdir. Bu da aldıkları eğitimlerinde farklı olmalarına yansımıştır. Ali Arı'nın bu hususta savunduğuna göre örneğin Karadeniz'de balıkçılık, Doğu Anadolu'da hayvan, süt ürünleri, Akdeniz Bölgesi'nde narenciye, sebze ve çiçek yetiştirmeyi meslek edinecek okullar ya da devamlı çalışan kurslar açılmalı. Tarım ürünleri yurdumuzun dış satımında önemli yeri hep koruyacaktır. İşsizler ordusunun sanayi dışında kalanlarını bu alanda çalıştırmak gerektiğini savunmaktadır (Makal, 1992). Köy Enstitülerinin sürecinde etkili olan Yücel'in başarısı, bu projeyi TBMM'de şiddetli eleştirilere karşın gerçekleştirmiş olmasıdır. 1946'da bu girişim durdurulur ve sonraki yıllarda hiç karşı dayanışma olmaksızın ortadan kaldırılır. "Köy Enstitüleri 'bütün'ünün içinde İnönü'nün büyük ağırlığı olmuştur. İnönü'nün bu desteği savaş bitene, Türkiye'de ve Dünya'da yeni bir güçler dengesi kurulana kadar sürmüştür. Çok partili döneme girilince İnönü artık eski gücünü bulamamış ve bu desteği enstitülere verememiştir. Köy Enstitüleri de, Türkiye'nin öteki reform girişimleri gibi yukarıdan geldiği, tabanda itici bir kuvvete dayanmadığı için, İnönü desteğinin ortadan kalkması enstitülerin oturduğu temellerden en önemlisinin yıkılması olmuştur. Bundan başka, kırsal kesim halkı böyle bir kuruluşun gerekliliğine yeterince hazırlanmamıştır. Böylece proje dinamizm geliştirememiş ve kendi kendisini yürüten bir sürece dönüşememiştir

(http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkiları/koy_enstitu.html, Erişim Tarihi: 16.02.2023).

Kirby'e göre, Köy Enstitüleri sadece bir okul, kırsal alanda her köye bir öğretmen yetiştirebilecek birer öğretmen okulu değildir. Eğitimle toplum arasındaki karşılıklı ilişki hususunda, Türk düşünürlerinin çok iyi bildikleri ve çıkar yolu bulunmayan bir problemin, hiçbir ülkede benzeri görülmemiş bir biçimde çözümlenmesinin gerekli kıldığı yepyeni nitelikte bir eğitim sistemi olarak değerlendirilmektedirler. Bu sistem sadece kırsal alanda görülen köy eğitimi için değil, tüm Türk eğitimi için de çok önemli neticeler ortaya çıkarmışlardır (Kirby, 2015). Türk eğitim sistemini önemli ölçüde etkileyen isimlerden birisi olan John Dewey'in köy eğitimi hususundaki yazdıkları incelendiğinde, Kirby'e göre, bu hususta benzeri bir sistem olarak Amerika'da olduğu gibi Türkiye'de de ziraat alanlarındaki nüfusun şehirlere göç etmesiyle birlikte kırsal alanlarda nüfus azalıyormuş düşünüsü yazılmıştır. Dewey, Kirby' e göre, Türkiye eğer kırsal alanda köy yaşamına dayanan ve köylü çocuğu çiftçiliğe bağlayan bir eğitim sistemini kuramazsa bir hata niteliğinde olmakla birlikte, her çocuğun kırsal alanda olsun veya olmasın çağdaş vatandaşlık görevlerine ve modern bir demokrasi anlayışına göre hazırlanması gerektiği yolundaki görüşünü savunmaktadır. (Kirby, 2015)'e göre, Dewey'in ilgili raporunda diğer önemli husus ise, Dewey, örgütlenme ve yönetim konusundaki tekliflerinde de kendi ülkesinin ve toplumunun anlayışına bağlı kalarak, subjektif bir şekilde Türk eğitim sistemine, Türk eğitim sistemindeki mesleki ve psikolojik sorunları göz ardı etmesidir. Burada bundan dolayı Kirby'e göre John Dewey, Adem-i merkeziyetçi(yerinden yönetim) bir tutum sergilemiştir. Eski yerinden yönetim savından farklı davrandığı tek husus ise, yetişmiş eğitimci noksanlığı ve devletin o dönemde reformları sürdürme istikrarlılığından dolayı MEB'e göre bir entelektüel liderlik tanınması zorunluluğunu kabul etmekle olmakla birlikte Kirby'e göre, Talim ve Terbiye Kurulu'nun kurucusu olma durumu Dewey'e düşmekle birlikte, bu kurulun başından itibaren göstermiş olduğu faydacı değer seviyesi, bu kurulun kurulabilmesi amacıyla Dewey'ce yapılmış olan teklifin değeri hususunda bir izlenim sağlanmasına yeterli olacak mahiyettedir. TC tarihinde, 1946'lı yıllardan itibaren, liberal, hümanist, demokratik ve milli prensipleri esas alan eğitim programları esin oldukları kaynaklar ve detayları açısından milli kökenli olmamakla birlikte Dewey'in tekliflerini aşarak : “ *Köy çocuğunu köy hayatı içerisinde ve o hayata bağlı olarak (özgün metinde altı çizilmiştir.) ulusal, uygar ve insancıl düşünce ve duygulara sahip biri durumuna getirmek, köy öğretmenin en büyük ülküsü olmalıdır*” şeklinde ele almaktadır (Kirby, 2015). Kirby'e göre bu hususta kırsal alanda çalışan köy öğretmenlerinde ideal yaklaşım bu şekilde olunca, Türkiye'nin zaruri derecedeki en temel insani ihtiyaçlarını

karşılayabilmesi amacıyla, zorunlu olarak mühendislere, doktorlara, iş insanlarına, fabrika işçilerine, demiryolu tamiratçılarına, köy öğretmenlerine görevini başaramadığı veya idealsiz olduğu mahiyette kavuşulabilecektir. Kirby'e göre 1946'lı yıllardan sonra alınan J.Dewey sonrası bu eğitim programları realist bir yapıya sahip olmamakla birlikte çok milli, hümanist ve demokratik bir yapıya sahip olarak nitelendirilmemektedir (Kirby, 2015).

İsmail Hakkı Tonguç ise, bu hususta Köy Enstitülerine ilişkin görüşlerini Canlandırılacak Köy adlı eserinde ***“Köy meselesi, bazılarının sandıkları gibi mihaniki bir surette köy kalkınması değil, anlamlı ve bilinçli olarak köyün içten canlandırılmasıdır. Köylü insanı, öylesine canlandırılmalı ve bilinçlendirilmeli ki, onu hiçbir kuvvet, yalnız kendi hesabına ve insafsızca sömüremesin. Köyün sakinlerine köle ve uşak muamelesi yapamasın. Köylüler, bilinçsiz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesinler. Onlar da her vatandaş gibi her zaman haklarına kavuşabilsinler. Köy meselesi, köyde eğitim sorunları da içinde olmak üzere bu demektir.”*** şeklinde anlatmaktadır (Makal, 1992).

Köy Enstitülerinin başardıkları genel olarak incelendiğinde, kırsal alanda yüzyıllardır birikegelen feodal toplumun üretim ve hayat tarzını olumlu yönde etkilemiştir. Bilimsel ve felsefi olarak laik eğitim başladığı için feodal toprak rejiminin değişimi feodal toprak zengini ağaların kendilerinin ortadan yok olma tehlikesi hissetmelerine neden olmuştur. Köy Enstitülerinin bir diğer başardığı en önemli husus ise; sanayi için eğitilmiş nitelikli iş gücü oluşmaya başlamıştır. Köy Enstitüleri var oluş süreçlerinde kırsal alanda değişim ve gelişmelere yol açmakla birlikte kırsal kesimde sosyolojik ve iktisadi yapılarında da değişimler oluşturmakla birlikte bu değişim ve dönüşüm Türkiye’de kırsal alanda aile işlevlerine de yansımıştır (Özbay, 1984). Aile işlevlerine yansıdığı için kırsal alanda yer alan kadının hane ve toplum yapı içerisinde yerini ve fonksiyonunu doğrudan etkilemiştir.

1.2. Köy Enstitülerinin Kapanması

Türk siyasal yaşamında, 1950 yılında çok siyasi partili dönemine geçiş döneminden önce CHP, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nü kapattıktan sonra, 1948 yılından itibaren, İlahiyat fakülteleriyle İmam Hatip kurslarının açılmasına izin vermiştir. Buna karşın 1950’de üşle genelinde yapılan seçimleri, CHP kaybetmiştir. 1950 yılında iktidara gelen Demokrat parti, 1953 yılında bütün köy enstitülerini kapatmıştır. Politik olarak “solculuk” bahanesiyle ve kırsal alanda yer alan büyük toprak sahibi olan feodal güçlerin de yoğun etkisiyle, kırsal alanda köyün ilerlemesi duragelmıştır. 17.341 köy öğretmeni yetiştiren ve bu öğretmenlerin aracılığıyla kırsal alanda köyü geliştirmeyi, köylüyü de siyasal yönetime ortak etmeyi hedeflemiş Köy Enstitülerinin 13 yıllık varlığı, hedeflerini gerçekleştirilmeden bir önce

sayılan siyasal ve iktisadi gerekçelerden dolayı sona ermiştir. Köy Enstitüsü mezunlarının büyük çoğunluğu bu enstitüleri bitirdikten sonra, kırsal alanda kendi köylerine öğretmen olarak atanmışlardır. Okullarını bitirerek öğretmen tayin edilenler Maarif Vekaletinin göstereceği yerde zorunlu hizmetini yapmak mecburiyetindedirler. Bu enstitülerden mezun olan öğretmen kökenli yazarlar, politik amaçlı yazdıkları şiirler, hikayeler ve romanlarla Türkiye’de yeni bir köylü aydınlar neslinin ilk öncüleri olarak ortaya çıkmışlardır (Dündar, 2000).

Köy Enstitülerine yönelik en önemli eleştiriler ise iki önemli alt başlıkta toplanabilir: İlki olan politik sebepler incelendiğinde; Köy Enstitüleri Yasası Meclis’te kabul edilmiştir; fakat 151 tane milletvekili oylamaya katılmamıştır. Bir diğer eleştiri olarak öne çıkan sosyolojik ve iktisadi sebepler incelendiğinde ise; kırsal alanda köylere yeni okulların kazandırılmasıyla mevcut olarak yer alan sosyolojik konjoktürün değişebileceğini ve bu bağlamda iktisadi çıkarları zedelenebileceğini öngören muhafazakar liderlerin direncinin öne çıkması olmakla birlikte, Köy Enstitülerine alınacak öğrencilerin yalnızca köy çocuklarından oluşmasının kırsal alanında ve kırsal olmayan tüm alanlarda halkı köylü ve kentli olarak ikiye bölüp ayrıştırabileceğinin savunulmasıdır. Bu bağlamdaki diğer bir sebep ise; kırsal alanda yaşayan köylünün kendi okulunu imece tarzıyla inşa etmesi bazı çevreler tarafından emek manipölasyonu olarak nitelendirilmesidir. Köy Enstitüleri, kırsal alanda sosyolojik yapının değişmesi, kırsal alanda köylünün aydınlanıp bilinçlenmesi ve uyanması, problemlerine sahip çıkamaması sebepleriyle ve en önemli sebebi olarak kırsal alanda iktisadi ve siyasi gücü elinde bulunduran feodal zengin kesimin çıkarlarına uymaması sebebiyle Köy Enstitüleri, Köy Öğretmen okullarına dönüştürüldükten sonra ise, 27 Ocak 1954 tarihinde Demokratik Parti hükümeti tarafından kapatılmışlardır (Doğan, 2016). Köy Enstitüleri ile ilgili akademik bazda çalışmalar yapan Kirby’e göre ise, Köy Enstitülerinin kapanması, Köy Enstitüleri Marksizm, komünizm vb. gibi ideolojilerin etkisiyle değil Köy Enstitüleri, köyde sosyolojik yapının değişmesi, köylünün aydınlanıp farkındalık elde etmesi, problemlerine sahip çıkması sebebiyle yerleşik çıkarları bozulan feodal yapıyı oluşturan toprak sahiplerinin çıkarlarıyla uyuşmaması neticesinde kapatılmışlardır (Kirby, 1962).

Köy enstitülerini kapatan Eğitim Bakanı Tevfik İleri’nin Köy enstitüleri hakkında görüşü hakkındaki görüşlerine örnek vermek gerekirse : *“Bunların her biri yakında bir köye öğretmen gidecek. Bir yandan o köye çiftçiliği, demirciliği, doğramacılığı, en iyi şekilde sokacak, bir yandan da köyün küçük çocuklarına bu Enstitüden aldığı bilgiyi, ruhu aşılayacak. Evet, tesadüfen görmemiş olanların katiyen bilmelerine ve tasavvur etmelerine imkan olmayacak şekilde yepyeni bir gençliğin yepyeni bir neslin bu Köy Enstitülerinde*

yaratılmakta olduğunu zevk alarak, gurur duyarak gördük. Bugün dilediğimiz, Türkiye için çok faydalı olan bu Köy Enstitüleri davasının muvaffak olması, gerçekleşmesidir. Bu güzel, bu hayat dolu, istikbalimiz için çok ümit verici bu enstitüden ayrılırken şöyle düşündüm: Şehirlerin kasvetli, müfsit, insani bedbin eden havasından bunalanlar buraya uğramalıdır. Burası, hasta dimağ ve ruhlar için bir şifa kaynağı olacaktır...” söyleminde bulunmaktadır (Makal, 1992).

Dünya’da dış politika bağlamında, Soğuk Savaş’ın devam ettiği süreçte, Türkiye’de 1954’te çıkarılan 234 sayılı yasa(kanun) ile Köy Enstitülerine son verilmekle birlikte kapatıldığı 1954 yılına kadar Köy enstitülerinde 1.308 kadın ve 15.943 erkek olmakla birlikte toplamda 17.251 köy öğretmeni mezun etmiştir. Bu tezde de bahsi geçen yazarların da tamamını içerisinde barındıran Fakir Baykurt, Ümit Kaftancıoğlu, Talip Apaydın, Mahmut Makal, Mehmet Başaran, Ali Dünder, Mehmet Uslu ve Dursun Akçam vb. gibi önde gelen yazarlar da bu okullardan mezun olmuşlardır (<https://www.haberturk.com/koy-enstituleri-nedir-koy-enstituleri-ne-zaman-kuruldu-ne-zaman-kapandi-3042992>, Erişim Tarihi: 16.02.2023).

1.3. Köy Enstitülerinin Toplumsal Cinsiyete Yaklaşımı

Köy Enstitülerinin çalışmalarına tekrardan bakıldığında, çalışmaları tarım, kültür ve köye yarayacak bir mesleği öğrenmek amacıyla yapılan işlik işleri olmak üzere üç önemli gruba ayrılmaktadır. Burada tarım işlerinde kız ve erkek her öğrenci katılmak zorundadır; yani köy enstitülerinin çalışmalarında toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitim modeli benimsenmiştir(Yücel,2022).

Köy enstitüleri, feodal köy yapısının unsurlarından biri olan toprak ağalarının mülkiyetinin devamı için birer ırgat olarak çalışan anne ve babalarının yanında tıpkı onlar gibi ırgatlık yapmak zorunda kalmış olan köy çocuklarının propagandalarından kurtuldukları bir atılımdır. Bu noktada enstitüler, ilk kez eğitimin seçkinlere ait bir lüks ve sadece erkek çocuklarının sahip olabileceği bir olanak olmadığının da kanıtıdır. Bu noktada bir pozitif ayrımcılık ilkesi gerçekleştirilerek kız çocuklarına da enstitülerin kapıları açılmış ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ayrımcılığının yapılmayacağını en somut örneği ortaya konulmuştur (Sallan, 2005). Bu noktada Köy Enstitülerinin bünyesinde Kız Enstitüleri içerisinde Kız Enstitüleri de açılmıştır. Özellikle Enstitülere kayıt ön koşulu olarak bir kız öğrenciyi de beraberinde getiren erkek öğrenciye, diğer erkek öğrencilere kıyasla öncelikli kayıt hakkının tanınması dikkat çekici bir uygulamadır. Böylece, eğitimde dezavantajlı bir konumda bulunan kız çocuklarının okuyabilmesinin önü açılmış, onları okutmayan patriarkal ve muhafazakar zihniyet önemli bir darbe almıştır (Kaya, 2016). Bu enstitülerde (Kaya,

2011)'e göre bu hususta uygulanan örgün eğitimde karma eğitim sistemi benimsenmiş olup bu eğitim sistemi modern eğitim felsefesinin bir gereği olarak kadınları ikinci bir cins olarak ötekileştirmek değil, kadın-erkek iki cinsin de birlikte öğrenmesini hedefleyerek eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmektir (Kaya, 2011). Toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında Köy Enstitülerinin kapanma sebeplerinden birisi ise bu karma eğitim sistemidir. O dönemde, öğrenciler, öğretmenler her türlü iftiraya, yakıştırmaya maruz kalmışlardır. Özellikle öğretmenler ve öğrenciler komünistlikle etiketlenmişler, kız çocuklarının karma eğitim bünyesinde erkek çocuklarıyla birlikte eğitim görmesi yadırganmış ve buna yönelik söylentiler çıkartılarak halkın enstitülere güveni kırılmaya çalışılmıştır (Sallan,2013). Bu bağlamda ele alındığında Köy Enstitüleri, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı karma eğitim sistemi benimsese de bu enstitüden mezun olan ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitim felsefesiyle yetiştirilmiş edebiyatçı yazarlar edebi romanlarını toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı ataerkil(patriarkal) ideolojiye bağlı olarak yazmışlardır. Bunda sosyolojik bağlamda ise ele alındığında toplumsal cinsiyet eşitliği felsefesinden ziyade ekososyoloji kuramının etkisi vardır. Köy Enstitüsü mezunu yazarlardan öne çıkanların tümü erkek olmakla birlikte öne çıkan Köy Enstitüsü mezunu kadın yazarlara Türk edebiyat literatüründe rastlanılmaması toplumsal cinsiyet bağlamında da her ne kadar Köy Enstitüleri karma eğitim yapısına sahip olsa da eğitim sistemlerinde uygulanan karma eğitimin başarılı olmadığının ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sahip bir eğitim sistemine sahip olduğu savunulabilir. Burada eğitim gören öğrenciler öğretmenlik mesleğinden başka ise kırsal alanda geçerli olacak başka bir mesleğin öğretilmesi amacıyla yaptırılan işlik derslerinde, erkek öğrencilere demircilik, dülgerlik, inşaatçılık, marangozluk, yerine göre taşçılık, nalbantlık, kooperatifçilik vb. gibi meslekler öğretilmiştir. Toplumsal cinsiyet bağlamında burada ayrımcılık yapılmaktadır; çünkü kız öğrencilerin daha farklı meslekler de öğretilmesi istenilmiştir; örneğin burada öğrenim gören kız öğrencilere öğretmenlik mesleğinden başka ağırlıklı olarak köy ev ve el sanatlarına da dayalı biçki, dikiş, nakış, örgü ve dokumacılık, konservecilik, kümes hayvancılığı, çocuk bakımı vb. gibi işleri öğrenmesi istenilmiştir. Teknik işlerde de toplumsal cinsiyet bağlamında da ayrıştırma söz konusudur. Örneğin, teknik derslerde erkek öğrenciler marangozluk, duvarcılık, demircilik; kız öğrenciler ise dikiş ve dokumacılık zanaatlerden birini öğrenmek zorundadırlar. Hatta Köy Enstitülerin binaları yapılıyorken erkek öğrenciler inşaatlarda çalıştırılıyorken kız öğrenciler Köy Enstitülerinin kuruluş aşamasında kız öğrenciler dikiş, örgü, dokuma derslerinde bir yandan kendilerine ve erkek arkadaşlarına gerekli giyecekleri hazırlamaları istenilirken, diğer yandan kadınların yapması gereken işler olarak tanımlanan ve kadınlara özgü meslek olarak tanımlanan bu işleri en doğru, en ucuz,

kolay ve çabuk başarılmasını öğrenmeleri kız öğrencilerden istenilmiştir. Toplumsal cinsiyet bağlamında tarım derslerine kız öğrenciler ve erkek öğrenciler birlikte girmektedirler. Burada bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği söz konusu değildir. Yalnızca tarım çalışmalarında kızlarla erkekler özelliklerine göre konu seçmektedirler (Yücel, 2022).

Köy Enstitülerinde karma eğitim modeli benimsenmiş olsa da 15.10.1946'da 20 köy enstitülerindeki öğretmen ve yöneticilerin toplam sayısından 620 kişiden 56 tanesi sadece kız enstitüsü çıkışıdır. (%8) Öğretmen ve idareci çalışan kadronun sadece %8'i kadındır ve toplumsal cinsiyet eşitliği burada da söz konusu değildir ;%92 'si erkek olan öğretmen ve idareci olan enstitülerde ataerkil eğitim ideolojisinin yaygın olmadığı görülmektedir (Tonguç, 1998).

Türkiye'de köy eğitimi sorununa ilk defa dile getirerek, önemini vurgulayan ilk kişi Kastamonu milletvekili İsmail Mahir Efendi olmakla birlikte köy çocuklarının, köyün doğal yaşantısı içerisinde kurulmuş eğitim kurumlarında köy öğretmeni olarak yetişmesi görüşü o yıllarda filizlenmiştir. İsmail Mahir Efendi Osmanlı Mebuslar Meclisinde 14 Temmuz 1914'te bu konuya şöyle değinmektedir: “ *Önereceğim yolla, bütün köylerimizi on sene içerisinde okula kavuşturabiliriz. 70 sancağımız var. Yurdu 70 eğitim bölgesine de ayırabiliriz. Bu sancakların çiftlik olan bir yerinde ya da kamu topraklarının bulunduğu yerlerde yatılı okullar açabiliriz. O sancak içinde kaç tane köy varsa hepsinden çocuk alabiliriz. Kızlar için dokumacılık, aşıcılık, erkeklere de tarım işleri...*” (Makal, 2001). İsmail Mahir Efendi, Köy Enstitülerinin kuruluş taslağını hazırlayan bu konuşmasını sürdürerek: “*Bunlara 4 sene ilköğretim, 3 sene de öğretmen okulunun programını gösterelim. Öğrenim toplam 7 sene olur. 1 sene de eksiksiz uygulama görürler. Bu 8 sene boyunca da, köylüleri köylerinde öğretmenevi ve okullarını, ufak biçimde olmak üzere yapmaya zorunlu kılarırsınız. 2 lira aylıkla bu öğretmenler köyüne gider. Çünkü, o köyün yanbaşıda yapılacak örnek tarlanın gelirini o öğretmenler alır. Bundan başka çıkar yolumuz yoktur. Böylece Osmanlı Memleketleri içinde okulu yapılmadık köy kalmaz. Hem erkek, hem bayan öğretmenlerimiz olur.*” söylemiyle toplumsal cinsiyet bağlamında ayrımcılık yapmadığı ve bu açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir (Makal, 2001).

Köy Enstitülerinin eğitimlerinde formalar enstitüdeki kız öğrencilere diktirilmektedir. Böylece kız öğrenciler dikeylerken dikişçilik vb. gibi faaliyetleri öğrenmekteydiler. Masa, sandalye, kapı, çerçeve ve temelden çatıya tüm yapıların oluşması her şey öğrenci emeğiyle ve yaparken öğrenme sonucu gerçekleşmekteydi. Bu tür işlerde köyde de önderlik edecek

öğretmene, köye giderken tarım ve işlik araçları verilmekteydi. Kız öğrencilere ise biçki, dikiş araçları vb. gibi araçlarla iş öğrenmeleri istenilmektedir (Makal, 2001).

Köy Enstitülerinde verilen eğitimin tahsil süresi daha önce bahsedildiği üzere en az 5 yıl olmakla birlikte, öğrenim gören öğrencilere yazları en çok 45 gün izin verilmektedir. Enstitülerdeki teknik dersler ve uygulamalar, beş yıllık öğretim süresinin 58 haftasını, haftalık 44 saat olan çalışma programının 11 saatini oluşturmaktaydı. Haftalık ders programı 44 saat olmakla birlikte, bunun yarısı genel kültür ve meslek derslerine, dörtte birlik kısmı ziraat ve diğer dörtte birlik kısmı ise teorik olarak verilen ziraat derslerinin pratik olarak gerçekleştirilmesine yönelik gerçekleştirilen ziraat etkinliklerine ayrılmaktadır. (Dündar, 2000). Enstitülerin birinci sınıflarında erkek öğrenciler; demircilik ve nalbantlık, dülgerlik ve marangozluk, yapıcılık, makine ve motor kullanma derslerini alırlar. Kız öğrenciler ise köy ve el sanatları ile makine ve motor kullanma derslerini almaktadırlar. İkinci sınıftan itibaren branşlaşma başlar. İkinci sınıfa geçen erkek öğrenciler; demircilik, dülgerlik veya marangozluk alanlarından birini seçerek uzmanlaşma yoluna girerler. Kız öğrenciler de ikinci sınıftan itibaren, biçki-dikiş, örgücülük-dokumacılık veya ziraat sanatları alanlarından birini seçmektedirler. Köy Enstitülerinden mezun olan her mezunun öğretmenlik diplomasında bir “iş” ve bir de “ziraat” etkinliği ek iş olarak belirtilmektedir (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943) .

Köy Enstitülerinde öğrenim gören her öğrencinin bir müzik aleti çalması zorunludur. Köy Enstitülerinin sisteminin geliştirilmesi, aksaklıkların düzeltilmesi için haftasonlarında öğrencilerin de yer aldığı cumartesi toplantıları yapıldı. Yeni kurulan enstitülere, önce kurulanlar tarafından yardım ekipleri gönderildikten sonra her köy enstitüsü kendi bölgesine giren köy ilkokullarından mezun olan öğrencileri alır ve bu şehirlerdeki köy okullarından sorumlu olurlardı. Köy Enstitülerinde verilen eğitim ve öğretim faaliyetlerine göre, eğitim politikaları kadın ile erkek arasındaki cinsiyete dayalı eşitsizliği azaltmakta düşüncesini savunmaktadır. Sadece kırsal alandaki erkekleri değil kırsal alanda yer alan kızları ve kadınları da toplumun ihtiyaçları ve kendi beklentileri çerçevesinde modern alışkanlıklar ve beceriler de kazandırmakla birlikte, o dönemde yeni açılması planlanan okullara yeterince kız öğrencilerin de alınması planlanmaktadır. TC eğitim tarihinde ilk defa kırsal alanda yaşayan kız ve erkek çocukları devlet desteğiyle ileri ve modern öğrenim imkanı elde etmişlerdir. O dönemde yeni kurulan bu örgütlenmede okulsuz köy kalamayacağı vb. gibi toplumsal cinsiyet bağlamında ayrımcılık ve farklılık gözetmeksizin kız veya erkek tüm çocuklar Köy Enstitülerinde eşit şartlarda eğitim görmeleri hedeflenmiştir. İş ve meslek hayatını kırsal alanda indirgemekle amaçlanan ise, eğitim faaliyet ve hizmetini kırsal alana da taşıyarak

kırsal alanda yaşayan köylülere götürerek, eğitimde fırsat eşitsizliğini de ortadan kaldırarak, toplumsal cinsiyet bağlamında da kırsal alanda yaşayan kız ve erkek çocuklara da bu eğitim imkanları eşit bir şekilde sunulması amaçlanmıştır (Doğan, 2016). Bu duruma bakılarak, Köy enstitülerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir eğitim programı niteliğine sahip olduğu söylenebilir. Kirby'e göre ise, 19.yy'ın sonlarından itibaren, toplumsal bağlamda kadın ve aile sorunları, Türk düşünürleri alakadar eden problemler olmakla birlikte, Atatürk ile cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşların hukuki, politik ve mesleki açıdan eşitliği gericiiler haricinde herkes tarafından kabul edilmiştir. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet bağlamında, kadın-erkek ilişkilerinin rasyonel v tartışma alanına getirilmesine mani olan gelenekler, örf ve adetler, inançlar Dünya'nın tüm toplumlarında olduğu gibi, Türkiye'de de süregelmiştir (Kirby, 2015).

Bu kapsamda Kanad, kitabında kendisinin kızların okumasından yana olmasıyla toplumsal cinsiyet bağlamında Soysal'ın kız ve erkek öğrencilerin okutulması düşüncesinde öne çıkmak istemesi vardır. Ona göre, kız çocuklarının okutulmasını mecbur kılan durum, kız çocuklarının yuva kuracak ve istikbalin millilerini yetiştirecek kişiler olmalarından kaynaklanmaktadır. Kanad'ın hayallerinde yaşayan nasyonel ve sosyalist bir devletin muhafazakar ve milli idealleriyle kız çocuklarının tanışmaları gerekmektedir. Bunun sebebi ise ona göre eğitimsiz kadınların İslam ideallerinin en kuvvetli dayanakları olmaları ve o dönemdeki modern rejimin kurduğu kurumlarda eğitim gören kız çocuklarının ve erkek çocuklarının otoriteye itaat etmeme trendi göstermelerinden kaynaklanmaktadır. Kanad'a göre 2 çeşit aile ve toplum yapısı bulunmaktadır: İlkinde gençler ve kadınlar garantili haklar isterlerken, bir diğesinde ise toplum ve aile ilişkilerinde kadının ve erkeğin, gencin ve yaşlının yerleri, patriarkal bir otorite düzenlemesiyle birbirlerinden ayrılmaktadır. Türk yaşamı ikinci türdendir. Bu duruma göre, bir yandan çağdaş Batılı kadınlara özenen bir de milli özelliklerini koruma çabasında olan kadın tipi vardır. Birinci tip Kirby'e göre, alabildiğine düşer ve yoksulluktan başka bir şey getirmezken diğeri ise ataerkil sisteme bağlılık, namus, özveri vb.gibi olguların örneği ile karşı karşıyadırlar(Kirby, 2015). Sosyal ideolojik açıdan ilk olarak ve en çok toplumsal cinsiyet bağlamında kadın-erkek probleminde göstermiştir. Diğere durumlarda da görüldüğü üzere Kanad'a göre fikirlerini daha çok ezip büzerek söyler ve bunu yapıyorken romantizmini de daha açık olarak göstermektedir. Soysal, Kirby'e göre Dünya'nın her yerinde ortak olarak görülen fakir ve köylü halkın trajedisinin romantik bir tasviri ile başlamakla birlikte kırsal alanda Anadolu'da yaşayan köylü kadınların değerlerinin yine romantik bir anlatımdan sonra kadınların endüstri ve meslek hayatına girip girmemeleri problemine değinmekle birlikte her 2 durumun da iyi ve kötü yanlarını tarafsız olarak ele

alacağı tezini savunmakla birlikte kadınları hane dışında çalıştıran toplumların başlarına gelen afetleri kabul eder. Kız çocuklarının okutulmalarını 2 gaye amacıyla zorunlu bulur. Bunlar ise kırsal alanda yaşayan köy kadınlarının okuryazar olmaları ve savaş zamanında köy öğretmenlerinin yerini alabilmeleri amacıyla kız çocuklarının okutulmaları gerekliliğidir. Kırsal alanda köy kadınlarının okuryazar olmaları ve savaş zamanlarında köy öğretmenlerinin yerini alabilmeleri amacıyla kız çocukları okutulmalıdır (Soysal, 1940). Soysal'ın görüşlerini bazı yönlerden eleştiren ve karşı çıkan Kirby'e göre, Köy Enstitülerinin olduğu dönemde, kız öğrencilerle erkek öğrenciler, aynı sınıf iklimi içerisinde, aynı dersliklerde otururlar. Sosyal hayatın içerisinde, zeybek oynarken veya temsiliyet vb. gibi durumlarda elleri birbirlerine bile değmekle birlikte yemeklerini ayrı yerler, çalışma salonları ayrıdır, ziraat programları da ayrıdır. Bakım ve tamirat çalışmaları da ayrı olmakla birlikte bu tür etkinlikler sürecinde davranışları "anormal davranışlar" olmasını önlemek amacıyla öğretmenlerinin denetimi altındadır (Kirby, 2015).

Tonguç'a göre, Köy enstitülerinin var oluş sürecinde toplumsal cinsiyet bağlamında kırsal alanda erkek ve kadın ilişkileri, daha özgür ve modern şartlara daha uygun olmakla birlikte, kırsal alanda yaşayan kadınlar, toplum ve meslek yaşamından farklı olarak, peçe ve kafes arkasına konmuş değillerdir. Tonguç'a göre kırsal alanda var olan gelenekler kız çocuklarının o dönemde okumasını savunmasının yansı, kız çocuklarının ve kadınların yalnız başlarına uzak mekanlara bile gidebildiği kadın ve erkeklerin kırsal alanda özgürce iletişim kurabildikleri durumlar da yaygındır. Tonguç'a göre kırsal alanda köy enstitülerinin var oluş sürecinde, kırsal alandaki köy kadınları iktisadi hayatın içerisinde var olmakla birlikte, o dönemde Türkiye'de ziraat alandaki üretimlerin birçoğunun sorumluluğu bu köy kadınlarına aittir. Bu durumda Tonguç'un belirttiğine göre, genel olarak iktisadi önemde karar mekanizmasında kadınların rolünün büyük çapta önemli rol oynadığını söylemekle birlikte, özellikle o dönemde (1945-1960) yaşanmamış olan savaş zamanlarında birçok iktisadi işleri yürütenlerin ve sorumluluğunu üstlenenlerin de kadınlar olduğuna şahit olunmaktadır (Tonguç, 2001).

Talip Apaydın'ın ve Fakir Baykurt'un ve toplumsal cinsiyete yönelik tutumu incelendiğinde, Apaydın, "**Karanlığın Kuvveti**" adlı eserinin "**Sel**" bölümünde toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü söz konusudur. Erkek öğrencilerin yaptığı iş olarak yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre '**Kiminiz su deposuna, kimimiz badana, boya işlerine, kiminiz bahçe düzenine, kiminiz öbür işlere yardım edeceksiniz.**' şeklinde anlatılmaktadır (Apaydın, 1967: 20).

Bu eserin “*İkinci Yıl*” bölümünde de toplumsal cinsiyet eşitsizliği yansıtılmaktadır. Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *‘Okul neden böyle iki yerde birden açılmıştı, bilmiyordum. Yalnız bu yıl birinci sınıfa pek çok öğrenci alındığını, aralarında kız da bulunduğunu duyardık. Gidip gelen arkadaşlarımız, ballandıra ballandıra kızları anlatırlardı. O çağın çocukça duyguları içinde kızlarla birlikte okumayı arzu ederdik. Bizim sınıflarda kız yok diye üzülürdük*’ (Apaydın, 1967: 48).

Bu hususta, Fakir Baykurt Köy Enstitüleri kurulduğu dönemde öğretmenken okula gönderilmeyen kızlara ilişkin eserinin bu “*Yazılmamış Kız*” adlı bölümünde geçen anısında şöyle bahsetmektedir:

“Dersler başladı, hafta geçti. Birinci, ikinci, üçüncü gün: Sultan yok. Birinci sınıfa yazdım onu. Yeniden haber yolladım. ‘Gelmez öğretmenim, o çok büyük!’ diyorlar. Babası da bir söz demiş aslı varsa: Bekar adamın eline kız verilmez?”

Kızını yollayanlardan biri sormuş: “Neden?” söylemleri de Fakir Baykurt’un da diğer Köy Enstitüsü mezunu yazarlar gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sahip bir yaklaşım ve tutum içerisinde olduğunu göstermektedir.

“Ateş ile barut yanyana durmaz. Kızım yetişkin!”

“Sen kızına mı, öğretmene mi güvenmiyorsun?”

- *“Ben ikisine de güvenmem !” demiş Nalbant İsmail.* “ (Baykurt, 1999: 36) söylemi de toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtan söylemler arasındadır.

Her ne kadar Köy Enstitüsü mezunu yazarları otobiyografik eserlerinde toplumsal cinsiyet bağlamında öğrencilerinin karma eğitim çerçevesinde eşitliğini savunsalar da romanlarında görüldüğü üzere kırsal alanda ataerkil üsluba sahip kız çocuklarının okumasına karşı karma eğitim içermeyen ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı bir eğitim modelini yansıttıklarına şahit olunmaktadır. Bu hususta, Apaydın’ın “*Karanlığın Kuvveti*” eserinin “*Kızlar*” bölümünde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *‘ Önce ne zaman görmüştüm, herhalde Kırkkız Dağı gezisinde. O gün bir tuhaf olmuştum. Akşama kadar tatlı bir çalkantı içinde yüzdüm durdum. Bizden sonraki sınıflar o zaman daha Mahmudiye’de idiler. Kızlar da onların arasındaydı. Bizim sınıflarda hiç kız yoktu. Kırkkız Dağı, Hamidiye’ye iki saat kadar uzakta İsmetpaşa Bucağı’na yakın bir yerdeydi. Karşıdan çadır gibi dimdik görünür, karaltısı göğe vururdu.”Pazar günü oraya gzmeye gidilecek, Mahmudiye’deki sınıflar da gelecek...” dediler. Kızları da göreceğiz diye seviniyorduk. Ben ilk olarak görecektim ”* (Apaydın, 1967: 95) .

Apaydın'ın bu hatıratının “*Yaz Tatili*” bölümünde erkeği yücelten söylemlere rastlanılmaktadır. Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : “*Arslan gibi delikanlı olmuştun görmeyen anam olsun* “ (Apaydın, 1967: 61).

Apaydın'ın “*Karanlığın Kuvveti*” adlı eserinin ” *Kızlar*” adlı bölümünde yazarın anlatımıyla kadınları aşağılayan diğer söylemlere örnek vermek gerekirse: “*İçlerinde yer yer renkli giyinmiş kızlar fark ediliyordu. Yaklaştılar. Yokuşu zor çıkıyorlardı. Hiçbirini tanıımıyordum daha; ama acıyordum nedense. Kızlar narin olurdu, kimbilir nasıl yorulmuştu zavallılar. Onların yerine ben çıksam keşke diyordum*” (Apaydın, 1967: 96).

Apaydın'ın “*Karanlığın Kuvveti*” adlı eserinde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*İlk olarak aramızda kızları görmenin sarhoşluğunu yaşıyorduk. Bir olağanüstüydü her şey. Meğer geçici olurmuş bu. O yıl kızların bulunduğu sınıflar da Hamidiye'ye getirildi. Yatakhane, yüznumara hariç, her yerde onlarla beraberdik. Bir iki ay içinde doğallaştı. Alıştık. Öbür arkadaşlarımız gibi gelmeye başladılar. Hatta onların yanında daha dikkatli, daha terbiyeli idik. Kötü konuşamıyorduk, kaba davranmıyorduk. İster istemez kendimizi topluyor, kibarlaşıyor, saygılı hareket ediyorduk. Bu konuda geliştirici, yüceltici sık sık konuşmalar dinliyorduk. Şu kadarını iyi hatırlıyorum ki, kızlarla birlikte olduğumuz anlar, çalışırken, yemekte, teneffüslerde, her yerde daha bir özenli, daha bir iyi olmak zorunda kalıyorduk. Kendi kendimize çekidüzen veriyorduk. İki cinsin birbirini eğittiği, düzelttiği gerçeğini ben kendi üstümde deneyip anlamışımdır. Fakat bu konuda görüşler ne kadar değişik, ne kadar farklı. Köy enstitülü kızlar için söylenenler, onlara edilen iftiralar, halk oyununda belki en yıkıcı, en etkili propaganda oldu. Kızla erkeğin aynı okulda okuması, aynı elbiseyi giymesi, yan yana çalışması, birlikte yeyip içmesi, el ele tutuşup halay çekmesi, kafası hep kötüye çalışan sofrayı çıldırttı. Hayalinde olmadık sahneler kurdurttu ve halka zehir saçtırdı. Oysa o köylü Fatmalar, Ayşeler, Kezibanlar nasıl bir okuyup adam olma çabası içindeydiler. Bin yıldır ezilmiş, hakları çiğnenmiş Anadolu kadınının onurunu kurtarmak gayretindeydiler. Çoğu yalınayak, şalvarla, kir pas içinde gelir, bir iki yıl içinde, enstitünün çalışma temposuna girer, kafasını, elini kolunu işlettikçe açılır, uyanır ve değerlerini ortaya koymaya başlardı. Dikiş dikerlerdi, örgü örerlerdi, halı dokurlardı. İnşaatlarda harç, tuğla taşırlardı, tarım derslerinde toprak beller, domates toplar, reçel yaparlardı. Nazlanmadan, yüzlerini eksitmeden, erkek arkadaşlarından hiç geri kalmadan, Anadolu kadınının dayanıklılığı, ciddiliği içinde büyük bir gayretle çalışırlardı. Kendi diktikleri çintileri ya da basma elbiseleri giyerlerdi. Bizim gibi pelerinleri, postalları vardı. İçten inancım şudur ki, Anadolu kadınları köy enstitülü kızlarla ilk, ilk olarak değerlerini ve yeteneklerini geliştirme, ortaya çıkarma, tutsaklığını yırtma olanağı kazanmıştı”*

(Apaydın, 1967: 96-97). Bu hususta benzer bir örnek olarak Köy Enstitüsü bünyesindeki kız enstitüsü mezunlarından birisi olan Düziçi Köy Enstitüsü mezunu olan Pakize Türkoğlu Can Dünder ile gerçekleştirdiği röportajda geçen söyleme göre: **“Yüksek Köy Enstitüsü binasının inşaatı sırasında 13 kız, bütün yatak takımlarını, elbiseleri diktik.”** söylemi de köy enstitülerinde verilen eğitimlerin ve görev dağılımlarının toplumsal cinsiyet bağlamında farklılaşma olduğunun somut göstergeleri arasındadır (Dünder, 2000: 58).

Apaydın’ın **“Karanlığın Kuvveti”** adlı eserinin **“Kızlar”** bölümünde köy enstitülerinde karma eğitimin gerçekleştirildiğine somut göstergeler olarak, yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **‘Biz kızlarla birlikte derslere girdik çıktık, keman çalıştık, piyesler oynadık, tartışmalar yaptık, gezilere katıldık.’** Şeklinde anlatılmaktadır. Apaydın’ın bu anı kitabının **“Cumartesi Günleri”** bölümünde aynı hususta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre de : **‘Kızlı erkekli nasıl civil civildılar.’** (Apaydın, 1967: 167) söylemi de bu durumun en somut örnekleri arasındadır. Burada geçen anlatıma göre ise Köy Enstitü’sünde eğitim gören kız öğrencilerin karakteristik özellikleri ve Köy Enstitülerinin kız öğrencilere kattığı avantajlar yansıtılmaktadır. Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **“Köy enstitülü kızlar deyince kitaplar dolusu konuşulabilir. Onların çalışkanlığı, dayanıklılığı, en ilkel yerlerden gelip, en bilinçlin, en uygar birer bayan olmaları, o katettikleri gelişme çizgisi, o yükseliş, Anadolu köy kadınının kurtuluşu bakımından çok ilginç bir deney olmuştur. Enstitülü kızların hemen hepsi en az bizler kadar enstitüleri kurup çalıştıranlara minnet borçludurlar. Eğitilip değerlerini ortaya koyma, yeteneklerini geliştirme imkanlarını ilk olarak oralarda bulmuşlardı. Ellerini ve kafalarını çalıştırmayı öğrenmişlerdi. Gözlerini ortaçağ karanlığından alıp, bugünkü uygar insan anlayışına çevirmişlerdi. Köy enstitüleri yıkıldıktan sonra, köy kızları okuyup öğretmen olma haklarını hemen hemen temelden yitirdiler. Nerede nasıl okusunlardı? Koca Türkiye’de sadece Bolu ve Beşikdüzü öğretmen okulları ilkokuldan sonra kız öğrenci alıyordu. Ortaokula dayalı kız öğretmen okullarında köy çocuğu yok denecek kadar azdır. Bugünkü koşullar içinde köy okulları ilkokuldan sonra kız öğrenci alıyordu. Ortaokula dayalı kız öğretmen okullarında köy çocuğu yok denecek kadar azdır. Bugünkü koşullar içinde köy kızları ortaokulu nasıl okusunlar? Yurt gerçeklerini bilen hiç kimse bu soruya olumlu karşılık veremez “**(Apaydın, 1967: 98).

Apaydın, **“Karanlığın Kuvveti”** adlı eserinde Köy enstitülerinin kapatılmasının kız öğrencilerin eğitim ve toplum hayatında olumsuz etkiler oluşturduğu ise yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : **“Köy Enstitülerinin kapanmasıyla en büyük darbeyi köy kızları yedi. Onlar bir zaman daha anaları, babaları, teyzeleri, halaları gibi köylerde eriycekler. Yobaz**

böyle istedi. Ama değişecek bu gidiş, hiç şüphem yok. Göreceksiniz. “ şeklinde anlatılmaktadır “ (Apaydın, 1997: 100).

Köy Enstitülerinde çalışan erkek öğretmenler, bu tezde adı geçen yazarların romanlarında rol oynayan ve temsile gelen erkek öğretmenler benzer şekilde sıfatlarla ve kişilik özellikleriyle anlatılmaktadır. Apaydın’ın Köy Enstitüleri yıllarını anlattığı otobiyografik eserinde yazarın anlatımıyla geçen söylemine göre *“Bazıları ise kadın, kız peşindeydi. Evlenme işleriyle meşguldüler. Filancanın kızını istemiş de filanca razıymış da; ama babası vermiyormuş da... O yaşların meseleleri içinde sarhoştular.”* bu durumun somut örnekleri arasındadır (Apaydın, 1997: 215). Talip Apaydın, bu hususta *“Köy Enstitüsü Yılları”* adlı eserinde karşı cinsle olan ilişkilerini anlattığı anısında; *“Önce yadırgandı, böyle yaşlara gelmiş, okulda hiç görmemiş öğrenciler, enstitüde ilk defa kız görünce bocalama oluyor tabii. Ama bu kızlar çok sıkı denetim altındaydı. Kadın öğretmenler alıcı kuş gibi, hep etraflarındaydılar. Şunu söyleyeyim, “köy enstitülerinde erkek kız ilişkileri başıbozuk imiş, kontrol altında değilmiş. “ Hayır. Tam tersiydi. Son derece dikkat edildi buna. Çünkü kız öğrenci bulmakta çok zorlandılar. Okul müdürleri kız öğrenci bulmak için çırpındılar. Köylere gittiler. İlkokul bitirmiş kız aradılar. Onların anaları babaları vermek istemedi. Çünkü köylerden böyle kız gönderilmez. Bu bizim halkımız için çok hassas bir konu. Onun için çok dikkat edildi. Ve ben anımsamıyorum, böyle kız erkek ilişkileri bozuk hiçbir şey duymadık. Ama o yaşların heyecanını bilmez değilim. O yıllarda insanın ruhu karşı cinse karşı müthiş bir eğilim içindedir. Öyle arkadaşlarımız da yok değildi. İşte herkes saklıyordu yani. Herhalde içinde boğuyordu “* (Apaydın, 1967) . Bu tezin son bölümü olan araştırma bulgularında da görüleceği üzere Fakir Baykurt’un *“Onuncu Köy”* adlı romanında bir erkek öğretmen karakter de benzer bir şekilde temsile gelmektedirler (Baykurt, 1961) .

Apaydın’ın ilgili bu otobiyografik eserine toplumsal cinsiyet bağlamında bakıldığında, Apaydın da toplumsal cinsiyet eşitliğine yer veren Köy Enstitülerinden mezun olsa da bu eserinde de toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve patriarkal sistemin zihniyetini yansıtan ve yer veren edebî üsluplarına rastlamak mümkündür.

Köy Enstitüsü mezunu yazarlardan Mahmut Makal’ın toplumsal cinsiyete yaklaşım ve tutumuna ilişkin, Köy Enstitüleri’ni toplumsal cinsiyet bağlamında “Bizim Köy” adlı hatıratlarının topladığı anı kitabında ataerkil edebî üsluba sahip toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı olarak söylemler incelendiğinde ilgili hatırat kitabının,”*Kutsal Tezek”* bölümünde geçen söylemlere göre, *“ Pislik deyip geçmeyin... Sabahleyin sığırları çobanlar toplayıp otlığa götürürken ve akşam köye getirirken yola düşen pislikleri toplamak için ne*

kadar karı kız varsa ellerine sele, teneke veya daha başka bir şey alarak yollara dökülür toza dumana karışırlar “ (Makal, 1967: 13).

Bu ilgili çalışmanın **Babam** bölümünde : *“Kağınının harman yerine gelme vakti yaklaşınca Behice ile Duran’ın anası azıkları getirirler”* (Makal,1967: 43-44). Mahmut Makal’ın *“Bizim Köy”* adlı hatıratlarının topladığı anı kitabının, *“Çorbalık”* bölümünde anlatılan yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Biraz şaşaladıktan sonra anam gidip kalburu getirdi”* (Makal, 1967: 50).

Bu ilgili çalışmanın *“Kadının Önemi”* bölümünde, yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre :’ *Küçükler büyüklere karşı ne kadar saygılı ise, kadının erkeğine karşı saygı ve korkusu kat kat fazladır. Uygar hayatta kadına verilen önemin tam tersine köy erkeğinin indinde kadının hiçbir kıymeti yok gibidir. Yalnız yeni evlendiği zamanlar belki dişilik tarafı onu biraz ilgilendirir. Buna karşılık, kadın erkeğine kul köle olur. Bir dediğinden dışarı çıkmaz. Erkek uzanır yatağa:”Avrat şöyle it, böyle it...” diye emirler verir. Kadının haddi mi,”Herif, şu da şöyle olsun” demek ... Kadının ahlakı ve ciddiyeti erkeğe saygısının derecesiyle ölçülür. Erkek döver, söver, kol kanat demez kırar, ağlatır, sızlatır, beri ki “gık” demez. Diyemez ki...”* (Makal, 1967: 93).

Burada da anlatıldığı üzere, Mahmut Makal’ın toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtan diğer söylemlerine değinmek gerekirse: *“Erkeğinin men ettiği şeyleri yapmamaya çalışır. Ama çok kere erkek hiç sebepsiz yere, en olmayacak vesilelerle dövdüğünden kadın ne yapmak gerektiğini bir türlü kestiremez.”* Hayat arkadaşı *“kavramını köy erkeği benimsemez. Yaş ilerledikçe dişi de gözden düştü mü, tamam. Kadının gizli yeri ağzıdır. Kadının ağzı başına örttüğü yemeninin ucuyla sarılıyor. Acsa acsa yemek yerken açabilir. Onu da erkekle yemez. Bir ailenin erkekleri ayrı, kadınları ayrı yerler yemeği. Bundan başka sesi de gizlidir kadının. Rastgele herkesle konuşamaz kadın. Hele genç bir kız veya gelin, kendinden büyük erkeğe, kadına özellikle akrabaya el ve baş işaretiyle bile meram anlatamaz. Yüzüne bakamaz. Eğer “bu dünyada harcadığımız soluğun hesabını öbür dünyada vereceğimiz ”doğru ise köy kadını mutludur. Kara Niyazi, düğün evinin önündeki kalabalığın içinde karısını ağzı açık görünce hemen eve koşup bir balta sapı getiriyor. Kadın, farkında olmadan açılan ağzını o gelinceye kadar kapattığı halde kadını kötürüm etti çıktı elalemin içinde. İşin yoksa dert et kendine bu zulumleri!:* *”Ayıp değil mi?” dedim. “Ne ayıbı, yahu bana mı ayıp, oa mı? Eksikliğe eksikliğini bilsin.” Dedi. Bazen çocuğuna izin almak veya hastalığı haber vermek için yanıma gelenler olur. Bütün meramlarını el ve baş işaretleriyle anlatırlar. Bu geleneklerden habersiz biri görse, zavallıyı banadan doğma dilsiz sanır. Bir de sakal gözetmek geleneği var. Kadın hangi yaşta olursa olsun, yedi*

yaşından yukarı bütün erkeklerin sakalını gözetir. Yolda giderken iki yüz adım geride de olsan sen geçinceye kadar bekler, yüklü olsun, boş olsun.. . Çünkü herkesin dilinin ucunda hazır duran bir söz var. Hele yanılıp da erkeği geçmeye görsün; beri ki hemen yapıştırır:”Makası amma da keskinmiş be!” Kadının gözü öylesine yılmıştır ki, bu sözü işitmekten korkarak:” (Makal, 1967: 94-95).

Bu ilgili anı kitabının, “*Nüfus ve Sağlık Durumu*” bölümünde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Evlenen kızın yaşı çok kere on beşten aşağıdır. Kızcağz daha Hanyayı Konyayı anlamaya vakit bulamadan everirler fıkarrayı. İki sene içinde çöküp gider. Gelin olur olmaz yakayı hastalığın pençesine kaptırır. Bir iki yıl yatalak olduktan sonra ölenlere çok rastlanır. Böyleleri için: “Zaten hastaydı, kocaya varınca hastalığı açığa vurdu.” Deyip geçerler*” (Makal, 1967: 99).

Bu ilgili anı kitabında yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Aradan yıllar geçince oğlan, sevdiği bir kızı veya kadını “kuma” getirir eve. Hoşuna gitmeyen eski karısına da yol verir, veya fazla mal göz çıkarmaz diye onu da yanında alıkor.*“ Burada görüldüğü üzere ataerkil (patriarkal) toplum yapısında yer alan çok eşliliğe dayalı polijini tarzdaki kuma geleneği söz konusudur (Makal,1967: 101). Bu konuda yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre ‘*Bugün D... köyünde evli erkekler sayısınca dul erkek vardır. Bunların çoğu 10-20 seneden beri bekardır. Babası evinde değeri pahasını bulmayı bekleyen kız ve kadınların sayısı da az kabarık değildir* ‘ söylemi bu durumun somut örneklerindendir (Makal, 1967: 101).

Bu hususta (Makal, 1967)’ın anlatımıyla geçen söyleme göre: ‘*Köyde çocuk bakımı bilgisi hemen hemen yok gibidir. Zaten olsa bile hayat şartları, geçim zorluğu bu bilgiyi uygulama olanağından köylüyü yoksun kılıyor. Doğumun daha ilk günlerinde çocuk, mikrop alıp ölmemişse, gıdasızlıktan zayıf düşüyor. Kışın soğukta iyi ısıtılamadığı için ya da duman ve havasızlıktan ölüyor. Yazınsa ananın, çocuğuyla uğraşacak vakti yoktur. Herkes gibi o da sebze, yolma, ekin, harman gibi bahardan başlayıp güz sonuna kadar süren türlü çalışmalara katılarak sabahtan akşama kadar didinmek zorundadır. Ana, çocuğunu seleye sararak sırtına vuruyor. İş yerinde akşama kadar uğraşırken çocuk da Allah’ın kırında bir köşede ağlayıp duruyor. Kadın, ancak bir yere ayakta şöyle bir emzirir. O da sütü varsa eğer, çoğu anaların gıdasızlık yüzünden sütleri de gelmez. Ne diyorlar ki süt yapsın: Soğan, ekmek, hıyar ekmek.*” söylemi de o dönemde var olan kırsal alanda var olan ataerkil sistemin somut göstergeleri arasındadır(Makal,1967:103).

Bu eserin “*Bizim notlar*” bölümünde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ” *Dört sene sonra düğün yapmak şartıyla on yaşındaki kızı Ayşe’yi yüz liraya sattı. Belki*

bahara kadar idare eder” söylemiyle görüldüğü üzere ataerkil toplum yapısında görülen başlık parası geleneği de bulunmaktadır (Makal, 1967: 107). Bu hususta benzer olarak Mahmut Makal’ın “Bizim Köy” adlı hatıratlarının topladığı anı kitabında yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Evlenmek oğlan tarafı için bir yıkımdır. Hayvan satar gibi kızlar için bin liradan kapı açılır, beş aşağı beş yukarı pazarlık kesilir.”* Burada da görüldüğü üzere ataerkil sistemin zihniyetinin bir yansıması başlık parası geleneği var olduğu tekrar görülmektedir(Makal,1967:100).

Mahmut Makal’ın *“Bizim Köy”* adlı hatıratlarının topladığı anı kitabında yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *‘Hani parasını danaya yediren kadıncağızı anlatmıştım ya. Ona da duyurmuşlar bunu’* (Makal,1967: 109). Bu ilgili eserin *“Bizim Notlar”* bölümünde Mırtaza’nın söylemine göre: *“Mapus olun “ diyor bana...Eee? Ne olur söyle guzucazım : Sana yumurta pişiririm , gızımı veririm valla? Senden eyisine mi verecem. Sen beni gurtar.* “ söyleminde görüldüğü üzere ataerkil toplum yapısı içerisinde yer alan kız alıp verme geleneği bu eserde de yansıtılmıştır (Makal, 1967: 110). Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Sabahleyin ellerindeki pöstekilerle ahıra giden çocuklar görülüyor. Daha çoğu kız.”* (Makal,1967:110).

Bu hatıratta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Kadınlar kızlar bahar boyunca, akşamlara kadar dere bayır sele ve çantalar dolusu bu otları toplarlar“* (Makal, 1967: 164). Yazarın anlatımıyla bu hususta geçen bir diğer söyleme göre: *“Sonra okulun balkonun ara sıra çıkıp, oturduğu çeşme de o kenarda olduğu için ırhat vermeyecek karıya, kıza.”* (Makal, 1967: 174).

Burada nihai olarak bu ilgili hatırat kitabında verilen tüm söylemler genel olarak değerlendirildiğinde Köy Enstitüsü mezunu yazarlarından Mahmut Makal’ın da toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan Köy Enstitüsü’nden mezun olsa da ilgili eserinde görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı ataerkil bir edebi üsluba sahip olduğunu söylemek mümkündür.

1.4. Köy Enstitüsü Mezunu Yazarlar ve Edebiyattaki Yeri

Köy Enstitüsü mezunlarının Türk Edebiyatı’ndaki yerini belirtmek için Köy Enstitüsü mezunu yazarlarından Mehmet Kaplan, bu hususta *“ Asıl köy romanını, Cumhuriyet döneminde Anadolu’da yetişen, onu tabiatı, insanları, toplumsal şartları, örf ve adetleriyle yakından tanıyan nesil vücuda getirir.”* demektedir (Kaplan, 1964). Kaplan’ın bahsettiği bu kuşağın büyük çoğunluğu bu tezde adları da geçen Köy Enstitüsü mezunlarıdır. Kaplan’a göre “Yaban” eserini köy kaynağı olarak gösteren Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun edebi

yapısından gidilmelidir (Kaplan, 1964). Buna karşın Köy Enstitüsü mezunu yazarlar, toplumsal sorunlara tenkitsel açıyla yaklaşarak, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun köy edebiyatına bakış açısından farklı olarak, sosyalist ve Marksist bir düşünce yapısına ve paradigmasına sahip olmakla birlikte, Türk romancılığında edebi olarak farklı bir paradigma oluşturmuşlardır (Bakırcıoğlu, 1996). Erol'a göre Köy Enstitüsü mezunu yazarların Marksizm ideolojisine bağlı olmaları, kendilerini düşünce, sanat ve edebiyattan çok politika alanıyla ilgilenmeleri ile alakalı bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bunun arkasındaki esas sebebin bağlı bulundukları dönemdeki kritik Türkiye şartları bulunmaktadır. Bu hususta Türk siyasal yaşamında Atatürk ve İnönü dönemlerinde yaşanan savaşlı yılların ve Adnan Menderes dönemindeki politik krizlerin bu ideolojik zeminin oluşmasındaki etkili siyasal faktörler içerisinde olduğu belirtilmektedir. TC'nin kuruluş yıllarında, Türk toplumunun sosyoiktisadi ve sosyokültürel yapısına bağlı olarak 1940'tan itibaren yazılmış olan romanların ve öykülerin de zeminini oluşturmuştur (Erol, 2015).

Bu hususta Mehmet Kaplan, bu bahsedilen kuşağın edebi ürünlerinde ise “Köy Gerçeği” önceki kuşaklarından çok geniş ve detaylı bir şekilde gözükmektedir. Yalnızca, bu kuşağa ait olan yazarlardan çok büyük bir bölümü kırsal alana ve köylüye yönelik olarak Marksist bir paradigmaya sahip olmaları olmuştur (Kaplan, 1964).

Ramazan Kaplan da bu yazarların köy romanları arasındaki konumlarını bulurlarken Mehmet Kaplan'ın görüşlerini de savunmaktadırlar. Ona göre kırsal alanda yazılmış olan “Köy” romanlarının değerlendirmelerinden oluşan netice ise o dönem ki devletin kırsal alanın problemlerini çözümleme hususunda alakasız ve yetersiz olduğu hususundadır; ama köy romanlarında sıklıkla ortaya çıkan bu sava göre, Cumhuriyet Dönemi'nden daha önce kaleme alınmış olan köy romanı ve öykülerine dek uzanan bir geçmişi yer almaktadır (Kaplan, 1997). Adnan Benk o dönemin köy edebiyatı romanlarıyla ilgili **”Bizde toplumcu sanatla ilgilenen, öykülerinde, romanlarında köyü, ırgatları, fabrika işçilerini anlatan yazarın mutsuzluğu, sözünü ettikleri kişilerin okuma bilmemeleri, Sabahattin Ali'den ,Bilbaşar'dan tutun, Kemallere, Baykurt'a kadar bütün toplumcu yazarlar ; sömürülen kişilere kendi durumlarını anlatmak , sömürüldüklerini göstermek isterler.”** demektedir (Altuğ, 2022). Benk ile bu doğrultuda aynı savı ele alan Gülerman da bu konuyu Türk edebiyatında sosyalizmin bir yansıması olduğunu savunmaktadır. Gülerman bu hususta ise **“Sosyalizmde sanat ve edebiyata sadece ideolojik bir bilinçlendirme vasıtası haline getirilmiştir. Çocuk masallarından en iddialı romanlara resimden tiyatroya, müzikten sinemaya kadar böyle gelmiş ve böyle gidecektir.”** demektedir (Gülerman, 1982). Atilla Özkırımlı, bu hususta 24 Nisan 1976 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan bir makalesinde bu hususta, Köy

Enstitülerinden mezun öğretmen kökenli yazarların Türk Edebiyatı'ndaki yerini şu şekilde ifade etmektedir: *“Köyü ve köylüyü ilk kez eleştirel gerçekçi bir tutumla yansıtan sanatçılar, enstitülerden yetişmişlerdir. 1945'ten sonra şiir, hikaye, roman dallarında ürün veren enstitülü yazarlar, öylesine etkili olmuşlardır ki, köye yönelik kendine özgü nitelikler taşıyan bir edebiyat doğar ve gelişir”* (Köy Enstitülerinden Yetişen Sanatçılar, Cumhuriyet Gazetesi, 24 Nisan 1976).

1970'li yıllara dek köy kökenli yazarların eserlerinde toplumsal gerçekçiliğin yer aldığı görülmekle birlikte Türk Edebiyatının romancılığında önemli bir dönüm noktası oluşturan 1976-1980 yılları arasındaki köy romanı anlayışı, edebi üsluplarında kullanmış olduğu şablon ve tekrar etmekten bıkmadığı mesaj dolayısıyla eleştirilse de bu dönemde yine de köy romancılığı ilgi duymaya devam etmiştir. Bu döneme ait kırsal yaşamı yansıtan köy temalı romanların pek çoğunda aydını temsil eden öğretmen, bütün toplumsal sorunlarıyla birlikte görmezlikten geldiğini öne sürdükleri kırsal alanda yaşayan köylünün savunucularındandır (Erol, 2015). Bu tezde incelenen romanların büyük çoğunda da ana karakterlerden yer alan öğretmenlerin de bu şekilde temsil edildikleri görülecektir.

Köy Enstitüsü mezunu yazarların eserlerinin büyük çoğunluğunda ana tema genel olarak kırsal alanda yoksulluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu temanın, edebi eserlerde farklı bir anlayışla ele alınması sosyoiktisadi ve sosyokültürel yanlarıyla; ama tenkit edilen bir paradigmayla işlenilmesi; ancak 20.yy'ın ortalarında özellikle Köy Enstitüsü mezunu sosyalist-realist yazarların gayretleriyle mümkün olabilmıştır. Ramazan Kaplan, 1950-1960 yılları arasındaki bu dönemi Köy Enstitüsü mezunu yazarlar tarafından başlatılan bu yeni köy romanı edebiyatçılığı anlayışının başlangıcı olarak kabul etmektedir (Kaplan, 1997) . Köy enstitüsü mezunu yazarların eserlerinde büyük çoğunlukla ortaya çıkan “işsizlik” ve “yoksulluk” olguları çerçevesinde ana kaynağı işsizlik olan yoksulluk ele alınmakla birlikte, Anadolu'da özellikle, daha çok kırsal alanda yaşayan köylünün ortak bir sorun olarak yansıtıla gelmektedir. Bu problem, 1940 'tan sonra yazarların ilgi duydukları ve romanlarına ağırlıklı olarak yerleştirdikleri bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Köy Enstitüsü mezunu yazarların bu girişimi, kırsal alanda yaşayan köylülerin iktisadi yetersizliklerini ilgililere duyurmak ve bundan dolayı bu sorunu çözümüleme amacına dayanmaktadır. Bu methodla, kırsal alanda yaşayan köy insanının içerisinde yer aldığı zor şartların yaşayışları üzerindeki negatif etkilerine dikkat çekmektedirler. Kırsal alanda köy ve köylü sorunları, başlangıçta “köy manzarası” niteliğinde olarak Köy Enstitüsü mezunu yazarlarından Mahmut Makal'ın “Bizim Köy (1950)” eserinde ele alınmaktadır. Köy Enstitüsü mezunu yazarların haricinde ise Yaşar Kemal'e ait edebi romanlardan; Yer Demir Gök Bakır (1963), Ölmez Otu (1969) ve

Orta Direk (1960) 'de de görülmektedir. Bu kapsamda, Köy Enstitüsü mezunu olmayan yazarlardan, Abbas Sayar'a ait "Yılkı atı(1970) ve Tahir Kudsi Makal'a ait Kamyon(1979) eserlerinde de kırsal alanda "yoksulluk" ve" işsizlik" sorunlarını ele aldıkları ve öne çıkardıkları görülmektedir (Erol, 2015). 1920'lerde olduğu gibi devam ediyorken, yazarların yetiştikleri bölgelere göre köyün yalnızlığının, kırsal alanda yaşayan köylünün terk edilmişliğini de kırsal alandaki ana tema olan yoksulluk kavramının haricinde yazarlar, romanlarında ele almaktadırlar. Bu yazarların büyük çoğunluğu o dönemde köy enstitüsü mezunu yazarlardır. Kırsal alana romantik bakış tarzı zamanla değişmiş Marksist ideoloji doğrultusunda kırsal alan ve kırsal alanda yaşayan köylüler bu yazarların edebi eserlerinde yorumlanmaya başlamışlardır. Bu hususta örnek vermek gerekirse, "*Seçilmiş Hikayeler Dergisi*"nde pek çok köy öyküsü ortaya çıkmıştır. Köy Enstitüsü mezunu yazarlardan Mahmut Makal, Bizim Köy(1950) adlı eseriyle o dönemde öne çıkmakla birlikte, bu eseriyle kendinden sonra gelenleri etkileyen yazarın diğer eserleri aynı etkiyi göstermemekle birlikte kalıcı olamamıştır. Ramazan Kaplan, "*Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*" adlı akademik incelemesinde, 1923- 1950 yılları arasını 7, 1950-1960 yılları arası 18 ve 1960-1980 yılları arasında da 52 kitabın adını vermektedir. Bu alanda birden fazla roman yazarı olmakla birlikte büyük çoğunluğu köy enstitüsü mezunu yazarlar olmak üzere bu yazarlar: Kemal Bilbaşar, Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Reşat Enis, Yusuf Ziya Bahadınlı, Kemal Tahir, Samim Kocagöz, Yaşar Kemal, Cengiz Tuncer, Ferid Edgü, Pakize Türkoğlu ve Ömer Polat vb.gibi yazarlar bulunmaktadır (Erginün, 2001). Burada da görüldüğü üzere Köy Enstitüsü mezunu yazarların çok büyük çoğunluğunun toplumsal cinsiyet bağlamında erkek yazar olduğu görülmekle birlikte öne çıkan bu yazarların ise tamamının erkek yazar olduğu da görülmektedir.

Köy Enstitüsü mezunu yazarlarının büyük çoğunluğu, çok iyi aşına oldukları kırsal yaşamını, " Köy edebiyatı" ismiyle anılagelen eserlerine aktarmışlardır; ama Kaplan'a göre, bunu yaparlarken kırsal yaşamdaki köylüyü bir birey olarak kabul etmeyip basmakalıp düşünceleriyle onları kuklalara çevirmişlerdir (Kaplan, 1988). Türk edebiyatında "Köy Edebiyatı Anlayışı", aynı zamanda fabrikalara büyük işçi olarak büyük kentlere göç etmiş olanların iş çevrelerinde ve hanelerince mücadele ettikleri koşulları anlatmayı amaçlayan "gecekondu edebiyatın" ortaya çıkmasıyla süregelmiştir. Uzun bir müddet, edebi türlerden roman, öykü, tiyatro ve şiirde tek tema olan "köy" kavramı kullanılmamıştır. Bu tema üzerinde uzun bir süre durmuş olan Fethi Naci şöyle belirtmektedir: " **Romanda önemli olan, köyün toplumsal gerçekliğinden çok köyün insan gerçekliği, toplumsal gerçeklik, bu insan gerçekliğinin aydınlık kazanmasına yaradığı ölçüde önemli. Bunun için, köye bir**

romancı yaklaşımıyla değil de, bir toplumbilimci yaklaşımıyla eğilen yazarların romanları, genellikle, bir ‘edebiyat eseri’ katına kolay kolay erişemiyor, sıkıcı olmalarının, okunsalar bile bir iz bırakmadan unutulup gitmelerinin nedenini burada aramak yanlış olmasa gerek. Köyden söz açtığı halde bu yanlışla düşmeyen tek romancımız, bence, Yaşar Kemal. Çünkü Yaşar Kemal’de insan, her şeyden önce gelir.” demektedir (Kalpakçıoğlu, 1981). 1950’den sonra ise, Türk Edebiyatı’nda kırsal alanda köy ve işçi temalarını ele alan yazarların sayısı ise zamanla artmıştır. Bu yazarların ise öne çıkanları ise 1950 yılından önce bu konudaki eserini 1949 yılında yayınlanan Orhan Kemal olmak üzere, Yaşar Kemal ve Kemal Tahir’dir (Erginün, 2001).

1.4.1. Talip Apaydın’ın Edebi Hayatı ve Kişiliği

Talip Apaydın, 1926’da Ankara’nın Polatlı ilçesine bağlı Ömerler(Omarlar) köyünde Dünya’ya gelmiştir. Talip Apaydın, hikâye, roman ve şiir, oyun, çocuk edebiyatı türlerinde eserler vermiştir. İlk eğitimini Ankara’nın Beypazarı ilçesinde yaptıktan daha sonra Çifteler Köy Enstitüsü (1943) ve Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü’nden mezun olmuştur. Çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır. Edebi olarak ilk şiir ve hikâyeleri 1945-1960 yılları arasında Köy Enstitüleri Dergisi’nde yayınlanmakla birlikte 1948-1950 yılları arasında Yücel, Varlık, Edebiyat Dünyası, Fikirler, İmece, Yeni Ufuklar dergilerinde çıkan hikâyelerinden sonra ise romancılık ile ilgilenmeye başlamıştır. Köy romancılığına yönelmesi ise, 1946’da, Ankara Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nden mezun olan Apaydın, bu görüş ve düşüncelerle en başta şiir ve öyküler yazarak, sonra da buna roman türünü de ekleyerek romanlarında kırsal alana yöneldikten sonra ise zamanla köy romancılığına sahip yazarlardan birisi haline gelmiştir (Erol, 2015).

Köy Edebiyatı akımının temsilcilerinden birisi olan Apaydın, öykü ve romanlarında genel olarak doğa betimlemeleri ve insan ilişkilerini tüm doğallığı ile yansıtmıştır. Bundan dolayı genel olarak eserlerinin çoğunda “natüralizm” ilkesinin etkileri görülmektedir. Eserlerinde genel olarak Yaşar Kemâl, Kemâl Tahir ve Orhan Kemâl’in etkisi görülmektedir. Apaydın, 28 Eylül 2014 tarihinde vefat etmiştir (Akgül, 2018).

Talip Apaydın’ın eserleri genel olarak incelendiğinde; hikâye türünde öne çıkan eserleri: *Ateş Düşünce (1967), Öte Yakadaki Cennet (1972), Kocataş (1974), O Güzel İnsanlar (çocuklar için hikâyeler, 1978), Yolun Kıyısındaki Adam (1979), Duvar Yazıları (1981), Yangın (çocuklar için, 1981), Kökten Ankaralı (1982), Hendek Başı (1984), Hem Uzak Hem Yakın (1985), Sıra Dışı Öyküler (1994), Öykülerle Çizgiler (1998), Biz Varız (2000)*. Apaydın’ın roman tarzında öne çıkan eserleri ise: *Sarı Traktör (1958), Yarbükü*

(1959), *Emmioğlu* (1961), *Ortakçılar* (1964, 1974), *Ferhat ile Şirin* (1965), *Toprağa Basınca* (çocuklar için, 1966), *Define* (1972), *Yoz Davar* (1973), *Toz Duman İçinde* (1974), *Tütün Yorgunu* (1975), *Kente İndi İdris* (1981), *Vatan Dediler* (1981), *Köylüler* (1991). Apaydın'ın şiir türünde öne çıkan eserleri ise; *Susuzluk* (1956), *Kırsal Sancı* (1999). Apaydın'ın anı(hatırat) türünde öne çıkan eserleri ise; *Bozkırdaki Günler* (1952), *Karanlığın Kuvveti* (1967) ve *Köy Enstitüsü Yolları* (1978). Apaydın'ın tiyatro ve radyo tiyatrosu türlerinde verdiği eserlere baktığımızda, *Bir Yol* (1966) adı eseri yayımlanan tek tiyatro alanında eserken, “*Yapılar Yapılırken*” ve “*Otobüs Yarışı (Basılmadı)*” adlı eseri yayımlanmayan radyo tiyatrosu alanındaki eserlerindendir. Apaydın'ın aldığı ödüllere bakacak olursak; Apaydın, *Tütün Yorgunu*(1976) romanıyla *Madaralı Roman Ödülü*, “*Köylüler*” romanı ile 1992 yılında, *Orhan Kemal Roman Armağanı*. *Yapılar Yapılırken* ve *Otobüs Yarışı* eseri ile de 1975 TRT Radyo Oyunları Sanat ödülleri almıştır. (<https://www.literatur.com.tr/talip-apaydin>, Erişim Tarihi:01.03.2023).

Apaydın, *Toz Duman İçinde*, *Vatan Dediler*, *Köylüler* adlı 3 ciltlik romanını babasının etkisiyle yazmış ve kitabının ön sözünde belirttiği üzere, 1918'lerden günümüze dek Türk köylüsünün devlet içerisindeki ve temeldeki yerini, gelişimini farklı karamanlarla ilişkisini ele almayı; “Sömürücü sınıflarla, aydınlarla ve idarecilerle hesaplaşmayı hedeflemekle birlikte yazar bu eserin özgün yönünü ise şu şekilde ifade etmektedir:”*Köylümüzün yalnızlığını, umarsızlığını çocukluğumda bizzat kendim yaptım. 16 yıl askerlik yapan, 1.Dünya Savaşı'nın, Kurtuluş Savaşı'nın tüm cephelerinde tetik çeken ve yaralı olarak köye dönünce topraksız, işsiz, ekmeksiz kalan bir köylünün oğluyum. Çocukluğum onu dinleyerek geçti. 1938'de Köy Öğretmen Okulu(sonradan Köy Enstitüsü) öğrencisi olduğu gün:”Bu devlet seni okutuyor ya, tüm çektiklerim, tüm akıttığım kan ve ter helal olsun dediğini unutamam. Ne kadar isterdi, kendisi söylesin ben yazayım ve ondan doğrudan yararlanayım. Ama o yaşlarda bunun önemini yeterince kavrayamadım. Sonradan anlayabildim ancak, gene de onun anılarından çok şeyler kattım romanıma. Bu romanlarımı TC Devleti'nin temelinde kemikleri, kanı ve teri bulunan, bugün çoğunun adı bile bilinmeyen o unutulmuş insanların anısına sunuyorum. Onlardan birisiydi benim babam.”* demektedir (Erginün, 2001).

Köy Enstitüsü mezunu yazarlarından öne çıkan bir yazar olarak öne çıkan Apaydın, kırsal alanda “yoksulluk” temasını başta biyografik nitelikteki “Ortakçılar” olmak üzere, Emmioğlu, Define ve Tütün Yorgunu romanı ile diğer edebi türlerde de ele aldığı hikayelerinin büyük çoğunluğunda ana tema olarak ele almaktadır. Apaydın, romanlarında genel olarak kırsal alanda yaşayan insanların içerisinde yer aldığı durumu sorgulamakla

kalmaz; aynı zamanda bu edebi eserlerinde yoksulluk olgusunun ana sebeplerini de sorgulamaktadır. Bu duruma yönelik önemli tenkitte de bulunmaktadır. Bundan dolayı Erol’a göre edebi eserlerden roman türü, bazen tebliğ niteliğinde yer alan sözleriyle de siyasal görüşlerin kırsal alanda taşıyıcısı durumuna gelmektedir. Apaydın’ın romanlarındaki kişi kadrosunun büyük çoğunluğunu kırsal alanda işsiz ve yoksul köy insanından seçmesi, bu hususta kendi düşünce tarzını romanlarının içeriğine katma planının bir neticesi olarak düşünülebilir (Erol, 2015). Apaydın’ın romanlarında, genç erkeklerden oluşan çok geniş bir kitlesi vardır. Bunlar, olayların gelişmesinde çok önemli bir rolü sergilemeseler de, tematik gücün ortaya çıkmasını sağladıkları ve toplumsal olayların aksiyona dönüşmesinde etkili oldukları söylenebilir. Kırsal alanda yani köy yerinde çok farklı duygulara sahip mutluluğu veya üzüntüyü yaşadıkları gibi hayali kurguları da aynıdır. Genellikle işsizlik genç erkekler arasında önemli bir sorun olmakla birlikte, çoğunun sevdiği bir kız vardır. Bu genç erkeklerin sevdiklerine kavuşamamaktan dert yanmakla birlikte, buna sebep olan çok ağır gelenekselci kurallara, örf ve adetlere karşı bir tutum sergiledikleri görülmektedir (Erol, 2015). Apaydın’ın romanlarında genel olarak, kişi kadrosunu daha çok orta, yaşlı ve genç erkekler oluşturmakla birlikte, Apaydın’ın romanlarındaki olay örgüsünün gelişmesinde bu erkekler önemli bir yer tutmaktadır. Bu romanlarda erkek karakterlerin sürüklendikleri her dramın ortasında orta ve yaşlı kadınlar vardır ve olaylardan en çok etkilenenlerin de bu kadınlar oldukları söylenebilir (Erol, 2015)’e göre, Apaydın’ın romanlarında orta ve yaşlı kadın grubu az olmakla birlikte, kırsal alanda yaşayan köylü dul kadınların varlığı da söz konusudur. Apaydın’ın romanlarında, bu kadınların, evli kadınlara göre, oldukça zor şartlarda hayatlarını devam ettirmek zorunda kalan kadınlar olmakla birlikte, geçimlerini ise daha çok kırsal alanlardaki işlerden ziyade, gençler arasında arabuluculuk yapmak, fal bakmak, müneccimlik yapmak veya batıl inançlarına dayalı diğer bir uygulama olarak “kocakarı ilaçlarını” satarak sağladıkları görülmektedir (Ertop, 1995). Talip Apaydın’ın romanlarında toplumsal olayların içerisinde hayat mücadelesini devam ettiren “aile” kavramı önemli bir olgu olarak da ele alınmaktadır. Fakat, Apaydın’ın romanlarında aile kurumu sosyoiktisadi şartlar sebebiyle çok sağlam bir yapıda ele alınmamaktadır. Aile içerisinde yer alan anne, sadece hane içerisinde ev işlerinde çalışmaz, kırsal alanda da bağ bahçe ve tarla işlerinde de kocasının yanında yer almaktadır. Evin geçimi ve çocukların geleceğiyle ilgili düşünceleri ve tasaları eşinden fazladır. “Anne” kavramı, Apaydın’ın romanlarında, annenin hane ve kırsal alan içerisindeki görev ve sorumluluklarının yansıması aynı zamanda, bazen hane içerisinde baba ile oğul arasındaki çatışmalarda uzlaşmayı sağlayan kişi olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. “Anne” kavramı, Apaydın’ın romanlarında genel olarak hane içerisinde ücretsiz aile işçisi,

sevgi dolu, fedakar, cefakar, anaç vb. gibi sıfatlarla temsile gelmektedir. Kadın bu romanlarda anlatıldığı üzere, çocuklarından ve eşinden beklediği saygıyı göremez. Bundan dolayı kadın kavramı hane ve kırsal alan içerisinde Apaydın'ın romanlarında çoğu zaman 2.sınıf insan olarak temsil edilmektedirler. Ataerkil sistemlerde “baba” kavramı aile içerisinde, ailenin başıdır. Hane içerisinde aileyi yönetmesinin yanısıra ailenin geleceğiyle alakalı tek başına karar veren merciidir. Apaydın'ın romanlarında da baba kavramı hane içerisinde bu şekilde temsile geldiği için Apaydın'ın romanlarında patriarkal sistemin zihniyetini yansıtan edebi üsluplara rastlamak mümkündür. Kırsal alan içerisinde de ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan edebi üsluplara rastlamak mümkündür. Apaydın'ın bu konuyla alakalı bu romanlarında kırsal alanda işi ve tarlayı yönetmek, hanenin başında aileye rehber ve örnek olmak, çocukları okutmak, çocukları geleceğe hazırlamak bir babanın yani bir erkeğin en temel görevleri arasındadır. Çünkü bu romanlarda da anlatıldığı ve temsile geldiği ve ataerkil sistemde de görüldüğü üzere baba olarak kendi mesleğinde başarılı olmak, haneye daha mutlu bir hayat kazandırmak demektir (Erol, 2015). Apaydın'ın tüm romanlarında görülen ortak özellikler değerlendirildiğinde, aile ortamının aile fertleri için sağlıklı kişilikleri ve bazı suçları besleyen bozuk bir sistemi ele aldığı görülmektedir. Bu durumun ana kaynağında ise, toplumsal düzen, eğitim yetersizliği ve iktisadi geriliğin olması söz konusudur. Apaydın, bu temelde aile olgusunu çözülmüş toplumsal düzenin bir yansıması olarak ele alma çabası içerisinde (Apaydın, 2015).

Apaydın'ın köy romanlarında kadın olgusu, geleneksel hayatın ve anlayışın birer yansıması olmakla birlikte, Apaydın'ın romanlarında da kadınlar genellikle yaşlı eğitim görmemiş, eşlerinin hegemonyası altında pasif bir şekilde öne çıkmaktadırlar. Bu kadınların hayatlarında kendilerine göre oğullarından başka hiçbir kimseleri yoktur. Apaydın'ın romanlarında ana kahraman ve yardımcı kahramanların haricinde orta ve ileri yaş grubu önemli bir çapta yer almaktadır. Bunların pek çoğu, olayların sürüklenmesinde ve akıcı olmasında aksiyon ve önemli bir yer tutan kimseler arasındadır. Yaşlı köy erkeği tipleri, büyük çoğunlukta gelenekselci ve iyi bir erkek rolü olarak temsile gelmektedirler. Bu tipler, Apaydın'ın romanlarında kötülüğe karşı uzlaşmasız, gençlere karşı tolerans sahibi, kadınlara ve toplumda dezavantajlı gruplara yönelik olarak da şefkatli konumda temsile gelmektedirler (Erol, 2015).

Apaydın'ın köy romanlarında (Erol, 2006), kırsal alanda ataerkil sistemin zihniyetin yer aldığını belirtmekle birlikte Apaydın'ın romanlarında yer alan kadınların hane ve kırsal alanda ezilen, anaç, gelenekselci, pasif ve edilgen, erkek hegemonyasında itaatkar ve sömürülen vb. gibi sıfat ve figürlerle temsil edildiğini de savunmaktadır. Ona göre,

Apaydın'ın romanlarında yer alan kadınlar genellikle kırsal alanda çeşitli sosyoekonomik ve sosyokültürel problemlerle karşı karşıyadırlar. Apaydın'ın romanlarında yer alan köylü kadınlar genellikle ikinci sınıfta karakter gruplarında yer almakla birlikte romanların şahıs kadrolarında yer alan erkekler de asıl ve aktif kahraman işlevi sergiledikleri de görülmektedir. (Erol, 2006)'ya göre Apaydın'ın romanlarında yer alan kadınlar müspet ev hanımı tipinde ücretsiz aile işçisi olmakla birlikte otoriter veya baskın, bilge, yaşlı kadın figürlerinde olmak üzere iki farklı şekilde değerlendirilmektedirler. (Erol, 2006)'ya göre Apaydın'ın romanlarında kırsal alanda yer alan kadınlar derin bir kadın yoksulluğu ile karşı karşıyadırlar.

1.4.2. Fakir Baykurt'un Edebi Hayatı ve Kişiliği

Fakir Baykurt, 1929'da Burdur'un Yeşilova ilçesinde yer alan Akçaköy'de doğmuştur. 1948'de Gönen Köy Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra 5 yıl köy öğretmenliği yapmıştır. 1955'te Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra Sivas, Hafik ve Şavşat'ta öğretmenlik, ilköğretim müfettişliği yapmıştır. İlk romanı olan "Yılanların Öcü"nün yayınlanmasından sonra MEB emrine alınmıştır. 1962'de ABD Indiana Üniversitesi'nde ders araçları konusunda eğitim görmüştür. Yurda dönüşünden sonra Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) kuruluşunda çalışmıştır ve Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖMFED) Genel Başkanı olmuştur (Gürçay, 2018).

İlk öğretmenler boykotu nedeniyle 1969'da açığa alındıktan sonra, 1971'de istifa etmiştir. Yazmaya şiirle başlamakla birlikte Orhan Veli çizgisindedir; fakat kırsal yaşam içerikli şiirler yazmıştır. 1950'den sonra öykü ve romana yönelmiştir. Ona göre öykü: ***"Yazıldığı dönemin tarihsel, toplumsal renklerini, özelliklerini içermeli az da olsa belge işlevi yüklenmelidir."***

İlk öykü kitabı olan Çilli'den başlayarak öykülerinde kesitleri değil geniş açılımları, bir anın olayını değil geniş dönemlerin olaylarını işlemiştir. Romanlarında köylünün bilinci ve bilinçaltındaki istekleri, tepkileri, çelişkilerini yansıtmıştır. 1950-1970 döneminde etkili olan Köy Edebiyatı Hareketi'nin önde gelen temsilcisi olmuştur. Baykurt, Köy Enstitüsü mezunu yazarlardan biri olup bu özelliğini romanlarına çok güçlü bir şekilde yansıtmıştır. Türk romanında özellikle 1950- 1970 döneminde etkili olan "köy edebiyatı hareketinin en önemli isimlerinden biri olarak, Türk edebiyat tarihinde önemli bir yer edinmiştir. Onun roman dünyasında köy yaşamı, köylü bilinci, köy sorunları vb. konular ele alınmıştır. Köy kavramı dışında Baykurt'un bir diğer ele aldığı kavram ise "göç"tür.

Fakir Baykurt'un romanları arasında: *Yılanların Öcü (1954), Irazca'nın Dirliği (1961), Onuncu Köy (1961), Amerikan Sargısı (1967), Turpan (1970), Köygöçüren (1973), Keklik (1975), Kara Ahmet Destanı (1977), Yayla (1977), Yüksek Fırımlar (1983), Koca Ren*

(1986), *Yarım Ekmek* (1997), *Kaplumbağalar* (1980), *Fakir Baykurt'un öyküleri arasında ise: Çilli* (1955), *Efendilik Savaşı* (1959), *Karın Ağrısı* (1961), *Cüce Muhammet* (1964), *Anadolu Garajı* (1970), *On Binlerce Kağrı* (1971), *Can Parası* (1973), *İçerdeki Oğul* (1974), *Sınırdaki Ölü* (1975), *Gece Vardiyası* (1982), *Barış Çöreği* (1982), *Duirsbuğ Treni* (1986), *Bizim İnce Kızlar* (1992), *Dikenli Tel* (1998).

Baykurt'un toplum ve eğitim alanındaki yazıları ise: *Efkar Tepesi* (1960), *Şamaroğlanları* (1976), *Kerem ile Aslı* (1974), *Kale Kale* (1978), *Kaplumbağalar* (1980) olmakla birlikte, Baykurt'un Çocuk Kitapları arasında ise: *Topal Arkadaş*, *Yandım Ali*, *Sakarca*, *Sarı Köpek*, *Dünya Güzeli* (1985), *Saka Kuşları* (1985) ve *Baykurt'un Şiirleri arasında ise: Bir Uzun Yol ve Dostluğa Akan Şiirler* yer almaktadır (Karabela, 2007).

Baykurt'un aldığı ödüller arasında: *1958 Yunus Nadi Roman Ödülü (Yılanların Öcü)*, *1970 TRT Sanat Ödülleri (Tırpan)*, *1970 TRT Sanat Ödülleri (Sınırdaki Ölü)*, *1971 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü (Tırpan)*, *1974 Sait Faik Hikâye Armağanı (Can Parası)*, *1978 Orhan Kemal Roman Armağanı (Kara Ahmet Destanı)*, *1979 Tiyatro 79 Dergisi tarafından Yılın Oyunu Ödülü (Sakarca)*, *1980 Avni Dilligil Tiyatro Ödülü (Tırpan)*, *1984 Berlin Senatosu Çocuk Yazını Ödülü (Barış Çöreği)*, *1985 Alman Endüstri Birliği (BDI) Yazın Ödülü (Gece Vardiyası)*, *1998 Sedat Simavi Roman Ödülü (Yarım Ekmek)*, *1998 Yaşam Radyo Ustalara Saygı Onur Ödülü ve 1999 Pir Sultan Abdal Derneği Ödülü* yer almaktadır (<https://www.turkedebiyati.org/fakir-baykurt/>, Erişim Tarihi: 15.03.2023).

Yazar, köylünün kader saydığı fakirlikten kurtulması için mücadeleci tiplere ihtiyaç olduğunu savunmakla birlikte, bu hususta en başarılı tenkitlerini ele alan eseri ise *“Kaplumbağalar”* romanı olmuştur (Erginün, 2001).

Fakir Baykurt' un da bu tezde ele alınan diğer yazarlarda olduğu gibi bu tezde incelenen romanlarında kırsal alanda kadının genel olarak kırsal alan ve hane içerisinde ücretsiz aile işçisi, sevgi dolu, fedakar, cefakar, anaç vb.gibi sıfatlarla temsilegeldiği görülmektedir. Baykurt'un köy romanlarında kadın olgusu, kırsal alanda geleneksel hayatın ve anlayışın birer yansıması olmakla birlikte, Baykurt'un romanlarında da kadınlar genellikle yaşlı eğitim görmemiş, eşlerinin hegemonyası altında pasif bir şekilde öne çıkmaktadırlar. Bu kadınların hayatlarında kendilerine göre oğullarından başka hiçbir kimseleri yoktur. Baykurt'un romanlarında da öne çıkan kadın karakterler genellikle 18-35 yaş arasındaki genç kadınlardır (Şahin, 2006).

1.4.3. Kemal Bilbaşar'ın Edebi Hayatı ve Kişiliği

1910 yılında Çanakkale’de doğan Bilbaşar, orta öğretimini 1929 yılında Edirne Öğretmen Okulu’nda tamamlamış, iki yıl ilkokul öğretmenliği yapmıştır. Yüksek öğretimini Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümünde tamamlamış ve akabinde ise 1935 yılında mezun olmuştur. Nazilli ve İzmir Karataş Ortaokullarında öğretmenlik yapan Bilbaşar 1961 yılında emekliye ayrılmış ve bir süre siyasetle uğraştıktan sonra 1966’da İstanbul’a yerleşmiş, kendini tümüyle yazmaya vermiştir. İlk öykülerini İzmir’de Cahit Tanyol ve İlhan İleri ile birlikte çıkardıkları “*Aramak*” dergisinde yayımlamıştır. Edebi yaşamının ilk dönemi öykülerle doludur. Halkevlerinin açtığı bir yarışmada da ilk ödülünü kazanan sanatçı 1961’den sonra roman türüne ağırlık vermiştir. Yazar, yapıtlarını kasaba ve kırsal alanda köylerde yaşayan, çok çalışan ama az mutlu olan insanların hayatını anlatmak için yazdığını belirtmektedir. Eserlerinde fikir olarak toplumcu, gerçekçi görüşe bağlı kalmıştır. Kemal Bilbaşar eserlerinde halk masallarına ve deyişlerine çokça yer vermiştir. Onun kurmaca metinler vasıtasıyla topluma bir şeyler kazandırmayı sanatının asıl gayesi olarak varsaymıştır (Bağcı, 2002).

Kırsal alanda o dönemin çağına toplumsal açıdan uyum sağlayamayan köylülerin sorunlarını işlerken özellikle Doğu Anadolu’daki feodal toplum yapısına ışık tutan eserler kaleme almakla birlikte Kemal Bilbaşar, 18’inci Yüzyıl sonlarında Osmanlılarla birlikte Ruslara karşı mücadele eden Abhaz ve Adige Çerkezlerinin sert yaşam koşullarını da onların geleneksel renklerini de ele alarak almıştır. Bilbaşar’ın hayatı kısaca özetlenecek olursa; Anadolu kasabalarının ruhunu yansıtan öyküleri ve destansı romanlarıyla tanınır. Konularını Anadolu halkının inanç, gelenek, töre ve adetlerinden alır. Kendisini halk yazarı kabul eder ve ezilenleri, düzenin- sistemin halkı koruması gerektiğini belirtir. Yapıtlarındaki olaylar daha çok Batı Anadolu’daki kasabalarda geçmekle birlikte yazar genellikle eserlerini İzmir, Bartın ve çevresini ele almıştır. Refik Halit’in başlattığı memleket hikâyeciliğini sürdüren Bilbaşar bunu alaycı ve katı bir gerçekçilik anlayışıyla devam ettirmiştir. İyi bir gözlemci olmakla birlikte folklordan yararlanarak masalsı bir dil kullanmıştır. Şive taklitlerine yer vermiştir. Doğa ve kişi betimlemelerinde ise doğal olmayan bir anlatım tarzı görülmektedir (Örmek, 2018).

Bilbaşar’ın eserleri genel olarak incelendiğinde romanları arasında: *Denizin Çağırışı*, *Ay Tutulduğu Gece*, *Cemo*, *Memo*, *Yeşil Gölge*, *Yonca Kız*, *Başka Olur Ağaların Düğünü*, *Kölelik Dönemeci* ve *Zühre Ninem* yer almaktadır (Özpay, 2004).

Bilbaşar'ın öyküleri arasında ise: “*Cevizli Bahçe, Pembe Kurt, Pazarlık, Irgatların Öfkesi ve Anadolu'dan Hikâyeler*” eserleri yer almaktadır (<https://www.edebiyatogretmeni.org/kemal-bilbasar/>, Erişim Tarihi:15.03.2023).

1.4.4. Ümit Kaftancıoğlu'nun Edebi Hayatı ve Kişiliği

Asıl adı Garip Tatar olan Ümit İlkan Kaftancıoğlu, Ardahan'ın Hanak ilçesine bağlı Koyunpınarı (eski adı Saskara) köyünde doğmuştur. Halk aşıklarının, söz sohbet bilenlerin dizinin dibinde destan, masal, türkü, efsane dinleyerek büyümüştür. 1957'de Cılavuz Köy Enstitüsü'nü bitirdikten üç yıl kadar Mardin'in Derik ilçesinde ilkokul, Rize'nin Pazar ilçesinde ortaokul öğretmenliği yapmıştır. 1961'de Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü Edebiyat bölümünü bitirmiştir. Bir süre Türkçe öğretmenliği yaptığı süreçte yaşadığı soruşturmalardan sonra ise öğretmenlikten uzaklaştırılmıştır (Kalfa, 2020). 1974 yılında TRT'de yapımcı olarak çalışmaya başlamıştır. “Dönemeç” adlı hikâyesiyle 1970 TRT Büyük Ödülü'nü almıştır. Köy Odası programlarını hazırlayan ekibin sorumlusu olmuştur. “Hakullah” adlı röportajıyla 1972 Ali Naci Karacan Birincilik Armağanı'nı almıştır. Ümit Kaftancıoğlu'nun eserlerini incelendiğinde öne çıkan hikaye ve romanları: *Dönemeç, Yelatan, Tüfekliler, Çarpana, İstanbul Allak Bullak, Folklorik Çalışmasına örnek ise: Köroğlu Kol Destanlarıdır*. Araştırma ve inceleme alanında eseri incelendiğinde ise: *Hakullah Bektaşiliğin Gölgesinde Sömürü* eseri olmakla birlikte çocuk kitapları ise: *Tek Atlı Tekin Olmaz, Kekeme Tavşan, Altın Ekin, Çizmelerim Keçeden, Dört Boynuzlu Koç, Kan Kardeşim Dorutay, Çoban Geçmez, Hızır Paşa, Salih Bey ve Şülgür Deresi'dir* (Kalfa, 2020).

Kaftancıoğlu'nun röportaj türündeki eserleri ise, *Hakullah (1972), Çocuk kitapları, Tek Atlı Tekin Olmaz (1973), Kekeme Tavşan (1974), Kan Kardeşim Doru Tay (1979), Dört Boynuzlu Koç (1979), Çizmelerim Keçeden (1979), Altın Ekin (1979), Hızır Paşa (1980), Çoban Geçmez (1980), Salih Bey (1981) ve Şülgür Deresi (1981)* yer almaktadır (https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9Cmit_Kaftanc%C4%B1o%C4%9Flu, Erişim Tarihi: 15.03.2023).

1.5. Köy Romanlarının Edebiyattaki Yeri

Roman, çoğunlukla nesir şeklinde ele alınan kurgusal, rölatif, uzun, bir bireyin tecrübelerini bir olay örgüsü içerisinde aktaran ve çoğunlukla bir kitap halinde yayımlanan bir yazınsal tür olmakla birlikte Mackay'a göre roman ve tarih algısının dönüşümünü genellikle modernist ve postmodernist edebiyata ağırlık verilerek anlatılmaktadır (Mackay, 2018).

Ataerkil sistemleri ideolojik açıdan kırsal alanda ve tüm kamusal alanlarda taşıyıcı bir rol olarak taşıyan birincil edebi tür olarak “masal” türü olmakla birlikte masaldan sonra ikincil edebi tür olarak (Mackay,2018)’ e göre “roman” kabul edilmektedir. Bu edebi tür, aynı zamanda, (Goldmann, 2005)’a göre de sosyolojik bağlamda kırsal ve kamusal alanda değişim ve dönüşümleri de yansıtmaları bakımından önem arz etmektedir. Türk Edebiyatında köy romanları modernizm ve postmodernizmden çok uzak olmakla birlikte ilk köy romanı Türk edebiyatında Tanzimat Edebiyatı döneminde Nabizade Nazım tarafından yazılan Karabibik olmakla birlikte, Türk romanında Ahmet Mithat, Halit Ziya, Hüseyin Rahmi, Reşat Nuri ve Yakup Kadri ile başlayan köy romancılığı akımı, 1940-1960 yılları arasında Sabahattin Ali, Kemal Bilbaşar Samim Kocagöz, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Faik Baysal, Oktay Akbal, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mehmet Seyda, Necati Cumali ile belli bir gelişme düzeyine erişmiştir. Cumhuriyetimizin kuruluş ideolojisiyle Türk romanında olduğu gibi, Türk hikayesinde de benzer bir trendin olduğu görülmektedir. Türk öyküsü ve romancılığındaki 20.yy’daki değişimin biri ise 1950’lerde Köy Enstitüsü çıkışlı yazarların birey ve toplum gerçeğine kırsal kesimden bakmaya başlamasıyla olmuştur. Bu tarihten itibaren köy problemini ele alan eserlerde toplumsal eleştirinin ağır bastığı görülmektedir. Türk Edebiyatındaki roman ve hikaye türü, Erol’a göre, 1960’lardan sonra da uzun yıllar toplumumuzun iktisadi ve politik yapısına ayna tutmaya devam edecektir (Erol, 2015). Fakat, Konur Ertop ise bu konuda : **”Romanımızın 1967’den günümüze kadar uzanan son 10 yıllık döneminde en çok işlenen konu, toplumumuzun iktisadi, politik, kültürel değişimi için izlenecek yolun araştırılması olmuştur.”**demektedir(Ertop,1997).

Dünya edebiyatında köy romancılığının örneklerine bakıldığında ise köy ve köylü sorunu, Batı Edebiyatında ise, Honore de Balsac (1799-1850) ve Emile Zola (1840-1902) vb. gibi yazarlarca da ele alındığı görülmektedir. Bu yazarlar da kırsal alanda yaşamadıkları halde, köyle ilgili bilgileri çeşitli çevrelerde çalışan hizmetli ve işçilerden öğrenerek nitelikli eserler üretmişlerdir. Bu hususta örnek vermek gerekirse, Emile Zola’nın Toprak(1888) adlı eserindeki bilgilerin tümüyle gerçeklikle uyuşması ve bundan dolayı da realist bir şekilde ele alınmasıyla birlikte bu eser hakkında yapılan akademik çalışmaların varlığından görülmektedir (Erol, 2015).

1.5.1. Naturalizm (Doğalcılık)

Bu tezde incelenen köy romanlarının büyük çoğunluğunda natüralizm akımının etkileri yoğun olarak görülmektedir. Naturalizm, 19.yüzyılın sonlarında Fransa’da ortaya çıkmış bir sanat akımı olmakla birlikte kurucusu, Emile Zola’dır. Natüralizm, hayatı bilimsel bir nesnellikle ele alan, gerçeği anlatmayı aşırılığa vardırان bir sanat akımı olmakla birlikte

natüralizme, realizmin daha ileri düzeye ulaşmış biçimi de denilmektedir. Natüralizm, doğayı anlatırken deney yöntemine başvurması nedeniyle realizmden ayrılmaktadır. Natüralistler kişi ve olaylara, bir bilim adamı gözüyle yaklaşmaktadırlar. Natüralist akımı, özellikle Darwinci doğa anlayışının ilke ve yöntemlerinin sanata uyarlanmasıyla gelişmiştir. Hippolyte Taine'e ait "Determinizm" ideolojisinin edebi alana yansımalarıdır. Bu anlayışa göre, aynı sebepler benzer neticeleri meydana getireceğinden, bir insanın çevresini incelemek onu anlamının en iyi yolu olarak değerlendirilmektedir.

Natüralizm akımının özelliklerine genel olarak bakıldığında natüralistler, pozitif bilimlerle sanatı birleştirmeye çalışır. Pozitivist kurallara dayanarak doğayı taklit etme çabası içindedirler. Naturalist sanatçılar, insanın fizyolojik özellikleri üzerinde durur; insanı soyaçekim ve genetik özellikleriyle ele alırlar. Çünkü kişinin sahip olduğu erdemlerin soylarından geldiğine inanmaktadırlar. İnsan psikolojisiyle fizyolojisini birbirlerine bağlı olarak kabul eden natüralistler, eserlerinde kahramanların fiziksel özelliklerini detaylı olarak ele almışlardır. Buna bağlı olarak da betimleme, doğalcı eserlerin en önemli anlatım biçimi olarak değerlendirilmektedir. Natüralistler, sosyolojik çevrenin insan üzerinde yaptığı etkileri de derinlemesine araştırmakla birlikte bir anlamda kendilerini bilim adamı, toplumu laboratuvar, insanı da deneme, inceleme aracı olarak ele almışlardır.

Natüralist yazarlar, insanı belli koşulların içinde kabul edip onun duygu ve düşünce dünyasını, yetiştiği doğal ve toplumsal çevrenin etkisi doğrultusunda çizerler. Onların eserlerinde insan, kendi yazgısını biçimlendirici, çevre üzerinde değiştirici bir güç taşımaz. Natüralizmde toplumsal nedenler bir yana bırakılır, yalnızca yaşananlar objektif bir biçimde aktarılmaktadır. Realistlerdeki biçim güzelliği, üslup kaygısı natüralistlerde bulunmamaktadır; ama natüralistler de halkın kolayca anlayabileceği sade ve anlaşılır bir dil kullanmaktadırlar.

Natüralizmin Dünya'daki temsilciler başta, Emile Zola olmak üzere, diğer temsilcileri arasında, Alphonse Daudet, Guy de Maupassant ve Goncourt Kardeşler vb. yazarlar yer almaktadır. Türk edebiyatında ise öne çıkan natüralizmin temsilcileri incelendiğinde, Türk edebiyatında bu akımın ilk izleri Tanzimat dönemi sanatçısı Türk edebiyatında ilk köy romanı olan Karabibik'in yazarı, Nabizade Nazım'da görülmektedir.. Edebiyatımızda natüralizm akımına en yakın eserleri veren sanatçı Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. Ancak Gürpınar, eserlerinde sosyal eleştiriye yer vermesi yönünden natüralistlerden ayrılmaktadır (<https://www.edebiyatogretmeni.org/naturalizm-dogalcilik/> , Erişim Tarihi:13.03.2023).

Köy enstitüsü mezunu yazarların bir kısmında natüralizm akımının etkileri görülürken, büyük çoğunluğunda da toplumsal gerçekçilik akımının etkileri de görülmektedir.

1.5.2. Toplumsal Gerçekçiler(1923-1950) ve Özellikleri

Türkiye’de 1930 ve 1940’lı yıllarda aydınlar arasında gerçeklik algısı değişmekle birlikte gözlemci bir tutumla gündemdeki sosyal sorunlara çözüm önerileri sunan bir yaklaşım tarzı doğmuştur (Göçgün, 2011). Köy ve kasaba gerçeği edebiyatın, özellikle romanın, konusu olmaya başlamış; romanda gerçekçiliğin bir uzantısı olarak köye ve köy insanına yöneliş olmuştur. Özellikle Köy Enstitülerinden mezun olan köy kökenli yazarların eser vermesiyle, uzun yıllar devam edecek olan Anadolu veya köy-kasaba romanı akımı başlamıştır. Bu yazarlar dil ve anlatım kaygısı taşımadan toplumsal gerçekleri ele almışlardır ve bu hususta anlatımı değil, daha çok içeriğe önem vermişlerdir. Romanı dünya görüşleri aktarmak için bir ileti aracı olarak görmüşler, okuru belli bir dünya görüşüne yönlendirmeyi amaçlamışlardır.

Toplumcu gerçekçi alanında yazılan romanların büyük bir bölümü, dönem için bir belge niteliğinde olsa da tarihsel, sosyolojik ve psikolojik derinlikten uzak, daha çok kaba bir bildiri düzeyinde kalmıştır. O dönemde yazılan köy romanlarının temel yapısı çoğunlukla ağa ile merkezi idarenin temsilcisi konumundaki muhtarın kıskacında kalan köylülerin çalışması üzerine kurulmuştur. Bu dönemde yazılan romanlarda; batıl inançlar, gelenekler, ağa ve jandarma baskısı, toprak kavgaları, yasaya aykırı hak arama gayretlerini simgeleştiren eşkıyalık, su ve toprak vb. sorunu, teknolojik gerilik, kan davası gütme, göçebelikten yerleşik düzene geçişin getirdiği problemler, köy öğretmenin yalnızlığı, köylünün psikolojik bunalımları vb. gibi temel temalar ele alınmıştır. 1923-1950 yılları arasında toplumcu gerçekçilik akımını ise Sabahattin Ali ve Sadri Ertem vb. gibi yazarlar temsil etmiştir (<https://sanalderslik.net/toplumcu-gercekçiler/> , Erişim Tarihi: 17.03.2023) .

Türkiye’nin sanayileşmeyi ve çoğulcu demokrasiyi benimsemesi neticesinde, toplumsal gerçekçilik akımı güçlendikten sonra memleket ve memleket sorunları memleket gerçekçiliğinin yerini alır. Kırsal yaşamdan ve İstanbul dışından gelen yazarlar, içinden çıktıkları ortamı, kentleşme ve sanayileşme sürecindeki köylüleri hazır sosyoloji modellerine göre görür ve değerlendirirler. Böylece aynı modele göre hazırlanmış yüzlerce eser, gerçekçilik diye sunulmaktadır. Enginün’e göre bunlar arasında ortaya çıkanlardan öne çıkanlar, bu öne çıkmalarını ise güçlü bir reklam kampanyasına ve sanatkarlıkları sayesinde hazır modellerden kısmen uzaklaşmalarına borçludurlar. Toplumsal gerçekçilik akımının ilk kadın romancısı Suat Derviş’tir. Toplumsal gerçekçiler çeşitli gruplara ayrılmaktadırlar. Bunlardan şahsiyet haline gelenler ve 1946’dan sonra öne çıkan yazarlar ise; Kemal Tahir, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal’dir (Enginün, 2001) .

Köy Enstitülerinde eğitim gören on binlerce gençten kimilerinin yazar olacağı bir süre başlamıştır. Bunların ilk örneği Mahmut Makal'ın Bizim Köy(1950) adlı yapıtıdır. Türk Edebiyatı'nda bu eser ile başlayan bu durum, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Dursun Akçam vb. Köy Enstitüsü mezunu köy kökenli gençlerin edebiyata girişleriyle güçlenerek bir köy edebiyatının oluşmasını sağlamıştır (Kahraman, 2018). Bu tezde ele alınan Köy Enstitülerinden mezun olan yazarların tamamı ya doğrudan veya hümanizm ve halkçılık üzerinden sosyalisttir; köye ve köylüye bakışlarını, toplumsal gerçekçilik belirlemiştir. Bu ortak ideolojik arka plan ve bakış açısı, o dönemde ortaya çıkan köy romanlarında ortak bir şemayı da ortaya çıkarmıştır (<https://www.turkedebiyati.org/toplumcu-gercekci-koy-romani/> , Erişim Tarihi: 01.11.2022).

Bu tezde de ilgili romanları toplumsal cinsiyet bağlamında incelenen Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar, Ümit Kaftancıoğlu vb.gibi Köy Enstitüsü Mezunu yazarlar, halka yönelen bir aydın anlayışıyla Türk edebiyatında Toplumcu Gerçekçi akımın içerisinde yer almışlardır. Bu yazarlar, eserlerinde politik, toplumsal, kültürel ve iktisadi alanlarında bozuk olduğuna inandığı tüm sistemleri düzeltme amacına yönelik bir tutum ve gayret içerisinde olmuşlardır. Bu hususta, bu yazarların baştan beri toplumsal davaların peşinde oldukları savunulmaktadır. Bundan dolayı bu yazarların içerisinde doğup büyüdükları coğrafyanın ve yakından tanıdıkları içtimai durumun ortaya çıkardığı bir netice olarak algılanmalıdır. Köy enstitüsü mezunu yazarların, eserlerini yazdıkları dönemde, kırsal alanda köy insanının sorunlarını yansıtmaktan uzak köy romantizminin yerini köy gerçekçiliği almıştır. Bu yazarlar, kırsal alanda köye sosyoiktisadi ve sosyokültürel yapısıyla samimi yönelen ve onu realist bir gözleme tabii tutan eserleriyle yönelmişlerdir (Mutluay, 1973).

Toplumsal gerçekçiliğe sahip Köy Enstitüsü mezunu yazarlar, Türkiye'nin farklı kültürlerinde doğup, yetişip büyüdükları için o dönemin edebi üslupları ekosistem ve ekososyoloji kuramları çerçevesinde toplumsal cinsiyet bağlamında Türk Edebiyatında 1945-1980 yılları arasında köy edebiyatı romancılığına farklı yansıdığı noktalarda kadının yerinin de farklılaştığına şahit olunmaktadır (Yücel, 2019). Mesela Orhan Hançerlioğlu'nun köy romanlarında batı toplumunda köylü kadınının yaşantısını görürken, Fakir Baykurt'un Anadolu köy kültürünü yansıtan köy romanlarında kadının yerine bazı noktalarda farklılaştığına şahit olunmaktadır. Diğer yandan örneğin, Kemal Bilbaşar'ın kırsal hayatı yansıtan Cemo ve Memo romanlarında Doğu Anadolu Bölgesi'nde aşiret hegemonyası altındaki diğer bölgelerin köylü kadınlarına nazaran daha da çok ezilen ve sömürülen farklı kadın figürlerine ve imajlarına da rastlanılması da mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN ÇALIŞMALARI PERSPEKTİFİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Cinsiyet

Cinsiyet(sex) kavramı kadın veya erkek olmanın biyolojik boyutunu ifade etmekle birlikte biyolojik bir yapıya da karşılık gelmektedir. Cinsiyet kavramı bir bireyin biyolojik cinsiyeti bağlamında belirlenen demografik bir kategori olarak nitelendirilmektedir (Bayhan, 2013).

2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Toplumsal cinsiyet(gender) terimi, kadın veya erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklemiş olduğu anlamları ve beklentileri ifade etmektedir. “Toplumsal cinsiyet(gender) “ kavramı kültürel ve sosyokültürel bir yapıyı karşılamakla birlikte genellikle bireyin biyolojik yapısıyla ilişkili bulunan psikolojik özelliklerini de içerisinde bulundurmaktadır. Toplumsal cinsiyet, bireyi kadınsı(feminen) veya erkeksi(maskülen) şekilde karakterize de eden psikososyal özelliklerdir (Bayhan, 2013).

“ *Toplumsal cinsiyet*” kavramı kadın araştırmaları akademik literatüre 1972’de toplum bilimi uzmanı Oakley tarafından ilk olarak tanımlanmış olup ve bir süreç içerisinde kullanımıysa zamanla artmıştır. Oakley, ilk başlarda kadınların toplumsal düzen içerisinde sömürülmesinde cinsiyetin önemli bir kriter olmadığını savunarak bu kavramı ele almıştır. (Ecevit, 2021)’e göre toplumsal cinsiyet, bir toplumda erkekler ve kadınlar için kültürle, örf ve adetlerle eğitimle, dini öğretilerle vb. ve diğer kurumların da umduklarıyla meydana gelen sosyal roller, edimler, güç, ayrıcalıklar ve fırsatlar olarak da tanımlanmaktadır. Burada bahsedilen olguların toplum aracılığıyla kadınlara ve erkeklere atfedilmesine “Toplumsal inşa” denilmekle birlikte toplumsal cinsiyet (gender), iki cinsiyete atfedilen ve sosyalleşme aracılığıyla varsayılan “cinsiyet kimliğini” ele alan bir olgudur (Ecevit, 2021). Türkiye’de ise bu olgu 1990’ların başından itibaren aktif olarak ele alınmaya başlamıştır. Türkiye’de yürürlükten kaldırılan İstanbul Sözleşmesi’nin resmi olarak toplumsal cinsiyet tanımını ele alan ilk uluslararası sözleşmedir. Bu sözleşme aracılığıyla kadınların ve erkeklerin yalnızca biyolojik açıdan “dişil ve eril” varsayılmadıkları, kadınlara ve erkeklere bağlı bulundukları toplumları içerisinde roller ve davranışlar yükleyen ve toplumsal açıdan inşa edilen “Toplumsal cinsiyet sınıflandırmasının “ varsayıldığı resmi bir sözleşmede de onaylanmıştır (Ecevit, 2021).

Toplumsal cinsiyet eşitliği (Gender Equality), bireylerin yaşamın bütün alanlarında cinsiyetlerine göre değerlendirilmeksizin eşit hak ve fırsatlara sahip olması, eşit olarak yararlanması ve eşit olarak muameleye uğramaları, eşit tercihler yapabilmesi ve arzuladıkları bütün alanlarda şahsi bilgi ve becerileri geliştirilebilmeleri demektir (UNDP, 2019).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği veya ayrımı, kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında sadece “kadın” olmaları sebebiyle etkilenmiş olduğu ayrımcılığın veya eşitsizliğin adı olmakla birlikte sosyolojik olarak tasarlanan toplumsal cinsiyet rolleri ve kurallarından kaynaklanan, bireyin ise insan haklarını ihlal eden bütün ayrımcılık, dışlanma ve engellenme halini ifade etmektedir (Akın ve diğerleri, 2008). Kadın olmaya atfedilen önyargı ve kalıpyargılar kadınların hem birey olarak hem de grup içerisinde aleni veya kapalı şekilde baskı içerisinde maruz kalmasına sebep olmaktadır. Kadınları, toplumsal cinsiyet bağlamında erkekten geri gören, azımsayan tüm söylem ve uygulamalar kadar fiziksel ve duygusal yönlerden yardıma, sevgiye, korunmaya muhtaç varlıklar olarak gören söylem ve uygulamalar ve pratikte ise dezavantajlı görünmesine sebep olan tüm pratikler de toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ve eşitsizliğinin de bir yansıması olarak nitelendirilmektedir (Erseçen ve Tosun, 2015).

“Eşitlik” olgusu bir ferdin tüm kabiliyetlerini hür bir şekilde ilerletebilecekleri sosyal çevrenin oluşturulması, bu çevrenin başında yer alan bireyin bütün yeteneklerini tam ve özgürce geliştirebilecekleri sosyal bir çevrenin oluşturulması ve bu sosyal çevrenin başındaki tüm sosyal ve politik engellerin yok edilmesi olarak ele alınmaktadır. Eşitsizlik, proaktif olduğundan proaktif olması sebebiyle gereksiz ve adaletsiz bir farklılık olarak nitelendirilmektedir. Bundan dolayı kadın ve erkek arasındaki genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerinden dolayı oluşan farklılıklar eşitsizlik olarak ele alınmamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, farklı boyutlardaki güç ilişkilerinin neticesi olarak toplumun kadın ve erkeğe ait algısından kaynağını baz almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların siyasi, iktisadi, toplumsal, kültürel ve çağdaş alanlardaki insan hakları ve esas özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan faydalanılmasını engelleyen ya da yok eden ya da bunu hedef alan ve cinsiyete göre yapılan herhangi bir farklılık, mahrumiyet ya da kısıtlama olarak da tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, (CEDAW, 2005)’e göre “ Toplumsal cinsiyet eşitsizliği” toplumsal cinsiyet bağlamında kadının eğitim ve öğrenimi, meslek hayatına dahil olmasını ve iktisadi olarak da kazanç ve gelirini de negatif açılardan etkileyerek ve sosyal açıdan da çeşitli baskılar meydana getirerek kadının iktisadi ve sosyal yaşamı en başta yer almakla birlikte pek çok probleme de sebebiyet getirmektedir (Bal, 2014). Feminist düşünceye dair akademik bağlamda çalışmalar yapmış olan Mary Wollstonecraft (1759-

1797) cinsiyet (sex) bağlamında “cinsiyet eşitliğin” bir insan hakkı olduğunu akademik açıdan iddia etmiştir. Bunun yanı sıra Mary Wollstonecraft, kadınların bağlı bulundukları toplumları içerisinde geri kalmalarının “akıldan daha az pay almalarından” değil, sosyolojik açıdan erkek hegemonyası içerisinde erkeklere bağımlı olmalarından dolayı olduğunu savunmaktadır (Berktaş, 2011). Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı veya eşitsizliğini belirleyen en önemli faktör burada (Berktaş, 2011)’ a göre bir toplumun sosyoiktisadi ve sosyokültürel yapısıdır. Bir toplumun sosyoiktisadi ve sosyokültürel yapısına bağlı olarak o toplumun toplumsal cinsiyet eşitliğine ve eşitsizliğine sahip olup olmadığı bu hususta önem arz etmektedir.

2.3. Feminist Edebiyat Eleştirisi

Bu tezde yer alan araştırma bulgularının elde edilme sürecinde görüleceği üzere feminist edebiyat eleştirisi yaklaşımından ağırlıklı olarak faydalanılmıştır. Toplumsal cinsiyet (gender) ile edebiyat sosyoloji çalışmaları ve gelişen feminist edebiyat eleştirisi bu düşünce hususunda ortak bir zeminde birleşmişlerdir. Üstelik feminist edebiyat eleştirmenleri bu doğrultuda toplum biliminin teorik fırsatlarından faydalanarak çeşitli paradigmalarını genişletme yollarını ele almışlardır (Şeker, 2014). Bu farklılaşmayla ve değişimle birlikte edebiyat sosyolojisinde toplumsal cinsiyet bağlamında kullanılan farklı feminizm kuramları çeşitlenerek artarak kadına yönelik farklı paradigmalar, edebiyat sosyolojisinde edebi olarak farklı yansıtıla gelmiştir (Şeker, 2014). Bu hususta feminist eleştirel bağlamında ele alınacak olursa ilgili kadın çalışmaları ve akademik literatürü incelediğimizde, akademiksel bazda çok az sayıda sosyolog, estetiğe (sanat felsefesine) ve edebi eleştiriye önem vermiştir. Estetik ve edebi eleştirinin sosyolojinin sorunlarıyla ilgili olabileceği ya da tam tersinin geçerli olabileceği küçümseme veya anlayışsızlıkla karşılanmıştır. Tüm bunlar günümüzde değişebilmektedir. (Giddens, 2011)’in yaptığı akademik bir araştırmaya göre sosyal teori, bilim felsefesi ile sanatın buluşma zeminine dönüşmektedir; aynı zamanda, bu etkiler sosyal analizin yapısına ve amaçlarına yönelik yeni anlayışları dönüştürdüğü gibi onlar tarafından da değişebilmektedir (Giddens, 2011). (Şeker, 2019) ise, feminist edebiyat eleştirisi ile ilgili yapmış olduğu akademik bir çalışmada feminist eleştirinin hedefleri içerisinde yer alan, “erkek yazarların yapıtlarına kadın okur gözüyle bu yapıtlarda sergilenen cinsel ideolojiyi, kadın imgelerini, klişe kadın tiplerini ve figürlerini saptamak, romanlarda yansıtılan kadın imajlarının nasıl olduğunu saptamak ve bunların feminist açıdan yorumunu ve eleştirisini yapmak olarak ele almıştır (Şeker, 2019).

Bu yaklaşıma toplumsal cinsiyet bakış açısıyla bakıldığında, toplumsal cinsiyet(gender) araştırmalarının yaygınlaşmasıyla, “toplumsal, ekonomik ve siyasal

alanlardaki egemen olan toplumsa cinsiyet eşitsizliğine karşı geliştirilen siyasi ve ideolojik bir hareket olarak” (Ercan, 2014) şekillenen feminist kuram, edebiyatta feminist edebiyat eleştirisi adıyla zamanla anlam kazanmıştır, Edebi roman analizlerinde “erkek egemen edebiyat geleneğinin yarattığı ve yaygınlaştırdığı kadın ve erkek imgelerini ” prensibinden hareketle yaygın olarak kabul görmüştür (Aytemiz, 2016). Feminist edebiyat eleştirisini kısaca açıklamak gerekirse, feminist edebiyat eleştirisi yazar ve okur niteliğiyle kadını ele aldığı gibi kadını temsil edilen boyutlarıyla da ele alan bir yaklaşımdır (Humm, 2002). Bu hususta örnek vermek gerekirse, romanlarda farklı açılardan kadın temsilleri değerlendirilirken başvuru alan edebiyat kuramlarından feminist eleştirinin amaçları arasında yer alan, “erkek yazarların yapıtlarına kadın okur gözüyle bu yapıtlarda sergilenen cinsel ideolojiyi, kadın imgelerini, klişe kadın tiplerini ve figürlerini belirlemek, romanlarda yansıtılan kadın imajlarının nasıl olduğunu belirlemek ve bunların feminist açıdan yorumunu ve kritiğini yapmak” başlı başına bir sosyolojik çözümleme alanı açmaktadır (Moran,1998). Bundan dolayı kadının, erkek yazarların metinlerinde nasıl temsile geldiğini eleştirmek, feminist edebiyat eleştirisinde öne çıkan temalar içerisindedir. Bu tezde de araştırma bulgularının elde edilmesinde incelenen yazarların hepsi de erkektir ve onların eserlerinde temsil edilen kadınların nasıl temsile geldiği hususunu incelerken feminist edebiyat eleştirisinin varlığı göz ardı edilememektedir.

2.4. Ekososyoloji Kuramı

Köy Enstitüleri her ne kadar toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı karma eğitim sistemi benimsese de bu enstitüden mezun olan ve toplumsal-cinsiyet eşitliği eğitim felsefesiyle yetiştirilmiş edebiyatçı yazarlar edebi romanlarını toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı ataerkil(patriarkal) ideolojiye bağlı olarak yazmışlardır. Bunda sosyolojik bağlamda ise ele alındığında toplumsal cinsiyet eşitliği felsefesinden ziyade ekososyoloji kuramının da etkisi vardır. Ekososyoloji kuramı, disiplinler arası bir konuma yerleşmekte ve pozitivist çözümleme yerine normatif çözümlemeyi öne çıkarmaktadır. Ekolojik düşünce analizini dahil ederek derinleşecek ve çeşitli paradigmaları ele alaca biçimde kendini kabul ettirme yolundadır. Ekososyoloji ile birlikte, insan toplumlarının ekosistemlerle karşılıklı bağımlılığı, kozmik bakış, ekolojik sentez, teori ve pratiği birleştiren sistemci örgütlenme, öznel ve nesnel evrenin birleştirilmesi ve ekolojik modernleşme vb. gibi çeşitli bilimsel tartışmalar gündeme gelmektedir. Ekososyoloji bir altbilim dalı olmanın yanı sıra, bir toplumsal hareketin ve köklü dönüşüm olarak da nitelendirilmektedir (Kayır, 2005).

2.5. Ekofeminizm Kuramı

Akademik literatürde genelgeçer olarak kabul edilen genel fıkre göre, “Ekofeminizm” kuramının ilk olarak, Françoise d’Eaubonne tarafından 1974’te “ *Le Feminism ou la Mort*” isimli araştırmasında kullanılmıştır. (Mellor, 1992)’a göre, D’Eaubonne olumsuz çevre etkilerinin sebebi olarak erkek hegemonyası altındaki üretim ve kadın cinselliğinin meydana getirdiği artık üretim ve fazla özgürleşmesi amacıyla erkek hegemonyasının yerine toplumsal cinsiyete bağlı olmayan eşitlikçilik ve kadınların önderliğinde ekolojik bir devrim teklif eder. Kadınların bu dönüşümdeki rolü, erkek hegemonyasının yerine kadının gücün ortaya koymaktan ziyade sosyolojik düzeni tekrardan biçimlendirmektir. Farklı feminist paradigmalarının çevre ekolleriyle bir araya gelmesinden oluşan Ekofeminizm, kadın ve doğanın ikili sömürsünü ele almakla birlikte kadın ve doğayı özdeşleştirmek olarak kısaca da tanımlanmaktadır (Çetin, 2015) .

2.6. Önceki Çalışmalar

Bu tez çalışmasına benzer bir çalışma olarak ; (Şeker,2017) ,“*Türk Romanında Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın Temsillerine Yönelik Sosyolojik Bir Çözümleme*” adlı akademik çalışmasında kadın figürlerini ve nasıl temsil edildiklerine yönelik analiz çalışmasını ele almıştır. Bu çalışmasında, (Şeker, 2017), toplumsal cinsiyet bağlamında Türk romanından öne çıkan bazı eserlerde yer alan kadın figürlerin nasıl temsil edildiğini ele almakla birlikte bu tezde yer aldığı şekilde ele aldığı romanların söylem analizini gerçekleştirmemiştir ve toplumsal cinsiyet bakış açısına daha az değinmekle birlikte bu akademik çalışmasını sosyoloji bilimi ağırlıklı olarak ele almıştır. (Ercan, 2014)’ın “ *Cinsiyetin toplumsal rol’deki yeri/Elfriede Jelinek’in Seçilmiş Romanlarında Kadınlık*” isimli eseri incelendiğinde (Ercan,2014) ele aldığı Jelinek’in romanlarında yer alan kadınların nasıl temsil edildiğini ele almakla birlikte bu ilgili romanlara dair söylem analizini gerçekleştirmemiştir. Toplumsal cinsiyet bağlamında ise benzer bir tez çalışması olarak, (Konuk, 2007), “*Fakir Baykurt’ ta kadın imajı: Irazca Kara, Kezik Acar*” adlı yayımlanmış yüksek lisans tezi çalışmasında Fakir Baykurt’un “Irazca’nın Dirliği” ve “Yarım Ekmek” yapıtlarında yer alan Irazca Kara ve Kezik Acar karakterlerini toplumsal cinsiyet bağlamında ele almış olup bu kadın figürlerinin nasıl olduğuna dair çeşitli sıfatlarla betimlemelere de yer vermiştir. (Sürücü, 2022), “*Fakir Baykurt’un Üçlemesinde Kadın*” adlı makalesinde, Fakir Baykurt’un Yılanların Öcü, Irazca’nın Dirliği ve Kara Ahmet Destanı adlı eserlerinde kadının yerini dilsel söylem analizi çerçevesinde ele almış bu eserlerde kadın figürlerinin nasıl temsil edildiğini de incelemiştir. Bu teze benzer bir çalışma olarak; (Şeker, 2019), “*Kemal Tahir,*

Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'in romanlarında Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın” adlı yayımlanmış doktora tez çalışmasında bu 3 yazarın bazı romanlarını ve yazarları karşılaştırmalı analiz çerçevesinde de toplumsal cinsiyet bağlamında kadının yerini ve konumunu incelemesine rağmen bu doktora tezinde ele aldığı ilgili romanları geniş kapsamda söylem analizini gerçekleştirmemiştir.

(Erol, 2006)’ya ait “*Talip Apaydın’ın Roman ve Öykülerinde Kadın ve Sorunları* “ adlı akademik makale çalışmasında bu tezde incelenen romanlardan “Köylüler” romanına yönelik herhangi bir analiz çalışması gerçekleştirmemiştir. Bu çalışmasında ele aldığı Apaydın’ın romanlarına yönelik olarak dil ve söylem analizi gerçekleştirmemiştir. Toplumsal cinsiyet bağlamında ise bu akademik makalesinde kadının yerini ele alırken genellikle ağırlıklı olarak, Apaydın’ın romanlarında kadın figürlerini ve temsiliyetlerinin nasıl olduğunu değerlendirmiştir. (Doğramacı, 2011)’e ait “*Aka Gündüz’ün Romanlarında Kadın Karakterler ve Kadın Sorunları*” adlı makalesinde, Aka Gündüz’ün ilgili romanlarında kadın karakterlerin nasıl temsil edildiğini ele almakla birlikte romanlarında sosyolojik bağlamda kadın problemlerine yönelik duyarlılığını değerlendirmiştir ve ilgili romanlarda metodolojik açıdan söylem analizini de dar bir şekilde gerçekleştirmiştir. (Koç, 2017), “*Tayyip Salih’in Romanlarındaki Kadın Karakterler*” adlı akademik akademik makalesinde toplumsal cinsiyet bağlamında ele almış olup, bu çalışmasında söylem analizini ise oldukça dar bir çerçevede ele almıştır. Bu çalışmasında genellikle Ortadoğu coğrafyasının tanınmış yazarlarından Tayyip Salih’in romanlarında yer alan kadın figürlerini ve temsiliyetlerini el almıştır. Bu çalışmasında, bu tezde ele alınan Köy Enstitüsü mezunu yazarların köy romanlarında temsil edilen kırsal alandaki Türk kadınının gelenekselci, anaç, pasif, itaatkar, erkek hegemonyasında ezilen ve itaatkar, edilgen vb. gibi sıfat ve figürlerle temsil edilmesi gibi Tayyip Salih de romanlarında da görüldüğü üzere gelişmekte olan ülkeleri içerisinde barındıran Ortadoğu coğrafyasına ilişkin kadınların da genellikle aynı sıfat ve figürlerle temsil edildikleri görülmektedir.

Bu tez çalışmasına benzer diğer tez konuları olarak yayınlanmış yüksek lisans tezlerinden (Parlak, 2019)’a ait “*Kadın Çalışmaları Bağlamında Dede Korkut Kitabı’nın İncelenmesi*” adlı tezde, Dede Korkut eseri toplumsal cinsiyet bağlamında söylem analizi çerçevesinde ele alınmış olup eserdeki kadın figürlerinin de nasıl temsil edildiğine yer verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Toplumsal cinsiyet bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı örgün ve karma eğitime sahip Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmen olan yazarların romanlarında kadının yerini anlayabilmek ve romanlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine sahip olup olmadığını tespit etme amacıyla gerçekleştirilen bu tez araştırmasının ana materyalini Köy Enstitülerinden mezun olan ve Türk Edebiyatı'nda öne çıkan ve aktüelitelelerini günümüzde de koruyan 4 farklı yazarın 2'şer farklı romanı oluşturmaktır. Bu tezin ilk iki bölümünde görüleceği üzere nitel veri olarak akademik bazlı olarak bu tez konusuyla ilgili daha önce gerçekleştirilmiş ulusal ve uluslararası bazda yayımlanan bilimsel çalışmalardan ikinci verilerden yararlanılmıştır. Araştırma deseni olarak döküman analizi yapılmıştır.

Bu tezin araştırma bulgularını ve verilerini elde ederken büyük çoğunlukla nitel veri elde etme teknikleri uygulanılmıştır. Nicel veri araştırma yöntemlerinden de faydalanılmıştır. Araştırma deseni olarak doküman analizi yapılmıştır. Tez konusu ile ilgili incelenmek üzere seçilen toplumsal cinsiyete ilişkin kuramlar belirtilip açıklanmıştır. Bu süreçte tezde bahsi geçen Talip Apaydın, Ümit Kaftancıoğlu, Kemal Bilbaşar ve Fakir Baykurt'un toplamda 8 tane olmak üzere bu ilgili yazarların öne çıkan 2'şer romanı okunarak ilgili romanlardaki kadın ve erkek figürlerinin tasviri ve ilgili romanlarının toplumsal cinsiyet bağlamında söylem analizi yapılmıştır. Tezde bahsi geçen Köy enstitüsü mezunu yazarların kitapları toplumsal cinsiyet açısından analizi yapılarak toplumsal cinsiyet paradigmasıyla bu ilgili yazarların kadına bakış açıları yönünden karşılaştırmalı olarak analizleri de yapılmıştır. Sosyal bilimlerde yazılan bu tezin nitel ve nicel verilerinin yazılmasında (Neuman, 2016) 'a ait "Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar" adlı eserden faydalanılmıştır.

3.2. Yöntem

Bu tezin araştırma bulguları olan son bölümünde görüleceği üzere bu tezde incelenen ilgili romanlarda toplumsal cinsiyet açısından söylem analizi yapılmakla birlikte bu analiz kriterine dahil olan tüm hususların nitel verileri gerçekleştirilirken, toplumsal cinsiyet bağlamında söylem analizine ilişkin örneklemeler; Ö1,Ö2, Ö3 vb. gibi harf ve rakamlarla sembolize edilmişlerdir. Köy Enstitüsü mezunu yazarlarının incelenen bu romanlarında Kemal Bilbaşar’a ait Zühre Ninem köy romanı olmama özelliğine sahip olmakla birlikte diğer romanların hepsi köy romanı özelliğine sahiptir.

Bu bölümde, nicel verileri elde etmek için ilgili araştırma bulgularının en sonunda görülen nicel verileri ele alan tabloda görüleceği üzere bu tezde bahsi geçen yazarlar Y1, Y2, Y3 ve Y4 olarak harf ve rakamlarla simgeleştirilerek kodlanmışlardır.

Bu bölümde de görüldüğü üzere toplamda 8 tane roman araştırma bulgularının yer aldığı ilgili son bölümde R1, R2, R3, R4,R5,R6, R7, R7 ve R8 olarak harf ve rakamlarla simgeleştirilerek kodlanılmıştır. Köy Enstitüsü mezunu yazarlar ve ilgili romanlarının bu tezin son bölümü olan araştırma bulgularında da görüleceği üzere sembolizeleştirilerek kodlanması ise Tablo 3.1 ‘de belirtildiği gibidir:

Tablo 3.1. Köy Enstitüsü Mezunu Yazarların İlgili Romanlarıyla Kodlanması

<u>Yazarlar</u>	<u>Romanlar</u>
Talip Apaydın (Y1)	Emmioğlu (R1) Köylüler (R2)
Fakir Baykurt (Y2)	Onuncu Köy (R3) Köygöçüren (R4)
Kemal Bilbaşar (Y3)	Zühre Ninem (R5) Cemo (R6)
Ümit Kaftancıoğlu (Y4)	Tüfekliler(R7) Yelatan (R8)
TOPLAM	8 ROMAN

Bu tezde ilgili yazarların romanlarının toplumsal cinsiyet açısından söylem analizi yapılmakla birlikte ilgili yazarların toplumsal cinsiyet bağlamında karşılaştırmalı toplumsal cinsiyet analizi yapılmıştır. Bu tezdeki ilgili yazarların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sahip olup olmadıkları sorgulanarak bu yazarların bu yaklaşım ve tutumları bu tezin son bölümü olan araştırma bulgularında incelenilmiştir.

Söylem, başkasına seslenen birinin kendini konuşucu olarak sunduğu, söylediklerini kişi ulamı içerisinde düzenlediği tüm edebi tür (Kıran, 2010) olarak tanımlanmakla birlikte aynı zamanda **“Felsefesinin metodolojik anlamda hem arkeolojik hem de soybilimsel dönemleri içerisinde ele alınıp sorunsallaştırılan bir kavram”** demektir (Doyumğaç, 2018). Aynı zamanda söylem kavramı, (Özdemir, 1990)’a göre **“Cümle sınırlarını aşan, cümlelerin birbirine bağlanması açısından birbirini takip eden veya birbirini bütünleyen bütün.”** olarak tanımlanmakla birlikte, Sav, görüş, etkili söz söyleme sanatı, anlatım biçimi, görüş açısı, bakış açısı(paradigma), kavramsal dizge, sözlü veya yazılı anlatım çeşidi, değerli iletişim birimi ve bireysel dil anlatım biçimi olarak da tanımlanmaktadır (Kocaman vd, 1996). ” Söylem” kavramı aynı zamanda Sözen’e göre bir meta-eylem olarak nitelendirilmekle birlikte ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle fiiledönüşen dil uygulamalarına dair süreç olarak da nitelendirilmektedir. “Söylem” kavramı, toplumsal, politik, kültürel ve iktisadi vb. alanlar gibi toplumsal yaşamın bütün yönleriyle alakalı bir kavram olarak da nitelendirilmektedir (Doyumğaç, 2018).

Söylem analizi, yöntemsel ve teorik olgulardan birleşen toplumsal yaşama ait bir bakış açısı olmakla birlikte “söylem” kavramına dair kuramsal ve metateorik unsurlar ve kavramsal unsurlardan meydana gelen sosyal hayata dair bir perspektif olup, söylem üzerine düşünme (teorik ve meta-teorik öğeler) yoluyla nitel veri haline getirme olarak tanımlanabilir. Bu çözümleme metodu yalnızca modern olmayan yöntemlere bir seçenek olarak görülmemekle birlikte bu yöntemlerin arasına eklenmiş paradigmalara aykırı bir mahiyette bir seçenek olarak nitelendirilmektedir. Söylem analizi, yöntem biliminde genel, teorik ve niceliksel yaklaşımlardan farklı olarak değerlendirilen geniş kapsamlı ve nitel yaklaşım ve tutumlara geçiş amacıyla zorunlu bir çaba olarak nitelendirilmektedir (Wood ve Kroger, 2000). Bu tezin araştırma bulgularında nitel verilerini elde ederken ise daha çok (Wood ve Kroger, 2000)’in tanımlamasına göre kullanılan bu yaklaşım tarzı daha çok esas alınmıştır.

Akademik literatürde söylem analizine dair en yaygın kullanılan 2 tür, (Sallan ve Nizam, 2021)’ın savunduğu yaklaşıma göre, Foucaultcu ve Van Dijkçı söylem analizi tarzıdır. M.Foucault, söylem analizinde iktidar ilişkilerini analiz etmenin kuramsal kökenini oluşturan isimdir. Foucaultcu söylem analizi, dil ve pratikler aracılığıyla ifade edilen toplumdaki iktidar

ilişkilerine odaklanan ve Foucault'nun kuramlarına dayanan bir söylem analizi biçimidir. Söylem fikri, Foucault'nun yapıtlarının merkezi bir unsuru olarak öne çıkmaktadır. (Sallan ve Nizam, 2021). Söylem analizi, (Dijk, 1997)'e göre kısacası dilin nitel olarak araştırılması olmakla birlikte herhangi bir akademik araştırma, belirtilen dilsel unsurların sade bir araştırması olmayıp ifadelerin (söze dökülenlerin), sözdizimsel ve anlambilimsel (semantik) sınırlarının ilerisine gitmeyi ve bu ötede yer alan anlam ve ifadeyi araştırmayı zorunlu kılmaktadır. (Dijk, 1997) 'e göre söylem analizi, söylem veya dil kullanımının yalnızca fonolojik veya sözdizimsel açılardan ilgili yönü ile ilgilenmemektedir. Bundan ziyade dikkatini toplumsal ve kültürel bağlam arasında iletişim kuran dil kullanıcılarının meydana getirdiği toplumsal vakalara çevirmektedir (Doyumğaç, 2018).

Söylem analizi, Elliott'a göre günümüzde sosyal psikolojideki değişimlere göre nitel araştırmalarda gündemde olan bir araştırma metodu olmakla birlikte odak noktasını anlamın değişkenliğine dönüştüren bir girişim olarak varsayılmaktadır. Bu olgu, dilin toplumsal fiili yönünü belirtmek amacıyla dil felsefesinde bulunan konuşma-fiil kuramını ve insanların şahsi algı dünyalarını oluşturmak amacıyla gündelik vakalarda dili nasıl ele aldıklarına yönelik odaklanan ethnometadolojiyi ele almaktadır. Bundan dolayı "söylem analizi" aynı zamanda bir anlamın türevliliğiyle farklılığını inceleyen çok ileri seviyede hermeneutik ve toplumsal göstergebilim olarak ele alınmaktadır (Elliott, 1996).

Söylem analizi, psikoloji, toplum bilimi, filoloji, antropoloji, edebiyat çalışmaları, felsefe, medya ve iletişim çalışmaları vb. gibi birçok farklı disiplinlerden etkilenecek büyüyen ve bu çok çeşitli disiplinlerin kuramsal paradigmlarına bağlı olan bir çözümleme tekniğidir. Söylem analizi bundan dolayı entegre olmuş bir kuram, yöntem ve pratik olmamakla birlikte bunun yerine çok çeşitli disiplinler, çok çeşitli araştırma gelenekleri arasında yürütülen ve homojen olmayan özellikte nitel bir araştırma metodudur (Tonkiss, 2006). Söylem analizi, bundan dolayı Tonkiss'e göre interdisipliner ve multidisipliner bir nitel bir araştırma yöntemi olarak değerlendirilmektedir.

Söylem analizi bir başka bakış açısına göre, fertlerin başkalarıyla iletişim kurarken oluşan bireyler arası zihin bileşenlerine odaklı reel bir toplumsal yöntemdir (Elliot, 1996). Söylem araştırmaları; anlam bilimi, dil bilimi, fonoloji, sentaks, morfoloji ve faydacı yaklaşımlarda görüldüğü üzere cümleyi esas alan geniş kapsamlı bir dil analizidir. Bu durumun zıttı olarak, dil kullanımının daha büyük bölümlerini sosyokültürel bağlamda araştırıp inceleyen bir yaklaşım olarak nitelendirilmektedir (Atay, 2007).

Söylem analizinin asıl hipotezine göre, söylem analizi dil, fiil ve işlevi doğrultusunda çevre esas hipotezine göre dil, fiil ve işlevine yönelik olarak çevre eğilimidir ve birey

toplumsal dünya değerini veya uyumunu yaratmak amacıyla dili kendi arzusuyla ele almaktadır. Bu pasif olmayan inşa süreçleri dil değişkenliği arasında gerçekleştirilmektedir. Söylem kullanıldığı işleve göre farklılık göstermekle birlikte bu açıdan farklılık olgusu söylem analizinin asıl unsurunu meydana getirmektedir (Elliott, 1996). Söylem analizinde burada asıl olarak belirtilmek istenen ana vurgu ise (Wood ve Kroger, 2000)'e göre dil ile birlikte ne meydana getirildiği ve ne ölçüde başarılı olduğuyla da ilintili olarak nitelendirilmektedir (Çelik ve Ekşi, 2013).

Bu tezin toplumsal cinsiyet bağlamında dil ve söylem analizi yapılırken bir sonraki bölüm olan araştırma bulgularının elde edilmesinde şu kriterlere bakılarak nitel veri analizi gerçekleştirilmiştir:

- 1-) Köy Enstitüsü karma eğitime sahip olmasına rağmen, toplumsal cinsiyet bağlamında Köy Enstitüsü mezunu yazarlar karma eğitimi savunan bir tutum, anlayış ve tutarlılığına sahip midir? Bu bağlamda bu tezde ilgili romanların sahibi olan Köy Enstitüsü mezunu olan yazarların ataerkil bir zihniyete aykırı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı söylemleri var mıdır?
- 2-) İlgili romanlarda kırsal alanda kadın ücretsiz aile işçisi konumundadır; eğer kırsal alanda kadın ücretsiz aile işçisi konumundaysa bu örneklemeler hangileridir? Bu bağlamda ilgili romanlarda kırsal alanda yaşayan kadınların bedenlerinin sömürülmesinin yanısıra çalışma yaşamında emek sömürüsü ile karşı karşıya mıdır? Eğer varsa bu söylemlere dair örneklemeler nelerdir?
- 3-) İlgili romanlardaki erkekler kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında yüceltilmişler veya yerilmişler midir? Kırsal alandaki erkeklerin bu ilgili romanlarda yüceltildikleri veya yerildikleri söylemler hangileridir?
- 4-) İlgili romanlardaki kadınlar kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında yüceltilmişler veya yerilmişler midir? Kırsal alandaki kadınların bu ilgili romanlarda yüceltildikleri veya yerildikleri söylemler hangileridir?
- 5-) İlgili romanlarda kırsal alanda yaşayan kadınlar nasıl temsil edilmektedirler?
- 6-) İlgili romanlarda kırsal alanda yaşayan kadınların erkek hegemonyası içerisinde bulundukları söylemler nelerdir?
- 7-) İlgili romanlarda kırsal alanda yaşayan kadınlar kadına yönelik şiddetin (Fiziksel, psikolojik, cinsel vb.) farklı türlerine maruz kalmaktadırlar mıdır? Eğer bu romanlarda yer alan kadınlar bu tür şiddete maruz kaldıysa yazarların bu tarzda ifade ettikleri kadına yönelik şiddet içeren söylemleri nelerdir?

- 8-) İlgili romanlarda kırsal alanda yaşayan kadınların bedenlerinin metalaştırılmasına yönelik söylemler ve örneklemler nelerdir?
- 9-) İlgili romanlarda ataerkil edebi üslup ve eril dil mi kullanılmıştır; eğer ilgili romanlarda ataerkil edebi üslup ve eril dil bu romanların yoğunluğunda yer alıyorsa bu örneklemler nelerdir?
- 10-) İlgili romanlarda kadın ve doğayı özdeşleştiren ve özdeş gören ekofeminizmin varlığına rastlamak mümkün müdür?
- 11-) İlgili romanların sahibi Köy Enstitüsü mezunu olan yazarlar eğer ataerkil zihniyete ve edebi üsluba ve eril dile sahiplerse ilgili yazarlardan hangi yazar daha çok ataerkil zihniyeti taşımakla birlikte ilgili romanlarında ataerkil edebi üsluba ve ve eril dil kullanımına sahiptir?
- 12-)İlgili romanlarda kırsal alanda var olan kadın yoksulluğu, Köy Enstitüsü mezunu yazarlar tarafından nasıl ifade edilerek yansıtılıp ele alınmıştır? Bu bağlamda, kırsal alanda yer alan kadınlar sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ve geri olarak mı ele alınmaktadırlar?
- 13-) İlgili romanlarda kırsal alanda ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan farklı uygulamaları ele alan olay örgülerindeki ifade ediliş biçimleri nasıl ele alınmıştır; Ele alınmıştır; bu hususta öne çıkan söylem örnekleri nelerdir?
- 14-) İlgili romanlarda toplumsal cinsiyete dayalı işgücü farklılaşmasının ve meslek farklılığını ele alan ve ifade eden söylemler nelerdir?

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Talip Apaydın'ın Eserleri

4.1.1. Emmioğlu

Bu roman, kısacası 1950'li yıllarda amcası tarafından evden kovulan ve parasız olması nedeniyle köylülerle Eskişehir'e bağlı Porsuk Ovası'nda yer alan bir köyde çerçilik yapmaya gidemeyen Battal'ın ve çiftliğe ortakçılık yapma amacıyla giden bir grup köylünün hayata tutunma çabalarını ve kırsal alanda vermiş olduğu yaşam mücadeleleri konu edilmektedir. Bu romanın ana erkek karakterlerinden Hasan ve Battal amca çocuklarıdır, Anadolu'daki deyişe göre ise emmioğludurlar. Battal, Hasan'dan birkaç yaş büyüktür ve annesi, babası öldüğü için amcası, Hasan'ın babası Osman'ın yanında yaşamaktadır. Karakteristik özellikleri ise, asidir, disiplinsizdir, hiçbir işte başarılı olamayan başarısız bir genç olarak tasvir edilmektedir. Hasan ise Battal'a göre daha naif ve babasına da biat eden saygılı bir gençtir. Köyde geçim zor olduğu için içinde Battal ve Hasan'ın olduğu bir grup köylü, başlarında Kır Osman olduğu hâlde bir çiftliğe ortakçı olarak giderler. Battal'ın parası yoktur, parayı denkleştiremediği için çiftliğe gidemez ve yük trenini kaça binerek kasabaya gider. Diğerleri Kır Osman ile birlikte çiftliğe varıp ortakçılık işlerini görmeye başlarlar. Bu andan itibaren yazarın anlatımıyla kasabadaki Battal ile çiftlikteki köylülerin öyküsü eş zamanlı olarak ele alınmaya başlanır. Battal kasabada önceleri çok problem yaşar; örn. Kırsal alanda kıtlıkla ve işsizlikle mücadele ediyorken bu romanın ilerleyen bölümlerinde tanıştığı bir seyyar kebabçı ona geçim yollarını öğretir. Diğer köylüler ise, kırsal alanda emek sömürsü içerisinde çalışırlar. Bu romanın sonunda ise Battal işinde gücünde, iyi bir seyyar kebabçı olur, iyi para kazanır. Köylüler ise hem Kır Ağa hem de toprak ağası tarafından aldatılırlar, ürettikleri masraflarına ancak yeter. Roman 1950'li yıllardaki kırsal alanda realist açıdan betimlemesi bakımından önemlidir. Bu roman, kırsal ve kentsel yoksulluk, kırsal alanda emek sömürsü ve tarımda makineleşme vb. gibi önemli toplumsal sorunlara da değinmektedir. Talip Apaydın'ın bu romanı kendi içerisinde birbirine bağlantılı iki konu etrafında gelişmektedir. Bunlara bakıldığında ilk olarak, "Yapılı" köyünün artan nüfus ve büyüyen geçim problemleri karşısında gelişen ihtiyaca cevap veremeyişi neticesinde köylünün dışarıda geçim yolu ararken yaşadığı zorluklar açısından ele alınmaktadır. Diğerisi ise, kırsal alanda yaşayan köylünün yıllardır toprakta ve ırgatlıkta çalışmakla bir şey elde edemediğini gören aynı köyden gözüaşıklık bir genç adamın şans eseri gittiği bir kasabada kendi geçimini pratik zekası, çalışkanlığı ve sebatlığıyla meslek edinme gayretidir. Bu romanda 2 tane ana tema bu tezde incelenen diğer

romanlardan farklı açılardan bakıldığında ilk olarak aynı daha sonrasında ise farklı yerlerde anlatıcı yazar bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu romanda gözüken ana tema ise, asıl çatışma işsizlik ve geçim sıkıntısı etrafında yoğunlaşmaktadır. Fakat kırsal alanda yaşayan köylülerin, meslek bulma ve geçimlerini sağlama temasındaki tercihleri çatışmaya çok farklı boyutlar da kazandırmaktadır. Bu romanın, ana erkek karakteri Battal'ın kişiliğinin sağlıklı gelişiminde aile ortamı, özellikle amcası olan Koca Osman önemli yer tutmaktadır. Battal'ın ruhunda ve davranışlarında meydana gelen ilk problem, ailesinden arta kalan yalnızlık, korku ve güvensizliktir. Burada baba-çocuk, amca-yeğen ve amca çocukları arasında çatışmayı sağlayan durum, amca Koca Osman'ın kişilik zaafı olarak nitelendirilebilir. Kırsal alanda hane büyüklerinden özellikle babalar hane içerisinde hanedeki bireylerle çatışmalar yaşamaktadırlar. Bu durumun ana sebebi ise, eğitim yetersizliği ve yoksulluk olsa da yazar tarafından bu şekilde ele alınmadığı görülmektedir; çünkü ataerki sistemlerde baba hane içerisinde her ne yaparsa yapsın yüceltildiği için esas sorunun kaynağı gözükmez bu romanda da bu durumdan dolayı babayı patriarkal sistem içerisinde yücelten ve erkek egemen hane yapılarında hane büyüğü erkeklerin yaptıkları hata ve eksiklikleri görmezden gelen ataerki edebi üslupların varlığına rastlamak mümkündür. Bu romanda, romanın kurgusu içerisinde, köy düğünlerine ait ataerki geleneğin izlerine de rastlamak mümkündür. Bu romanda, kırsal alanda öne çıkan gelenekler olarak düğünlerin davullu zurnalı, pilavlı- ayranlı yapılması ve bunun günlerce sürdürülmesi asırlardır süren klasik ataerki gelenekleri görürüz. Bu romanda, köy odasının önünde toplanan delikanlılara damat evi tarafından bir gelenek olarak pilav ve ayran ikram edilir. Daha sonrasında ise, gelin almaya nara atılarak gidilir. Bu romanda, ataerki bir gelenek olarak, kırsal alanda evin önünde gelin beklenirken davul ve zurnayla birlikte halay çekilip oyunların da oynandığı görülen kültürel ve geleneksel etkinlikler de yer almaktadır(Apaydın,1961:192).

Bu romanda Erol'a göre, var olan olay örgüsünün kuvvetli halkasını kırsal alanda toprakta olduğu gibi, ebeveynlerinden yana yoksunluk yaşayan öksüz ve yetim olan ana karakter bir köy delikanlısının acı ve dramatik hikayesi oluşturmakla birlikte, kimseye biat etmeyen, aptal yerine konulmak istemeyen, şen, kuvvetli ve hayata karşı ümitlerini kaybetmeyen bu ana karakter olan gencin kırsal alandaki geçim alışkanlıklarını kabul etmeyerek kasabada ticaret etmeyi seçerek işsizliğini, kente göç etmenin önemli bir sebebi olarak belirleyici bir rolü oynamaktadır (Erol, 2015: 157). Bu romanda, Erol'a göre aynı zamanda, kırsal alanda 1950'li yılların Orta Anadolu köylüsünün artan nüfusu kadar paylaşıla paylaşıla ellerinde kalan bir avuç toprakla geçinme mecburiyetinde olduğunu veya herhangi bir toprağa sahip değillerse her yıl Ortakçı Ağa'nın peşinde olan komşu topraklara ortaklığa

sürüklenmek zorunda olduğu daimi ve sağlam bir olay örgüsü içerisinde yer verdiği görülmektedir. Kırsal alanda hanelerine getiri sağlayabilmek amacıyla istikrarlı olarak çalışan bu köylülerin emeklerini ve ümitlerini sömüren Ortakçıbaşı Kır Ağa ile tarla sahibi Ağa'nın ellerinde nasıl çaresiz ve yardımsız kaldıklarına şahit olunmaktadır. Tüm bunları kuvvetli bir tasvir yoluyla canlı bir iadeyle okura ilan ederken Apaydın'ın isyana, suçlamaya ya da aşırı olan bir coşkunluğa kaçmadan ölçülü bir biçimde kalmayı başarabildiği söylenilebilir (Erol, 2015:158).

Bu romanın toplumsal cinsiyet bağlamında analizi yapıldığında bu romanda kırsal alanda yer alan kadınların ücretsiz aile işçisi konumunda oldukları görülmektedir. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “ *Elini kolunu sallıyordu. Hırslanmıştı iyice bir yandan da “Belki parayla getiriyorlar diye düşündü. O iyiydi işte. İnsan delikanlılıkta çalışıp para kazanmalıydı. Bacakları serip yatacağına... Paralıysa bak iyiydi bu iş.*

-Kunduralar nerede kız? Diye sordu. Getir hele şunları” (Apaydın, 1961: 6).

Ö2: Hasan ve yaşlı annesi arasında geçen diyaloga göre:

Hasan: “Ana, sıcacık bir çorba pişireydin. Çok acıktım.”

Hasan'ın annesi: “Pişireceğim oğul, dur hele. Bugünkü gibi de hiç soğuk görmedim ben. Odunumuz var iyi ki. Gidiyorsun da gelmeyivermiyorsun a oğlum. Akşama dek ne işliyorsun oralarda bilmem” (Apaydın, 1961:11).

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *’Anası, su dolu tencereyi getirip ocağa vurdu. Bir avuç tuz attı suyun içine. Biraz sonra tarhanayı karıştırmaya başladı “* (Apaydın, 1961: 13).

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *’ Anası kaşıkları filan toplayıp bulaşık tencereye doldurdu. Artan ekmekleri uzattı Hasan’a’* (Apaydın, 1961: 15).

Ö5: Battal ile Hüsnü arasında geçen diyalogtan: Battal: *”Karılar hizmet edecek, iki tane. Çifte piliç gibi. Hüsnü: “Karısız olmaz zati, sonra?”* (Apaydın, 1961: 37).

Ö6: Hasan ile Battal arasına geçen diyalogta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *’Battal duymamazlıktan geldi. Yalın ayaklarını sobaya uzatmıştı. Kirliydi ayakları. Battal: “Bu adam olur bir gün ama, ne zaman bakalım...” Hüsnü: “Gel buraya” dedi. “Giy şu ayakkakkabıları ayağına. Bizim eve git, söyle ablana, çorba hazırsa al gel, hadi”* (Apaydın, 1961: 39-40).

Ö7: Yazarın anlatımıyla Battal ve gelini arasında geçen olay örgüsünden yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“İçeriden siniyi getirip Battal’a uzattı“* (Apaydın, 1961: 57).

Ö8: Kendil Ömer ve karısı arasında geçen diyalogta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “ *Karısı hiç kımıldamadan ocaktaki ateşe bakıyordu:”Gene buldunki gibi olursa. Gavurun yerinde çalıştık da sonunda iki yük çeltik getirdik. Dökülekalsın öyle ortakçılık. Kendil Ömer kızdı:”Senin aklın ermez! Elinin hamuruyla karışma benim işime” (Apaydın, 1961: 70-71).*

Ö9: Battal ile ablası arasında geçen diyalogtan: Battal’ın söylemine göre :”Ne pişirdin abla? Acıktık...”

Ablası:”*Anı. Şimdi acıkılır mı hemen? Daha demin yediniz ayol*” (Apaydın, 1961: 77).

Ö10: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : “*Sokaklarda çocuklar oynuyorlardı. Sesleri köyün üstünü tutmuştu. Evlerin güneşe bakan duvarların dibinde kadınlar oturmuşlar, ip eğiriyorlar, güneşleniyorlardı*” (Apaydın, 1961: 108) .

Ö11: Battal ile karısı arasında geçen diyalogtan Battal’ın söylemine göre: “*Yıka karı sunu be! Ne biçim karısın sen? Bir ay oldu, çamaşırın kirlendi mi diye sormuyorsun. Bunun için mi karı diye aldık biz seni? Hiç yüz verdiğin yok bugünlerde? Olmaz öyle karı! Saçından tutar yere yıkarım ha! Kızdırma adamı*” (Apaydın, 1961: 233) .

Ö12: Mahmut Usta ile kızı arasında geçen olay örgüsünden Mahmut Usta’nın kızına söylemine göre : “ *Mahmut Usta bir keyifliydi. Teneke tuzluğa tuz doldurdu. Sonra ellerini çırpıp saatine baktı. “Tamam mı kızım? Al şu tuzluğu arabaya koy. Bıçağı da bir sil bakalım. Aha oğlan geldi, aferin*” (Apaydın, 1961: 271).

Ö13: Zeki Bey ile Kır Ağa arasında geçen diyaloga göre:”*Birisini hizmetçi diye alıruz. Hangisini beğenirsen. Götürürsün Ankara’ya. Çorabını yıkar, evini süpürür. “ Zeki Bey: “Hah işte öyle. Evlen dedin mi olmaz”* (Apaydın, 1961: 238-239) söylemleri görüldüğü üzere bu romanda kırsal alanda yer alan kadının hane ve kırsal alanda ücretsiz işçi konumunda olduğunu gösteren somut örnekler arasındadır.

Bu romanda, erkekleri ve erkeklik olgusunu yücelten söylemlere daha az rastlanılmaktadır. Bu hususta örnek vermek gerekirse yazarın anlatımıyla geçen söylemlere bakılırsa kahraman bakış açısıyla romanda yer alan erkeklerin yüceltildikleri görülmektedir:

Ö1: “ *Oğlanları karşılamalıydı. Birisi oğlu, birisi yeğeni. Delikanlı ikisi de. Hem yeni yetme delikanlı. Birbirlerine arkalarını dayasalar köyde kollarını bükecek zor bulunur. İkisi de yiğit. Birisi oğlu, birisi yeğeni*” (Apaydın, 1961: 6).

Ö2: Hasan’ın annesi :”*Bakıyorum da ellerin oğullarına, çıra gibiler vallahi. İşte Çolak Ali’nin oğlu, Kör Mehmedin ki... Aşağı Hacı’nunki. Daha tüyü bitmedik delikanlılar, dünkü bebekler” (Apaydın, 1961: 11).*

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Hasan, keskin lüks lambası ışığında gözlerini küçülttü. Acemi acemi baktı etrafa. Ne tarafa gideceğini bilemedi. Battal’ın arkası sıra yürüdü. Duvar dibindeki peykeye oturdular. Delikanlılar, yeni yetmeler hep bu yana toplanmışlardı* “ (Apaydın, 1961: 19).

Ö4: Battal ile Hasan arasında geçen diyaloga göre, Hasan’ın söylemine göre : “Seni buralarda bozarlar aslanım” (Apaydın, 1961: 21) .

Ö5: Hüsnü ile Battal arasında geçen diyalogtan: Battal’ın söylemine göre : “*Anlarım vallahi. Benim Hüsnü Ağam aslan. Ne emrederse yaparım* “ (Apaydın, 1961: 37).

Ö6: Battal ve gelini arasında geçen diyalogtan, yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : “*Gelin önde, Battal arkada merdivenleri çıktılar. Battal çiçekli şalvarın içinde kımıldanıp duran kalçalara bakıyordu. İçinde bir istek kabarmıştı birden. Tatlı tatlı yutkundu. Gözleri parlıyordu:*

-Bekle biraz, dedi gelin.

-Bekleyelim mi?

Kendisini zorla tutarak baktı arkasından:”Ah gülüm benim, ak kaymağım, ballı sekerim de oğul peteğim.” (Apaydın, 1961: 57).

Ö7: Hasan ile Haylaz Recep arasında geçen olay örgüsündeki diyalogtan, yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : “*Sesleri köyü doldurmuştu hep. Şu kalın kalın gülen Haylaz Recepti muhakkak. Hasan hiç hoşlanmazdı ondan. Pehlivanım diye yerli yersiz adama dikilir dururdu:”Pehlivansan kendine bre aslanım, bize ne? Allah Alah...”* (Apaydın, 1961: 71).

Ö8: Kır Ağa ile Koca Osman arasında geçen diyalogtan Kır Ağa’nın söylemine göre : “*Niye yapamasin, büyüdü aslan gibi oğlan oldu maşallah.”* (Apaydın, 1961: 85).

Ö9: Sami ile Kır Ağa arasında geçen diyalogtan yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Donubozuk Sami küreğine dayanmıştı.”Hmm “ diyerek baktı Kır Ağa’ya.”Yaktın bizi koca deyyus.” der gibiydi. Dee, cehennem dibinden su gelecekti. Hadi geldi diyelim, tarlaların bir kısmı koca bir sel yatağının altındaydı. Yarın bahar yağmurlarında yukarı dağlardan bir sel geldi mi tek mil çetiği batırmayacağı nereden belliydi?”Sel yatağının önüne bent tutarız, toprağı yığıp ağzını ileri çeviririz.” Diyordu Kır Ağa. Sanki bu kolay işlemiş gibi. Koca dağların seli nasıl çevrilirdi:” Ha yiğitler, ha kardaşlar!”* (Apaydın, 1961: 135).

Ö10: Kır Ağa ile Hasan arasında geçen diyalogtan Kır Ağa’nın söylemine göre : “*Ula Hasan. Aferin be. Arslan gibi kürek sallıyorsun*” (Apaydın, 1961: 138).

Ö11: Kör Mehmet ile işçileri arasında geçen diyalogta Kör Mehmet'in söylemine göre : “ *Hadi uşaklar, bırakın çeneyi! Çalışmaya verin gücünüzü, ha arslanlar!*” (Apaydın, 1961: 139).

Ö12: Kör Mehmet ile erkek işçileri arasında geçen diyalogtan, Kör Mehmet'in söylemine göre : “*Ha yiğitler! Dedi Yarın akşama kadar dirseği tutmalıyız. Ondan sonra iş kolaylaşacak gayri*” (Apaydın, 1961: 139).

Ö13: Bir önceki örneği olarak Kör Mehmet'in erkek işçilere yönelttiği söyleme göre: “*Hadi yiğitler, davranın! Hadi yavrular. Bu ark kendi kendine kazılmaz, kalkın hele. 'İsteksiz isteksiz kalktılar. Kimisi yüzünü buruşturuyordu. "Hadi aslanlar, ha gayret!"*” (Apaydın, 1961: 142).

Ö14: Battal ve 3 yaşlı adam arasında geçen diyalogtan adı romanda geçmeyen yaşlı adamlardan birinin Battal'a söylemine göre :” *Ne o yiğit? Namaza mı geldin?*” (Apaydın, 1961: 207).

Ö15: Battal ile İbrahim arasında geçen diyalogtan. ‘Battal koştu’; Battal’ın söylemine göre : ”*Ula İbrahim usta, bir erkeklik yap işte*” (Apaydın, 1961: 227).

Ö16: Kır Ağa ile erkek işçileri arasında geçen diyalogtan : “ *Kır Ağa telaşlanmıştı. İleri geri hızlı hızlı gidip gelmeye başladı: “Ha yiğitler! Görsün bakalım Yapılı ortakçılar kimmiş!”* (Apaydın, 1961: 240).

Ö17: Erkek işçi Yakup'un diğer erkek işçi arkadaşıyla arasında geçen diyalogtan yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Yakup düşünceliydi. Enselerini kaşdı. Sonra küreğini alıp usulca sürülmüş yere yanaştı: "Hadi uşaklar, ha yiğitler! Bir gayret daha kardaşlar..."* (Apaydın, 1961: 253).

Ö18: Battal ile oğlu arasında geçen diyalogta, Battal'ın oğluna söylemine göre: “ *Neden kalsın? Öbür simitçilere bakma sen oğlum. Onlar hep çocuk. İçlerinde en babayiğit sensin. Erkenden kalkıp da bir seyirttin mi yarısını satarsın peşin. Bu işin karı erken kalkanın üstünde, anladın mı?* “ (Apaydın, 1961: 264).

Ö19: Mahmut Usta ve Battal arasında geçen diyalogtan Battal'ın söylemine göre : ” *Hadi bakalım! Al şu bıçağı da otur şuraya. Ne büyük ne küçük olacak. Dikkat et elini kestirme. Ha aslan!*” (Apaydın, 1961: 267).

Ö20: Kır Ağa ile erkek işçisi Kandil Ömer arasında geçen diyalogtan Kır Ağa'nın söylemine göre “*Ha bakalım aslanlar*” (Apaydın, 1961: 276).

Ö21: Kır Ağa ile erkek işçilerinden Sami arasında geçen diyalogtan Kır Ağa'nın Sami'ye söylemine göre: ”*Giderse ne yapalım aslanım? Burada herkesin şansına iş*

yapıyoruz biz” (Apaydın, 1961: 279). Bu romanda bu örneklerde görüldüğü üzere erkeklerin ve erkeklik olgusunun yüceltildiği görülmektedir.

Bu romanda görüldüğü üzere kadınların kırsal alanda çalışma ve iş hayatından uzaklaştırıldığı görülmektedir. Eve genelde erkekler ekmek parası götürmektedirler ve erkekler kırsal alanda çalışma hayatında egemen durumdadırlar. Bu hususta örnek vermek gerekirse; Mahmut, Çopur ve Battal arasında geçen diyalogtan, Çopur’un bu romanda adları geçmeyen anonim kişilere yönelttiği söyleme göre: “ *E’si işte böyle. Bir de öküz ödedik sonunda. Deyus köyünden kurtulana kadar neler çektim. Ama çok şükür Allah’ıma, o iş sebep oldu da kapağı attık bu kasabaya. Şimdi iyi kötü işte ekmek paramızı kazanıyoruz. Karıyla kız da rahat evde. Başımızı sokcak kadar bir gecekondu evimiz de var, Allah’ıma bin şükür. Yaa! Hele sür arabayı, tren düdük öttürdü*” söylemi bu durumun somut göstergeleri arasındadır (Apaydın, 1961: 221) .

Bu romanda kırsal alanda ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan, kadınları yeren ve metalaştıran söylemlere örnek vermek gerekirse:

Ö1:Hüsnü ile Battal arasında geçen konuşmadan Battal’ın Hasan’a söylemine göre: “*Ne dalgası ağa? Şu helkiyi doldurmaya gittik yahu. Kancıklar gülüşüp duruyorlar*”(Apaydın, 1961: 35).

Ö2: Kelli felli ve entelektüel erkek tipini sembol eden Zeki Bey ve Kır Ağa arasında geçen diyalogtan Kır Ağa’nın kadınları aşağılayan söylemlere göre ise: “*Beyim, Allah aşkına şu işi... Bir iyilik yap işte. Sana anlattım ya hani? Çok hora geçer vallahi. Olur, olur . Sen canını sıkma. Hay yaşayasın beyim, zati erkeksin sen. Bizim köye seni götüreceğim inşallah. Göreceksin beyim, bizim köyün karısı meşhurdur. Beğen beğendiğini.*” (Apaydın, 1961: 238-239).

Ö3: “ *Karıyı ne edeyim be? Kız desene.*” (Apaydın, 1961: 238-239).

Ö4: “*Kız işte, beyim. Görsen sarı kızlar var, kehribar gibi*” (Apaydın, 1961: 238-239).

Ö5: “*Kara kızlar var mürdüm eriği...*” “*Heh, över artık!*” “*Ne diyeyim beyim, görmedin ki sen. Birisini hizmetçi diye alırsın. Hangisini beğenirsen. Götürürsün Ankara’ya. Çorabını yıkar, evini süpürür. “Zeki Bey: “Hah işte öyle. Evlen dedin mi olmaz!” “Olmaz beyim, bilmez miyim? Senin evleneceğin kız paşa evladı olacak. Yol erkan bilecek. Bizim köyün kızları ne bilsinler öyle şeyleri?” Zeki Bey: “Peki, ne bilir bu sizin köyün kızları?”*” (Apaydın, 1961: 238-239).

Bu romanda kadına yönelik şiddet söylemleri içeren örneklere yer vermek gerekirse, bu hususta öne çıkan örneklere yer vermek gerekirse:

Ö1:Battal ile karısı arasında geçen diyalogtan Battal'ın söylemine göre: **“Yıka karı şunu be! Ne biçim karısın sen? Bir ay oldu, çamaşırın kirlendi mi diye sormuyorsun. Bunun için mi karı diye aldık biz seni? Hiç yüz verdiğin yok bugünlerde? Olmaz öyle karı!”** (Apaydın, 1961: 233).

Ö2: **“Saçından tutar yere yıkarım ha! Kızdırma adamı!”** söyleminde “Saçından tutar yıkarım ha” söylemi fiziksel şiddete örnek olmakla birlikte, karısına bağırarak **“Yıka karı şunu be”** ve **“Kızdırma adamı”** söylemleri de kadına yönelik psikolojik şiddete örnektir.

Ö3: Battal ve gelini arasında geçen diyalogtan, yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **“Gelin önde, Battal arkada merdivenleri çıktılar. Battal çiçekli şalvarın içinde kımıldanıp duran kalçalara bakıyordu. İçinde bir istek kabarmıştı birden. Tatlı tatlı yutkundu. Gözleri parlıyordu.”** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır ve kadına yönelik cinsel şiddet ve istismar da söz konusudur (Apaydın, 1961: 57) .

4.1.2. Köylüler

Talip Apaydın'ın romanlarından biri olan bu roman, “Toz Duman İçinde, Vatan Dediler ve Köylüler” adlı roman üçlü serisinin bir parçasıdır. Yazarın seri bir şekilde devam eden üçleme romanlarında anlatıldığı şekliyle, Toz Duman İçinde ve Vatan Dediler’ de anlatılan Kurtuluş Savaşı’nın fiilen yaşandığı yıllar sona ermiştir. Bu süreçte, Kuvayı Milliye’ye gönüllü olarak dahil olan köylüler, bu romanın başında kırsal alanda evlerine dönme hazırlığındadırlar. 1922 yılı Eylül ayının başlarında kurtuluşunun mutluluk şarkılarını dile getiren ve kırsal yaşamlarına geri dönen Molla Mahmut ile Haceli karşılarında düşmanlarının giderayak alevler içerisinde bıraktığı Uşak yakınlarında yer alan Tacım Köyü’nü bulunmaktadır. Apaydın, kırsal alanda doğup büyümüş bir yazar olarak Türk Kurtuluş Savaşı’nı konu edinen Toz Duman İçinde ve Vatan Dediler’le birlikte 1920’li yıllar Türkiye’si’ni çok farklı açıdan ele alan ”Köylüler” romanında 1.Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında Anadolu köylüsünün dramını ve devletle ilişkilerini realistik bir şekilde sade ve yalın bir dille akıcı bir şekilde anlatmaktadır (Erol, 2015).

Bu romanın özeti detaylı olarak incelendiğinde, 1922 yılının Eylül ayı başlarında İstiklal Savaşı’nın zaferle sonuçlandığı dönemde “Köylüler” 1.Dünya Savaşı’ndan Demokrat Parti sürecine kadar kırsal alanın ve kırsal alanda yer alan köylülerin maruz kaldığı gelişim sürecini ele almakla birlikte Atatürk’ün kırsal alandaki hedefleri doğrultusunda hedeflerini gerçekleştiremeyişini de ele alan bu romanda bu romanın erkek karakterlerinden Öğretmen Ömer, bu romanda özgür iradeli, orijinal fikirli ve düşüncelerinde özgür davranabilen bir aydın olarak tasvir edilmemektedir. Bu karakter aslında, yazar Apaydın’ın politik ve

toplumsal görüşleri doğrultusunda davranan bir düşünce aktarıcısıdır. Aynı zamanda, Osmanlı Devleti'nin sosyoiktisadi, sosyokültürel, eğitim, sanat, din, edebiyat ve askeri vb. gibi yapısını bir bütün olarak hedeflemektedir. Bir öğretmenden daha çok düşünür kişiliğiyle daha çok öne çıkan bu karakter, Türkçe'yi doğru okuyup yazmanın, doğru konuşmanın faydalarını, eğitilmiş bir fertle eğitimsiz bir fert arasındaki farklılıkları tasvir etmekle birlikte kursiyer öğrencilerini birer Osmanlı düşmanı olarak yetiştirme gayretinde olduğu görülmektedir. Bu romanda genel olarak, vatan savunması zamanında çok büyük acılar çeken, yaralanan veya şehit düşen köylülerden birisi olan bu romanın ana erkek karakterlerinden biri olan Tacım çetesine ait olan Aşır, savaşta bir şarapnel parçasından etkilenerek bacağından yaralanır. Cephede ilaç yetersizliğinden dolayı gerekli müdahaleyi göremediğinden kısa sürede kangrene dönüşen bacağı kesildikten 2 ay kadar hastanede kaldıktan sonra kendi köyüne geri gitmek yerine cephanede askerlik yapmayı tercih eder. Bu doğrultuda Saraçhane'de asker postası dikme işinde çalışır. Savaş bittikten sonra köyüne geri gittiğinde ailesiyle matem sürecine girerler. Aynı zamanda karısı Hasibe'yi teselli eden yine kendisi olmakla birlikte, tüm ailesini geçindirmesi amacıyla çalışması zorunlu olsa da bu romanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere tek bacağıyla kırsal alanda çalışmasının bu hususta örnek vermek gerekirse tarla sürmesi, sap taşıması vb. gibi bu hususta mümkün olamadığı görülmektedir.

Apaydın'ın bu romanında da Apaydın'ın bu tezde incelenen diğer romanında da görüldüğü üzere hane içerisinde ücretsiz aile işçisi olarak nitelendirilen ev kadınları, kırsal alanda ataerkil bir sistem içerisinde genellikle ezilen ve sömürülen kadınlar olarak temsil edilmektedirler. Bu durum, genellikle, bu romanın yazıldığı dönemdeki diğer tüm köy romanlarında da görülebilen ortak bir özellik olmakla birlikte, bu romanlarda görülen ve temsil edilen kadın karakterlerin büyük çoğunluğu orta yaş grubundadır. Bu romanın kadın karakteri, annesi ve karısı geleneksel ve ataerkil kırsal alan içerisinde çilekar, fedakar, erkeklere bağımlı ve itaatkar, nazik, anaç, hane ve kırsal alanda ücretsiz aile işçisi, uzlaştıcı vb. gibi sıfat ve görevlerle temsile gelmektedirler. Kırsal alanda yaşayan köy kadınlarının hane içerisinde ya da dışarısında bazı insani hakları, özgürlüğü bazen kısıtlı olmakla birlikte bazen de hiç bulunmamaktadır. Bu kadınların bu tür romanlarda hane içerisinde pasif bir şekilde rollerine ve hayat tarzları incelenildiği zaman, bazen bulunan durumu benimsedikleri için, bazen de sessiz kaldıkları için de bu kadınların hane ve kırsal alanda sömürülen kadın olarak temsil edildiklerini söylemek mümkündür. Fakat bu durumdan farklı olarak "Köylüler" romanında bulunan Molla Mahmut'un karısı orta yaş grubunda yer alan Hacer de bu şekilde temsil edilmemektedir (Erol, 2015: 535). Hacer, kendisine yönelik olarak gösterilen haksızlıklar karşısında kırsal alanda yer alan pek çok köylü kadın gibi suskun biri

olmamakla birlikte, onun gelenekselci sisteme ve zihniyete yönelik olarak başkaldırışına bir somut örnek vermek gerekirse, eşini imam nikahla bile olsa başka bir hemcinsiyle paylaşmama hususunda görülmektedir. Hacer, bu romanda hane içerisinde evine ve çocuğuna bağlı bir kadın olarak temsil edilmekle birlikte bundan dolayı, belirli bir kesit içerisinde mutlu olmasının yanısıra da çok sevdiği eşinin yanında güvende olmasıyla da huzurlu bir kadın olarak da temsil edilmektedir. Fakat, bu romanın ilerleyen olay örgülerinde görüleceği üzere bu mutluluğu ve huzuru çok fazla uzun sürmeyecektir. Bu romanda temsil edilen orta yaşlı kadınlar gelenekselci aile yapısına sahip olmakla birlikte aynı zamanda eşleri tarafından dikkate alınmamakla birlikte, aynı zamanda eşlerinin kaba nitelikteki söz ve davranışlarına hedef olmakla birlikte, hane içerisinde ailelerin geleceğiyle alakalı kararlarda ise, bu kadınlara söz hakkı tanınmadığına şahit oluruz. Fakat bu romanda hane içerisinde orta yaş grubundaki kadın tipinin hane içerisindeki varlığı pek hissedilmemekle birlikte, bu romanda yer alan yaşlı kadınların varlığı çoğu zaman otoriter ve erkeksi bir tipte temsil edildikleri görülmektedir. Hane içerisindeki evin işlerine onlar egemen olmakla birlikte bu romanda da yaşlı kadın figürlerinin bu tezde incelenen diğer romanlarda da olduğu gibi ek fazla yer almadığına şahit olunmaktadır. Bu yaşlı kadın tipleri gelenekselci bir hayat çizgisine tabii olmakla birlikte, kadere bir anlayışla mutlu bir şekilde temsil edildiklerinden dolayı, kırsal alanda köylerinden ve hanelerinde mutlu oldukları minimalize yaşamlarına aşırı bağlı ve bağımlı bir şekilde oldukları görülmektedir. Bu romanda yer alan bu yaşlı kadınlardan Ayşe Kadın karakteri, Molla Mahmut'un annesi olmakla birlikte, kırsal alanda yaşayan yaşlı fakat otoriter ve dominant bir köy kadını olarak temsil edilmektedir. Bu romanda, bu hususta geçen satırlara göre: *“İyice yaşlanmıştı. Kınalı saçları, irileşmiş burnu, erkeksi tavırları ile sözünü kimseden esirgemez bir kocakarıydı artık. Gene de evde ne olup bitiyor hep onun denetimindeydi. Kuş uçmazdı ondan habersiz. Hem evde, hem komşular üstünde karşı gelmez bir otoritesi vardı.”* (Apaydın, 2016: 295) şeklinde geçen söylemler bu romanda adı geçen yaşlı kadın tiplerden Ayşe Kadın'ın nasıl temsi edildiğini de ele almaktadır.

Bu romanda, erkekleri ve erkeklik olgusunu ataerkil toplum içerisinde yücelten söylemlere örnek vermek gerekirse:

Ö1: Murat'ın ninesinin Murat'a yönelttiği diyaloga göre: *“Ye benim koçum, ye hadi! Aferin oğlum aslanım benim.”* Söylemi erkekleri yücelten somut örnekler arasındadır (Apaydın, 2016: 18).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre Ö2: *‘Döndü geriye. Kapının önünde Murat koştu kucağına atıldı. Kaldırdı havaya: “Aferin oğlum, aslan oğlum.”* (Apaydın, 2016: 30).

Ö3:Ali Efe'nin yönelttiği söyleme göre: "**Pehlivan Memet derdik, çok yiğit bir cocuktu. Öyle yığitti Pehlivan Memet**" (Apaydın, 2016: 165).

Ö4: Mahmut ile Haceli arasında geçen diyaloga göre: ***Haceli :” Oğlan gelir gelmez ‘Hadi bakalım yığidim.” Diyeceğim***”(Apaydın, 2016: 325).

Ö5: Anne karnındaki bebeğe doğmadan erkekmiş gibi davranılan olay örgüsü buradadır. Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre :***’Sigaranın izmaritini ezdi ayağı ile: “Hadi ben kalkayım, sen az daha dinlen. Küçük oğlumuz da dinlensin. “ Eğilip karnını okşadı :” Ne biliyon oğlan olacağını? – “ Sen oğlan doğurursun, başka ne doğuracaksın?”*** (Apaydın, 2016: 108).

Ö6: Mahmut ile Çavuş arasında geçen diyalogtan ***Çavuş: “Heh, işiniz gücünüz kavga! Ulan ne zaman adam olacaksınız siz?”*** (Apaydın, 2016: 323).

Ö7: Selim ile Ayşa Hala arasında geçen konuşmadan Ayşa Hala'nın söylediği söyleme göre: ***Ayşa Hala: “Sus, öyle konuşma! Gel yavrum Selim, gel yanıma. Ne yapıyorsun koçum? Sen bu anana bakma, baban gelecek” , “ İkiniz de gelecek. Kardeş gibi oynayacaksınız şuralarda, değil mi tosunlarım? İkinizi bir kağına koyacağım sizi. Büyüyeceksiniz, kocaman aslanlar olacaksınız”*** (Apaydın, 2016: 67).

Ö8:Ayşa Kadın'ın söylemine göre ise:"**Aslanlarım benim, koçlarım benim...**" (Apaydın, 2016: 68).

Ö9: Aşır Emmi'nin söylemine göre :"**Afferin oğullarıma, afferin aslanlarıma**" , ***“Sağol oğlum. Aslan oğlum. Allah razı olsun”*** (Apaydın, 2016: 248).

Ö10:Ayşa Kadın'ın erkek torunlarına bakarak yönelttiği söyleme göre:"**Aslanlarım benim. Nineniz kurban olsun size**"(Apaydın, 2016: 249).

Ö11:Hacer oğlu Murat'a yönettiği söyleme göre: ***“Nöbeti tuttu demek. Geçer şimdi, üzülmeyin. Murat nasılsın yavrum? Vay koçum vay, şu haline bak...*** (Apaydın, 2016: 256).

Ö12: Nazife'nin Nazife'nin Murat'a yönelttiği söyleme göre: ***“ Amannn... Bu da mı kötüledi? Gel Murad'ım yatırayım seni. Gel aslanım”*** (Apaydın, 2016: 256).

Ö13: Mahmut ile Çavuş arasında geçen diyalogta Mahmut oğlu Selim'in kendisine gönderdiği mektubu okuyunca Mahmut'un söylemine göre : ***“Ulee... gördün mü aslanı? Aferin be, çavuş oluyor demek?”*** (Apaydın, 2016: 327).

Ö14: Berber ile Haceli arasında geçen diyalogta ***Haceli: “Etme usta, karnımız tok. Hem biti olmayan adam var mı acaba? Bit yığitte olur derler.” Berber: “He siz de yığitsiniz demek?”*** söylemi de erkeği yücelten söylemler arasındadır (Apaydın, 2016: 71).

Bu romanda yer alan kadınlar da ücretsiz aile işçisi konumundadır. Bu romanda

görüldüğü üzere kırsal alanda ev işlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlara yüklenildiği ve kadınların bu bağlamda ücretsiz aile işçisi konumunda oldukları görülmektedir. Bu hususta toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığına dair bir durum söz konusudur. Aynı zamanda kadınlar bu romanda da kırsal alanda ücretsiz işçi konumundadırlar. Bu doğrultuda kadınların bu romanda da tarımsal ve kırsal yaşam içerisinde dezavantajlı konumda aktif rolde oldukları görülmektedir. Kadının hane ve kırsal alanda ücretsiz işçi konumunda olduğu söylemlere örneklerle yer vermek gerekirse

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “ **Çoluk çocuk, kadın kız, yarısı yanmış samanları dışarı taşıyorlardı. Bir bölüm zaten harmandaydı. Harmanları hala kaldıramamışlardı. Bu yaz bir ters gitmişti her şey. Yaz mı güz mü, belli değildi.** “ (Apaydın, 2016: 3).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “ **Kadınlar, çocuklar bakır kaplarla su koşturdular. Ayrılan olan ayrılan sundu. Hem yürüyüp hem içiyorlardı** “ (Apaydın, 2016: 9) .

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “ **Ayşe Kadın belini tutarak doğruldu. Evin çevresini dolaştı şöyle. Kerpiç duvarlara baktı: “Ah bir geliverseler.” Dedi gene: “Evi onarsak. Saman yetmez. Bir de at gelecek öyle ya? Kış girmeden biraz ot mot toptasak. Bağ yaprağı kurutsak. Bu kış zor geçecek. Hiçbir hazırlık göremedik.**” (Apaydın, 2016: 9).

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : “**Köye döndü. Duvarın dibine ateş yakıp saçta ekmek pişirdi.(Ayşe Hala'nın yaptığı) Bir kaşık yağ eritip gözleme yaptı. Akşamüstü Nazife de yardım etti, ineği sağdılar. Sütü kaynatıp yoğurt çaldılar. Gaz yoktu, çıra ışığında geç zamana kadar çalıştılar. Hazırlık yaptılar.**“ (Apaydın, 2016: 13).

Ö5: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “ **Ayşe kadın, yatakları bakır kapları, pılyı pırtıyı kağınının üstüne yığmıştı. Ekin çuvalları kağınının altındaydı. Kendisi de yere oturmuş, tekere yaslanmıştı.** “ (Apaydın, 2016: 10).

Ö6: Mahmut'un annesi Hacer'in Mahmut'a yönelmiş olduğu söyleme göre : “**Konuşacak şey çok Mamut. Sonra konuşuruz hadi. Ben samanlığa gideyim. Sen yıkan da şunları giy. Sonra yat çoluk çocuğunla. İyi bir dinlen.**” (Apaydın, 2016: 25).

Ö7:Hacer Gelin'in Murat'ın ninesine yönelttiği söyleme göre:“**Alırız ana. Ben temizlenecek yerini temizleyip hazır edeyim. Bulabilirsek ağaç da alırız. Mamut gelinceye kadar onaralım evimizi. Onaralım da girelim içine**” (Apaydın, 2016: 18).

Ö8: Hacer'in anasının söylediği : “**Düş müş değil. Geldin kavuştuk işte. Ben sana temiz çamaşır çıkarayım, üstün başın kötü olmuş.**” (Apaydın, 2016: 24)

Ö9: Mahmut'un annesinin Mahmut'a yönelttiği söyleme göre:” **Gitmeme ulen, gider miyim? Evimizi bekledim işte. İyi kötü tıtturdum ocağımızı**” (Apaydın, 2016: 24).

Ö10: “*Ayşe Kadın pekmez şerbeti ezdi. Birer fincan sundu herkese. Bir yandan konuşmaları dinliyordu.*” (Apaydın, 2016: 28).

Ö11: İbrahim Bey’in eşi Safinaz Hanım’a yönelttiği söyleme göre: “*Yakında bir Rum kızı da getireceğim sana, hizmetçi. Hiç suratını asmayacaksın. Asri bir düzen verecek eve. Bizim görgümüz kıt hatun, anladın mı? Bu gavurlar ilerlemişler, her şeyin en iyisini biliyorlar. Yemeyi, içmeyi, giyinmeyi... Dün bir arkadaşta toplandık, görsen evini. İki Rum kızı hizmet ediyor, o görgü, o bilgi... Yaşamak derim sana. Bizde nerde o incelik? Dedim ya ayak uyduracağız yeni düzene. Asrileşeceğiz. Geri kafalılık bitti. Nasıl Yonanları sürüp çıkardıysak geriliği de öyle kovacağız içimizden.*” (Apaydın, 2016: 39).

Ö12 : “ *Kucağında odunlarla küçük karısı girdi içeri : “Acıkmadın mı ağam, yemeğini getirelim mi? (Hacı Nuri’nin küçük karısı), - “Yok. Kadir Ağa gelecek, onunla birlikte yeriz.*” (Hacı Nuri.) (Apaydın, 2016: 45).

Ö13: Mahmut’un annesinin Mahmut’a yönelttiği söyleme göre: “*Hepimiz de görevlerimizi yaptık oğlum. Ye hadi ye yemeğini. Şu gelinin hakkı ödenir mi? El memleketinde hem çalışmış, hem Murad’ımızı büyütmüş. Dur uyandırayım şunu, sevin sin bi güzel...*” (Apaydın, 2016: 24). (Bu örnekte, kadının ücretsiz aile işçisi olarak temsil edilmesinin yanısıra aynı zamanda “annelik rolünün ve sıfatının ataerkil aile sistemi içerisinde yüceltildiği de görülmektedir.

Ö14: Mahmut’un söylemine göre : “*Su getirin kuz!*” (Apaydın, 2016: 221).

Ö15: Hacer’in anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Kül Hamid’i hiç görmediniz mi? Nazife Gelin bekleyip durur. Çok iyiliği oldu bana, hep yardım etti. Harmanı birlikte kaldırdık.*”(Apaydın,2016:23).

Ö16:Ayşe Kadın’ın söylemine göre: “*Ben aşı pişiririm. Sen su getir. Hacer gidemez, beli ağrıyor.*” (Apaydın, 2016: 225).

Ö17: Nazife’nin söylediği : “*Yorulduk ana, dur hele. Birkaç gün dinleneyim. Daha un öğütülecek, bulgur dövülecek. İş çok... Köy yerinde iş biter mi?*” (Apaydın, 2016: 225).

Ö18: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Hacer’in sunduğu ayrıntı isteksizce aldı.*” (Apaydın, 2016: 229).

Ö19: Bu romanda isimleri anonim olarak geçen köylüler arasında geçen diyalogtan romanda adı geçmeyen köylülerden birisinin söylemine göre: “*Bir gün Hüseyin Emmi’nin gelinini sıkıştırmış, niye çalışmadın diye. O hasbam da “Hamur yoğurdum” demiş bir kızmış buna : “Hamur yoğuracağına, çocuk doğuracağına dersine çalış.” Demiş. O da “Hamuru kim yoğuracak e? Demiş.*” (Apaydın, 2016: 238).

Ö20: Bu romanda adları geçen kuma kadınlardan Nazife ile Hacer arasında geçen olay örgüsünden Nazife'nin söylemine göre: *"Serdi bacakları oturdu gene, karıya bak! Kim yıkayacak o kadar bulaşıkları?" Hacer duvara söylüyordu : "Yıkarım, karışma! Sende mi kaynana kesildin başıma? Nazife de ocağa söylüyordu: "Daha ahır kürünecek, su gelecek. ", "Sen de onları yap. Yeter hizmet ettiği."* (Apaydın, 2016: 245) .

Ö21: Selim'in annesine yönelttiği söyleme göre: *"Ne yiyeceğiz ana?"* (Apaydın, 2016: 249).

Ö22: Selim'in annesinin Selim'e yönelttiği söyleme göre: *"Acıklmaz mı? Dağdan geliyorlar. Kalkın koyuverin oğlanların yemeği."* (Apaydın, 2016: 249).

Ö23: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Nazife Kadın geride bulaşık yıkarken ağzının içinde homurdanıyordu: "Besiyeye çekildi karı. Yeyip içip yattıyor. Bir de kaynanalık yapıyor bana. Hem kuma, hem kaynana. Ne bu ayol, hizmetçi miyim ben bu evde? Ne oğlundan hayır var, ne kocandan. Hiç aldındıkları yok. Sabahtan akşama çalış çalış... Bizimki de can ayol."* (Apaydın, 2016: 306).

Ö24: Nazife ile oğlu arasında geçen olay örgüsünden: Nazife'nin söylemine göre: *"Hee sen öyle bil. Hizmetçi miyim ben bu evde ulen, görmüyor musun?"* Oğlu ise ataerkil üslupla: *"Ne hizmetçisi ana? Hacer Anam da çalışıyor sen de çalışıyorsun. Ev işlerini yapınca hizmetçi mi olunur? Her kadın yapıyor bunları."* (Apaydın, 2016: 306).

Ö25: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *'Ayşe Kadın birden parladı: "Kalkın kız? Koyun oğlanların yemeğini, aa! Selim: "Yaşa nine, sen olmasan aç koyar bunlar bizi."* (Apaydın, 2016: 249)

Ö26: Nazife'nin kızı Ayşe'nin oğlu Selim'e yönelttiği söyleme göre : *"Abi soğuk su vereyim mi?"* (Apaydın, 2016: 308).

Ö27: Mahmut ile 2.eşi Nazife arasında geçen diyaloga göre: *"Nazife: "İş için kavga etmiyoruz. Her işe koşuyorum, işte yüzü. Mahmut: "Sus! Elbet koşacaksın, Hacer de koşacak! İki kadına bir evin işi çok mu geldi? Oğlanları da arkalamayın. Siz kışkırtıyorsunuz onları? Bozmayım şu evin dirliğini. Karışmam bak!"* (Apaydın, 2016: 208).

Ö28: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *" Ev işlerini Fadime Gelin yürütüyordu iyi kötü."* (Apaydın, 2016: 325).

Ö29: Kız çocuğu Ayşe ile Haceri arasında geçen diyalogtan Haceri'nin söylemine göre, *Haceri : "Evinde otursana biraz, işlere yardım etsene? Ayşe: "Ediyorum. Her işi gelin ablamla ben yaşıyoruz. Siz iki anam da maşallah bacakları serip yatıyorsunuz. Köyde*

sizden rahat kimse var mı?” Haceri: “Ayşaa, taze suyundan getir içelim kızım. Ayşaa Ninenin canına...” (Apaydın, 2016: 326) .

Ö30: Ayşaa Kadın’ın söylemine göre: *”Hadi yeyin ha, birbirinizinkine göz dikmeyin. Birazını da hoşaf kaynatalım. Hacer, şunu da sandığa kızım. Gelene gidene lazım olur.”* (Apaydın, 2016: 234).

Ö31: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Fadime Gelin çocuklu olduğu için evde kalıyordu. Küçük çocuklara bakıyor yemeği pişiriyordu.”* (Apaydın, 2016: 350).

Ö32: Kız çocuğu Ayşaa ile babası Mahmut arasında kırsal alanda geçen olay örgüsünde Mahmut’un Ayşaa’ya söylemine göre: *”Ayşaa! Suyu getir hele.”* (Apaydın, 2016: 351).

Ö33: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *’Geride anasıyla birlikte tırmık çekiyordu kız.’* (Apaydın, 2016: 351).

Ö34: Ayşaa’nın söylemine göre: *”Gidip taze su getireyim sana.” Mahmut:”Sonra getirirsin abine de ver.” Mahmut: ”Ayşaa, al güğümü su doldur gel.”* (Apaydın, 2016: 351).

Ö35: Yazarın anlatımıyla geçen bir söyleme göre: *”Nazife yoğurt ezdi. Hacer öbür yemekleri çıkardı ortaya. Hepsi de yorgundular, terliyidiler. Konuşacak halleri yoktu.”* (Apaydın, 2016: 352).

Ö36: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“Ayşaa Kadın evin gerisinde kuluçka tavukla civcivlerini güdüyordu. Bir daha saydı, yedi civciv. Kesin tanııyordu; ama ikisi horozdu herhalde. Öbürlerinden daha iriydiler. Duruşları da değışikti. Bir şey olmadan büyüüyverseler.”* (Apaydın, 2016: 129).

Ö37: *“Murat, ahırın kapısında dikiliyordu. Ayşaa Kadın içerde hayvanlara yem saman veriyor, bir yandan torunuyla konuşuyordu.”* (Apaydın, 2016: 65).

Ö38: Hacer’in babası’nın söylemine göre: *“Hacer, ocağa su koy kızım. Ben de çamaşır çıkarayım. Yıkansın da değıştirsın her şeyini.”* (Apaydın, 2016: 80).

Ö39: Selim’in annesi’nin söylemine göre : *“Gel oğlum sür döğeni. Ben eve gidip akşama ekmek pişireyim. Sonra gelir çözerim, olur mu? Sen çözme .”* (Apaydın, 2016: 115).

Ö40: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Hacer Gelin acele sofrayı kurdu. Çorbayı koydu sininin ortasına. Soğan doğradı. Ekmekleri dizdi.”* (Apaydın, 2016: 81).

Ö41: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“’Hacı Nuri merdivenleri çıkarken seslendi:”Soğuk şerbet getirin bana kız, yandım!” ‘ Karılar, gelinler koşuştular.”* (Apaydın, 2016: 121).

Ö42: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“Karısı(Mahmut’un karısı) ayran çalkalaması getirdi.”* (Apaydın, 2016: 96).

Ö43: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“O yaz tarlalarda harmanda kıyasıya çalıştılar. Çoluk çocuk kadın kız dökülmüşlerdi gene ortalara. Uykuyu dineği yitirmişlerdi. Gece gündüz sürüp giden bir didinmeydi.”* (Apaydın, 2016: 108).

Ö44: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“Ayşe Kadın kapıda karşıladı : “Hıh geldiniz mi yavrular? Hadi gelin, aşınız hazır. Biber kızarttım size. Bulgur aşı pişirdim. Ayran çalkaladım. Hadi kurun sofranızı da oturun...”* (Apaydın, 2016: 112).

Ö45: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“Nazife, döğenin üstünde oturuyor, gönülsüz yürüyen öküzleri bazen sıkıştırıyor, bazen de bırakıyordu kendi hallerine.”* (Apaydın, 2016: 114).

Ö46: Mahmut’un söylemine göre ise : *“Yarın Hacer’i de getireyim, temizleyelim şu tarlayı.”* (Apaydın, 2016: 100).

Ö47: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“ Hacer Gelin ocak başında fasulye ayıklıyor, bir yandan sessizce ağlıyordu. Domur domur yaşlar akıyordu gözlerinde. Gizli bir şeyler sezinliyor; ama sıkıntısını kimseye söyleyemiyordu.”* (Apaydın, 2016: 130).

Ö48: Ayşe Kadın’ın Nazife’ye yönelttiği söyleme göre: *“Gelin buraya kuz” Hiç görmez misiniz bu buzağıyı? Suyunu verdiniz mi, önüne ot verdiniz mi? Yaşamıyasıcalar. Birbirinizle uğraşacağınıza şu dili bağlı hayvana bir baksanıza.” Nazife: “Suyunu verdim ben. Hacer’e ‘ot ver’ dediydim, vermedi demek.”* (Apaydın, 2016: 246).

Bu romanda yukarıdaki örneklerle benzer olarak bu romanda yer alan yabancı uyruklu kadınların da toplumsal cinsiyet bağlamında ücretsiz işçi konumunda oldukları görülmektedir. Bu romanda bu tür yabancı uyruklu kadınlar hizmetçi kadın rolünde tasvir edilmektedir. Bu hususta geçen diğer örneklerle yer vermek gerekirse: Ö49:Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Tango giysili Rum kızı gülümseyerek girdi, kırıtarak selam verdi:”Buyur efemm”,- “Rakı doldur kızım.”, -“Başüstüne. “(Rum kızı).”* (Apaydın, 2016: 159).

Ö50: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Büyükçe bir masaya türlü yemekler hazırlanmıştı. Çatallar, bıçaklar, tabaklar pırıl pırıldı. İki Rum kızı ayakta bekliyorlardı. Gülümseyerek buyur ettiler, ayrı ayrı yer gösterdiler. Erkeklerin arasına kendileri de oturdular. Ayaklı bardaklara kırmızı şarap dolduruldu. Kızarmış dana etleri dağıtıldı. Neşeli kahkalkı bir yemek başladı. İbrahim Bey önce dikkat ediyordu. Çatalı bıçağı Haluk Bey gibi, Semih Bey gibi yedi. Söylenenlere güldü. Arada söze karıştı. Rum kızlarını güldürdü. Onlar gülerken :”Canınızı yeyim.” Dedi içinden:”Cennetin hurileri, şunlara bak... Medeniyet başka şey canım.”* (Apaydın, 2016: 161-162).

Ö51: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : **“Evine Rum kızı hizmetçi bile almış.”** (Apaydın, 2016: 236) örneği de görüldüğü üzere bu romanda kırsal alanda yer alan kadının hane ve kırsal alanda ücretsiz işçi konumunda olduğunu gösteren somut örnekler arasındadır.

Ö52: Kadınların hane ve kırsal alanda ücretsiz işçi olmasının yanısıra bu romanda ele alındığı üzere kırsal alanda ücret dağılımında toplumsal cinsiyet bağlamında eşitliğin olmadığı görülmektedir. Bu hususta Haceri’nin söylemine göre: **“Bekleyelim bakalım ne olacaksa... Duydun mu bizim köylüler Hacı Nuri’nin çiftliğinde çalışıyorlarmış. Kadınlara beş kuruş, erkeklere altı kuruş yevmiye veriyormuş.”** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Apaydın, 2016: 106).

Apaydın’ın bu romanında da kadına yönelik fiziksel şiddetin ve psikolojik şiddetin etkilerini yoğun bir şekilde görürüz. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **“Hacı Nuri fırlayıp üstüne yürüdü. Sille tokat dışarı attı genç kadını: “Allah belanı versin!” diye bağırды tiz sesle, “Üzülme Ağam “ dedi büyük karısı. “Ben onun terbiyesini veririm. Rahatına bak. Hayırsız zatı. Bakışında meymenet yok. Ben sana çok dedim emme dinlemedin. İlle şehir kızı olacak diye tutturdun .“** (Apaydın, 2016: 46).

Ö2: Hacer’in kız çocuğu Ayşa’ya söylediği söyleme göre: **“Bana bak kız, nasıl konuşmak o öyle? Gelirsem saçını yolarım. ”** (Apaydın, 2016: 309) .

Ö3:Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **“Tekrar vurdu. Nazife kapaklandı yere: “Dur Mamut vurma, dinle önce. –Sus! Sus diyorum! Azdın öyle mi? Kemiklerini kırarım senin! Tekrar girişti. Tekmeledi arkasını “Uff... uf dur. Vay anam anam... Yerde kıvrandı kadın. Anası kalkıp elini tuttu. “Dur, yeter. Delirdin mi? Karı dövmek de nereden çıktı? – Bir de kalkar gidersin... El adama ne der, ha Çiğnersin beni ha öyle mi? Tekrar vurdu “Hakkından gelemiz miyim senin Kim sanıyorsun beni, ha? Nazife ağlıyordu. Mahmut:”Kes sesini diyorum. Dırdır çıkmayacak bu evde, anladın mı? Bugüne kadar karı dövmüş adam değilim ben. Bir de çekmiş eski evine gitmiş, benden habersiz nasıl gidersin ulen, ne demek bu? Burnundan soluyarak oturdu. Nazife başını eğmiş ağlıyordu :”Bir daha şu evde dırdır edin, birbirinize el kaldırın, vallahi kemiklerinizi kırarım.”** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Apaydın, 2016: 224).

Bu romanda görüldüğü üzere ataerkil toplum yapısının var olduğunun bir somut göstergesi olarak bu romanda erkeklerin çok eşli(poligami) tarzı evliliklerin yaygın olduğu “polijini” tarzındaki evlilikler görülmektedir. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: “Mahmut: “*Bir yiğide iki karı çok değil. Nazife’yi böyle sahipsiz bırakamayız. Ben Hacer’i razı ederim. Kıydır bir nikah, al getir evine.*”. Yazarın anlatımıyla yazarın aktardığı: “*Bir kadın az evet. Günah münah; ama insan ister istemez başka kadını düşünüyordu.*” (Apaydın, 2016: 100).

Ö2: Mahmut karısı Hacer’e kuma götürmek istediğinde: “*Mahmut:”Bırak gayri. Ben seni daha anlayışlı olursun sanıyordum. İşleri bölüşürdünüz. Biraz rahat ederdin; ama madem istemiyorsun, vazgeçerim.*”, Hacer: “*Ben kendim görürüm evimin işini.*” (Apaydın, 2016: 103) . Burada anlatıldığı şekliyle ev işlerinin kadına yüklenmesi de ataerkil toplum yapısının varlığının en somut göstergeleri arasındadır.

Ö3: Mecit Usta’nın adı anonim olan işçilerinden birisinin söylemine göre : “*Bizde çok (kadın) Kadınların yarısı dul kaldı. Mecit Usta’nın yönelttiği söyleme göre : “Alın ikişer üçer oğlum, sevaba girin. Dinimiz de emrediyor bunu. “ Mahmut kızardı. Haceli’ye baktı yan gözle. Güldü Haceli. “Niye güldüm karadayı, siz de mi yaptınız yoksa aynı şeyi – Yaptık usta, ne edelim? Ben değil emme Mahmut bir daha evlendi. –İyi etmiş. Kendine güvenen işlemeli bu sevabı. Bizim mahallede bir çopur hafız var, üç evli. Her gün yıkanır deyyus. Gene de gözü dışarıda. Peygamber efendimizin yolundayım diye övünür. –İyiymiş. – Ne iyisi? Peygamber efendimiz zenginmiş. Bu ise benim gibi cıbr. Karıları yolluyor ırgatlığa, kendisi oturup onların kazandığını yiyor. Böyle Müslümanlık olur mu?”* Burada çok eşliliğin erkekler açısından iyi bir şey olduğu vurgulanmakla birlikte bu durum ataerkil zihniyetin bu tür köy romanlarındaki varlığının en somut örnekleri arasındadır (Apaydın, 2016: 201).

Ö4: “*Ne konuşacakları belliydi işte. O Nazife olacak karıyı kuma diye getirecekti işte. Gün gibi ortadaydı. Mahmut’un beynine girmişti iyice. Nasıl değişmişti Mahmut, düşünüp duruyordu. Kendi kendisiyle uğraşıyordu adam:”Bu kaynanam ne cadıymış meğer.” Diye söylendi:”Zorla bozacak evimin tadını. Allah’tan bulası!” Eğilip gözlerini şalvarına sildi. Tencereye su doldurdu. Karnı şişmişti iyiden iyiye. Beş, altı aylık olmuştu herhalde:”Aah ah... Ne bitmez çilem varmış. Birinden kurtul, birine çat...”* (Apaydın, 2016: 130).

Ö5: Ayşe Kadın’ın gelini Hacer’e yönelttiği söyleme göre: “*Deli olma kız! Allah yazdıysa ne yapacaksın? Bir sen misin üstüne kuma gelen? Hem dur bakalım, dereyi görmeden paçaları sıvıyorsun. Olacak mı olmayacak mı, belli bile değil. Ne oluyorsun şimdiden? Otur oturduğun yerde, edepsizlik etme!”* (Apaydın, 2016: 143).

Ö6: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Hacer ağırlaştı gittikçe. Yüzü zayıfladı, karnı büyüdü. Ev işlerini gene ağır ağır yürütüyordu. Kaynanasıyla Mahmut’a*

karşı soğuktu. Sessiz kişiliği iyice derinleşmişti. İçine atıyordu her şeyi. Başka bir yol düşünemiyordu. Mahmut'un ikinci kariyı getireceği iyice belli olmuştu artık. Anasıyla fiskos edip duruyorlardı. Hacer mutsuzdu; ama ne yapabiliirdi? Herkes doğal karşılıyordu. Mahmut bir gün kolundan tuttu:"Bak Hacer. Boşuna dert edip durma. Ben senin hakkını çiğneyemem, kimseye de çiğnetmem. Bu evin direği sensin. Nazife sana hizmet edecek, anladın mı? Ne kadar yorulduğunu bilmiyorum. Evin işini bundan sonra o görecek..." (Apaydın, 2016: 143) şeklinde tasvir edildiği görülmektedir.

Bu romanda da kadını ve kadınlık olgusunu yeren ataerkil ve cinsiyetçi söylemler bulunmaktadır. Bu hususta geçen örneklere yer vermek gerekirse:

Ö1:Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Anası da habire üsteliyordu: Mahmut'un anası: "Karı sözü fazla dinlenmez oğlum. Herkes ne der sana? Biz gençliğimizde kocamıza ne diyebilirdik? Rahmetli boban..."* (Apaydın, 2016: 143).

Ö2: Köylüler arasında geçen olay örgüsünde erkek köylülerden birisinin yönelttiği söyleme göre: *"Kız saçtı gibi saçtı vardı biliyon mu? Bir gün kızdım da az daha saçından tutup çalacaktım yere."* (Apaydın, 2016: 238).

Ö3: Hayri ile Mahmut arasında geçen diyaloga göre: *"Hayri :"Sen de mii koruyorsun, dışarı çıkar da görelim! Karı gibi kaçtı i. oğlu i.!"* (Apaydın, 2016: 313).

Ö4: Mahmut ile Haceri arasında geçen diyaloga göre: *"Haceri :"Aslında kolay iş Mamut, kızı kaçırırız, olur biter. Nasıl olsa birbirlerini istiyor çocuklar."* (Apaydın, 2016: 317).

Ö5: İbrahim Bey'in yönelttiği söyleme göre: *"Uygar yaşam başka şey canım. Ama bu karılarla nasıl olacak bilmem. Yetenek yok bunlarda, hemen ayak uyduramazlar. Epey uğraştıracaklar beni hınzırlar. Olmazsa ne yapalım, gider köyde otururlar. Biz de başımızın çaresine bakarı."* (Apaydın, 2016: 40).

Ö6:Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Köyün gençleri yeniyetmeleri caminin karşısındaki köy odasının duvarı dibine dizilmişler, aralarında itişip kakışıp duruyorlardı. Bazıları anahı bacılı küfürleşiyor, kaba şakalar yapıyordu."* (Apaydın, 2016: 163).

Ö7: Mecit Usta'nın söylemine göre: *"Savaşta yavrum, onu bilmeyecek ne var? Savaşta hep erkekler ölür. Savaş olmasa kadın kıtlığı başlar. Zaten otuzuna varmadan yaşlanır zavallılar. Hep dırdır etmekten. Dünya kadınsız kalmasın diye savaş çıkarırlar. Baksana Atina'da kadınlar sokağa dökülmüş."* (Apaydın, 2016: 200).

Ö8: Aşır Ağa'nın Mahmut'a yönelttiği söyleme göre: *" Hastaneye yatınca aldılar. Ne bileyim ne oldu? Pek çok tüfek mermi ele geçirdik o gün. Esir de aldık. Bir görsen karı gibi zırlı zırlı ağlarlar."*(Apaydın,2016:100).

Ö9: Bu romanın yaşlı kadınlarından Ayşe Kadın betimlenirken yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“İyice yaşlanmıştı. Kınalı saçları, irileşmiş burnu, erkeksi tavırları ile sözünü esirgemedi kocakarıydı artık. Gene de evde ne olup bitiyor, hep onun denetimindeydi. Kuş uçmazdı ondan habersiz. Hem evde, hem komşular üstünde karşı gelmez bir otoritesi vardı.”* (Apaydın, 2016: 245).

Ö10: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ‘ *Üstü başı çok kötü eskimiş kadınlar, çocuklar, yaşlılar....*“ (Apaydın, 2016: 1).

Ö11: Yazarın anlatımında geçen söyleme göre Ö11: *‘İki üç küme kadınlar çocuklar derelere inip, tepelere çıkıyorlar, dağ taş bağırtıyorlardı.’* (Apaydın, 2016: 7)

Ö12: *“Fadime Geline söz düşmüyordu o hep sustu. Asıl konunması gereken Selim’di; ama o da boynunu büktü.”* (Apaydın, 2016: 360).

Ö13: Aşır’ın yönelttiği söyleme göre: *“Verirsin! Kızdırma kafamı. Aha beş şinik yazıyorum. Kocasını askerde kalmış karılar bile veriyor bunu. Sen iyi kötü ayaktasın, vereceksin.”* (Apaydın, 2016: 125).

Ö14: Bu hususta ataerkil sistemin geleneği olan kız alıp verme zihniyetinin yansımaları ve bu hususta kadınları yeren söylemler bu romanda görülmektedir. Örneğin Selim ile Murat arasında geçen diyalogta Selim’in söylemine göre: *“Niye saklasın benden? Bobama söyleyim de alsın sana Saniye’yi.”* söylemi bu durumun en somut örnekleri arasındadır. (Apaydın, 2016: 247).

Ö15: Hacı Nuri’nin bu romandaki mühendise söylediği söyleme göre: *“Evlennememiş kızım olaydı verirdim sana Mühendis Bey. Emme geçti. Evlendirdik, gittiler. Nasip değilmiş.”* (Apaydın, 2016: 267).

Ö16: Nazife ile oğlu Selim arasında geçen olay örgüsüne göre: *“Nazife:”Öyle emme kız gidiverir sonra. Başkasına veriverirler. Selim:”Hangi kız? Nazife:”Aşır’ın kızı ulen. Bilmez gibi yapma. Fadime’yi alacağız sana. Şimdiden nişanlasak derim.”* (Apaydın, 2016: 307) .

Ö17: Mahmut ve oğlu Selim arasında geçen diyaloga göre: *“Mahmut: “Bir süre daha bekleyelim. Olmazsa başka kız buluruz sana. İstedüğün kızını alırsın.”* (Apaydın, 2016: 312).

Ö18: Mahmut ile Hacı arasında geçen diyalogta Mahmut’un söylemine göre: *“Bu Hayri olacak kıskanır mı. Gelme oralara dermiş. Aşır’ın kızına sevdalanır demek. Biz de Selim’e istiyoruz Aşır’ın kızını. Nişan takalım diyorum, yanaşmıyor. Benim anladığım, o tarafa vermek istiyor kızını. Emme kız bizi istiyor.”* (Apaydın, 2016: 315).

Ö19: Mahmut ile Haceli arasında geçen diyalogta Mahmut'un söylemine göre **"Konuş, iyi olur. 'Vermeyiz' diyorlarsa açık söylesinler, biz de umudumuzu keselim. Böyle iki yana boncuk göstermek de ne oluyor?"** (Apaydın, 2016: 316).

Ö20: Mahmut ile oğlu Selim arasında geçen diyaloga göre: **"Mahmut: 'Yiğitlik bu değil ki. Hele Aşır Emmi Fadime'yi sana verirse el içine çıkamaz olacaklar.'** Aynı şekilde geçen diyalogta **" Mahmut: 'Bana kalırsa onlara verecek emme Fadime istemiyor. Fadime'nin gözüsende.'**" (Apaydın, 2016: 316).

Ö21: Nazife'nin söylediği : **"Anu... evde oturamaz oldu. Kız dediğin evinde oturur ayol."** söylemi de toplumsal cinsiyet eşitliğine aykırı olarak kullanılan ve kadınları yeren ataerkil üslubun olduğunun örnekleri arasındadır (Apaydın, 2016: 309).

Bu romanda geçen bir olay örgüsünde **"Kadın, kadının kurdudur"** anlayışı yaygındır. Bu hususta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Hacer deli gibi oldu: 'Gözün çıksın, ağzın büzülsün karı! Diye atıldı. Nazife'nin üstüne. Yüzünü boynunu tırnakladı. Bir boğuşmadır gitti aralarında. Mahmut da Selimde yoktular evde. Komşular koşup ayırdılar."** (Apaydın, 2016: 273). Bu hususta benzer örnek olarak bir olay örgüsünde geçen bir söyleme göre: **" Nazife sinirli sinirli gelip. 'Öbür karın beni öldürüyordu, boğazıma sarıldı. Şu elime yüzüme bak! Dediği zaman hiçbir tepki göstermedi."** söylemi de bu durumun somut örneğidir (Apaydın, 2016: 274).

Bu romanda da toplumsal cinsiyet bağlamında erkekleri ve erkeklik olgusunu yücelten ataerkil söylemler bulunmaktadır. Bu bağlamda geçen çeşitli örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın, Mahmut'un annesinin yaptıklarından bahsederken ifade ettiği söyleme göre: **"İkisinin de acıyan yerlerini uğuşturuyor, seviyordu : 'Hadin bakim, bir şeyiniz yok. Kardaşça oynayın. Siz aslansınız, tosunsunuz. Biraz daha büyüyün, aynı kağıtya koşacağım sizi..."** (Apaydın, 2016: 146).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Kimisi kısıkanıyordu, yüzlerinden belliydi. Aldırmıyordu Nazife: 'Size ne ayol! Erkeksizlik, sahipsizlik kolay mı? Neler çektim ben yıllardır."** (Apaydın, 2016: 147).

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Akşamüstü Mahmut yorgun argın çiftten döndü. Birkaç günlük sakalı kararmıştı yüzünde. Ama eve gelince gülümsedi. Belli bir mutluluk duyuyordu. Murat'ı da Selim'i de kucakladı birer koluyla: 'Nasılsınız aslanlar, büyüdüğünüz mü biraz ha?'"** (Apaydın, 2016: 147).

Ö4: Mahmut'un söylemine göre: **"Hadi bakalım, ha yiğitler!"** (Apaydın, 2016: 154)

Ö5: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Mahmut arkasından baktı, güldü kendi kendine:”Şunun yürüyüşüne bak. Acemi horoz. Bu yeniyetmelere nasıl anlatırsın, yiğitlik bu değil. Yiğitlik o kadar ucuz değil. Kavga çıkaracak, iki yumruk atacak, iki yumruk yiyecek, erkekliğini kanıtlayacak. Peh!*” (Apaydın, 2016: 154).

Ö6: Mahmut ile karısı Hacer arasında geçen olay örgüsünde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Eğilip karnını okşadı. Alnını öptü:”Oh, çok özledim seni. Adını ne koyacağız biliyor musun? –“Ne?–“Kemal.” ‘Hacer güldü:”Ya oğlan olmazsa? –“O zaman düşünürü.”* (Apaydın, 2016: 148).

Ö7: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *”Nazife baktı arkasından:”Aslan Mahmut “ diye söylendi:”Aslan gibi maşallah. Kurban olayım ben...”* söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Apaydın, 2016: 117).

Ö8: Nazife ile oğlu arasında geçen olay örgüsünde Nazife’nin oğluna yönelttiği söyleme göre: *”Karşı gel diyen yok. Kocaman delikanlı oldun. Delikanlı dediğin anasına biraz arka çıkar.”* söylemi erkekleri yücelten ataerkil üslubun kullanıldığının en somut örnekleri arasındadır (Apaydın, 2016: 306).

Ö9: Nazife’nin oğlu Selim’e yönelttiği söyleme göre: *”Anacığım benim, seni sırtıma bindirir. Sırat Köprüsünden bile geçiririm. Dağ gibi oğlun var, hiç korkma.”* (Apaydın, 2016: 307).

Ö10: Ayşe ile İsmail ile Mahmut arasında geçen diyalogta Mahmut’un Haceri’nin oğlu İsmail’e yönelttiği söyleme göre: *”Sus ağlama. Delikanlı adamsın. Hepimizin gideceği yer orası.”* (Apaydın, 2016: 370).

Ö11: *“İzmirli Ali Rıza (Ali Efe, Kahya Efe) : “Merhaba Mahmut Efendi. Seni tanıyorum. İbrahim Bey çok sözünü etti. Yiğit bir adamsın.”* (Apaydın, 2016: 94).

Ö12: Ayşe Kadının torunu Selim’e yönelik söylediği söyleme göre: *”Gel Selim, şu kaymağı yeyiver yavrum. Ye de aslan ol hadi.”* (Apaydın, 2016:187).

Ö13: *“Kaymakam : “Sizi ağırlayacağız. Sakın bırakıp gitmeyin. Şube Reisi şimdi sizi bekliyor. Ben de telefon edeceğim. Hadi bakalım aslanlar, göreyim de sizi.”* (Apaydın, 2016: 298).

Ö14: Öğretmen Ömer ile Mahmut arasında geçen olay örgüsünde Öğretmen’in söyleme göre: *”Ama siz eski yiğitler kolay yıkılmazsınız.”* söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Apaydın, 2016: 213).

Bu romanda ataerkil toplum yapısı içerisinde inşaat işlerinin erkeklere ait olduğu toplumsal cinsiyet bağlamında anlatılmaktadır. Bu hususta cinsiyetler arasında görev dağılımı

açısından toplumsal cinsiyet eşitsizliği söz konusudur. Burada geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“Bir aydan fazla bir okul inşaatında çalıştılar. Kalın duvarları taşla örülüyordu. Uzun bir yapıydı. Ustalar, Aydın’dan gelmişlerdi. Elllerinde çekiç mala, yüzleri hep tozlu, üstleri başları kirece batmış yaşlı başlı insanlardı. İkide bir kırık metreyi açıp ölçüyorlardı. Ne kadar titizdiler. Köşeleri çıkarken on kez şakul tutuyorlar, milim hata yapmak istemiyorlardı. Onun için ağır yürüyordu iş: “Bizim evler olsa ohoo... Şimdiye çoktan bitmişti. Ama sağlam örüyorlar ha! Kolay kolay yıkılmaz bu yapı. Ömürlük...”* (Apaydın, 2016: 199).

Ö2: Başöğretmen Muhlis Bey’in Köy Enstitülerinde okuyan ve binalarının inşaatında çalışan erkek öğrencilerine yönelik söylemine göre: *“Kemal Paşa’nın okulu bu aslanlar, ha gayret!”* (Apaydın, 2016: 199).

Ö3: Mahmut ile Haceli arasında geçen diyaloga göre: *“Haceli :”Evi iyi bir onarmak gerekli emme gücüm yetmiyor Mamut. Eskisi gibi çalışamıyorum gayri. Oğlan izinli gelirse yaparız. Değilsekalır, ne edeyi.”* (Apaydın, 2016: 325).

Ö4: Burada yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“İri bir pelit ağacını kesmeye başladı:”Ne o? Dedi Haceli:”Ev mi yapacaksın gene?, - “Yok be, bununla ev mi yapılır? Kağnıya eksen yapacağım.”, “Uzun iş o Mamut, geç kalırız.”* (Apaydın, 2016: 153).

Ö5: Mahmut ile genç öğretmen arasında geçen olay örgüsüne göre: *“ Mahmut:”Ne olacak peki? Genç öğretmen:”Bilmiyorum. Ben dayanabildiğim kadar dayanacağım. Köylüye okuma yazma öğretmeye çalışacağım. Bir de okul yaptırabilirsem en büyük başarı olacak. Yardımcı olur musunuz bilmem?”Mahmut:”Elbet oluruz, niye olmayalım?”* (Apaydın, 2016: 299).

Ö6: Köylüler ile öğretmen arasında geçen olay örgüsü diyalogunda yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Köylüler önce sessizce dinlediler. Öğretmen açıp planları gösterdi. Uzun uzun övdü. Yararlarını sayıp döktü. Sesi gittikçe değişti. Heyecanlanmıştı. Öğretmen : “Yapmalıyız okulumuzu komşular. Ben şöyle kabataslak bir hesap yaptım. Taşını kumunu kendimiz çekersek, ağacını tahtasını verirsek, usta parası, çivi kiremit... Bin liraya falan çıkartabiliriz.”* (Apaydın, 2016: 301).

Ö7: Mahmut’un söylemine göre: *”Koca bir köyüz şurada. Elbirliği edip girişirsek yapabiliriz. Bir kısmını bu yıl yaparız, kalanını gelecek yıl tamamlarız. Madem devlet yapmıyor, kendimiz yapalım okulumuzu. Öğretmenin dediği gibi ne çekiyorsak cahillikten çekiyoruz. Onun için kurtulamıyoruz bu durumdan.”* (Apaydın, 2016: 303).

Ö8: Bu örnekte görüldüğü üzere toplumsal cinsiyete dayalı işgücü farklılaşmasının ve meslek farklılığının somut örneği olarak kadınlar ise kırsal alanda nakış işleri, dokuma vb.gibi alanlarda yer almakta ve temsile gelmektedirler. Burada yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ***“Hacer Kadın sedire oturmuş yama yapıyordu. Başını kaldırıp öksüren kocasına baktı.”*** (Apaydın, 2016: 355) söylemi ise bu durumun somut örneğidir.

Bu romanda görüldüğü üzere, okuma yazma öğrenmede toplumsal cinsiyet eşitliği vardır. Bu hususta burada Yemenili Recep Usta'nın çıraklarına söylemiş olduğu :***”He ya, ikisi birden. Köylere de öğretmen yollayacaklar. Karı kız, tüm millet öğrenecek.”*** söylemi bu durumun somut örnekleri arasındadır (Apaydın, 2016: 235). Fakat bu romanda yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ***“Kadınlara ayrı, erkeklere ayrı kurslar açtı. Birer alfabe kitabı dağıttı. Birer de defter koydu önlerine.”*** Burada okuma-yazma öğrenmede toplumsal cinsiyet açısından ayrımcılık ve eşitsizlik söz konusudur (Apaydın, 2016: 237) .

Bu romanda bu bağlamda, okuma-yazma öğretiminde yazarın anlatımıyla kadınlar başarısız gösterildiği için bu hususta toplumsal cinsiyet eşitsizliği söz konusudur. Bu hususta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ***“Gerçekten bıraktı gitti. Gençlerden hevesli olanlar tam öğreneceklerdi, yarım kaldı. Kadınlar hiç öğrenemedi.”*** söylemi ise bu durumun somut örneğidir (Apaydın, 2016: 238).

Bu romanda, toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitimin varlığının en önemli somut göstergesi olarak yazarın anlatımıyla Köy Enstitülerinde eğitim gören çocukların okullarının tasvirini anlatan söyleme göre: ***“Okulun öğrencileri koridorlara fırladılar. Siyah önlüklü beyaz yakalı yüzlerce çocuk cıvı cıvı doldurdu her yeri. Mahmut ortalarında kalakaldı. Ne yapacağını bilemedi. Kimisi çarptıyordu, kimisi sürtünüyordu. Kızlı erkekli bakımlı çocuklardı hep. Aralarında öğretmenleri de vardı.”*** (Apaydın, 2016: 378). Bu hususta yazarın anlatımıyla Köy Enstitülerinde eğitim gören geçen öğrencilerin okullarına ilişkin anlatılan tasvire göre: ***“Kız erkek uygun yaştaki çocukları okula yazdı, kitaplarını dağıttı.”*** söylemi de toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitimin varlığının somut göstergeleri arasındadır (Apaydın, 2016: 378).

Bu romanda, anlatılan kırsal yaşam içerisinde öğretmenlerin sayısı açısından toplumsal cinsiyet eşitsizliği söz konusudur. Bu romanda anlatıldığı üzere kırsal yaşamda kadın öğretmenlerin azlığı söz konusudur. Bir olay örgüsünde adları geçmeyen köylüler arasında geçen diyaloga göre: ***“Heh heh hee.. Zati olmaz iş canım. Kadın öğretmenler varmış, köylere onları göndersinler. Okuma yazma öğreteceklerse onlar öğretsin.”*** söylemi bu durumun somut göstergesidir (Apaydın, 2016: 239).

Bu romanın yaşlı kadın karakterlerinden Ayşa Nine'nin torunları arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaptığı ve kız torunlarını aşağıladığı görülmektedir. Burada geçen olay örgüsüne göre iki erkek torunu ve kız torununa bakarak yönelttiği söyleme göre: ***"Gelin yanıma tosunlarım. O küçük Ayşa ne ki fare gibi bir şey. Ben asıl sizi severim. Siz ikiniz benim yavrularımsınız. Bir varmış, bir yokmuş, bir kadının iki oğlu varmış. Aslan qibi, sizin qibi."*** (Apaydın,2016:171). Mahmut'un erkek çocuklarına yönelik söylediği söyleme göre ***"Öyle ise ben de aslanlarımı kucaklarım. Gelin bakim aslan parçalarım, nasılsınız?"*** (Apaydın, 2016: 182).

Bu romanda, yer aldığı üzere ataerkil sistemin geleneklerinden biri olan haremlik selamlık geleneği tasvir edilmektedir. Yazarın anlatımıyla geçen bir söyleme göre: ***"İki gündür sabah akşam çalınan cılız bir davulla Şaban Ali'nin düğünü yapıldı. Yoksul düğünü olduğu davulun zurnanın sesinden bile belliydi. Gene de komşular gittiler, kadınlar ayrı yerde, erkekler ayrı yerde toplanıp düğünün gereğini yaptılar."*** (Apaydın, 2016: 320) söylemi bu durumun somut örnekleri arasındadır.

Apaydın'ın romanlarında yer alan kırsal alandaki kadınların daha fedakar kadınlar olarak temsil edildikleri görülmektedir. Bu hususta Ayşa Kadın ile Mamut arasında geçen diyaloga göre: Mahmut'un Ayşa Kadın'a söylemine göre: ***"Akşehir'de bizimkilere yardım etmişsin, kol kanat germişsin. Allah razı olsun. "Ayşa Kadın:" Allah asıl sizden razı olsun Mamut.. Vatanı kurtardınız yavrum. Biz ne yaptık? Hacer maşallah aslan gibi çalıştı, kimseye muhtaç olmadı."*** (Apaydın, 2016: 27) söylemi ise bu durumun somut örnekleri arasındadır.

Bu romanda da *ekofeminizm kuramı* çerçevesinde kadının toprakla özdeşleştirildiği görülmektedir. Bu hususta örnek vermek gerekirse; Şahin'in babası: ***"Toprak qibi yok. Toprak her şeyin anası. Çok şükür Yonan dokunmadı. Bugüne kadar getirdik. Bakalım Kemal Paşa dokunacak mı?"*** (Apaydın, 2016: 120) söylemi de bu durumun somut bir örneği olarak nitelendirilmektedir.

4.2. Fakir Baykurt'un Eserleri

4.2.1. Onuncu Köy

"Onuncu Köy" adlı romanında, kısacası bir Köy Enstitülü bir öğretmenin farklı kırsal alanlarda görev yaptığı yerlerde vermiş olduğu eğitim ve kültürleştirme bilinçlendirme mücadelesi anlatılmaktadır. Bu roman, ağırlıklı olarak kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

Bu romanda Fakir Baykurt, toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitime karşı kız çocuklarının okullara gitmesini desteklemeyen bir tutum sergilemektedir. Bu hususta bu

romanda geçen söylemler ise bu gerçekliği gözler önüne sermektedir. Bu hususta 12 farklı yerde bu tür örneklerin kullanıldığına şahit oluruz. Bu hususta öne çıkan örnekler ise:

Ö1: Muhtar Hamdi ile Ali Gede arasında geçen diyalogta Muhtar Hamdi'nin söylemine göre :*"Kızımı okula yollamıyor düzrü! Öğretmen bu kez kesin istiyor. Okul dışı tek döl kalmamaya azmi cezmi kast etti herifçioğlu. Vallahi aferin! Biz olsak Durana'dan yılarız! O yılmıyor. Aşk olsun!"* (Baykurt, 1961: 7).

Ö2: Bekçi ile Ali Gede arasında geçen olay örgüsüne göre: *-Asiye'yi okula sevkedeceksin.-Öğretmenle Muhtar dedi:"Asiye'ye yollayacak! -Şart! -Ne yapacaklarmış Asiye 'yi? Bekçi güldü:-Okutacaklar! -Bütün kızların okuması yasada var mı? -Helbet var ki bu kağıdı gönderdiler."-Köyde herkes yolluyor mu?"* (Baykurt, 1961: 13).

Ö3: Durana'nın ifadesiyle: *"Evet diyorsun; ama sizin ikinizinde evleriniz yakın. Akşam sabah gözetirsiniz. Ben ne yapayım? Okul diye yaptınız, tepenin başı! Bir kız evlat gidebilir mi onca yolu? Kız evladı gülden naziktir. Kıl kadar lekeyi kabul etmez. Muhtar benim başıma bela mı istiyor? Yollamam! Bu yıl yolladım mı, bir daha kurtaramam. Yollayıp oğlanlarla fingirdeştiremem. Yarın memeleri de çıkar, aklı bulanır... Yollayamam!"* (Baykurt, 1961: 13-14).

Ö4: Durana'nın kızı Asiye ile ilgili söylemine göre:*"Mahkemeye verip yaşını büyütselerdi! Hem nesine gerek kız evladını okutmak?"* (Baykurt, 1961: 16) .

Ö5: Durana'nın kızı Asiye ile ilgili söylediği söyleme göre: *"O zaman nişanlarım olur biter! Peygamberimizden kalma cevaptır! Yok. Bu yaşa gelmiş kızı okula veremem! Damalı'nın dölleri eşek kadar olmuştur. Onların arasında bu kız yakışmaz!"* (Baykurt, 1961: 16).

Ö6: Durana, karısı Gök Sultan ve İhtiyar arasında geçen bu husustaki olay örgüsünün diyaloguna göre: *"İhtiyar, yan gözle Gök Sultan'a baktı, sonra : "Senin aklın tabii daha iyi erer Durana!" Ama ne olur bu kızı yollasan? Herkesin gidiyor, koy seninkini de gitsin be adamım! Durana:"Olmaz İhtiyar, asla olmaz! Boyu uzadı, görmüyor musun? İhtiyar: Uzasın! Onun yaşlılarından az mı okula giden? Bak Dokuz Ali'ninkine, Muhtarinkine! Bak bizim Ökkeş'inkine..." Durana:"Onların her biri, "Üçüncü", "Dördüncü" oldu. Bunun yaşlılarından kaldı mı" Birinci" de? Gök Sultan : "Yok canım, olmaz bu yaştan sonra!" Sen Muhtarın yollamasına ne bakarsın? Onun evi okula yakın. Bizim ki çaydan geçecek!" İhtiyar:"Aklınıza bir şey gelmesin; ama yollayın çocuk bir şey öğrensin! Kapkara cahil kalmasın! Yumurta hesabı öğrense gene yeter. Ne yapacak evde? Sizin kadar benim de kızım sayılır Asiye. Ben de iyiliğini isterim." Gök Sultan:"Ona hiç kuşkumuz yok, ama..." Durana:"Bir yolladın mı, kurtaramazsın artık!" Gök Sultan:"Niye*

kurtaramazsın? Bu Dünyada zora kalırsa hiçbir şey yaptıramazlar insana. İlk yıl gider, sonra nişanlarız. Nişanlıları almıyorlar...” Durana:”Olmaz, olmaz! Akıl değil bunlar! Olmaz olası kız, başıma bin ton bela açtı benim...” (Baykurt, 1961: 49).

Ö7: Buna karşın bu romanda tam tersine eğitimde toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitimi savunan yaklaşım ve tutumlara da rastlanılmaktadır. İhtiyar ile Durana arasında geçen diyaloga göre: *“İhtiyar:”Geç bile kaldın! Başka çözüm olmadığını önceden söyledik sana! Millet dölünü, oğlan kız hep yolluyor. Seninkini de alacaklar!” Durana :”Gel buraya! Yanıma gel, sana laf konuşacağım...” Asiye, kalkıp babasının önünde el bağladı“* (Baykurt, 1961: 84).

Ö8: Durana ile Ökkeş arasında bu hususta geçen olay örgüsünde Durana’nın Ökkeşe yönelttiği diyalogta: *”Kızlara aşı belletmek istiyor? Kızlar aşı beller mi Ökkeş? Bellese bile, kızın yaptığı aşı tutar mı? Ama onun gayesi aşı değil! Gayesi kızları ağaca çıkarıp anlıyorsun, inip çıkarken kutularını seyretmek! Okuma bu değildir Ökkeş! Okuma, kapıyı çeker, okutursun! Eline bir değnek alırsın, tahtayı tebeşiri kurarsın... Dersin, yaz! Dersin, oku! Kızları oğlanlarla fındırdestiremezsin! Birbirine baktıramazsın! Bakarlarsa, değneği yapıştırırsın! Kızlarla oğlanları el ele tutuşturup müsamere yaptıramazsın!”* (Baykurt, 1961: 143).

Ö9: Öğretmen ile Orhan Bey arasında bu hususta geçen bir olay örgüsünde Orhan Bey’in söylemine göre: *“Hocam, bize genelge üstüne genelge yolluyorsunuz: Dağdaki çoban, köydeki Kezban okuyacak! Yoksa bunları bizim başımızı köylüyle belaya sokmak için mi yapıyorsunuz? Bu olayda benim bir suçum, Durana adındaki zorbanın üç yıldır okul kaçığı kızını okula almaktır. Bunu yapmadan, dürüstlüğümü ötekilere nasıl gösterebilirim?”* (Baykurt, 1961: 180) .

Ö10: Bir önceki örneğin devamı olarak devam eden diyalogta bu Orhan Bey’in söylemine göre: *”Dağdaki çobanı, köydeki Kezban’ı okutamazsın arkadaş! Okutmak istersen başın belaya girer! Baktın ki Durana kızını okuldan kaçırmış. Senin zamanında mı kaçırmış? Yook! Öyleyse bırak yakasını! Sana ait olmayan belaya ne karışyorsun? Seninki, düpedüz sarıca arının ocağına çöp dürtmek!”* (Baykurt, 1961: 180).

Ö11: Öğretmen ve Pehlivan arasında geçen diyalogta Öğretmen’in söylemine göre: *”Nohut dersi muhakkak kurtulmalı. Ahlatlar aşılmalı. Kızlar okutulmalı. Uzun Saylar’a su çıkmalı.”* (Baykurt, 1961: 216) .

Ö12: Erkek karakter Durana’nın söylemi’ne göre: *”Bakın avratlar! Bu kış bu kızı nişanlamak şart! Vermesek bile, bir yere bağlamak gerekir. Çatal boynuzlu Muhtar, öğretmeni kendine uydurup bunu okula yazmış! Nişanlı kızın okula gitmesi deye bir yasa*

yoktur! Vardır dediklerine bakmayın, yoktur! Haydin, marş!” söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır(Baykurt,1961:17).

Bu romanın sonlarına doğru kız çocuklarının okutulmasına karşı çıkan anlayışın değişerek toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitimin varlığının olduğu görülmektedir Bu hususta öne çıkan örneğe göre: Züra ile Uluların Mehmet arasında geçen diyalogta Züra’nın söylemine göre: *”Kız oğlan serbest! Her gün yeni bir adet, yeni bir yöntem çıkıyor!”* söylemi bu durumun somut göstergesidir (Baykurt, 1961: 228).

Bu romanda da kırsal alanda yer alan kadının ücretsiz aile işçisi ve kırsal alanda ücretsiz işçisi konumunda olduğu görülmektedir. Bu hususta bu romanın 22 farklı yerinde bu tür örnek kullanımların yer aldığını söylemek mümkündür. Bundan dolayı bu roman bu tezde incelenen tüm romanların içerisinde bu konuda kullanılan kullanımların en az kullanıldığı roman olma özelliğine sahip olmakla birlikte bu hususta öne çıkan örnekler ise:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“Kapının dışındaki dibekte üç kadın buğday dövüyor.”* (Baykurt, 1961: 16).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *”Gök Sultan, hayatın altında gelen boşlukta, seleyi ters kapıp üstüne oturmuş. Gene çorap örüyor “* (Baykurt, 1961:16).

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Gök Sultan kalkıp içeri girdi:”Sofrayı hazırl edeyim!” dedi. Asiye’yi kaldırdı: “Götür şu çıkar.”* (Baykurt, 1961: 86).

Ö4:Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Pire kızı, elma armut kakından hoşaf pişirip başucuna koyuyor. Meryem gelip gidiyor, çorbalar kaynattıyor.”* (Baykurt, 1961: 146).

Ö5: Durana’nın kız çocuğuna yöneltmiş olduğu söyleme göre : *”Kız Esmee! Götür Öğretmenin evden billuru al, çeşmeden bir su doldur. Doldur da gerisine karışma, ben kendim içerim!”* (Baykurt, 1961: 20).

Ö6: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Köy içleri insan dolu. Evlerin delikanlı oğulları, malları suya çıkarıyor. Gelinler, ellerinde su kapları, çeşmenin başını tutmuş.”* (Baykurt, 1961: 74).

Ö7:Altıparmak ve Öğretmen arasında geçen olay örgüsündeki diyalogta, Altıparmak’ın söylemine göre: *”Bu çiftçinin de kursağı yokmuş be Hoca! İnsan bir süpürür hiç olmazsa! Ya da karıya söyler, süpürtür...”* (Baykurt, 1961: 170).

Ö8: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Karinin kızın elinde birer çapa, tırmık, kürek, çıplak toprağı yeşertmeye çalışıyorlar.”* (Baykurt, 1961: 243).

Ö9: Gülşen ile Şerife arasında geçen olay örgüsünde Gülşen'in yaptığı kırsal etkinlik yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Siniyi götürdü. Karanlık basmış. Siniyi saçağa koyup dinledi."** (Baykurt, 1961: 283).

Ö10: Veli Usta ile karısı arasında geçen olay örgüsünde Veli Usta'nın söylemine göre: **"Kız, birer Demirok kahvesi ya!"** (Baykurt, 1961: 196).

Ö11: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Akşamları, öğlenleri, hatta sabahları "kuvvetli yemek" yiyorlar. Veli Usta'nın karısı her gün bir tavuk temizliyor, etini söyüş yapıyor, suyuna bulgur salıyor. Tatlı yapıyor. Hamur işi, ekşi turşu... Her gün her gün!"** (Baykurt, 1961: 202).

Ö12: Doktor ile Öğretmen arasında geçen bir diyalogta Doktor'un söylemine göre: **"Sen yolu doğrultmuşsun. Ama işinin zorluğunu bilsen iyi olur. İlk zamanlar fazla zorlama kendini. Evlenmezsen bile kendine bakacak bir kadın bul! Evlenince de kararını bil. Haftada ikiye üçe razı olmasan da, dörtten yukarıya çıkma. Atlar eşekler yılda birle idare eder. Güçlü, kuvvetli, dayanıklı olmaları belki bundan..."** (Baykurt, 1961: 204).

Ö13: Çolak Osman ile Damalı Öğretmeni arasında geçen diyalogta, Çolak Osman'ın söylemine göre, **"Evli olsan iyiydi. Bakanın çekenin olurdu. Elin bakması kendi bakmana benzemez."** (Baykurt, 1961: 207).

Ö14: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Karıya kıza da bir istek geldi, ev önleri, sokaklar süpürülüyor. Ahırların, kümeslerin deliği açılıp havalandırılıyor."** (Baykurt, 1961: 217).

Ö15: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Kapıda gene bohça gibi, yama üstüne yama köy kadınları, on beşinde, on altısında utangaç köy kızları..."** (Baykurt, 1961: 271).

Ö16: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Zeliha, akşamdan kaydattığı patateslerle yumurtaları bir beze sardı. Ayrı bir beze, gene akşamdan ısladığı yufkaları koydu:"Biraz canlıca koyayım, ikisine de yetsin! Dedi. Sonra kaynayan tencerenin başına geçip tarhanayı savurmağa başladı. Aklına geldi:"İki tane acı biber atayım içine!" Çabuk çabuk kalktı, ambarın üstündeki diziden biber aldı, tozunu sildi, üfürdü, attı tencerenin içine! Kocası geldiğinde, üç maddenin üçü de hazır olacak."** (Baykurt, 1961: 167).

Ö17: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Köşe başlarında eli kirmanlı kadınlar... Kadınlar yün kolçaklarını eğirip kirmana sarıyor. Kocaları camiden bir konukla dönenler, usulca evlere koşup, ortalıktan kayboluyor."** (Baykurt, 1961: 28).

Ö18: Mehmet ile karısı Naciye arasında geçen olay örgüsünde yazarın anlatımıyla ve kendilerinin söylemlerine göre, **'Karısı Naciye, boşalmış bir yem teknesiyle ahırdan çıktı. Ustayı görünce' Mehmet : "Buyur buyur! Öküzleri iyi yemledin mi gu? Naciye: "Burçak**

yarması koydum kepeğin arasına... Şafakta yarma veririz..." Mehmet:"Aşı da pişirdin mi? Naciye:"Pişirdim!" Mehmet:"Hoşaf kaynattın mı?" Naciye:"Kaynattım kaynana, kaynattım! Sorgucu meleği gibi ne sorup duruyorsun? Usta'ya çıkar yukarı! Pişen pişmeyen senin üstüne görev mi? Mehmet, Usta'ya döndü:"Görüyor musun? Burnundan kıl aldırıyor mu? Hökemet nikahına kayıtlı karılar böyle! Azcık üstlerine varınca maraza çıkarıyorlar. Sana birini bulursak, imam nikahına al, itaat etsin, anlıyor musun? Bu sözümü aklından çıkarma!" (Baykurt, 1961: 234).

Ö19: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre:"İhtiyar, bulaşıkları yıkamış, baca kaşına dizmişti. Asiye, dışarda babasının ellerine su döküyordu." (Baykurt, 1961: 16).

Ö20: Eğitimci ve karısı Dudu arasında bu hususta geçen olay örgüsünün diyaloguna göre ' Eğitimci:"Ulan Dudu! Ben söylemesem aklına gelmeyecek, değil mi? O kesenin cevizinden biraz getir. Okula gelenden yemedi, burda yesin..." (Baykurt, 1961: 69).

Ö21: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: "Karısı Dudu, bir tas bulgur katıverdi. Meryem, bir okka kadar nohut getirdi. Meryem gene vicir vicir sesiyle: "Öyleyse ben de bulgur getireyim! Bir dakikanın içinde nohudu döküp aynı kapla bulgur getirdi: "Yoksa buğday mı verseydim bacım?" (Baykurt, 1961: 91).

Bu romanda, ataerkil sistemin geleneklerini yansıtan ve kadın bedenini metalaştıran ve kadınları bu hususta yeren söylemlerin varlığı görülmektedir. Bu hususlara örnek vermek gerekirse,

Ö1: Romanın baş erkek karakteri Durana'nın kendi kendine söylediği söyleme göre : "Kız kısmının bir gecelik işi var! İkinci gün kervan geçer yol olur! Üç gün gelinlik sürer, sonra haydi ahıra! Haydi yazıya! Ahırda yarı beline kadar mayısa batar... Yazıda ellerine diken dolar... Yüzünü güneş kavurur... Bir yandan da eloğlu durur mu? Bir yandan da eloğlu durur mu? Her gün su dökünürler, bir zatürre, bir satlıcan: Öhho, öhho... tamam! Neye demişler ki gül benzim sararıp da soluyor! Esen Ali, çıplağın biri! Borç ödeyeceğim diye bir yerine beş işletir! Pek de ufacıkmış Sarı Ellez'in kızı! Benim bildiğim, bir kızı on beşine basmadan ere vermeyeceksin bir! İkincisi, varsıl yere vereceksin. Yoksulluk yüzünden taş kayaya çarpmayacaksın! Kız kısmı, on birinde güldür açılır, on ikide kokuları saçılır, on üçünde dudağından bal akar, on dördünde havadaki aya benzer derler, inanma! Bir kez yaşı en az on beş olacak! Hatta on altı! Kemikleri irelecek. Eti katılaşacak. Bastığın aman taş gibi felan olacak..." (Baykurt, 1961: 141-142).

Ö2:Pire Kızı, Muhtar ve Kılıcı Karısı arasında geçen diyaloga göre, Pire Kızı:" Ama oğlanı evermedin Hamdi Ağa? Dudakları bal, ayın on dördü bir kızla everecektin oğlanı.." Muhtar: "Dudakları bal, ayın on dördü kızı bulsak kendi yiğidimizi evereceğiz be Pire!

Hani öyle bir kız?” Pehlivan: “ İyi olsun kalksın da!” Kılçı Karısı:”Senin kızı versek ya, Hamdi? Muhtar kalkındı:”Allah yazdıysa bozsun! Ben kızımı, ya hiç parası olmayan birine vereceğim, ya da hiç akli” Kılçı Karısı:”Akıllanır! Öyle kalacak değil ya! Ben onu Durana’nın İbrahim’a vereceğim.” (Baykurt, 1961: 161).

Ö3: Ataerkil zihniyeti yansıtan söylemlerden biri olarak yazarın kahraman bakış açısıyla ifade ettiği söyleme göre: **“Pire kızı soyundan, akla uygun bir kız çıkmalı karşısına, evlenip oturmalı ne olacaksa!(Durup böyle soğuk odalarda beklemenin ne anlamı var? Bekar adam hovarda olmalı! Hovardalık da bizde yok! Evet, işleri yoluna koymalı da düşünmeli...)” (Baykurt; 1961: 166).**

Ö4: Ataerkil zihniyetin bir yansıması olarak Öğretmen, Madenci Şükrü ve Altıparmak arasında geçen bir olay örgüsünde Altıparmak’ın söylemine göre: **”Kendine iyi bak Hocaaa! Canının kıymetini bil... Yarın evlendiğin zaman, hallerin harap olur! Zaten bu halinle evlensen, iki aya kalmaz verem olursun! Karı kısmı, adamın ilğini sorar, haberin olmaz...” (Baykurt, 1961: 178)**

Ö5: **“Ben onun avradını belleyeceğim! Selvendi mi döküp onu dama tıktıracağım! Sen üzülme!” (Baykurt, 1961: 138).**

Ö6:Muhtar ile Öğretmen arasında bu hususta geçen olay örgüsünün diyalogunda Muhtar’ın söylemine göre: **”Korkma Hoca hepsinin anasını belledim!” (Baykurt, 1961: 147).**

Ö7: Bu hususta benzer bir örnek olarak Muhtar Kadir ile Kuru Hasan arasında geçen diyalogta Kuru Hasan’ın söylemine göre : **“Beyler, ananızı beller sonra, anladınız mı?” (Baykurt, 1961: 273).**

Ö8:Benzer bir örnek olarak, bu romanın son olay örgüsünde yer alan halk türkülerinde ve havalarını söyleyen köylü erkeklerden Alişan’ın söylediği söyleme göre: **’Alişan hava tutturdu:”Giy giy giy kuşlaaar, kuşlar... Kardeşler, arkadaşlar... Anasını sattığım kuşlar kuşlar... “ söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Baykurt, 1961: 322).**

Ö9: Bu romanda da tezde incelenen diğer romanlarda olduğu gibi ataerkil sistemin geleneği olarak kırsal yaşamda kadınları metalaştıran söylemde kız alıp verme, kız kaçırma vb.gibi gelenekleri de söylem olarak görülmektedir. Bu hususta çok farklı örnekleri vermek gerekirse; Bu romanın erkek karakterlerinden Durana’nın söylemine göre: **”Şu dürzünün oğlu, kafa tutmayı bıraksa da, kalkıp bir düğün yapsak, taş gibi bir kız alsak, kurtarsak irezillkten! Ali’nin oğlunu, Veli’nin kızını boş verse, kendini komşuya sevdirse.” (Baykurt, 1961: 20).**

Ö10: Muhtar ile Öğretmen arasında geçen olay örgüsüne göre : **“Muhtar:”Sen şimdi söz dinlesen, rahatın kimselerde olmaz! Müdür gibi yaşarsın köyde. Soban yanar. Odan**

süpürülür. Vardın mı, sıcak, temiz! Dersten çıkar sedire uzanırsın. İyi bir kız ister sana. Hörü melek gibi. Sana benim kızı veririm; ama insan değil namussuz! Okutuyorsun, görürsün. İnatçı ki, Damalı'da üstüne yok! Hep anasına çekmiş. Onu dostuma değil, düşmanıma vereceğim ben: Yesin başının etini! Lakin sana iyi kızı nereden bulmalı? İyisi de yoktur ya, şöyle nispeten iyisi ” (Baykurt, 1961: 64).

Ö11: Bir başka olay örgüsünde Osman Hafız ile Durana arasında geçen olay örgüsünde Osman Hafız'ın söylemine göre :”***Delikanlılar akıllandı. Babalarını derde borca sokmamak için kızları alıp kaçırıyorlar!***” (Baykurt, 1961: 104).

Ö12: Durana ile Osman Hafız'ın kardeşi Molla Mehmet arasında geçen olay örgüsünde diyalogta Molla Mehmet'n söylemine göre: ***”Bir uçtan da eski adetler zayıflıyor. Ataların töresi unutuluyor. Kalkıp konu komşuyla kız istemek, nişan takmak, yarım kilo halva alıp dünürlük sürmek, düğün odunu yapmak iyice seyreldi, yok oluyor...”*** (Baykurt, 1961: 105).

Ö13: Damalı Öğretmen ile Çola Osman arasında geçen diyalogta Çolak Osman'ın söylemine göre: ***”Pekey babam, senin zorum ne? Kız falan mı kaçırdın? “*** (Baykurt, 1961: 205).

Ö14: Doktor, Demirci Ustası, Öğretmen ve Pire kızı arasında geçen olay örgüsüne göre Doktor'un ifade ettiği söylemlerine göre :”***Veli Usta da hep seni özleyiyor. Çok özledim, işleri azaltıp bir gitsem diyor. Bir bacım olsa verirdim, çok esaslı arkadaş diyor. Evlenmek için bir şey düşünmüyor musun?***”, ***Damalı Öğretmen :”Düşünüyoruz. Bir tane bulacağız. Kız al diyorlar, dul al diyorlar. Ekmekçi al diyorlar. İşine yararsa aile yap, yaramazsa ver parasını, çıkar diyorlar!***” ***Doktor: “İyi baba, ne yaparsan yap, sana akıl öğretecek değiliz. İster kız al, ister dul... Eğreti al, ekmekçi al. Amaç iyisine düşmek... Yok mu köyde? “*** (Baykurt, 1961: 239).

Ö15: Musa Demirci Ustası ve Damalı öğretmen arasında geçen olay örgüsünde Demirci Ustası'nın Damalı Öğretmen 'e yönelttiği söylediği söyleme göre: ***“ Sen evlen benim canım, sen evlen! İster kız al, ister dul, sen evlen! Dünya'da bu kadar kancık var, hiç eğip bükme, birini al; evlen! Boşa geçirme yılları!***” (Baykurt, 1961: 242).

Ö16: Bu hususta benzer bir örnek olarak, Şerfe Karı ile Mehmet arasında geçen diyalogta Şerfe Karı'nın söylemine göre: ***”Uzaklara kız veremem!”*** (Baykurt, 1961: 276).

Ö17: Bu örnekte kız alma verme geleneğini yansıtılmakla birlikte Durana'nın bu söyleme göre kadın aynı zamanda ücretsiz aile işçisi olarak da burada ve diğer örnekte olduğu üzere temsile gelmektedir: ***“Ne yaptık biz buna? Daha demin, kendi kendime dedim ki: “Söze baksa da evlendirsek şunu! Bir düğün yapsak. Taş gibi bir kız alsak!” Böyle demedimse evime varmayayım! Şuna bak! Çamaşırını kim yıkar? Yemeğini kim yapar?***

Geceleri örtüsünü kim ısıtır? Ben onun için düşüncemeler kuruyorum, o bana surat asıyor! Yoksa başka bir derdi mi var? Hasta mı?” (Baykurt, 1961: 23).

Ö18: Muhtar ile Öğretmen arasında geçen bu husustaki olay örgüsünde gerçekleşen diyaloga göre : “ *Muhtar:”Kendi kendine nasıl yıkantıyorsun? Ben dünyada yıkanamam! Elim sırtıma yetişmez. Gel seni evrelim yahu! Karı kısmı iyidir. Ama biraz çeneleri var işte. Ben diyorum ki, evlendiğin zaman, karının ağzını kilitleyeceksin! Beni geri kafalı diye kınarsın; ama değilim. Benimki çok berbattır. Hiç durmaz çenesi: Dın dın dın... Vara söylenir, yoğa söylenir. Huy! Onun için sözümü yabana atma. Karı kısmının ağzına kilit. Anahtarı erkekte!” (Baykurt, 1961: 64-65) .*

Ö19: Topal Pehlivan ile Ali Gede arasında geçen diyalogtan Pehlivan’ın ifadesine göre: “*Haberimiz var! Ama Nuh gününün işi bunlar! Damalı toprağı çok sever. Sevdiği için de ne yapacağını bilemez. Hani karısını çok seven herif, üç güne bir dövmeden duramaz, bunlar da öyle. Varıp toprağın yüzünü yırtmadan duramıyorlar. Orasını burasını yara bere içinde bırakıyorlar...”*(Baykurt, 1961: 41).

Ö20: Bu romanın erkek karakterlerinden Mehmet’in Usta’ya yönelttiği söyleme göre : “*Görüyor musun? Burnundan kıl aldırıyor mu? Hökemet nikahına kayıtlı karılar böyle! Azıcık üstlerine varınca maraza çıkarıyorlar. Sana birini bulursak, imam nikahına al, itaat etsin, anlıyor musun? Bu sözümü aklından çıkarma!* “ (Baykurt, 1961: 234).

Ö21: Topal Pehlivan ile köyde halk meydanında ismi romanda belirtilmeyen yer alan adamlardan birisi arasında geçen olay örgüsünün diyaloguna göre : “*Adam:”Yahu Pehlivan, sana ne oldu bugün? Bu da sorulur mu? Helbet sulu tarlayı severim! Şurda iki karı var, biri buruşmuş, biri de taze, yanakları yanal elma... Sen hangisini seversin? Pehlivan :”Aferim!” Helbet tazeyi severim! Ve de güzeli? Çirkin ile bal yenmez, güzel ile taş taşı. Güzelin karı çekilir...” Adam:”Ben senin ne diyeceğini anladım! Arkadaş ben güzeli severim, sütü keçiye severim, yağlı çirayı severim, pişik ekmeği severim, yakın yolu severim, nazik karıyı severim, taze üzümü severim, keklik etini severim, rahat yaşamaları severim...”* (Baykurt, 1961: 80).

Ö22: Bakkalın karısı, Uluların Mehmet ve Demirci arasında geçen olay örgüsüne göre yazarın anlatımıyla geçen söylem ve olay örgüsünün diyaloguna göre : “*Bakkalın karısı, merdiven başında görüldü: “Ne o Mehmeet? Sen misin? Baktı, yanında Demirci de var:”Bir şey mi istediniz? Hemen geliyorum! ... Önlüğünü takıp, saçını başını düzeltip indi. Elinde bir tutam anahtar var. Karakuş gibi bir kadın. Yüzü esmer; ama yanmamış. Kolu, beyni et... Belli belirsiz bir de göbek bağlamış. Kolları bilezik, boynu bileziği sarı altın. Basma giysiler içinde. Yüzünde kıllı kıllı benler var. Boylu! İri! Omuzları, kalçaları*

gibi geniş. Bu kadar vücut, nasıl bu kadar çevik olabilir? Anlaşılmıyor. Uluların Mehmet, diliyle dudağı arasından : ”Ne yatak karısıdır buuuu?” (Baykurt, 1961: 226).

Ö23: Züra ile Uluların Mehmet arasında geçen olay örgüsünde, yazarın anlatımına ve Uluların Mehmet’in içinden geçirdiği söyleme göre: *‘Uluların Mehmet,”(Avrat dediğin böyle olacak!) dedi içinden.(Ne güzel yalan kıvırdı! Bizimkiler üç gün düşünse bulamaz. Tırnaklı karı, tutarlı!...)Sonra bir iç çekti kendi kendine:” Armudun iyisini her kırda ayılar yermiş! Bunu da Bakkal Ahmet yedi! Benim elime düşecekti! Karı deyip geçiyor musun? Bir adamın karısı, o adamın yarısı... Dahi yarıdan fazlası!)”* (Baykurt, 1961: 228).

Ö24: Gülşen, Hacerce ve Naciye arasında geçen diyalogta Naciye’nin söylemine göre: *”Her şeyine baktım ben onun. Taş gibi kancık! Yalnız biraz kafasından hasta. “* (Baykurt, 1961: 253).

Ö25: Durana’nın kızı Asiye’yi okula göndermeye karar verdiğinde söylediği söyleme göre, *”Daha önemlisi ciddi ol! Otururken çıt çıkarma! Kulağıma bir kötü yarenliğin çalınırsa, keser köpeğe doğrarım, unutma! Benim namusumu iki paralık etme! Köyün yarıdan fazlası bize düşmandır unutma! ...”* (Baykurt, 1961: 84).

Ö26: Erkek hegemonyası altında kadına yönelik baskının etkisi bu romanda Durana’nın kızı Asiye’ye yönelik olarak oğlu İbrahim’e yönelik söylediği söyleme göre ise Ö25: *”Kardaşına mukaat ol İbiiram! Kimseye söz attırma! Bir şey olursa Eğitime haber ver. Onun namusu senin namusun!”* (Baykurt, 1961: 84).

Ö27: Durana’nın söylemine göre: *”Ben bu kızı sana teslim ettimse, bizi unuttur, demedim. Gelmek sizin göreviniz...”* örneği de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Baykurt, 1961: 86).

Ö28: Yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre: *”Hala bir keklik bu karı! “ diye şaştı Ali Gede, iç çekti. “* (Baykurt, 1961: 12).

Ö29: Yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre: *”Karılar çok konuşmazdı. Deneni yapmaya giriştiler”* (Baykurt, 1961: 17) söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır.

Bu romanda da kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında işgücü ve meslek alanlarında farklılık söz konusudur. Bu romanda da kadınlar kırsal alanda dokumacılık, nakış, ziraat vb. gibi alanlarda aktiflerken, erkekler demircilik, inşaat vb. gibi meslek ve alanlarda aktiflerdir. Bu hususta 6 farklı yerde bu tür örnek kullanımların görüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda yer alan çeşitli örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Gülşen ile Demirci arasında geçen diyalogta Demirci’nin söylemine göre : *”Adımı söylemezler benim! Zanaatım demirciliktir. Zanaatım demirciliktir. Demirci diye, Usta diye çağırırlar. Sen de öyle çağır...”* (Baykurt, 1961: 300).

Ö2: Muhtar, Öğitmen, Meryem ve Kezban arasında geçen olay örgüsüne göre Muhtar'ın Meryem ve Kezban'a seslenerek yönelttiği söyleme göre: **"Şu tabureleri atın. Yatırın yatağına! Kadınlar, sobaya su koyun!"** (Baykurt, 1961: 129).

Ö3: **"Bayaan! Dört yumurta kır konuklara! Çökelek koy... Biraz da turşu çıkar!"** (Baykurt, 1961: 164).

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Öğretmen temiz çamaşır düşündü. Pire Kızı'nın yıkadıkları çivilerle asılı. Temiz temiz kokuyorlar."** (Baykurt, 1961: 166).

Ö5: Bu sayfada Öğretmen ve Muhtar arasında geçen olay örgüsünün diyaloguna göre Muhtar'ın söylemine göre: **"Elinde tepsi var. Yemek getiriyor. Hastalığın karı bu işte! Yatıyorsun uzana uzana... Komşular seni besliyor."** (Baykurt, 1961: 166).

Ö6: Aynı hususta, Damalı Öğretmen ile Veli Usta arasında geçen diyalogta Veli Usta'nın söylemine göre, **"Ben seni ateşin karşısında, on gün demeden, mum gibi yumuşatırım! Ama demirci adam evli olacak Hoca, sen bekarsın, olmaz bu iş! Kuvvetli yemek yiyeceksin. Lokanta yemeğiyle demircilik yapılmaz. İkincisi, işliğı kapattıktan sonra her gün yıkanıp çamaşır değişmen şart! Suyunu hazırlayıp sabunu ele veren olmazsa kendin yapamazsın. Dermanın kalmaz. Hem de terin soğur. Demircinin kirli çamaşırlarını karısından başka kancık yıkamaz! Demircinin teri, ocağın isiyile birleşip zıvt gibi olur. Evlenmek lazım!"** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındandır (Baykurt, 1961: 194).

Bu romanda da erkekleri ve erkeklik olgusunu toplumsal cinsiyet bağlamında yücelten söylemlere rastlanılmaktadır. Bu hususta çeşitli örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Aslanım!" dedi Durana.**' (Baykurt , 1961: 86).

Ö2: Pire ile Öğretmen arasında geçen olay örgüsündeki diyalogta Pire'nin söylemine göre : **"Pire : "Onların usulde yiğitlik yoktur."** (Baykurt, 1961: 100).

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : **"Yiğidin ciğerleri kanıyor."** (Baykurt, 1961: 100).

Ö4: Molla Mehmet ile Esen Ali arasında geçen diyaloga göre : **"Eski törelerin battal olması çok yazık! Bunlar bir murat, bir mürüvvet olduğundan olduğundan, herkesin görmesi iyidir. Yiğit, anasından bir kez doğar..."** (Baykurt, 1961: 106).

Ö5: Pire Kızı, Kılıcı Karısı ve Muhtar arasında geçen olay örgüsündeki diyalogta Muhtar'ın söylemine göre: **"Işığı o düzünün sarayından kaçırın yiğit, kayanın başında yıllarca yattı. Öyle dirayetli bir yiğit! Haa, neyse! Bu yiğidin memlekette bir oğlu var idi. Anası onu büyüttü. Zincir kırma eğitimleri yaptırdı. Oğlan güzel büyüdü. Elvan gibi yiğit**

oldu. Bir gün giyinip kuşandı. Tabancasını astı beline. Vardı o dürzünün sarayına! Kapıdan bağırdı: “Ulaan! Erkeksen çık dışarı, ben geldim!” (Baykurt, 1961: 159) .

Ö6: Muhtar ile Vanlı arasında geçen diyalogta Muhtar’ın söylemine göre :”*Ne tez yumuşamış, yiğitliği unutmuş?*” (Baykurt, 1961: 163).

Ö7: Osman Emmi ile Damalı arasında geçen diyalogta Osman Emmi’nin söylemine göre: “*Hepiniz bir Yonis Beyden yılıyorsunuz ama ben yılmam ben erkeğim” demiş. Demek o sensin?*” (Baykurt, 1961: 206).

Ö8: Veli Usta ile Kuru Hasan arasında geçen diyalogta Veli Usta’nın söylemine göre : “*Bak Usta! Bu yaşlı adama Kuru Hasan derler. Ortaköy’de çelik gibi adamdır”* (Baykurt, 1961: 210).

Ö9: Naciye ile Gülşen arasında geçen diyalogta Naciye’in söylemine göre: “*Mertliğine mert, yiğitliğine yiğit; ama karşısına çıkanlar mert değil. Adam gibi bir bir gelseler tınmaz!*” (Baykurt, 1961: 274).

Ö10: Bir önceki örnekte devam eden diyalogta, Gülşen’in söylemine göre: “*Olacaksan bir yiğide yar ol Dünya’da! Dolaşın birlikte köy köy... Başınız göklerde selbes yaşayın! Erin er olsun da çalının dibi olsun! Kız kaçırır mı ki beni?*” (Baykurt, 1961: 275).

Ö11: Naciye:”*Şunun ettiği lafa bak! Adam olanın yanında kızı da bir, dolu da... Usta kardeşim adam ki değerini biliyor*” (Baykurt, 1961: 275).

Ö12: Muhtar ile Altıparmak arasında geçen diyalogtan Muhtar’ın söylemine göre : “*Çok sarp adammışsın!*” söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındandır (Baykurt, 1961:62).

Bu romanda da ataerkil sistemin zihniyeti olarak erkeklerin çok eşli olduğu poligami tarzda evliliklere rastlanılmaktadır. Bu hususta geçen örneklere yer vermek gerekirse:

Ö1: Durana ile Pire kızı arasında bu hususta geçen olay örgüsünde Durana’nın söylemine göre: ”*Suuust! Hem de yavaş konuş! Gı benim iki tane karım var, fışkı! Hiç sana bakar mıyım?*” (Baykurt, 1961: 96).

Ö2: Musa ile Hıdır arasında geçen diyalogta Hıdır’ın söylemine göre, “*Melat’a senin iki avratlı olduğunu söylersem hazzeder!*” söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Baykurt, 1961: 373).

Bu romanda bu tezde incelenen diğer romanlardan farklı olarak kırsal alanda köylü kadının yoksulluğunu ele alan söylemlere rastlanılmaktadır. Bu hususta geçen örneklere yer vermek gerekirse:

Ö1: Durana, karısı Gök Sultan ve İhtiyar arasında geçen olay örgüsündeki diyalogta Durana'nın söylemine göre, **"Yamalı mı gezeceksiniz? Kendinizi köylünün karısıyla kıyas tutmayın! Onlar boğazına bulamıyor ki, sırtına alsınlar!"** (Baykurt, 1961: 150).

Ö2: Durana'nın söylemine göre: **"Boyalı Memur karıları, yamalı köylüler!"** (Baykurt, 1961: 153) söylemi de kırsal alanda köylü kadının yoksulluğunu yansıtan somut örnekler arasındadır.

Ö3: Bir olay örgüsünde geçen diyalogta isimleri anonim olan köylülerden birinin söylemine göre: **"Sen ya delisin, ya delinin köylüsü! Benim karı, sabah akam daireye gidip memurluk mu yapıyor? İşi ne, evde oturup yararınımı yoldaşıma hizmet etsin. Kalk haydi!"** (Baykurt, 1961: 190).

Bu romanda kadınları metalaştıran ver erkekleri yücelten söylemlerin bir olay örgüsünde toplandığı görülmektedir. Bu hususta Demirci Ustası ve Uluların Mehmet arasında geçen olay örgüsüne göre: **"Uluların Mehmet: "Gelin olduktan iki yıl sonra kocası ölmüş ya da bırakıp gurbete gitmiş, bir çocuklu ya da piyade dullar vardır Ustam. Taze gelin! Böyle birini ele geçirebilirsek daha iyidir. İşine yararsa aile yaparsın, yaramazsa başkasını alırsın. Diyeceksin ki, benim gibi yiğide kız mehel değil mi? Yanılıyorsun Ustam! Aslında bunun ikisi de bir. Bir kız aldık da başımız göğe mi erdi? Kız alanlar kırmızı çadıra mı sahip oldu? Bunun ikisi arasında bir gencecik fark var. Bir gecelik bile değil, beş dakikalık! Hatta gelin almak, kız almaktan iyidir. Temsilde hata olmaz: Bir acemi öküz mü iyidir, öğrendik öküz mü? Gelin dediğin öğrenik öküze kıyastır, boyundurağa alışmış, adamı fazla yormaz!"** Demirci Ustası geldi: **"Temsilde hata olmaz dedik. Peşin söyledik. Bahusus, gelinin tadı başkadır."** (Baykurt, 1961: 229).

Mehmet ve Bakkal Ahmet arasında geçen olay örgüsünde Uluların Mehmet'in söylemine göre: **"İyi adam eşeğinden, iyi karı döşeğinden belli olur"** (Baykurt, 1961: 237). Diğer ataerkil zihniyeti yansıtan edebi üsluba göre, Hacer ile Mehmet arasında geçen olay örgüsünde Hacer'in söylemine göre: **"Telaşlanmayın! O şimdi bir dul karı sayılır. Dul karıyı dul adamlar alır."** (Baykurt, 1961: 248). Bu hususta diğer benzer olarak, yazarın anlatımıyla kahraman bakış açısıyla kullanılan ve kadın karakterlerden Gülşen'in içinden geçenleri yansıtan söyleme göre: **"İçinden geleni söylemişti. Ama nesine gerek düşün? Dul karılara düşün yapılırsa bile, evlenecek adamın keyfi için yapılır."** (Baykurt, 1961: 256). Bu romanda ataerkil edebi üsluba sahip benzer bir örnek olarak Mehmet ile karısı Naciye arasında geçen diyalogta Naciye ile kocası Mehmet arasında geçen olay örgüsündeki diyaloga göre, **"Mehmet: "Hayırlısıyla şu işi bitirelim Naciye! Bizim Usta, düğüm müğün diyor; ama lüzumu yok! Ben seni düğünle aldım da ne oldu? Güldüğün zaman yüzünde gül mü**

*açılıyor? Karı kısmına iltifat iyi değil...”Naciye:”Allah senin bu dilini ensenden çekip alsın hemen! Daha ne yapsam? Elini ayağını mı yalasam it gibi?” Mehmet:”Şu ettiğin lafa bak!” Naciye:”Demeyiver! Söylüyorsun, çaresiz kalıyorum!” Mehmet: “Kocanın her lafına cevap verilmez. Karı kısmı kızmaz...” (Baykurt, 1961: 268). Bu romanda, ataerkil bir edebi üslup olarak romanın kadın karakterlerinden Gülşen itaatkar ve sessiz betimlendiği yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Hiç umarlar mıydı? Sudan uslu Gülşen kaçır mıydı?*” görülmektedir (Baykurt 1961: 284).*

Bu romanda kadına yönelik fiziksel, psikolojik vb. şiddet türlerinin yansıtıldığı duruma örnek vermek gerekirse, Damalı öğretmen ile köyde kırsal alanda adları geçmeyen köylü erkekler arasında bu hususta geçen olay örgüsündeki diyaloga göre köylü erkeklerden birinin söylemine göre: “*Kusura bakma, kasabaya geleli bizim avrat da Orhan Beylerin avratlarına döndü. Ne kadar köy töresi varsa bıraktı. Şimdi ekmeği çarşıdan yiyoruz! Çarşı ekmeğinin bir tadını alamıyorum! O kadar söyledim”Bırak şu çarşı ekmeğini, şuraya bir saç vur da kendin yap! Yok! Odun fazla gidermiş! İkiyi aynı hesapmış! Ondan hesap var sanki! Kasaba yerine geldiler mi karılar, fazla şımarıyor! Sonra dönemiyorsun kardışım! Hökemetin gözünün önü! İki yıl önce, Tahtacı Musa, avlunun içinde kendi öz karısına iki odun vurdu.*” söylemi bu durumun somut örneğidir (Baykurt, 1961: 188).

Bu romanda ataerkil sistemde görülen kadını yücelten bir anlayışın varlığı, Gülşen ile eşi Usta arasında geçen diyalogta Gülşen’in eşinin Gülşen’e yönelttiği söyleme göre:”*Olur sarayım. Kadınım oldun.*” söyleminde görülmektedir (Baykurt, 1961: 293).

4.2.2. Köygöçüren

Bu romanın özeti genel olarak incelendiğinde, ana tema olarak Toroslar civarında yer alan Kantarma köyünde yaşanan kırsal alandaki yoksulluk ele alınmaktadır. Olay örgüsüne bakıldığında bir gün, köy muhtarı Musa ile sürekli kavga ettiği arkadaşı Hıdır’ın bir girişimi sonucunda Büyük Başkan Kantarma’ yı ziyaret eder. Kırsal alanda yaşayanlara: "Dileğiniz nedir?" diye sorar. Hıdır bu soruya "su" cevabı ver, başka bir cevap vermez. Kırsal alanda yaşayan köylülerin büyük çoğunluğu ise Hıdır’ı bu konuda desteklerler. Romanın ana karakterlerinden biri olan Hıdır, Kuran kursu açılсын iter; kırsal alandaki tek önemli arzuları bu olmakla birlikte, Büyük Başkan köylünün bu isteklerini reddetmemekle birlikte, kısa zamanda Kantarma Köyü’nde 1 tane Kuran kursu açılır, bir de başına cami hocası tayin edilir. Bu köyde aynı zamanda kuyu açılır ve bu hususta imar çalışmalarının da yaptığı gözlemlenir. Bu köyde kırsal alanda yoksulluk ana tema olmakla birlikte bu romanda temsil edilen kadın ve erkek kahramanlarının büyük çoğunluğunun sosyokültürel ve sosyoiktisadi yapılarının geri

kaldıkları gözlemlenmektedir. Bu romanda aynı zamanda kırsal alanda var olan politik olarak rantları çatışan bürokrasi kesiminin kırsal alanda oluşturdukları rant çatışmalarının varlığının da yer aldığı görülmektedir (Yazıcı, 2006).

Bu romanın toplumsal cinsiyet bağlamında analizi incelendiğinde, erkek karakterlerinden Hıdır'ın söylemiyle anlatılan ve ana kadın karakterlerinden Sunacık'ı tasvir eden söyleme göre: **"Sunacık da güzeldi evlendiklerinde. O da boyluca, buğday benizliydi."** söylemiyle bu romanın ana kadın karakterlerinden Sunacık bu şekilde betimlenmektedir (Baykurt, 1997: 69).

Bu romanda da bu tezde incelemesi yapılan diğer romanlarda olduğu gibi toplumsal cinsiyet bağlamında işgücü ve meslek alanlarında farklılık söz konusudur ve kadınlar ziraat, dokumacılık, nakışçılık vb. gibi faaliyet ve mesleklerde aktif konumdadırlar. Bu hususta kırsal alanda yer alan kadınların kırsal alanda daha çok ücretsiz işçi konumunda oldukları görülmektedir. Bu duruma farklı örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ***'Nadas tarlalarında al başlı, mavi pazen entarili kadınlar, gelinler bostan ekiyor yer yer. Elllerinde ufacık çapaları, tohum çıkıları. Erkekleri yok. Üçayak gölgeleri dikmişler, çocuklarını peştamal salıncaklara yatırmışlar. Ak çarşafı gölge etmişler. Toprağın yüzünde alacaböcek gibi görünüyorlar. Dürtünüp duruyorlar kıpır kıpır.'*** (Baykurt, 1997: 12).

Ö2: Yazarın anlatımıyla ve Kahveci Mahmutla Sunacık arasında geçen diyaloga göre: ***"Ağılın çiti gedilmiş, kapısı devrilmiş. Koyunların kimi içerde, kimi dışarda duvar diplerinde. Evlerde sinek savruluyor şimdiden. Yıl yıldan zor oluyor susuzlukta... Kahveci Mahmut: "Guu! Geldin mi çapadan?" dedi. Evin kapısı açıktı, karşıdan gördü. Elinde aş dığanıyla çıktı Sunacık. Hayatın ocağına koydu dığanı. Gitti elek getirdi içeriden, koydu dığanın üstüne, soğuyversin, hem de sinekler konmasın. Kahveci Mahmut, Sunacık'a seslenerek:" Nasıl ettin, biraz çapabildin mi bari? Çocuklar dirlik verdi mi? Yoksa hiç üretmeden dönüp geldin mi?"*** (Baykurt, 1997: 22-23).

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ***"Gitsin tarhanasını, bulgurunu hazır edip gelsindi."*** (Baykurt, 1997: 128).

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ***"Sonradan türeme arpalar, buğdaylar kimbilir nelerin, hangi kuytuların kızlarıydı toprağın öz evladı gibi her yıl, yıl aşırı çıkıp geliyor, bütün düzlemi kaplıyorlar. Arsız otlara çekgit düşüyor."*** (Baykurt, 1997: 187).

Ö5: Sunacık, Teslime ve Musa arasında geçen diyalogta, Sunacık'ın Teslime'ye yönelerek söylediği söylemine göre: ***"Çapa çapılacak! Çırpı gelecek! Ekinler erişiyor bir***

yandan! Köylü kanal açmaya bulaştı. Biz varıp iki kazma vurmadık daha...” (Baykurt, 1997: 295-296).

Ö6: Hıdır ile Teslime arasında geçen diyalogta, Hıdır’ın söylemine göre: “*Nereye gitti Sunacık? Ahır kürümeye mi?*” (Baykurt, 1997: 297).

Ö7: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Teslime, anasına göstermeden bir haba indirdi samanlığa. Hayvan oruzu yeygiledi akşam olunca. Habayı saman selesinin içine bıraktı. Sonra Hıdır’ın geldiğini gördü dar vakit. Koştı:”Geçmiş olsun Hıdır Ağam, çektirdin mi Ben de ahıra indim, işleri bitirdim, çıkıyordum, seni gördüm.*” (Baykurt, 1997: 302).

Ö8: Teslime ve Sunacık’ın kırsal yaşamda yaptığı faaliyetleri anlatan yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Çuvalları doldurup dizdiler iyi kötü. Sonra çuvalları iki kağına yükleyip Hatıp Değirmeni’ne gittiler. Birer torba azık, ikişer çuval saman aldılar yanlarına.*” (Baykurt, 1997: 321-322).

Ö9: Yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre: “*Değneği dayadı merdivene. Odunların başında durdu. Eğildi, üç dört tane aldı, örtme’nin altına yürüdü. Selverce odunları kocasının elinden çekti; koydu yağma’nın üstüne:” Sen zahmet etme Ümmet! Ben taşıyorum iyi kötü!” Çil Ümmet yürüdü. İkisi birlikte sürdürdü odunu taşımayı.*” (Baykurt, 1997: 495-496).

Ö10: Sunacık ve babası arasında geçen bir olay örgüsündeki diyaloga göre: “*Babası:”Getir hele sofrayı! Yoğurt ezdin mi?” Sunacık:” Ezdim babam ezdim; ama biraz sabret!” ‘Koşuverdi, kabı kacağı getirdi, kurdu sofrayı Sunacık. Bulguru getirip koydu ortaya. Kaşıklıktan kaşıkları aldı. Babası:”Soğan kes, soğan yok mu gu?” Soğan kesti, tuz getirdi.*” (Baykurt, 1997: 24).

Ö11: Jandarma ile Muhtar arasında geçen bir diyalogta Muhtar’ın söylemine göre: “*Haha haha! Dün akşam Hıdır’la nerdeydik? Bilin bakalım! Avraaat, çay pişir çay.*” (Baykurt, 1997: 58).

Ö12: Yazarın anlatımıyla ve Hıdır ile annesi arasında geçen olay örgüsüne göre: “*Güneş doğmadı. Daha temelli uyanmadı köy. Hiçbir bacanın dumanı dikilmedi daha. Hamuru yoğurup bitirdi. Koştı çırpı getirdi, üç tezek getirdi. Yaktı ateşi.*” (Baykurt, 1997: 64).

Ö13: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Sunacık gene yamalık yamıyor evin hayatında. Hasırın üstüne eski çarşafı sermiş, seleyi sepeti getirmiş, bütün çamaşırı, giysiye dökmüş, çıkı, çıkın, ne varsa açmış.*” (Baykurt, 1997: 140).

Ö14: Sunacık ile Hıdır arasında geçen diyalogta, Hıdır’ın söylemine göre:

"Telaşlanma dedim sana Sunacık! Telaşlanıp canımı sıkma! Zaten sıkkın! Kalk bir su ver kendi elinle! Sen ver, ben içirim. Ulan bu karı milletine biraz yetki verdin mi, hemen adama köstek vuruyor be! Bütün karılar böyle midir yahu komşum?" (Baykurt, 1997: 143).

Ö15: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Müslüme çorba, kabak, gözleme ayran koydu."** (Baykurt, 1997: 160).

Ö16: **"Sunacık senidin üstünde erişte kesiyor."** (Baykurt, 1997: 172).

Ö17: Sunacık ile Hıdır arasında geçen diyalogta, Sunacık'ın kocası Hıdır'ın Sunacık'a söylediği söyleme göre, **"Birazcık da keşlik yok mu Sunacık?"** (Baykurt, 1997: 188).

Ö18: Hıdır ile Doğan arasında geçen diyalogta Hıdır'ın söylemine göre, **"Anana söyle, pişirdiği erik hoşafından bir kaba koysun."** (Baykurt, 1997: 193).

Ö19: Duran ile babası arasında geçen diyalogta aralarında geçen söylemlere göre, **"Duran'ın babası: "Anan hamur pişirdin mi?" Duran: "Yoğuracak baba..."** (Baykurt, 1997: 195).

Ö20: Yazarın anlatımıyla geçen örnek bir söyleme göre: **"Müslüme sofrayı hazırlamıştı."** (Baykurt, 1997: 198).

Ö21: **"Köyün kocakarıları da bilir bilir söyler kitabın ortasından, ellerinin hamuruyla!"** (Baykurt, 1997: 216).

Ö22: Musa'nın çevresinde bulunan kadınlardan Sunacık ve Teslime'ye yönelerek söylediği söyleme göre, **"Çıkarın bakalım getirdiğiniz çuval eskilerini, ipleri! Hem de elinizi çabuk tutun! Uzun uzun oyalanıp durmayalım burda!"** (Baykurt, 1997: 235).

Ö23: Musa, Müslüme ve Teslime arasında geçen diyalogta, Musa'nın kadınlara yönelttiği söyleme göre: **"Çuvallar kalsın mı? Eşeğin ipi kalsın mı? Yoksa girip alacak mısınız?"** (Baykurt, 1997: 239).

Ö24: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Bazı kadınlar daha gün gitmeden ocağı yakıp bulgur aşını vuruyor. Adamlar işten dönüyor, kimi kahvenin, kimi caminin önünde, gücü kuvveti lafa vererek akşamın olmasını bekliyor."** (Baykurt, 1997: 248).

Ö25: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Sunacık bulguru indirdi ocaktan."** (Baykurt, 1997: 302).

Ö26: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **"Sunacık, gözünün ağını bütültüp susuyor ondan sonra. Teslime, saygılı, sıcak davranıyor ona. Bir iş olsa koşuveriyor. Tarhanayı birlikte kardılar. Bulguru birlikte kaynattılar. Serip kuruttular birlikte. Çok yardımı oldu Teslime'nin. Ondan sonra değirmenlik tuttular. Eleyip kalburladılar. Kavuz kapçığını seçtiler. Çuvalları doldurup dizdiler iyi kötü. Teslime bulaşıkları yıkadı."** (Baykurt, 1997: 321).

Ö27: Hükümet Konağı'nın önünde yığın halinde toplanan kalabalıktaki erkeklerden birisinin söylemine göre: *"On aya varıyor, et yemiyorduk. Paylaştık birer kilo, birer buçuk! Soğanla, nohutla vurdu karılar, çoluk çocuk toplanıp yedik, hoş oldu!"* (Baykurt, 1997: 327).

Ö28: Melahat ile Musa arasında geçen diyalogta Musa'nın söylemine göre: *"Bir kahve yapsana gızı!"* (Baykurt, 1997: 407).

Ö29: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *"Karısı Güllü'nün koyduğu sofraya dönüp bakmadı."* (Baykurt, 1997: 416).

Ö30: Mustafa ve karısı arasında geçen diyalogta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *'Karısı geldi başucuna: "Yemek hazır efendi!" (Mustafa'nın karısı), 'Baktı karısına' (Mustafa): "Ne yiyeceğiz?"* (Baykurt, 1997: 433).

Ö31: Yazarın anlatımıyla geçen bir söyleme göre: *"Latife kalkıp mutfağa gitti. Biraz daha salata doğradı. Hünerli bir göçmen kıızıydı."* (Baykurt, 1997: 445).

Ö32: Teslime, Hıdır ile Sunacık arasında geçen diyaloglarda yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Teslime koşup leğeni, ibriği götürdü. Yıkadı sabunlarını. Sunacık havlu tuttu. Alıp kurulandı. Denetledi göz ucuyla Zaralı komşu: "Tehho!" çekti. "Hıdır komşu, sen bu evde Beysin, yoksam Ağasın? Vay babam, biri su döker, biri peşkir tutar! Tehho! Sunacık leğeni ibriği alıp çıkmış Teslime kolonya şişesini getirdi. "* (Baykurt, 1997: 471).

Ö33: Yazarın anlatımıyla geçen söylem göre : *"Çocuklar şişeleri boşalttı. Kadınlar boşları büfenin ağzındaki tahtaya koydu."* (Baykurt, 1997: 477).

Ö34: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Kadınlar sofrayı toplayıverdi çabuk. Teslime bulaşıkların başına geçti, 3-4 dakikanın içinde pakladı ne varsa. Soğuk suya daldırıp kapattı sininin üstüne. Sunacık, çocukların ağzını sildi. Erkekler birer sigara yaktı."* (Baykurt, 1997: 483- 484).

Ö35: Yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre : *"Sonra kalkıp sofrayı topladı. (Teslime) Bulaşıkları yıkamaya başladı kapının önüne. Sunacık, çay suyu koydu gazocağına."* (Baykurt, 1997: 518-519).

Ö36: Yazarın anlatımıyla geçen bir söyleme göre: *"Çayları katıp geldi Sunacık. Teslime elini kurulayıp şekerliği getirdi. Tuttu hepsine teker teker."* (Baykurt, 1997: 519).

Ö37: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Çamaşır, temizlik, orda olmaz mı kadınlar için? Herhalde daha gürdür oradaki ışıklar."* söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Baykurt, 1997: 490).

Bu romanda da kadını ve kadın bedenini metalaştıran, kadınları kırsal alanda yeren ve bu bağlamda ataerkil zihniyeti yansıtan edebi üsluplara rastlamak mümkündür. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: *”Sunacık böyleydi Kantarma köyünde. Her kancık gibi Sunacık’ın da iki memesi vardır. Ama birinden süt, birinden bal gelir. Bir sütlüden emzirir doğurduklarını, bir ballıdan. Bol bolamat yemezler; ama sütlü balın sayesinde tokmak gibi, topaç gibi olurlar...”* (Baykurt, 1997: 24).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Kız gibi bir batarya satın alınacak Hüsnü Şifa’dan.”* (Baykurt, 1997: 130).

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen diğer söylemlere göre: *“Otomobilde 23-24’ünde bir adam, bir de tini mini bir hanım “* (Baykurt, 1997: 130).

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Bir yandan da çok eviyor, bir an önce Muhtarla konuşup gitsin. Çünkü bekliyor otomobilde tini mini karısı.”* (Baykurt, 1997: 131).

Ö5: *“Tini mini hanım elini uzattı.”* (Baykurt, 1997: 132).

Ö6: *“Kopuşun biri bir laf attı yanındaki tini mini’ye o da katlanamadı, karşılık verdi; karşılık verince çekip vurdu.”* (Baykurt, 1997: 141).

Ö7: *“Musa’nın Hıdır ve Muhtar’a yönelttiği söylemden bir kesit olarak: “Yani gücüne gitmesin; ama adamım, nerden taklaştın o tini mini hanuma?”* (Baykurt, 1997: 201).

Ö8: Musa ile Cafer arasında geçen diyaloga göre: *“Musa:”Gittiniz mi tini mini hanımla?, Cafer:”Bu tini mini hanım sözü nerden çıkıyor kuzum?“* (Baykurt, 1997: 247).

Ö9: Cafer uçaktayken Cafer’in yanında oturan adamın kendilerine kek ve limonata getiren Hostes Kadın hakkında söylediği söyleme göre: *“Ulan yiğenim, bu kızları da yeme, yanlarında yat! Yani öyle gevrek lokumlar nerden bulurlar da alırlar bunları uçaklara bilmem!”* (Baykurt, 1997: 158).

Ö10: Topal Talip, Hacı Yusuf ve Salim arasında geçen diyaloglarda, yazarın anlatımıyla ve Topal Talip’in zihninden geçenleri ifade eden kahraman bakış açısıyla ifade edilen söylemlere göre : *“Palmiyelerin görüntüsü çöle gariplik veriyor. Uzaaak, çok uzak bir çöl. Resmin gerisinde kızgın kayalar... Güzel, çok güzeldi saçını başını kıskançlıkla örtmeyen Arap kadınları. Düşündü bir ara:”Acaba neresi Arap bu kaymakların?”“* (Baykurt, 1997: 196).

Ö11: Hıdır, Musa ve Muhtar arasında geçen diyalogta, Hıdır'ın diğerlerine yönelttiği söyleme göre :**”Laf yok da. Bir çıkar içindi sözüm. Baldızım kurudu otura otura! Kendin görmüyor musun halini sabah akşam?”** (Baykurt, 1997: 201).

Ö12: Teslime ile Hıdır arasında geçen diyalogta Teslime'nin söylemine göre: **“Boyum bosum mu yok? Etim budum mu yok?”** (Baykurt,1997: 297).

Ö13: Musa ile Hıdır arasında geçen diyalogta, Musa'nın söylemine göre: **“Ciddi söylüyorum bak! Çok hamurlu avrat! Bitiyorum.”** (Baykurt,1997: 371).

Ö14: Hıdır'ın söylemine göre : **“Ben de seziyordum adamım! Baldızım az çok hamurlu olduğundan bilirim duramaz! Melat'a senin iki avratlı olduğunu söylersem hazzeder! Seviyor hovarda adamı! Tabii baldızının başlığını isterim senden...”** (Baykurt, 1997: 373).

Ö15:Musa ile Refik arasında geçen diyaloglarda Musa'nın söylemine göre : **”Göğüslerinin arasını gördüm. Açık biliyor musun önü? Yahu Dünya'da bunun kadar teni ısıldayan avrat olamaz adamım! Görmüştün Meram'da! Nar qibi pembe biliyor musun?”** “ (Baykurt, 1997: 374-375).

Ö16: Bir önceki örneğin devamı olarak geçen diyalogta Musa'nın bir diğer söylemine göre : **“Köy, otuzuna varmadan kocatıyor karıları. Ama Teslime'ye diyecek yok maşallah! Teslime çağla gibi daha...”** (Baykurt, 1997: 375).

Ö17: Bu romanın kadın karakterlerinden Latife'yi tasvir eden yazarın kendi anlatımıyla geçen söyleme göre : **“Sarı diri, çıtı pıtı bir şey.”** (Baykurt, 1997: 445).

Ö18: Latife'nin kocası olan Doktor Fahrettin Bey, Latife'den bahsederken :**”Bizim mevkiiimiz... Sen bu işleri anlamazsın Hanım! Fazla dekolte gezinmek yok. Kısa kol, kısa etek yok. Kızın giyimine de dikkat edeceksin. Şehrimizin tutuculuğu malum, benim işlerimi de biliyorsun. Halbuki “Avrupa” doğumlu bir kız Latife. Bir doktorla evlenirken böyle kapanmaya itileceğini, namaza oruca zorlanacağını düşünmedi”** (Baykurt, 1997: 445).

Ö19: Kerim Efendi ile Hıdır arasında geçen diyaloga göre Ö19:**”Kerim Efendi: “Gümüş gibi kızdı, dinledik Hıdır'la!”, Hıdır:“Biz de işittik, güzel söylüyormuş!”** (Baykurt, 1997: 489).

Ö20: **“Hıdır: “Gözel filan ne? Bir daha doğmaz!”, Kerim Usta:” Neler neler doğurur daha analar Hıdır:” Dünyayı kalaylı kaba çevirir doğanlar... Telef olmasalar!”** (Baykurt, 1997: 489).

Ö21: Çil Ümmet ve Hıdır arasında geçen diyalogta Çil Ümmet'in söylemine göre: **”Yelli yelemeç, küllü bulamaç! Öte git, öte git, cini periye götür git! Gelme gelme kör”**

şeytan, torbamızda tuzumuz yok sana verecek kızımız yok! Valla yok, billa yok! Gözün kör olsun, gelme kör şeytan!” (Baykurt, 1997: 21).

Ö22:Hıdır ile Teslime arasında geçen diyalogta Teslime’nin söylemine göre: *”Demiyorum Sunacık ablamı boşa beni al!”* (Baykurt, 1997: 297).

Ö23: Sunacık ile Teslime arasında geçen diyalogta Sunacık’ın söylemine göre: *“Hele bir girsin İvriz’e! Bir okuyup öğretmen olsun! Çıkar çıkmaz oğluma bir öğretmen kız alacağım!”* (Baykurt, 1997: 321).

Ö24: Bekçi Ahmet ile karısı Güllü arasında geçen diyaloglarda, Bekçi Ahmet’in karısına yönelttiği söyleme göre: *“Hiç Hıdır’dan insana kardeş olur mu? Dönelendi durdu da Sunacık’ı alıverdik, biraz toprağı oldu!”* (Baykurt, 1997: 416).

Ö25: Sunacık, Sunacık’ın oğlu Doğan ve Teslime arasında geçen diyaloga göre: *Sunacık:”Yüksek tahsil yaptırmayın diyen dürzüleri dinler miyim hiç? Solcu olurlarmış olsun! Okutacağım en yükseğine kadar! Varsınlar arkalarında kız vereceğim diye. Doğan: “Ben almam varsıl kıızı! Sunacık:”Varsın kızları kurban olsun goçuma!”* (Baykurt, 1997: 468).

Ö26: *“Teslime: “Kurban olsun! Bizim oğlumuz kendi gibi akıllı, kendi gibi yoksul kız alır!”* (Baykurt, 1997: 468).

Ö27: Hıdır, Muhtar ile Musa arasında geçen diyalogtaki Muhtar’ın söylediği söyleme göre: *“Kocası Kore’de kaldı biliyor musun, benim baldızım, adı Teslime! Verirdim sana!”* (Baykurt, 1997: 201).

Ö28: Muhtar ile Cafer arasında geçen diyalogta, Muhtar’ın Cafer’e yönelttiği söyleme göre : *“Bak haggaten diyorum, benim baldızı alalım sana!”* söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındandır (Baykurt, 1997: 207).

Ö29: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Muhtar, Topal Talip’i, Topal Talip Muhtar’ı övüyor komşunun önünde. Ama ayrılıp evlerine giderlerken içlerinden, bazen de dalgınlıkla açıktan sövüyorlar birbirlerinin sülalesine, karısına”* (Baykurt, 1997: 129).

Ö30: Hıdır’ın içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“İyi ama, bu nerden çıktı? Sırası mı şimdi? Çileden başka bir pay yok mu bize bu Dünya’da? Vay anasını, avradını...”* (Baykurt, 1997: 314).

Ö31:Musa ile Refik arasında geçen diyaloglarda Musa’nın söylemine göre: *”Ben de alıp giydim anasını satayım! Saçları da arkaya tarıyorum böyle!”* (Baykurt, 1997:374).

Ö32: Hıdır ile Musa arasında geçen diyaloglarda Musa’nın söylemine göre:*“Allah için iyi kancık!”* (Baykurt,1997:409).

Ö33: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Attı tuttu şehirde açık gezen kadınlara, komünistlere, din ve mukaddesat düşmanlarına; kutsadı çocuklarını yeni açılan İmam-Hatip Okulları’na verenleri, Kuran Kurslarına yazdıranları; kutsadı kocasının sözünden çıkmayan kadınları ve beş vaktini düzenli kılan Müslümanları...*” (Baykurt, 1997: 129).

Ö34:Tülin ile annesi Şeyma arasında geçen diyaloga göre: “*Çalışmak istiyor madem, çalışsın! Böyle şeyler aile arasında sinirlenilmeden konuşulur. Hem de kocanın dediği olur.*” (Baykurt, 1997: 146).

Ö35:Musa, Hıdır ve Muhtar arasında geçen diyalogta, Musa’nın diğerlerine yönelttiği söyleme göre: “*Bir adamın karısı, yarısı!*” (Baykurt, 1997: 201).

Ö36: Cafer ile Muhtar arasında geçen diyalogta kendi aralarında geçen söylemlere göre: *Cafer:”Heya valla! Karı dediğin azcık sınırını bilmeli canım! Kocasının ayağına duşak olmamalı!” Muhtar: “Canım sen bu tini mini hanıma, evelinden dersini vermemişsin! Daha ilk gece, yavru ödünü alacaktın! Böyle Ceyfo gel, Ceyfo gel! Buyurup duramazsın! Karı dediğin kocaya nasıl buyurabilir gel !”*(Baykurt, 1997: 207).

Ö37: Cafer ile Muhtar arasında geçen diyalogta, Muhtar’ın söylemine göre: “*Canım sen bu tini mini hanıma evelinden dersini vermemişsin!*” (Baykurt, 1997: 207).

Ö38: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Elinin sepetiyle göçmen köylerinden çarşafı, bürgülü kadınlar, kocalarının peşi sıra koşuyor.*” (Baykurt, 1997: 262).

Ö39: Bu romanın baş erkek karakterlerinden Durana’nın söylemine göre: “*Temizlik, tahret hakkında söylerim! Askerlik, seferberlik hakkında, karıların kocalarına itaati hakkında söylerim.*” (Baykurt, 196: 22).

Ö40: Teslime ile Hıdır arasında geçen diyalogta, Teslime’nin söylemine ve yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Teslime çöktü. Ayaklarına bacaklarına sarılmaya başladı Hıdır’ın. :”Babam! Benim erkek babam! Kurban olayım kesip attığın tırnağa! Kurtar beni bu utancın elinden! Hiç bu ıssızlıkta kalınır mı? Kepek yiyelim, oralarda duralım! Buralar kapalı bize. Konuş anamla. Konuş, kölen olayım!”* söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Baykurt, 1997: 502).

Bu romanda, bu tezde incelenen diğer romanların aksine kız çocuklarının kırsal alanda okumasına karşı çıkmayan ve toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitimi savunan anlayışın varlığı söz konusudur. Bu hususta örneğin Hıdır ile Sunacık arasında geçen diyaloga göre: “*Sunacık:”İyi okumuş köy yerinde! Ya hiç okumasaydı biz gibi? Hıdır:” Köylerden böyle zekalı kızların çıkmasına seviniyorum!”* söylemi ise bu durumun somut örneği arasındadır (Baykurt, 1997: 69). Bu romanda incelenen diğer romanların aksine kadın öğretmenlerin köy

enstitülerinde varlığının da bu romanda yansıtıldığına şahit oluruz. Bu hususta örnek olarak, Hükümet Konağı'nda yaşanan olay örgüsünde, Polis ile Musa arasında geçen diyalogta Musa'nın söylemine göre: **"İşte bak adamım, kadın öğretmenler bile girdiler, biz bekliyoruz."** (Baykurt,1997: 103). Her ne kadar bu romanda toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitim ve eğitim almanın önemi savunulsa da, bu romandaki ana karakterlerin eğitim ve okuma seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Bu hususta örneğin bu romandaki ana karakterlerden Hıdır ile Musa arasında geçen diyalogta göre Hıdır'ın söylemine göre: **"Ellerin kızları müfettişlik yapıyor, biz de sürünüyoruz!"** söylemi bu durumun somut göstergesidir (Baykurt, 1997: 329).

Bu romanda, bu tezde incelenen diğer romanlarda anlatılmayan; fakat bu romanda istisnai olarak gözüken kırsal alanda toprak bölüşümünde kadın-erkek eşitsizliğine dayalı toplumsal cinsiyet eşitsizliği söz konusudur. Bu hususta örnek olarak yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **'Elinde bir sepetle Çumra şosesine doğru iniyordu Topal Talip. Doğuştan aksak olan sol bacağı yürümesini hafif bozuyor. Ama hızında bir düşme olmuyor. Kendini bildi bileli neşesini de etkilemiyor topallığı. Varlıklı adam oğlu sayılır köyde. Bacılarına hisse vermedi babası ölünce.'** söylemi bu durumun somut örneğidir (Baykurt, 1997: 92).

Bu romanda da erkekleri toplum içerisinde çeşitli sıfatlarla yüceltip toplumsal cinsiyet bağlamında meşrulaştırarak erkekleri yücelten "Aslanım, koçum, yiğidim vb. gibi." sıfatlara dayalı cinsiyetçi söylemlere rastlamak mümkündür. **Erkeklerin ve erkeklik olgusunun kırsal alanda yüceltildiği örneklerle** yer vermek gerekirse:

Ö1: Muhtar ile Hıdır arasında geçen diyalogta Muhtar'ın söylemine göre: **"Sana böyle demeliydin ki sözümü anlamalıydın! Yani koçum, hiç yorma beni, haftaya gideriz!"** (Baykurt, 1997: 101).

Ö2: Tülin ile annesi Şeyma Hanım arasında geçen diyalogta Şeyma Hanım'ın söylemine göre : **"Şeyma Hanım: "Ben geçmişimde sorun yapmadım. Ağzıma almadım boşanma sözünü! O boşayacak oldu, ben razı olmadım:"Benim kocamın bir kusuru yok, erkek istediğini yapar, ben geçineceğim!" dedim."** (Baykurt, 1997: 146).

Ö3: Tülin ile annesi Şeyma Hanım arasında geçen diyaloga göre: **"Tülin:"Sevmiyorum: Çirkin, şaşı! Herkes alay ediyor!" , Şeyma Hanım:"Sus! Neresi şaşıymış, çirkinmiş? Erkeğin çirkinini olmaz!"** (Baykurt, 1997: 146).

Ö4: Tülin ile kocası Cafer arasında geçen diyalogta Tülin'in söylemine göre: **"Hiç der miyim? Ağzımdan kaçtı! Sen Dünya'nın en akıllı insanısın benim erkeğimsin yakışıklı ve de güçlüsün."** (Baykurt, 1997: 151).

Ö5: Hıdır, Cafer ve Musa arasında geçen diyalogta Hıdır'ın Cafer'e yönelttiği söyleme göre: **"Dedim Cafer Efendi erkektir, er geç gelir!"** (Baykurt, 1997: 200).

Ö6: Sunacık ve Hıdır arasında geçen diyalogta Sunacık'ın söylediği söyleme göre: **"Bak iki tane koçumuz büyüyor! Yarın birer ucundan tutarlar! Sen de, ben de kazanırız iyi kötü! Kaygı mu bunlar?"** (Baykurt, 1997: 255).

Ö7: Muhtar, Vali, Hıdır ve Musa arasında geçen olay örgüsünde, yazarın anlatımıyla ve Vali'nin söylemine göre geçen ifadelere göre: **'Muhtara baktı yer gibi: "Yahu siz adam olur musunuz?"** (Baykurt, 1997: 273).

Ö8: Musa ile Hıdır arasında geçen diyalogta Hıdır'ın söylemine göre: **"Melat'a senin iki avratlı olduğunu söylersem hazzeder! Seviyor hovarda adamı!"** (Baykurt, 1997: 373).

Ö9: Musa ile Refik arasında geçen diyaloglarda Musa'nın Refik'e yönelttiği söyleme göre: **"Söyle bakayım koçum?"** (Baykurt, 1997: 375).

Ö10: Hıdır ile Musa arasında geçen diyaloglarda Musa'nın söylemine göre: **"Eee, nasılsın bakalım, adamım?"** (Baykurt, 1997: 409).

Ö11: Sunacık ve oğlu Şükrü arasında geçen diyalogta Sunacık'ın Şükrü'ye yönelttiği söyleme göre: **"Ömrün çok olsun koçuuuum!"** (Baykurt, 1997: 410).

Ö12: Sunacık ile oğlu Doğan arasında geçen diyaloga göre: **"Doğan: "Ben almam varsıl kıızı!"** deyince annesi Sunacık'ın söylemine göre: **"Varsıl kızları kurban olsun goçuma!"** (Baykurt, 1997: 468).

Ö13: Hıdır ile Teslime arasında geçen diyalogta Teslime'nin söylemine göre: **"Hıdır? Ballıbabam? Aslan erkeğim ne yapacağız bunları? Beni kurtardın bunlar ne olacak? Bastığın topraklara kurban olayım Hıdır."** (Baykurt, 1997: 498).

Ö14: Teslime ile Hıdır arasında geçen diyalogta Teslime'nin söylemine göre: **"Kurbanım sana erkeğim!"** (Baykurt, 1997: 503).

Ö15: **"Doğan: "Ben almam varsıl kıızı! Sunacık: "Varsın kızları kurban olsun goçuma!"** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındandır (Baykurt, 1997: 468).

Bu romanda bu tezde incelenen diğer romanlardan farklı olarak, toplumsal cinsiyet bağlamında çocukların yetiştirilme ve gelişim sürecinde cinsiyete dayalı ayrıştırma ve farklılaştırma söz konusudur. Bu da bu romanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığının somut göstergeleri arasındadır. Bu hususta örneğin, Musa ile Hıdır arasında geçen diyaloga göre: **"Musa: "Ne gibi önemli?" Hıdır: "Söylersem alay eder misin? Edersen bozarım! Oğlana teker bıçtıracaktım, kıza beşik alacaktım..."** (Baykurt, 1997: 123). Bu hususta benzer bir diğer örnek olarak Hıdır ile Musa arasında geçen bir diyaloga göre; **"Hıdır: "Eee, parayla olsun?" Musa: "Yatamayız, ben yatamam... Kıza beşik alacağım! Hıdır: "Oyuncak**

bir beşik değil mi bu?” Musa: “Oyuncak bir beşik...” Hıdır: “Ne tutar?”, Musa: “Çok tutmaz belki; ama teker biçtireceğim...” Hıdır: “O da tutmaz, biçtireceğin dört teker!”, Musa: “Kırk teker biçtireceğim, oğlan tren yapacak!” söylemi de bu durumun somut göstergelerindendir (Baykurt, 1997: 125).

Bu romanda da ataerkil sistemin bir yansıması olarak kadına yönelik fiziksel, psikolojik vb. gibi şiddetlerin varlığı söz konusudur. Bu hususta geçen örneğe yer vermek gerekirse:

Ö1: Tülin ile annesi Şeyma Hanım arasında geçen diyalog arasında geçen söyleme göre: *“Belinleyip kalktı Şeyma Hanım: “Ne kararını verdin kız, hayırdır? Tülin: “Kararımı verdim, boşanıyorum!”*, *‘Eliyle başını tuttu, bastırdı beynini Şeyma Hanım: “Nasıl boşanıyorsun? O nerden çıktı?”*, *Tülin: “Boşanıyorum, dövdü beni!”*, *Şeyma Hanım: “Kim dövdü?”*, *Tülin: “Aman anne, çok geri zekalısın! Kim döver?”*, *Şeyma Hanım: “Cafer mi?”* *Tülin: “Evet, afferim benim canım anneciğim!”* (Baykurt, 1997: 144-145).

Bu romanda da ataerkil sistemin bir yansıması olarak kırsal alanda yaşayan erkeklerin çok eşli olabileceği “Poligami” tarzda evliliklerin varlığı söz konusudur. Bu hususta bir örnek olarak Teslime, Hıdır ve Sunacık arasında geçen diyaloga göre: *‘Teslime, Hıdır’ı bırakıp Sunacık’a bakıyor: “(Ne ölmesi gu? Hiç sen ölür müsün? Sen ne yedi canlı kancıksın? Sen ölünce Hıdır Ağam karısız mı kalır sanıyorsun gu? Onca dullar var, hatta dul olmayanlar, kocalarını bırakır, koşa koşa gelirler Hıdır Ağama!)* “ (Baykurt, 1997: 142). Bu romanda tasviri geçen Hükümet Konağı’nda çalışanlardan kadınların varlığı”bayan” söylemiyle yazar tarafından aşağı çekildiği görülmektedir. Bu hususta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Konaktaki bütün memurlar, bütün müdürler, müdür yardımcıları, sekreterler, yazıcılar çıkıyor. Solup gitmiş bayanlar var”* söylemi bu durumun somut göstergesidir (Baykurt, 1997: 106).

Bu romanda diğer romanlardan farklı olarak, ataerkil yapıya sahip kırsal alanda çok nadir de olsa kadınları yücelten ve kadınlara değer veren edebi üslubun varlığını görmek söz konusudur. Bu hususta bu duruma öne çıkan 2 farklı örneğe yer vermek gerekirse, Ö1: *Sunacık ve kocası Hıdır arasında geçen diyalogta Hıdır’ın söylemine göre: “Temelli gülünç olmamak için tutunacağız hatunum!”* (Baykurt, 1997: 370). Ö2: Bu hususta benzer bir örnek olarak, Hıdır, Teslime ve Çavuş arasında geçen diyalogta, Çavuş’un Teslime’ye yönelttiği söyleme göre: *“Hoş geldin hatun bacım!”* söylemi bu durumun somut göstergesidir (Baykurt, 1997: 504).

Bu romanda, bu tezde incelenen diğer romanların aksine bu romanda kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında Kız Enstitülerinin varlığına da Köy enstitülerinin bünyesinde

realistik açıdan rastlamak mümkündür. Bu duruma somut bir örnek vermek gerekirse, Doktor ile Musa arasında geçen diyaloglara göre: **“Doktor: “Çocuk kaç tane Musa Efendi? Musa:”Dört! Biri büyük, ikisi kız...” Doktor:”Büyüğünü işe verirsiniz, ötekileri okula! Kız Enstitüsü şurda! Lise burnumuzun dibinde...”** (Baykurt, 1997: 361). Burada Doktor’un söylemi kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında Köy Enstitülerinin bünyesinde yer alan Kız Enstitütülerinin varlığının somut göstergeleri arasındadır. Bu romanda bu hususta yer alan diğer somut göstergelerden birisine realistlik açıdan örnek vermek gerekirse, Öğretmenler Derneği’nin mitin hazırlığı sürecinde Vali Yardımcısı’nın söylemine göre: **“Çarşı içinde sokaklar dar, esnafın işi aksayabilir. Amacınız yürüyüş değil mi? Çelenginizi koyduktan sonra, Lisenin ve Kız Enstitüsünün önünden yürüyün. Orduevi önünden geçerek, Alaaddin’i dolanıp Saray’a gelin. Konuşun ve bitirin!”** söylemi bu durumun somut göstergesidir (Baykurt, 1997: 422).

Bu köy romanında, bu tezde incelenen diğer romanların aksine toplumsal cinsiyet eşitliğinin varlığına dair edebi üslubun varlığını çok nadir de olsa görmek mümkündür. Bu hususta Öğretmenler Derneği’nin toplantısını ele alan olay örgüsünde Ömer Gölgeli’nin yaptığı konuşmadaki söylemlere göre: **“Ülkemizin 200 yıldan beri birikmiş sorunlarını çözüp çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmek için, okullarımızdaki öğrencilerimizi değişiklik ve yenilik yanlısı, yani hayata karşı devrimci tavır ve davranışlı olarak yetiştirirken, vaktinde eğitim olanağı bulamamış kadın ve erkek yurttaşları aynı tavır ve davranışlar yönünde uyandırmak ve bilinçlendirmek, genişleyen görevimizin ana çizgisini meydana getirmektedir.** “ söylemi bu durumun somut örneğidir (Baykurt, 1997: 398).

4.3. Kemal Bilbaşar’ın Eserleri

4.3.1. Zühre Ninem

Bu roman yazarı Kemal Bilbaşar’ın son romanı olmakla birlikte ağırlıklı olarak kahraman bakış açısıyla yazılmakla birlikte bu romanın özeti incelendiğinde; “Zühre Ninem romanı kısacası, ele alındığı dönemde “Büyük Bozgun” diye anılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’yla başlayan, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarıyla süren ve Kurtuluş Savaşı’yla sonuçlanan karışık bir zamanda yaşamları parçalanan Rumeli insanlarını anlatmaktadır. Büyük Bozgun, Zühre Nine’yi doğduğu Vraça’dan Köprülü’ye sürüklemiştir. Bu sürükleniş, o süreçte devam eden savaşlarla birlikte daralan Osmanlı coğrafyasında oradan oraya, Anadolu içlerine kadar devam etmektedir.

Bu incelenen romanda kadının ücretsiz aile işçisi konumunda olduğu örneklerle rastlanılmaktadır. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1 : “*Naim Bey, masanın başındaki koltuğuna yerleştikten sonra:*

“Bakalım, bugün ne pişirmiş Valide Hanım bize? Diyerek merakla sahanın kapağını kaldırdı” Oooy !Büberli kuru fasulye pişirmiş. Eli dert görmesin! “

O sırada pilavın yağını haşlayıp mangal kenarında dinlenmeye terk eden Zühre Hanım da yemek odasına giriyordu.” (Bilbaşar, 1981: 20).

Ö2: “*Nuriye Hanım birkaç kez öksürüp boğazını temizledikten sonra:*

“Nasıl telaşlanmam Naim Bey ?” dedi. “Gavur içinde yaşıyoruz. Her gün düşman askerlerinin Müslüman kanı akıttıklarını, birçok masum kişilerin ırzına, namusuna tecavüz ettiklerini işitiyoruz. Eski günlerde değiliz. Herkes kan ağlıyor. Sizin başınızsa büyük, Naim Bey; düşmanınız çok... Bulgar komitacılar fırsat kolluyorlarmış.” örneği de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Bilbaşar, 1981: 22).

Bu romanda da kadınları yücelten söylemlerin az olduğu görülmekle birlikte kadınları yücelten söylem örneklerine yer vermek gerekirse:

Ö1 : “*Dini ile dinlensin, gavurdu; ama mert bir kadındı” derlerdi. Ne var ki çocuk acımasızlığıyla hayvanlara eziyet ettiğini gördüklerinde de. Ne olacak, ebesi gavur olandan başka ne beklenir? “ diyerek bu mert kadına söz değdirmekten de geri durdurmazlardı“* (Bilbaşar, 1981: 33).

Ö2: “*Bu ilişkiler, doğal olarak Zühre Nine’ min davranışını ve dilini etkilemiş, erkek gibi sövüp saymaya, kesin buyruklar vermeye alışmış. Ama gene de toy bir kız, ne denli akıllı da olsa “* (Bilbaşar, 1981: 37). Bu hususta benzer bir örnek vermek gerekirse örneğin, bu sayfada yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre Ö3 : ‘*Muhtar, künye kağıdını uzatırken Tatar Hoca diye anılan İmam Abdülkerim efendi, bozuk şivesiyle: “Tanrı sabırlar versin, Hanım kızım.” dedi.*’ (Bilbaşar, 1981: 190) örneği de bu durumun somut örnekleri arasındadır.

Bu romanda bu tezde incelenen diğer romanlara nazaran erkekleri yerici ve aşağılayıcı söylemlere rastlamak mümkündür. Bu hususta örneklere yer vermek gerekirse kadın karakterlerden Nuriye Hanım’ın söylemine göre, Ö1: “*Ağabeyim korkağın biridir zaten” dedi. Onu dinlerse insan, yürek oynamasından ölür. Şuna bak! Utanmadan çarşıyla örtünmüş de gelmiş. Yuh senin erkekliğine be!*“(Bilbaşar,1981:23).

Bu romanda da bu tezde incelenen diğer romanlarda da görüldüğü üzere kadınları metalaştıran ve yeren örnek kullanımlara yer vermek gerekirse:

Ö1: “*Olur mu öyle şey ağabey? “ diyordu. “Yeni gelin sofa minderleri üzerinde yatarmıymış? Nerde görülmüş bu? Duyan ne demez? Bizi aleme rezil mi etmek istersin?*

Hem anlattığına bakılırsa, zavallı Hatçe kardeşim, bugüne değin gelinliğini bilmemiş. Size bu gece en güzel yatağımtı, yorganımı sereceğim “(Bilbaşar, 1981: 89).

Ö2: “*Sen karılar hamamı önünde salep sat! Bilirim senin karılara bayıldığını. Sen onları melike sanırsın, ben ise dervişim, karılar şeytan gibi görünürler gözüme. Karılar hamamı sana göredir* “ (Bilbaşar, 1981: 97-98). Burada kadınları metalaştıran ve aşağılayan söylemlere rastlamak mümkündür.

Ö3: “*Ne olmuş baktıysa? Gözele bakması sevap, demişler. Ne ki neyon oğlanı?* “ (Bilbaşar, 1981: 100).

Ö4: “*O kararı nikahlamakla ailemizin namısını (namusunu) iki paralık etti.*” (Bilbaşar, 1981: 105).

Ö5: “*Aferin Muto’ya. O nur yüzlü tazeyi bataktan kurtarmakla Tanrının sevgili kulları arasına katılmıştır.* “ (Bilbaşar, 1981: 107).

Ö6: “*İsmail Dayım, birden fırladı, kalktı ayağa. Zehirli bir dille : “Gül gibi taze dul kızının namısına söz çıkarmayacasın, öyle mi? “ diye bağırdı* “(Bilbaşar, 1981: 107).

Ö7: Bu hususta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*İyi bilinen bir şey varsa, o da kırkbeş yaşlarında bir eksik etekle yedi yaşlarında bir oğlanın ortada kaldıklarıydı* “ (Bilbaşar, 1981: 119).

Ö8: “*Böyle dokunaklı türküler çıkıran da gözyaşımı tutamıyom işte nedeyin.” Derdi.*”Çocukluğumun tatlı-acı günlerini hatırlıyorum. Yazları Bozdağ’a çıktığımızda güzel anam, göle karşı oturur, beni kucağına alır, bu türkülerden çıkırırdı. Sonraları efeler babamı öldürdüler. Anacığım her gün ağıtları yanık türküler söyler, ağlardı. Zavalılık ağlaya ağlaya tükendi erkenden, kara toprağa girdi, şu koca dünyada beni yapayalnız kodu da gitti” söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Bilbaşar, 1981: 128).

Ö9: Bu romanda da bu tezde incelenen diğer romanlarda da görüldüğü üzere ataerkil sistem zihniyetinin bir yansıması olarak kız alıp verme geleneğinin ele alındığı ve kadınların da bu bağlamda yerildiği söylemlere rastlamak mümkündür. Bu hususta örnek vermek gerekirse örneğin bu ilgili sayfada yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Her yeni sokağa ya da semte girdiğimizde Tüyübozuk, sözlerini kendi uydurup (Yavuz geliyor yavuz da denizi yara yara- Kız seni alacağım da başını vura vura) türküsünü adapte ettiği sünnet türküsünü söylettiriyordu çocuklara.*“ (Bilbaşar, 1981: 180).

Ö10: “*Büyüğümüz nişanlanmamızı uygun gördüyse de eğer Allahın emri, Peygamberin kavliyle kızınızı bana vermeyi reddederseniz, nişanı hemen geri veririm Valide Hanım*” (Bilbaşar, 1981:44-45). Bu bağlamda, bu romanda da kadın bedeni üzerinden “Namus “ olgusunu da ele alan ve kadınları yeren ve aşağılayan ataerkil edebi üsluplara

rastlamak mümkündür. Bu konuda örnek vermek gerekirse yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: Ö11: *“Şevket, komşu çocuklarının yemişlerimden kendilerine vermediğimde kızıp dul annemin namusuna göz değdirmelerinden alınarak onları taşıdığımı biliyordu. Onun bu görgüye dayalı suçlamasına daha çok bozuldum “* (Bilbaşar, 1981: 63).

Ö12: *“Alemin söylediği hiç umrumda değil. Hatça iyi bir kadındır, senin namuslu bellediğin karların cümlelerinden daha namusludur “*(Bilbaşar, 1981: 107).

Ö13: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“ İsmail Dayım, birden fırladı, kalktı ayağa. Zehirli bir dille: “Gül gibi taze dul kızının namusuna söz çıkarmayacasın, öyle mi? “ diye bağırdı“* (Bilbaşar,1981: 107) söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır.

Bu romanda görüldüğü üzere ataerkil sistemin bir yansıması olarak ana karakter kadın Zühre Nine’ye psikolojik şiddet ve diğer kadın karakter Nuriye’ye yönelik kadını evlendirmeye yönelik baskı söz konusudur. Bu hususta geçen diyaloga göre: *“Duydum ki bana sormadan danışmadan Nuriye’yi evermeye kalkmışsın gene.” Ded, sarhoşluktan dili dolanıyordu. Zühre Ninem aşağılayıcı bir aşağılamayla : “Abe kel kafalı sarhoş köpek! Sen kim olursun ki sana sorayım kızımı everirken “ diye bağırdı: “Kim olacağım, beşik kertmesi yavukluymuşum ben Nuriye’nin anama söz vermişsin Buriye’yi doğurduğun gün. İlkinde haberimiz olmadan everdin kızını; ama bu sefer yapamayacaksın bunu. Kıyameti koparırmı zare. Eğer kim o burunsuz pezevenkle everşirsen Nuriyeyi çok fean olur,, çok bak sana küserim sana Zühre Nine! Bozuşuruz sonra, elimden bir kaza çıkar ”* örneği bu durumun somut örneği olarak değerlendirilebilir (Bilbaşar, 1981: 170).

Bu romanda da bu tezde incelenen tüm romanlarda görüldüğü üzere erkekleri ve erkeklik olgusunu yücelten söylemlere rastlanılmaktadır. Bu bağlamda “yiğit, aslanım, yiğidim, tosunum, koçum vb. gibi sıfatların da kullanıldığı görülmektedir. Bu hususta geçen örneklere yer vermek gerekirse:

Ö1:” *Gene Zühre Ninem beni kanatları altına almak zorunu duydu; yattığım şilteye oturarak başımı dizlerine aldı, terle ıslanmış saçlarımı okşayarak: “Ağlama neneciğim ağlama kızanım!” dedi. ”Savacak bu ağrılar. Akşama bir şeyciğin kalmayacak. Erkeksin madem dayanacaksın bu ağrıya... Ağlama neneci’m! Sık dişini biraz..Bu acıya dayan! Erkeksin sen! “*(Bilbaşar, 1981: 184).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Aguş’un beşiği yanında başbaşa söyleştığımızde korkularını açığa vururdu: “Bit humması beni yıldırıyor tosunum! O gözle görülmez sinsi bir düşman... Gelir koynuna girer haberin olmaz... Döğüşeceğin düşman öyle mi ya? Top, tüfek atarak gelir. Kişi yiğitse, akıllıysa kendini o düşmandan koruyabilir. Dayın da hem yiğit hem akıllı olduğunu Çanakkale’de ispatladı. Ne ki şimdi aslanım,*

görünmez düşmanlar ortasında kaldı. Bizim de Tanrı'nın merhametine sığınmaktan başka çaremiz yok. Hep birlikte dua edem tosunum! “ (Bilbaşar, 1981: 189).

Ö3: “*Yani ya, dul karının aylıklı arabacısı mı olacağız bacanak?*” diye sordu dayım, *hoşnutsuzluk sezilen bir deyişle. Mestan ağanın kaşları çatıldı: “O ne biçim bir sözdür, kopuk kardaşım ?” dedi .”Sen gibi saydığım bir yiğidi, eksik eteğin birine kul edeceğimi nasıl getirirsin aklına?*“ (Bilbaşar, 1981: 120). (Bu örnekte ayrıca kadının “Eksik etek” sıfatıyla yerildiği görülmektedir.)

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Sarılp beni öperdi: “Yengesinin bir denesi... Saygılı, yiğit tosunum benim.” derdi* “ (Bilbaşar, 1981: 127).

Ö5: “*Annem, kapıyı örter örtmez, saçını başını yolarak kapıda durdu: “Gitti aslan gibi ağabeyciğim, gençliğine doyamadan, yavrusunu göremeden gittii” diye haykırıyordu* “ (Bilbaşar, 1981:190).

Ö6: “*Bu haberi anana da Zöhre Nenene de duyurmayam e mi tosunum! Söz veriyon değ mi aslanım?*” (Bilbaşar, 1981: 140).

Ö7: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Zıbının yakasına oyayı, şu pembe iplikle mi örsem iyi, yoğsam şu mavi iplikle mi? Hangisini sevdin tosunum?*“ (Bilbaşar, 1981: 142).

Ö8: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Yengem, enseme okşayarak: “Getirmedi tosunum, emme bir gün elbet getirecek” diyordu, hiçbir zaman umutsuzluğa kaptırmıyordu kendini.*“ (Bilbaşar, 1981: 144).

Ö9: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Yanağımı okşadı yengem. Elleri buz gibiydi: “Savaşta şehit düşenin adını sanını yazıp anasına babasına, garısına, kızanına gönderdikleri bi uğursuz kağattır, aslanım! “Bu sözlerim üzerine yengem beni sevecenlikle kucakladı: “İnşAllah tosunum, İnşallah “ dedi. “ (Bilbaşar, 1981: 152).*

Ö10: Mestanın söylemine göre: “*Meğer ki gavur, kaçmak için Mustafa Çavuş’un Gelibolu’ya gitmesini bekliyormuş. Aslanoğlusun süngü takip Allah Allah “ diyerek saldırınca, atmışlar kendilerini Akdeniz’in köpüklü sularına... Kapının önünde kümelenen mahalle arkadaşlarına: “Yaşasın yiğit Mustafa Çavuş” diye bağıştılar. “ (Bilbaşar, 1981: 153).*

Ö11: “*Yengem birden toparlanırdı: Eyi hatırlattın tosunum!*“ (Bilbaşar, 1981: 129).

Ö12: “*Yazık oldu yiğide” “Karısı kimsesiz, üstelik hamile. Bir dul kadınla yetiminin geçimlerini de o sağlıyor. Gel bir iyilik et! Bırak yakasını yiğidin! “ dedim “ (Bilbaşar, 1981: 133).*

Ö13: *“Hey mori Zöhre, hey mori güvende! En sonu sen de kocadın ha? Hani o kiraz ağacına tırmanıp sol karşıki dağda aman bir kuzu meler! Türküsünü çığırın deli kız? Nerde o aşka gelip piştovlarını grav grav! Patlatan koç yiğitler? Diye sızlandığında, şaşkın şakın bakardım yüzüne”* (Bilbaşar, 1981: 35).

Ö14: Kahraman bakış açısıyla yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre: *“Hatça yengem yanağımı öptü: -Bu gece biz gelmeyem size tosunum!” dedi. “Gelirsez öteki dayın dilini tutamaz, kötü bir laf ede”* Mustafa Dayın da altında kalmaz derken iki kardaş, Allah saklasın, birbirlerine girerler, iyisi mi, biz burada kalam tosunum! “ (Bilbaşar, 1981: 109).

Ö15: Ana karakter Zühre Nine’nin anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Doğacak yavrum oğlansa, ya sana benzesin ya da Mustafa dayına. İkinize birden benzerse daha da makbulüm. Kömür gibi kara, güleç gözleri senden, perçim perçim gür saçları da dayından alıveriyse, kötü olur, he tosunum?”* (Bilbaşar, 1981: 111).

Ö16: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Zühre Ninem ağabeyimin yalnız başına tren yolculuğu yapmasına karşı çıktı: “Burhancık daha süt gibi çocuk”* (Bilbaşar, 1981: 173).

Ö17: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Yengem sararmış bir yüzle açtı kapıyı: “Kim söyledi bunları sana tosunum”* (Bilbaşar, 1981: 154).

Ö18: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“Ninemden sonra annem de sarmaşıp öptü dayımı : “Askerlik sana yaramış ağabeycim!” dedi.”* Aslan gibi olmuşsun maşallah! Asker rubası da çok yakışmış sana. Gelin hanım görmeliydi ki seni. “ (Bilbaşar, 1981: 159).

Ö19: Bu romanda ataerkil sistem içerisinde yer alan sünnet geleneği ile erkeklerin ve erkeklik olgusunu toplumsal cinsiyet bağlamında yüceltildiğini görülmektedir. Bu bağlamda yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Sünnetçi, perdeyi yırttıktan sonra, elinin hünerini gösterebildi. Çabucak kapçıyı çekip kaskaç içine yerleştirdikten sonra usturayı vurdu. Sünnetçinin çalışmasını izleyen erkekler: “Oldu da bitti maşallah, iyi olur inşallah!” dediler.”* örneği de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Bilbaşar, 1981: 188).

4.3.2. Cemo

Bu roman, Cumhuriyet’in ilk yıllarında yaşanmış bir aşk öyküsünü ağa, köylü ve memur ilişkileri çerçevesinde ele alınmıştır. “Cemo” romanındaki ana olay, Doğu’da 1925’lerde çıkan Şeyh Sait isyanı sırasında başlar. Romanın başında Değirmenci Cano’nun, Kevi’yi dağa kaçırışı, Cemo’nun doğuşu anlatılır. Sonra Cano’nun karısını ve kızı Cemo’yu bir konağa bırakarak isyanı bastırmaya katılması, karısının ölümü üzerine de kızına sahip

çıkarak onu bir erkek gibi yetiştirmesi ve Çancı Memo'nun layık görüp onunla evlendirmesi ve Cemo'nun sonraki serüvenleri öykülenir. Bu romanı bu tezde incelenen diğer romanlara nazaran ayıran en önemli farklardan bir kısmı, kadını ve kadın metalaştıran edebi üslupların fazlalığı, erkekleri ve erkeklik olgusunu ataerkil sistemde yücelten edebi üslupların fazlalığı ve bu hususta erkeklere atfedilen farklı nitelikteki yüceltici olumlu sıfatların fazlalığı ve yoğunluğudur. Bu romanda kırsal alanda kadınların daha çok 2. planda kaldığına şahit oluruz. Bu roman ağırlıklı olarak kahraman bakış açısıyla yazıldığı görülmekle birlikte yer yer ilahi bakış açısıyla yazıldığı yerlere de rastlamak mümkündür. Bu romanda da kırsal alanda yer alan kadınların köle, sadık, ihtiyaçlara duyarlı, erkeklere bağımlı ve itaatkar olarak temsil edildikleri görülmektedir. Bu sebepten dolayı, bu çalışmada incelenen romanlar içerisinde bu roman ataerkil(patriarkal)sistemin etkilerinin en çok yansıtıldığı roman olması açısından önem arz etmektedir. Bundan da dolayı Köy Enstitüsü mezunu yazarlarından Kemal Bilbaşar'ın bu tezde incelenen romanların tüm yazarların içerisinde en çok ataerkil edebi üsluba ve zihniyete sahip bir yazar olduğunu söylemek mümkündür.

Bu romanda romanın adı da olan Cemo adlı kadın başkarakter romanın " *Değirmenci Cano Anlatıyor*" adlı bölümde babası Cano, Cemo'yu: "***Dişi Kurt kimi(gibi) yavuz, ceyran kimi tez ayak etmişim. Ama ceyran kimi tımarlı, canavar gibi yabani yetiştirmiştim onu. Derisini gülden yumuşak, bileğini çelikten sert etmişim.***" (Bilbaşar, 1982: 5). Burada Cemo erkeksi karakterde cesur bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Bu hususta benzer bir örnek olarak, Kara Seyit ile Cemo arasında geçen diyaloglarda, kendisine evlilik sürecinde talip olan Kara Seyit'in söylemine göre: "***Cemo! Yiğitsin, yürekliisin ya dişi ceylansın.***" şeklinde de ana karakter Cemo bu ve vb. sıfatlarla da tasvir edilmektedir. Burada Cemo'nun erkeksi karakterde kadın olduğunu yansıtan ve babası Cano'nun anlatımıyla ifade edilen diğer söylemlere göre: "***Biz de her gün Cemo ile Zozana'ya çıkıp döğüş talimi yapardık. Bileği er, bileği gibi güçlüydü. Çevik, atak, sopa sallayışlarından kendimi güç korurdum.***" (Bilbaşar,1982:27) Bir diğer betimleme olarak: "***Cemo gibi yiğit yetişmiş bir kız, ancak kendinden üstün bir yiğide karılık ederdi.***" (Bilbaşar, 1982: 22). Cemo, babası Cano'nun kahraman bakış açısıyla kendisi hakkında söylediği söylemlere göre "***Cano: " Kurt gibi yabani olsun, erden yulmasın istedim. Bileğini olur olmaz yiğit bükmesin, dedim de öyle yetiştirdim. Yaz demedim, güz demedim, kar demedim, buz demedim, sürdüm kızı yokuşa. Buram buram ter dökende buzu kırdım, daldırdım içine. Demirine su verdim, çelik ettim. At yoldaşı, tüfek oynucağı idi. Kurdun, kuşun dilinden anlar oldu. On ikisine bastığında, Zozana'da Cemo gibi at binen, it süren, kurt koğan, attığını vuran biri daha yoktu. Analı babalı büyümüş akranları, yaprağı dökülmüş dal gibi kuru birer çalı iken, Cemo güz çiçeği***

gibi donanmış, gül tenli, ceyran bakışlı, yiğit yürekli, çelik bilekli bir kız olup çıkmıştı.” (Bilbaşar, 1982:21). Bu hususta Memo’nun anılarını kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın ana karakter Cemo hakkındaki söylemine göre: *”Göz ucuyla Cemo’ya baktım n’örüyor diye. Hiç istifini bozmamıştı, yıldız bakışıyla daha hışımlı, daha alaycı idi. Kendine laf değdirene dilini çıkarırdı. Hem yiğit, hem sevimli hali keyiflendirdi beni.”* (Bilbaşar, 1982: 91). Cemo’yu tasvir eden sıfatlardan birisine örnek olarak Cemo’nın babasının Cano hakkındaki söylemlerden birisine göre: *“Körpe ceyranım, elvan kekliğim ”* söylemi de bu romanın ana karakterlerden Cemo’ya ilişkin betimlenen tasvir örneklerinden birisidir (Bilbaşar, 1982: 97).

Bu romanda da kırsal alanda kadını ve kadın bedenini metalaştıran kadınları ataerkil sistem içerisinde bir obje gibi gören, yeren ve kadınları sahiplenici söylemlere rastlanılmaktadır. Bu hususta geçen söylemlere örnek vermek gerekirse:

Ö1:Değirmenci Cano’nun zihninden geçenleri kahraman bakış açısıyla yazarın anlatımıyla anlatan söyleme göre : *“Terkime aldığım kız, benim malımdı”* (Bilbaşar, 1982: 9).

Ö2: Bir diğer benzer bir örnek olarak, *“Cemo gibi yiğit yetişmiş bir kız, ancak kendinden üstün bir yiğide karılık ederdi.”* (Bilbaşar, 1982: 22).

Ö3: Cemo’nun kocası Çancı Memo’nun düşüncelerini anlatan yazarın kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre: *“Ben Cemo’nun eriyem.”* (Bilbaşar, 1982: 39).

Ö4: Burada devam eden söylemlerde dayısı hakkında söyleme göre: *“Çok avrat satın almış, bırakmış, ne var ki çocuğu olmamıştı”* (Bilbaşar, 1982: 41).

Ö5: *“Kızı 100 altına olsa bile, 2 yıldan fazla tutmaz, babosuna gönderirdi.”* (Bilbaşar, 1982: 42).

Ö6: Bu hususta benzer bir örnek olarak Şıh Kızı Senem ile Memo arasında geçen diyaloglarda: *“Memo: “Yok. Başlığını verik uzlaşırık.” , Senem : “Babamın kıymetlisiyim ben. Ucuza satmaz beni.”* (Bilbaşar, 1982: 46).

Ö7: Buradaki olay örgüsünden sonra Memo’nun anlatımıyla geçen söyleme göre: *“ Obaya vardığımda yüreğimi dostlarıma açtım. İsteğimi yakışksız gördüler:” Olmaz! Şıh kızı şıh oğluna gerek. “ dediler. Aklım almadı: “Parasıynan değil mi kurban? Başlığı öderik. Altın derse altın, gümüş derse gümüş.” Dedim. “Yoh” dediler. Şıha at, tabanca armağan etkaftan göndersen nafile... Vermezler Senem’i sana. Sen, sürü ile cevap versen, anasına, südü hakkı, şal. Madem kız ne sakat, ne hasta, öyleyse şıh kızı, şıh oğluna gerek.” , Memo:”N’ola, öyleyse kaçırak!“* (Bilbaşar, 1982: 47).

Ö8: Bu hususta benzer diğer örnek olarak Memo’nun diğer söylemlerine göre: *“Ne yapsam, ne etsem de Senem’i kaçırsam! Aklımda, fikrimde hep buydu. Şıhın adamlarına*

tek başıma karşı koyamazdım. Paranaynan bir ki adam tutayım, dedim. Bulduklarım Şıhın Kızını kaçıracağımızı öğrenen de :’Yok babo, onunla baş edilmez! Deye çekip giderlerdi. Günler geçti aradan. Bir gün can dökmek için maden eridir. Senem’i tek başıma kaçırmaya plan düzenlerken, cendermeler evimi bastılar.“ (Bilbaşar, 1982: 48).

Ö9: Bu hususta bir diğer örnek olarak, Memo, Dayısı ve Komutan arasında geçen diyalogta Memo’nun Dayısı’nın yönelttiği söylemee göre: *“Aklından çıkarman gerek gayrı onu yeğen. Dünya güzeli de olsa ‘satılmış kız’ koklanmış gül gibi değeri düşük olur. Bizim Zozana’da ne dilber kızlar var. Senem eline su dökemez onların. Yarın bir gidek de gör.“* (Bilbaşar, 1982: 59).

Ö10:Halo ile Yüzbaşı arasında geçen diyalogta, Yüzbaşı’nın söylemine göre: *”Bak Halo, ben doğuşmeğe giderim. Karımın namusu sana emanettir.“* (Bilbaşar, 1982: 62).

Ö11: Bu hususta başka bir örnek olarak Halo ile Yüzbaşı arasında geçen diyalogta, Yüzbaşı’nın teklifine ihanet ettiği için Yüzbaşı’nın söylemine göre: *“Ule Durzi! Ben eline silah verdim, karımın namusunu sana emanet ettim, sen bizim silahımızla bizi arkamızdan vurmaya kalktın, öyle mi? Karımı kime bıraktım alçak?”* (Bilbaşar, 1982: 63).

Ö12: Bu hususta benzer bir örnek vermek gerekirse, Memo’nun düşüncelerini kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre: *“Oda, kandil ışığı ile aydınlanırdı, yarı karanlıktı. Kandilin ışığında Senem’in kımıldadığını gördüm. Kırk yıllık helalimmış gibi, koşup kollarıma aldım.“* (Bilbaşar, 1982: 69).

Ö13: Bir önceki örneğin devamı olarak Senem’in Memo’ya yönelttiği söyleme göre: *”Şükür Tanrıma şükür, en sonu duamı kabul ettiğine bin şükür. Beni senden ayırıp başkasına sattıklarından beri ne dualar etmişim.“* (Bilbaşar, 1982: 69).

Ö14: Memo’nun zihnindekileri kahraman bakış açısıyla aktaran anlatan yazarın söylemine göre: *“Şıhın 4. Karısıymış Senem. Üzerine Halep’ten 13’ünde bir kız almış geçen de”* (Bilbaşar, 1982: 69).

Ö15: Senem ile Memo arasında geçen diyaloga göre: *“Senem:”Beni kaçır, beni kurtar kurban. Sen aç, ben aç, sen tok, ben tok. Bu zebani ihtiyarın dayağı altında ölmekten, senin yanında açlıktan ölmek yeğdir.” , Memo:”Ağlama ceylan, ağlama kurban. Canımı yoluna adamışım. İki ay geçen de terhis kağıdımı alırım. Seni buradan kaçırıp götürmek boynuma borç olmuştur.”* (Bilbaşar,1982: 70).

Ö16: Cano ile Memo arasında geçen diyalogta Cemo’nun babası Cano’nun söylemine göre: *”Hem babasının öcünü alacak, hem de bizden hınç çıkaracak. Cemo’yu istedi de vermedik diye bizi düşman kesildi. Köyün ağası olursa, iş değişecek. Töreye göre kullarına dilediğini yapmak, ağaların hakkıdır. Asar da keser de. Kendinden izinsiz kocaya varan kızı*

da dilerse geri alır. Asıl meramı da bu onun. Cemo'yu alıp ağalık şanını kurtaracak aklı sıra.” Memo:”Sorikoğlu değil, Azrail gelse alamaz Cemo'yu elimden. Dünya'yı dar getiririm ona. “ Cano:”Yok, sana dış geçiremez. Sen Kargadüzü'nden değilsin ki, sana hükmede namert. Gel gör ki, köyün ağası olan, bize yapmadığını komayacak. Canımızdan usandıracak ki, gelip sana yalvararak geri isteyerek, ya da kaçırarak.” (Bilbaşar, 1982: 96-97).

Ö17: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre *“Cemo gibi yiğit yetişmiş bir kız, ancak kendinden üstün bir yiğide karılık ederdi.”* (Bilbaşar, 1982: 22).

Ö18:Cemo'nun Memo ile diyalogunda anlattığı efsaneye göre: *”Şu bir çift kuşu görür müsün can? Bunlar hep çift gezerler Zozana'da. Birbirlerinden heç ayrılmazlar. Bunlar, zamanında şıhın kızı ile çobanımişler. Çoban kıza, kız çobana hayranmış. Gel gör ki, şıh zalim, şıh paraya düşkün. Çoban, kızını isteyen de:”Sen malsız pulsuz bir kulsun. Neyne tamah eden de kızımı verem sana? Demiş. Sonra da zalimliğini bildirmiş:”Kuş olur da şu dağdan aşağı uçabilir misin, uçar da karşıya konabilir misin? Konarsan, söz, bir kızı veririm!”* (Bilbaşar, 1982: 119).

Ö19: Cemo, rahmetli annesi Kevi Ana ile yaşadığı anılarını eşi Memo ile paylaştığı olay örgüsünde Memo ile Cemo arasında geçen diyalogta: *“Cemo: ”Anamın en has öğüdü nedir bilir misin? Memo:”Yok, nereden bileyim? Cemo:”Dedi ki, beğenmediğin eriin biri seni kaçırmaya kalkan da Zozana'ya gel, koynuma sığın.”* (Bilbaşar, 1982: 121).

Ö20: Memo ile Dayısı'nın karısı arasında geçen söylemde, Yengesi'nin söylemine göre: *“Maldar kız alam ki ahır ömrümüzü gülşen ede, şenlendire. Ne geldiyse o maldar kız yüzünden geldi, başımıza. Bobasına vereceği başlık arasını tamamlamak için – nemiz var nemiz yoksa, rehine koydu. Parayı götürüp teslim etti. Haftaya yaylaya varıp, kızı çeyiziyle birlikte getirecekti.”* (Bilbaşar, 1982: 73).

Ö21: Memo'nun düşüncelerini kahraman bakış açısıyla anlatan söyleme göre: *”Devrisi gün kapı kapı dolaşarak, alacaklılardan dayımın eşyasını kah kavga döğüşlen, kah para vererek, senet yazarak geri aldım. Kızın babosundan başlık parasını istemek için yaylaya çıktım.”* (Bilbaşar, 1982:73).

Ö22: Memo'nun anılarını kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın söylemine göre: *“Bir yayla kızı (Cemo) getirdiğimi gören, komşusuna duyurmuş, haber anında köyü dolanmış, avratlar, kızlar işlerini bırakıp damların üstüne çıkmışlardı. Hasedinden kancıklar Cemo'ya laf değdireceklerdi heç şüphe yok “* (Bilbaşar, 1982: 90).

Ö23: Cemo ile Memo arasında geçen diyaloglarda Cemo'nun söylemine göre: *”Üçünü de yalağa tıktım kancıkların.”* (Bilbaşar, 1982: 92).

Ö24: Haso ile Memo arasında geçen diyalogta Haso'nun söylemine göre: *"Heç iyi etmedin Memo, yayla kızı almayacaktın. Rahat yüzü görmezsin sen bundan böyle köyümüzde Kancık milleti daha sofı olur. Her an keyfin kaçırarak bir iş çıkarırlar."* (Bilbaşar, 1982: 93).

Ö25: Memo'nun anılarını kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre: *"Damların üstünde toplanan kancıklar, merakla bizi izlerlerdi"* (Bilbaşar, 1982: 94).

Ö26: Memo ile bu romanda adları geçmeyen komutanla arasında geçen diyalogta, Memo'nun söylemine göre: *"Ne bileyim? Komşu kancıklar, karımı kıskandı da yaptılar bu işi desem, yakışksız düşecek, üstelik iftiracı olacağım."* (Bilbaşar, 1982: 111).

Ö27: Memo ile Cemo arasında geçen diyalogta, Memo'nun söylemine göre: *"Yanağının gülünü koklayana dudağının balını emene kim düşman kesilmez? Belki de Dünya düşman bana. Kargadüzü'nün delikanlısı, avradı. Zozana'nın ağaları, begleri, buranın kancıkları, kızları... Sayayım mı daha?"* (Bilbaşar, 1982: 112).

Ö28: Bu romanın ana erkek karakteri Memo'nun anılarını ve düşüncelerini kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın söylemine göre: *"Kargadüzü'nde Sorikoğlu'nun adamlarıyla döğüşen kalabalık... Sorikoğlu'na mavzeri doğrultan Cemo'nun haykırışı Çakalgediği'nde komlara karşı yontan Velo Dayı, Cemo'ya urçan(kısır) diyen kancıklar..."* (Bilbaşar, 1982: 173).

Ö29: Bu romanın ana erkek karakteri Cemo'nun babasının Cano'nun anılarını kahraman bakış açısıyla yazarın anlatımıyla anlatan söylemlere göre, Ö28: *"Parasını güvenenler kızı başkasına kaptırmamak için heybesini altın doldurup getirirlerdi. Elimi öperler: "Allah'ın emriyle kızı bana sat Cano, derlerdi. Aha heybe dolusu altın sana. Mal istesen, mal da vererek. Tek Cemo yabana gitmesin." Derlerdi. Oysa ben kızımı para ile satmaya niyetli değildim. Para benim neme gerekti. Para ile satılan bura kızları gibi, ömrü boyunca beğenmediği bir herifin kulu olmasına gönlüm razı değildi. Bizim buralarda analar babalar, kızlarının dünyasını zindar ederler. Cemo gibi yiğit yetişmiş bir kız, ancak kendinden üstün bir yiğide karılık ederdi. Yoksa rezil çıkardı ceyranımın. O yüzden parasına güvenenlere hep aynı karşılığı verirdim: "Cemo para ile satılık değil kardaş! Sabırlı ol! İlk kar düşende, yiğit olan Karga Düzü'nde alacak Cemo'yu." derdim. Şeyh Said'le birlik asılan Sorik'in oğlu da Cemo'yu istedi. Eh, ne de olsa Sorikoğlu maldardır, ağadır, köylüsüne karşı küçük düşürmek, diye hatır saydım: 'Sen gibi bir hainin oğluna verecek kız yok bende, demedim. Tersine, yaltaklık ettim: "Cemo gibi fıkara bir kız için, Şih Karısı olmak, bulunmaz nimetse de, bir kez kıza da, onu isteyen yiğitlere de söz kesmişim.*

Yiğit olan alacak kızı, dedim, sonra da aynı sözü derim. Söz bir, Allah bir.” (Bilbaşar, 1982: 21-22).

Ö30: Cemo ile babası(Cano) arasında geçen diyalogta Cano’nun söylemine göre: *“Hazırlan! Satmağa götüreceğim seni.*” (Bilbaşar, 1982: 29).

Ö31: *“Sorikoğlu: “Ora benim keyfimin bileceği iş. Yakında sen de, kızın da, Karga Düzü’nün tüm köylüsü de, benim kulum olacaksınız. Abukat beginiz Osmanlı olmuş, burayı hor görmüş, malını bize satar. “, Cano:”Yok, dedim, yok. Begimiz mert adamdır. Yapmaz bunu. “ Sorikoğlu: “Cano, söylediklerine inanmazım. Ama kalles beginden her şey umulur. Ola ki sözünden caya. Ama ben kararımdan dönmezim. Bu kız benim olacak, derim sana. Karşı gelirsen sen bilirsin. Değirmeni yıkarım başına. Bunu böyle bilesin.”* (Bilbaşar, 1982: 26).

Ö32: Erkek karakter Cano’nun söylemine göre:” *Geleneğe uysam, kızı para ile satmaya kalksam, gücüynen benden kart biri de alırdı Cemo’yu. Para ile satın alan herif kadrini bilmez, kızı Cemo gibi hor kullanırdı. Gözümün bebeği biricik kızımın bura avratları gibi çile doldurmasına gönlüm heç razı değildi. Oy bizim avratlar! Kurban, çekmedikleri yoktur o fıkraların.*” (Bilbaşar, 1982: 28).

Ö33: Memo’nun Cemo hakkındaki düşüncelerini ve anılarını kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemlerine göre: *”Gözleri gözlerimdeydi. Bakışları korkusuzdu, itaatliydi, sevdalıydı. Kulun kölenim senin der gibi bir hali vardı.” Ve “Elimi uzattım, ısıltılı kara saçlarını okşadım. Gözlerini yumdu. Okşayan elime yanağını sürdü, tuttu ağzına götürdü, sıcak dudaklarını değdirdi. Gayri Cemo, benimdi. Heç şüphe yok, ölesiye benimdi*” (Bilbaşar, 1982: 88).

Ö34: Cemo’nun babası Cano ile olay örgüsünün geçtiği zaman diliminde eş adayı olan Memo arasında geçen diyalogta, Cano’nun söylemine göre :”*Sen benim oğlumsun gayri Cano babon ihtiyarladığından bu hançeri taşımak sana yaraşır. Zor gününde namusunu korumada yardımcı dokanır.”* (Bilbaşar,1982: 90).

Ö35: Cemo ile Memo arasında geçen diyalogta Memo’nun söylemine göre :”*Bunu bilmek müşkül, şimdiye değin kimseye bir kötülük etmemişim. Kimsenin malına, helaline el dokundurmamışım. Öyleyken bir düşman peydahlamışım. Ne diyeyim, ben de şaştım.*” (Bilbaşar, 1982: 112).

Ö36:Cemo, eşi Memo ile tekenin arasında geçen olay örgüsünde Memo’nun bu anısını kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın söylemine göre : *“Cemo’nun omzundan tuttum hayvana seslendim:”Gel hele gel, ben yabancı mıyım herif? Cemo’nun eriyim.” Dedimse de kıpırdamadı.*” (Bilbaşar, 1982: 123).

Ö37: Senem ile bu romanda adı geçmeyen İhtiyar arasında geçen diyalogta Senem'in söylemine göre :***"Ben ersiz bir avrad değilim ki, şölen verip bana er bulmak istersiniz. Karnımdaki yavrunun babosu sağ iken başka ere varmama törenin izni ola."*** (Bilbaşar, 1982: 176).

Ö38: Cemo ile Kara Seyit arasında geçen diyaloglarda Cemo'nun söylemine göre: ***"Yedi yiğidin tökülen kanı yerde dururken, Cano'nun kızı pes der de, kendine kancık söyler mi? Hay kendini canavar sanan it oğlu. Seni hangi ana doğurmuş ki, erlik meydanında kancıklık edersin! Yanağımın gülü de, dudağımın balı da haram sen gibisine! Savun kendini!"*** (Bilbaşar, 1982: 36).

Ö39: Cano ile Memo arasında geçen diyalogta, Memo'nun söylemine göre : ***"Cano'yu satılığa çıkardığını yeni duymuşum. Az daha geciksem, başkasına kaptıracakmışım ceyranı."*** (Bilbaşar, 1982: 36).

Ö40: Cano'nun söylemlerini kahraman bakış açısıyla anlatan ifadelere göre:"***Memo'nun beline sarılan Cano, nasıl da anasına benzerdi. Çancı, nereden çıkardığını görmediğim bir kese parayı fırlattı bana. Kese geldi yanıma düştü, kara gömüldü: "Başlık parasını bitamam koymuşumdur, Cano. Hakkını helal et!"*** (Bilbaşar, 1982: 38).

Ö41: Memo'nun düşüncelerini kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın anlatımına göre: ***"Senem'in biriyle buluşmak için kaçtığını bilen ihtiyarın helalına göz koyan adamın umudunu yitirsin dey, böyle bir yalan uydurmuş olacağına onca inandım ki, ağlamayı, sızlamayı kestim."*** (Bilbaşar, 1982: 78).

Ö42: Memo ile Yengesi arasında geçen diyalogta, Yengesi'nin söylemine göre :***"Neye susarsın? Beğenmez misin Kezbanı? Köyün en güzel kızıdır, alımlıdır, sağlamdır, üstelik maldar kızdır. Başlık parası bile istemezler alacak olsan."*** (Bilbaşar, 1982: 83).

Ö43: Memo'nun Yengesi'nin bir diğer söylemine göre:***"Kezban'ı beğenmiyorsan Hazal'ı al öyleyse. Körpeliğine körpe, üstelik toy gibi semiz. Çelebi, davarı da çok. Alırsan sırtın yere gelmez. Ya da Zino'yu seç, güçlü kuvvetli olsun diyorsan! Katır ondan güçlü değildir. Teni de süt gibi ak. Malı yoksa da başlığı ucuzdur. " ("Yüz mecidiyeye alırlık, diye köyün genç, güzel körpe kızlarını sıradan dizdi önüme.")*** (Bilbaşar, 1982: 83).

Ö44: Cano ile Memo arasında Cemo ile Memo'nun evlenme durumuna ilişkin geçen diyaloglara göre :***"Memo:"Evli değilim. Nasipte varsa bir yayla kızının ayağını ben de bağlarım."*** , ***"Memo:"Başlığı neymiş?"***, ***Cano:"Evlenmemiş kızların başlığı neyse o. 200 mecidiye."*** ***Memo:"Aldın kabul ettin mi?"***, ***Cano: "Para ile iş bitse kolaydı. Paranın hatrı yok Zozana'da. Ağaç dalında bitim değil ki, gidip koparasın. Yiğitlerin çoğu ayağını, kolunu kırdı da, döndü Zozana'dan. Cemo keçi sütü içmiş, keçilerle birlikte büyümüştür."***

Onlardan kıvraktır, yiğitsen kızı alır gelirsin Zozana'dan. Ben de seni damadım diye bağırma basarım.” söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Bilbaşar, 1982: 86).

Ö45: Bu romanda da bu tezde incelenen romanların bazısında da olduğu gibi kadına yönelik halk ağzı kullanımına dayalı argo nitelikte ve bundan dolayı ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan söz ve söz kalıplarına rastlamak mümkündür. Burada da kırsal alandaki kadınlar yerilmektedir. Bu hususta bir örnek vermek gerekirse, Cemo ile Kara Seyit arasında geçen diyaloglarda Cemo'nun söylemine göre: ***“Yedi yiğidin tökülen kanı yerde dururken, Cano'nun kızı pes der de, kendine kancık söyler mi? Hay kendini canavar sanan it oğlu. Seni hangi ana doğurmuş ki, erlik meydanında kancıklık edersin! Yanağımın gülü de, dudağımın balı da haram sen gibisine! Savun kendini.”*** (Bilbaşar, 1982: 121).

Ö46: Cemo, rahmetli annesi Kevi Ana ile yaşadığı anılarını eşi Memo ile paylaştığı olay örgüsünde Memo'nun bu anısını kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın söylemine göre : ***‘Elimi tuttu yanağı altına koydu:’ Hiç ummadık şeyler öğütlerdi:”Tenin gül gibi olsun ister misin kızım? Derdi,””İsterim ana “ derdim, “Öyleyse, güller açan da, gül yapraklarını derle, bu gölleğe at, suyuna gir yıkan!” derdi. Dediğini yapardım. Bir de bakardım ki, tenim gül gibi kızarmış. Memo:”Tenin bu yüzden mi gül gibi? Dedim gülerek, bense, öpüp okşadığımdan güllenir sabırdım.”*** söylemiyle de bu romanda romanın 45 farklı yerinde görüldüğü üzere kırsal alanda yer alan kadınların yerildiği, aşağılandığı ve metalaştırıldığı görülmektedir (Bilbaşar, 1982: 121).

Bu romanda da bu tezde incelenen diğer romanlarda olduğu gibi ***erkeklerin ve erkeklik olgusunun yüceltildiğine dair olan cinsiyetçi söylemlere örnek vermek gerekirse:***

Ö1: Değirmenci Cano'nun içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ***“Karşı karşıya gelende bir kılıç çalmış, ikiye biçmiş Padişahı yiğit paşa.”*** (Bilbaşar, 1982: 11).

Ö2: Değirmenci Cano'nun içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine ve Şıh Mahmut, Haydora ve Cano arasında geçen diyaloga göre: ***“Şıh Mahmut, paşanın adamıymış. Yiğit bir cengaverdi.” Şıh Mahmut: “Yetsin gayri, ustalıkta geri kalır yanınız, yoğmuş. Tanrı gücünüzü, şecaatinizi arttırsın yiğitlerim. “Yiğitlerim! Gazi Paşamıza hizmet günü gelmiştir.”*** (Bilbaşar, 1982: 13).

Ö3: Kahraman bakış açısıyla Değirmenci Cano'nun içinden geçenleri yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : ***“Yeri göğü sarsardı çığlıkları kuşların. Gümbürdeyen seslerinden en yiğit olanımızın yüreğine korku düşerdi.”*** (Bilbaşar, 1982: 15).

Ö4: ***“Hay kurban, hay yiğit kardaş!”*** (Bilbaşar, 1982: 16).

Ö5: Şıh Mahmut'un Cano ve Haydora arasında geçen diyalogta Şıh Mahmut'un söylemine göre : **“Sen yiğitlerini al, Murat suyunun sol kıyısından Şerafettin dağlarına hızla ilerle.”** (Bilbaşar, 1982: 16).

Ö6: Şıh Mahmut ile Cano arasında geçen diyalogta Şıh Mahmut'un söylemine göre : **“Sen beş yiğit al yanına, şu sırta yerleş Cano. Biz de Murat boyuna pusu kurarık. Ben, ateş edin demeden, ateş açmayacaksınız gelenlere.”** (Bilbaşar, 1982: 17).

Ö7: Değirmenci Cano'nun yaşadıklarını kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre : **“Şıh Mahmut, gözleri dolu dolu sırtını sıvazladı: “Hele bir zaman git dolan, yüreğinin zehrini akıt! Gurbetlikten usananda buraya gel, Karga Düzü'nde mihman olacak yiğit kardaşların arasına sen de katıl.” Dedi.”** (Bilbaşar, 1982: 20).

Ö8: Cano ile Sorikoğlu arasında geçen diyaloglarda Cano'nun söylemine göre: **“Herkes gibi sen de parana değil, yiğitliğine güven. İlk kar yağan da döğüşe hazırlan mert isen.”** (Bilbaşar, 1982: 26).

Ö9: **“Yok dedim, yok. Begimiz mert adamdır. Yapmaz bunu”** (Bilbaşar, 1982: 26).

Ö10: Değirmenci Cano'nun içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla anlatan diğer söylemlere göre : **“Sorikoğlu ile aramızda geçenler, az zamanda Zozana köylerinde yayıldı. Karga Düzü köylüleri: “Cano has yiğittir.” diye övündüler. Öteki köylerin halkı Cemo yüzünden Sorikoğlu'nu kendimize düşman etmiyecek dediler. Beni kınadılar. Böylece, o köylerden yiğitliğine güvenip Cemo'yu almak isteyecek bir delikanlının çıkmayacağı belli oldu.”** (Bilbaşar, 1982: 27).

Ö11: Cemo'nun babasının Cemo hakkında yönelttiği söyleme göre: **“Cemo'yu böyle döğüşte hünerli yetiştirmemin sebebi vardır. Döğüş alanında karşısına beğenmediği bir yiğit çıkanda, kendini koruyabilsin isterdim “** (Bilbaşar, 1982: 28).

Ö12: Cemo ile babası Cano arasında geçen diyalogta Cano'nun söylemine göre : **“İki gözüm nuri, sıkı durasın! Seni elimden alacak, yiğidin hası değilse, kederimden ölürü.”** (Bilbaşar, 1982: 29).

Ö13: Değirmenci Cano'nun içinden geçenleri ve düşüncelerini kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre: **“Çok geçmeden köyün halkı sükün etti. Döğüşe çıkacak yiğitler, köpeklerinin zincirinden tutmuşlar, çalımla yürürlerdi.”** (Bilbaşar, 1982: 30).

Ö14: **“Seyre bakanlar benim çevremde toplanırlardı. Her kafadan bir ses çıkardı. Her biri bir başka yiğidi överdi. Tuttuğu yiğide güveni olanlar, birbirini bahse zorlarıydı.”** (Bilbaşar, 1982: 31).

Ö15: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *“Sorikoğlu’nun şerrine komşu köylerden hiç kimse gelmemişti, seyre bile. Kimin haddine şıhın, ağanın önüne geçmek? Ağa bir kez istemiş ya kızı, gayri hangisi yiğitliğe güvenip çıkar ortaya?”* (Bilbaşar, 1982: 31)

Ö16: *“Karga Düzü’nün 8 delikanlısı Cemo’yu almaya niyetliydi. 8’i de, kardaşlarımın oğulları idi. Helal olsun Cemo bu yiğitlere!”* (Bilbaşar, 1982: 31).

Ö17: Cano ve isimleri anonim olan diyalogta Cano’nun söylemine göre: *“Kızımı isteyen yiğitler! Dedim. Savaş kardaşlarımın koçları, tümünüz makbulümsünüz. Ve lakin siz, 8’siniz, kızım bidane. Önce aranızda yenişin. Sona kalacak yiğit Cemo ile başlığı alacak, bileği hakkına”* (Bilbaşar, 1982: 31).

Ö18: *“Yiğitler ikişer ikişer çıktılar ortaya.”* (Bilbaşar, 1982: 31).

Ö19: *“Kısıslanan köpekler, kudurmuş sesler çıkararak, döğüşen delikanlıların bacaklarına saldırırlar, yiğidi köstekleyip, düşürmeğe çalışırlardı. Hayvanlar böyle yetişirdi. Kösteklenip yere düşen delikanlı, yenilmiş sayılırdı. Bu sebepten yiğitler, her şeyden çok, sopayı hünerli kullanarak, köpekleri döğüş dışı etmeğe bakarlardı.”* (Bilbaşar, 1982: 32).

Ö20: *“O gün 8 yiğit öğleye değin birbirleriyle kıyasıya dövüştüler.”* (Bilbaşar, 1982: 32).

Ö21: *“8 delikanlıdan en zorlusu Kara Seyit çıktı. İki hasmını da bayıltıp, Cemo’nun karşısında tek kaldı. Kara Seyit, yiğit oğlandı, az çok maldardı da. Hayvanları için şıhlardan babosu yatak kiralardı. Cemo’yu Kara Seyit alacak, diye sevindim bayağı.”* (Bilbaşar, 1982: 32).

Ö22: *“İki taraf birbirlerine girdiler. Kara Kurt yiğidin bacaklarına değil, Kuyruksuz’un boğazına sarılmış, yere yıkmıştı. “, Daha önce yenilen yiğitlerin hışmı akrabası: “ Hay yiğit Cemo! Hay kurban, dikilme, cezasını ver şunun!”* (Bilbaşar, 1982: 33).

Ö23: Cemo’nun babası Cano ile Karga Düzü’nün köylüğü arasında geçen diyalogta Cano’nun söylemine göre: *“Ule it oğulları, yiğitliğiniz bu muydu? Şuncacık kızın hakkından gelemediniz ule dürzüleri Ersiz kodunuz ule yavruyu! Ule bir tek yiğitte mi yok aranızda? Tüh, yazıklar olsun size!”* (Bilbaşar, 1982: 35).

Ö24: *“Adına Memo derlerdi, bir yiğit delikanlıydı.”* (Bilbaşar, 1982: 35).

Ö25: Cemo’nun kocası Çancı Memo’nun düşüncelerini anlatan yazarın kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre : *“Dayımdan öğrenmişim ben bu hünerleri.*

Dayım erin hasıydı. Yiğitliğine yiğit, aşıklığına aşık. Atıcılıkta üstüne yoğdu.“ (Bilbaşar, 1982: 39).

Ö26: Bir önceki örneğin devamı olarak devam eden söyleme göre :*”Şıh Sayıtlı hatırına silaha sarılmayı insanlığa, mertliğe sığdıramamışlar.*“ (Bilbaşar, 1982: 40).

Ö27: Memo’nun dayısı hakkındaki söyleme göre : *“Hey gidi yiğit dayım”* (Bu söylem burada iki kere tekrarlanmaktadır.) Dayı: *“Canavarla döğüşen it bile yiğitlenir.”* (Bilbaşar, 1982: 43).

Ö28:Dayısı’nın Memo’ya yönelttiği söyleme göre : *“İnsan sevdiğinden ayrılan da yüreğinden kök sökölür kurban. Seni çok arayacağım. Bayramda seyranda fırsatını bulanda gel! Dersim’in ceylan bakışlı kancıkları Dünya’da bir dayın olduğunu unutturmasınlar sana.”* (Bilbaşar, 1982: 44).

Ö29: Memo ile Cenderme Ali arasında geçen diyalogta, Memo’nun söylemine göre :*”Yiğit dayımdan başka bir hısmım yoktur.”* (Bilbaşar, 1982: 49).

Ö30: Dayısı ile Cenderme Ali arasında geçen diyalogta Memo’nun Dayısı’nın söylemine göre : *“Geceyi burada geçirip dinlenirsiniz. Sabaha hep birlik giderik şehre, bu yiğidin derdine çare ararı.* “ (Bilbaşar, 1982: 50).

Ö31:Cenderme Ali’nin Memo’ya yönelttiği söyleme göre: *“Memo ağa. Aferin, yiğit olduğun kadar beceriklisin de. Nüfusunun kağıdı yeni ise de, tarihi eski. Aferin. Ben böyle delikanlıları severim. Yoksa elinden bir tutanın mı var, he?”* (Bilbaşar, 1982: 54).

Ö32:Komutan ile Memo arasında geçen diyalogta Komutan’ın söylemine göre :*”Arslan gibi olmuşsun Memo!”* (Bilbaşar,1982: 58).

Ö33: Memo’nun söylemine göre : *“Atlı karşılayıcılar bizi beklermiş. İçlerinden yağız biri komutanın elini öpüp, Şıh’ın selamını ilettili.”* (Bilbaşar, 1982: 64).

Ö34: Dayısı’nın ölüm haberini alan Memo’nun kendi kendine söylediği söyleme göre
Ö35: *“Vah dayım, vah kurban dayım, arslan dayım!(diye dövünerek ağladım.)”* (Bilbaşar, 1982: 71) .

Ö35: Bir önceki örneğin devamı olarak Dayısı’nın karısının söylemine göre :*“Ah yiğit arslanıma nasıl da kıydılar?”* (Bilbaşar, 1982: 73).

Ö36:Cemo ile Memo arasında geçen diyalogta, Cemo’nun söylemine göre :*”Dökümünü yıkmakla, çulu çaputuma batırmakla ne olurmuş bana Sanat, bileğimde altın bilezik benim. Ben sağ oldukça çalışır, Dünya’yı kazanırım. Her şeyin daha iyisini, daha yahşisini alırım. Gözdağı dersin heç bir işe yaramaz. Bizi yıldırarak yiğit doğmamıştır anasından.”* (Bilbaşar, 1982: 113).

Ö37: Cemo ile babası Cano arasında geçen diyalogta: “**Cemo:”Yiğitlik öldü mü Boba? “, Cano:”Yiğitlik delilik değil, ezraile bağrın’ açmak, heç değil.”** (Bilbaşar, 1982: 117).

Ö38: Memo’nun dayısı hakkındaki yorum ve düşüncelerini kahraman bakış açısıyla anlatan Memo’nun söylemine göre: “**Onu bıçağınan, tüfeğinen öldürüp, başlarına bela açılmasın diye, gölde yıkanmasından faydalanmışlar, başına bir odun vurup yıkmışlar aslanımı.**“ (Bilbaşar, 1982: 72).

Ö39:Yengesi ile Memo arasında geçen diyalogta Yengesi’nin söylemine göre :”**Çandan başka şeyle ilgilenmez misin sen? Askerlikte erliğini de mi yitirdin ne?”** (Bilbaşar, 1982: 83).

Ö40: Cemo’nun babası Cano ile Memo arasında geçen diyalogta, Cano’nun söylemine göre:”**Kör etmemişim, sakat etmemişim. Gel gör ki bir yiğit çıkıp da ayağını bağlayamamıştır kızın daha.**” (Bilbaşar, 1982: 86).

Ö41: Memo’nun içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemlere göre :”**Başımı kapıdan uzatıp baktım. Orta yaşlı yağız bir adamla carına sıkı sarılmış ufarak bir avrat.**”, “**Yağız adam sordu.**” (Bilbaşar, 1982: 79).

Ö42: Memo ile kayınbabası Cano arasında geçen diyalogta, (Fahri Yarbay)Komutan’dan gelen mektup üzerine Memo’nun söylemine göre : “**Komutanımdan gelmiştir babo! Hey arslan komutanım, hey kurban!**” (Bilbaşar, 1982: 125).

Ö43: Bu romanda adı geçmeyen Avukat ile Memo arasında geçen diyalogta, Avukat’ın söylemine göre: ”**Sen gibi ocak görmüş yiğidin sözünü hak beller onlar. Sen onlara kılavuzluk et ki, eğri yollara düşmeyeler. Sen Sorikoğlu’nu gözetirsen, o da seni gözedir.**“ (Bilbaşar,1982: 129).

Ö44: Memo ile Onbaşı arasında geçen diyalogta, Memo’nun Komutan Fahri Yarbay hakkında söylediği söyleme göre: “**Hay kurban Fahri Yarbay, hey arslan.**” (Bilbaşar, 1982: 140).

Ö45: Bu romanın ana erkek karakteri Memo’nun zihnindekileri kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın söylemine göre : “**O vakte dek kimsede, Sorikoğlu’ndan bunca yulğunluk görmediğimden şaşırdım. Toprak sahibi olmak, yiğitliğini mi alırdı bunların?”** (Bilbaşar, 1982: 162).

Ö46: Senem ile Memo arasında geçen diyalogta, Senem’in söylemine göre Ö47: “**Seni bu halde mi bulacaktım koç yiğidim, arslan Memo’m? Kim kıydı sana? (diye saçını başını yolar, kanlı gözyaşları döker.)**“ (Bilbaşar, 1982: 172).

Ö47: Bu romanda adı geçmeyen İhtiyar ile Senem arasında geçen diyalogta; İhtiyar'ın söylemine göre: **"Erden yiğit olduğunu biliriz Senem."** (Bilbaşar, 1982: 175).

Ö48: Bu romanda adları geçmeyen ihtiyarlar ile Senem arasında geçen diyalogta Memo hakkındaki söylemlere göre: **Senem: "Yerini yurdunu ben de bilmezim. Diyerbekir'de askerliğini yapardı. Terhis olup ayrılmış. Nere gitmiştir, n'olmuştur bilen yoktur. Salt adını, sanını verebilirim size. Çancı Memo derler yiğidimin sanına.", İhtiyarlar: "Bildik, yiğit bir aşıktır. Obamıza gelir, çan pazarlardı vaktınan. Sazı sözü gibi has bir yiğitti. Erinin Çancı Memo olmasına sevinmiş."** (Bilbaşar, 1982: 176).

Ö49: Bu hususta benzer bir örnek olarak, Senem ile Memo arasında geçen diyalogta, Memo'nun anlatımına göre: **'Senem, kollarını boynuma doladı' : "Sen, arslan gibi ortada duranda, oba halkı süt çocuğunu nasıl beg tanır da, bağlanır, hey Memo? " dedi."** Bilbaşar, 1982: 177).

Ö50: Yengesinin başka söylemine göre: **"Hele yiğidin avrattan yana bahtı açıksa, dağ taş düşman kesilir ona."** (Bilbaşar, 1982: 73).

Ö51: Memo ile Komutan arasında geçen diyalogta Komutan'ın söylemine göre: **"Ule Memo! Filinta gibi delikanlı olmuşsun ha, hay arslan!"** (Bilbaşar, 1982: 76) söylemleri görüldüğü üzere kırsal alanda erkekleri ve erkeklik olgusunu yücelten söylemler arasındadır.

Bu romanda, bu tezde incelenen diğer romanlara nazaran ataerkil sistem içerisinde yücelten atriarkal bir gelenek olarak sünnet geleneğinin varlığını görmek söz konusudur. Bu hususta bir örnek vermek gerekirse, Komutan ile Memo arasında geçen diyalogta Komutan'ın söylemine göre: **"Seninle sünnet düğününe konuk gittiğimiz şıh vardı ya hani?"** söylemi bu durumun somut göstergeleri arasındadır (Bilbaşar, 1982: 76).

Bu tezde incelenen diğer romanlarda erkeklerin ağladığı pek görülmezken istisnai olarak romanın erkek ana karakteri Memo, duygusal, merhametli ve insancıl karakterleriyle de temsilegelmektedir. Köylü kadın olgusu, bu romanda incelenen bazı romanlarda olduğu gibi halk tabiri olan sıfatlarla da nitelendirilmektedir. Bu hususta örnek olarak, Değirmenci Cano'nun içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre: **"Hey babo, beg kızı Kevi'ye bundan böyle" Cano Ağa'nın avradı" diyeceklerdi.** " (Bilbaşar, 1982: 19).

Bu romanda da ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan ve kadına yönelik şiddetin varlığını gösteren edebi üsluplara rastlamak mümkündür. Bu hususta geçen örneklere yer vermek gerekirse

Ö1: **"Yolda oynayanda kapar gelin ederler dokuz yaşında kızı. Ak ne, kara ne bilmezken, kofiyi giydirirler başına. Avrat olur, ana olur, dahası, erinin yedi sülalesine kul**

olur. Ekmekten çok dayak yer. Kocası döver, kaynanası döver, görümü döver, kayını döver. Koca evinde gelini dövmek helal. Tüm kabahatlar gelinin. Aş pişmeyen de iş bitmeyen de, suç kimin olursa olsun, dayacağı gelin yer. Çok döllemek, az döllemek kabahat. Dölünü sevmek, okşamak kabahat. Ağzını açıp, şu da demek kabahat. Kabahat olmayan yok geline. Canına tak diyenin baba evine kaçması da suç. Bu kez anası, babası döver gelini, yüzgeri çevirirler. Koca evine dönen de, dayak daha bir helal olur. Dünya'ya geldiğine pişman ederler gelini. Bu hakaretlere dayanan dayanır, otuzuna varmaz koca avrat olur. Dayanamayan kendini ırmağa atar, kurtulur. Oy bizim parmağı kınalı gelinlerimiz, oy bizim çileli fukara kancıklarımız.” (Bilbaşar, 1982: 28).

Ö2: Bir önceki örneğin devamı olarak geçen söylemlere göre: *“Dünya nizamı böyle kurulmuş, karşı gelmek kimin haddine? Kızlar el hakkı. Gelinler onca dayığa katlanıp, kızlarını el için büyütürler. Şaşar kalır insan bu işe.”* (Bilbaşar, 1982: 29).

Ö3: Burada ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan bir somut gösterge olarak bu romanda incelenen diğer romanlarda olduğu gibi kadınlara yönelik çeşitli fiziksel, psikolojik, ekonomik vb. gibi şiddetin varlığına dair diğer örneklerle yer vermek gerekirse, Memo'nun içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre: *“Yüreğimde bir umut yıldızı ışıdığı anda, adamın yanındaki ufarak avrat birden koştu ellerime sarıldı, hıçkırıp ağlamaya, bir şeyler söylemeye durdu. Adam onu kolundan tuttu çekti. Söylediklerini anlamazdım, lakin çatılmış kaşlarından, sert sesinden karısını azarladığı belli oluyordu.”* (Bilbaşar, 1982: 79).

Bu romanda da, kırsal alanda yaşayan köylü kadınlar kırsal alanda ücretsiz aile işçisi konumundadırlar. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Memo ile Komutan arasında geçen diyalogta Komutan'ın söylemine göre: *“Bu gece emir, memir yok Memo. Bak bu hanım kızlar hizmetimizi görürler. (‘Ayaklarını yıkayan kızların yüzlerini okşadı.’)”* (Bilbaşar, 1982: 68).

Ö2: Memo'nun babası Cano ile Memo'nun o zamanki eş adayı olan Memo arasında Memo hakkında geçen diyalogta Cano'nun söylemine göre: *“Bu yaban kızın, karılıktaki, analıktaki kusuru çok olacak Memo! Sütten kesildi kesileli, dut pestili, kayısı kurusu ile ceviz içinden başka şey yemedi. Ne hamur karmasını bilir, ne maya çalmasını. Burada devam eden olay örgüsünde Cano'nun kızı Memo'ya söylemine göre: “Haydi git şerbet ez bize.”* (Bilbaşar, 1982: 90).

Ö3: Memo'nun anılarını kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın söylemine göre: *“Göz ucuyla Memo'ya baktım n'örüyor diye.”* (Bilbaşar, 1982: 91).

Ö4: Yazarın Memo'nun Cemo ile evliliklerinin ilk zamanlarında anılarını kahraman bakış açısıyla Memo'nun söylemleriyle aktardığı anlatıma göre: *"Oysa Cemo fütursuzdu, evinin işleriyle uğraşır, dururdu. Çeşmeden su taşır, aş eder çamaşır yıkardı. İlk bakraçla su taşımayı da hamur yoğurmayı da beceremezdi. Sopanın iki ucuna astığı bakraçları sırtına vurup yürüyen de sular çalkantılanıp dökülürdü. Avratlar kendisiyle eğlenmesinler diye, bir gün sabahtan akşama kadar avluda bakraçla yürüme talimleri yaptı. Ustası olmadan çeşmeye varmadı. Hamuru ilk yoğurduğu gün işin acemisi olduğundan, hamur tüm parmaklarına yapıştırdı. Elini ıslamak aklına gelmezdi. Tere bulanmıştı, gözlerine düşen saçlarını kaldırmak isteyen de, hamur saçına, başına bulaşırdı. Kapının eşiğinde dikilip haline güldüğümü fark eden de fırladı kalktı, üzerime saldırdı, hamurlu elleriyle göğsümü yumrukladı, sonra başını omzuma yaslayarak bir ağlama tutturdu."* (Bilbaşar, 1982: 93).

Ö5: Memo'nun Cemo ile evliliğinde hane içerisindeki Cemo hakkındaki anılarını kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın söylemine göre : *"Cemo yemek hazırlığına girişmişti. Gelin gittiği yerde öğrendiklerini babasına göstermek istediği belliydi. Sininin içinde hamur yoğurmuş, peynirli gözlemeler yapmış, saçta pişirirdi. Cano, kızının yaptıklarına şaşkın gözlerle bakardı."* (Bilbaşar, 1982: 96) söylemleri görüldüğü üzere bu romanda kırsal alanda yer alan kadının hane ve kırsal alanda ücretsiz işçi konumunda olduğunu gösteren somut örnekler arasındadır.

Bu romanda da bu tezde de ele alınan bazı romanlarda da olduğu gibi ataerkil sistemin yansıması olarak, erkeklerin çok eşli olduğu *"Poligami"* tarzda evliliklerin varlığını görmek söz konusudur. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Memo'nun zihnindekileri kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre: *"Şihun 4. Karısıymış Senem. Üzerine Halep'ten 13'ünde bir kız almış geçen de."* (Bilbaşar, 1982: 69).

Ö2: Memo ile Komutan arasında geçen diyalogta, Komutan'ın söylemine göre: *"İşte o Şihun hareminden genç bir avrat kaçmış."* söylemi bu tarzdaki bir duruma örnek olarak nitelendirilebilir (Bilbaşar, 1982: 77).

Bu romanda da kırsal alanda ataerkil sistemin yansımalarından birisi olarak uygulanan bazı geleneklerin varlığı Memo'nun içinden geçenlerini kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre: *"Sünnet düğününden sonraki günler heç ağlamamış. Tersine, hep gülmüş, söylemiş. Eskiden giyimine, kuşamına hiç özenmeyen Senem evlenecek gelinler gibi çeyiz düzmeye durmuş kendine. Gömleklerine oyalar işlerken hep sevda türküleri söylemiş."* (Bilbaşar, 1982: 80). Kırsal alanda uygulanan diğer ataerkil

uygulamalardan birisi olarak, Memo'nun anılarını kahraman bakış açısıyla aktaran bir söyleme göre: *“Cemo’ nun ezdiği gülgelincik şirketini içtik. Böylece Cemo karım oldu.”* (Bilbaşar, 1982: 90) Bu romanda, kırsal alanda ataerkil sistemin zihniyetinin bir yansıması olarak uygulanan bir kırsal alan geleneği olarak ele alan Cemo ile olay örgüsünde geçtiği zaman diliminde yeni evlendiği eşi olan Memo arasında geçen diyaloglara göre: *“Cemo:”Bura bizim ocağımız mı? Memo:”He, bizim ocağımız Cemo”* ve devam eden yazarın anlatımına göre: *“Eğildi, elleriyle halıyı okşadı, sonra koştu nakışlı perdeleri elledi, yanağını sürdürdü, oradan yatağa gitti, ipek örtüsünü okşadı, sevdi. Yatağın başucundaki beşik gözüne ilişti. Yengem beni evlendirmeyi aklıma koyduğunda bu beşiği getirmişti.”* söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Bilbaşar, 1982: 91).

4.4. Ümit Kaftancıoğlu’nun Eserleri

4.4.1. Tüfekliler

Bu romanın özeti genel olarak incelendiğinde o romanın yazıldığı dönemde geçen politik olaylarını Mardin’in Derik ilçesine atanan Kaftancıoğlu’nun kendisini anlattığı rolde olan Fevzi Öğretmen ve onun diğer öğretmen arkadaşlarıyla yaşadıkları anlatılmaktadır. Bundan dolayı bu roman otobiyografik roman olma özelliğine sahip olmakla birlikte o dönemin Mardin’in feodal sistemini de yansıtmaktadır. Bu romanda ağırlıklı olarak erkek karakterleri olmakla birlikte bu romanda öne çıkan erkek öğretmenler Derik’te bulunan Necimoğlu ile çölde bulunan Abdurrahim Türk olmakla birlikte bu roman, Necimoğlu ile Abdurrahim Türk’ün kendi yaşadıkları dönemin iktidarı ile olan zıtlaşmalarını, hükümet ile olan ilişkilerini ve çatışmaları arasında kalan halkın yoksulluğunu, açlığını ve onlara uygulanan baskıları da ele almaktadır. Bu romanda da kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında kadın yoksulluğu ve kadın yoksulluğunun kadınlar üzerinde kırsal alanda yaşattığı olumsuz etkilere de değinilmektedir.

Bu romanda, bu tezde incelenen diğer romanlara nazaran ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan edebi üsluplara çok az rastlamak mümkündür. Bu roman genel olarak kahraman bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu roman, incelenen tüm romanların içerisinde kadın rollerinin ve karakterlerinin en az olduğu ve temsile geldiği romandır. Bu romanda da kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında işgücü ve meslek dağılımında farklılık söz konusudur. Bu hususta örnek vermek gerekirse kadınlar daha çok kırsal alanda ziraat(tarım) alanında ücretsiz işçi konumundalarken, erkek karakterlerden Boyacı diye nitelendirilen erkek karakterin olması erkeklerin daha çok kırsal alanda boyacılık, demircilik, marangozculuk vb. gibi mesleklerle temsile gelmesinin en somut göstergeleri arasındadır.

Bu romanda kırsal alanda yaşayan Anadolu kadınları, kırsal alan içerisinde yazarın anlatımıyla ataerkil toplum içerisinde erkeğe bağımlı ve itaatkar, çilekar, özverili vb.gibi sıfatlarla temsilegelmesinin yanısıra yazarın anlatımıyla geçen:”*Köyün kızlarını tanıyanlar bilirler; Anadolu kızı öpmez, öpülür. Dışlayan bir sevgisi olmaz, içinden sever, bağluluk boy atar içinde.*” (Kaftancıoğlu, 1993: 130) söylemlerine göre ise erkeğe bağımlı ve itaatkar, namuslu vb. gibi sıfatlarla da temsilegelmektedirler.

Bu romanda da ataerkil sistemin yansımalarından birisi olarak, kadının kırsal alan içerisinde ücretsiz aile işçisi olma durumu temsilegelmektedir. Bu hususta bu romanın 6 farklı yerinde bu tür örnek kullanımların yer aldığı görülmektedir. Bundan dolayı bu roman, bu tez içerisinde yer alan romanlar içerisinde bu hususta bu tür kullanımların az kullanıldığı roman olma özelliğine sahiptir. Bundan dolayı bu roman, bu tez içerisinde yer alan tüm romanlar içerisinde ataerkil sistemin zihniyetini daha az yansıtan roman özelliğine de sahiptir. Bu romanda kadının kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak yer aldığı örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Kadınların giyimi, çileleri bir çala. Anadolu! Sırtlarında, kucaklarında çocukları, yalınayak... Başları sargılı, kara, alaca bulaca giyimli. Tarlada, yolda, toprakta, sırtıyla uzaklardan su çekiyorlardı. Anadolu kadını! Geri kalanı Öğretmen Fevzi’nin bildiği yerlere hiç benzemiyordu.*” (Kaftancıoğlu, 1993: 5).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : “*Fevzi ocağın başına gitmiş, kavurmayı izlemişti. Kadınlar bir kelime Türkçe bilmiyordu. İlle yüzlerindeki davranışlarındaki sıcaklık, yakınlık... Anadolu kadını, Anadolu’nun çileli anası, Ellerin üstleri, alınlarının ortası, burunları, çenelerinin ortası döğme döğme morartı, hızma... Süslü değildiler. Ayakları bir takunyayla. Buralarda ilginç bir yan vardı, kadınların çorap giymesi ayıptı. Kadın salt takunya giyerdi. Bu kadınlar da öyleydi. Öğretmenlere candan bir yemek hazırlamışlardı. Bir sofraya koymuşlardı. Dışarda, duvarların üstünde konmuş keçi tulumlarının içinde soğuyan sudan içmişlerdi. Bu çerçevede kadınlar getirirdi suyu sırtıyla.*” (Kaftancıoğlu, 1993: 30).

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Az sonra karpuz kestiler. Dilim dilim sunuldu. Karpuzu, ayakları takunyalı, uzun devrik donlu, saçları belik, belki on beş örüklü, uzun boylu, güzel bir kız kesti, dağıttı.*” (Kaftancıoğlu, 1993: 63).

Ö4: Boyacı, Mahmut, Dursun, Özcan ve Remzi arasında geçen diyaloglarda Dursun’un söylemine göre: “*Ulen inek o nasıl söz öyle? Karı olsun yoksa, kışın da... yazın da...*” (Kaftancıoğlu, 1993: 78).

Ö5: Boyacı, Fevzi, Mahmut ile Remzi arasında geçen diyalogta, Fevzi'nin söylemine göre: *"Her şeyi kendimiz alırsız, etmiş, şuymuş, buymuş. Yengemiz temiz bir yemek yapar, yeriz."* (Kaftancıoğlu, 1993: 145).

Ö6: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Giragos alınmadı hiç. Evde kalmaya yüz tutmuş 2 kızı vardı. Sevkiler, Fevziler sabahları çıkınca odaya girer, temizler, süpürür, yatakları yaparlardı."* (Kaftancıoğlu, 1993: 211) söylemleri görüldüğü üzere bu romanda kırsal alanda yer alan kadının hane ve kırsal alanda ücretsiz işçi konumunda olduğunu gösteren somut örnekler arasındadır.

Bu romanda da kadınları ve kadın bedenini metalaştıran ve kırsal alanda kadınları yeren ve aşağılayan çeşitli söylemlere rastlamak mümkündür. Bu hususta geçen örnekler yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Abdurrahim Türk'ün teyzesini alırken onun koynuna girmek diye bir düşüncesi olamazdı."* (Kaftancıoğlu, 1993: 27).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *"Rutanlıların alışveriş işini bile Necimoğlu düzenlerdi. Kimin kızının kimin oğluna verileceğini, başlığı, çeyizi, çeyiz alınacak dükkânı Necimoğlu bilirdi, söylerdi."* (Kaftancıoğlu, 1993: 56).

Ö3: Bu romanda adı geçen Tahte Kızı Krale(Gevre Fırına) adlı tepenin tasvirine ve anlatımına ilişkin yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre : *"Gevre, çölde, Derik'te kızlara verilen ad. Yezidilerde, Süryanilerde, Kürtlerde sayısız kız adı Gevre'dir. Taş gibi kız, beton gibi kız anlamına gelmeliydi bu ad. Ermeniler bile bu adı çok kullanıyorlardı. Toplumların şimdi ayak altına aldığı kadın, bir zamanlar daha mı kutsaldı, daha mı yüceydi?"* (Kaftancıoğlu, 1993: 80).

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *"Ortada dolaşan Yezid kızını iyice süzdü. Elden ele dolaşan, duvar diplerinde satılan aşık kitapları vardır, Kerem ile Aslı Aşık Garip ile Şahsenem... Tıpkı onların kapaklarını süsleyen kızlara benziyordu. Takunya'yu süsleyen çıplak ayaklar ne güzeldi. Her yanıyla her yönüyle güzeldi Yezidi kızı. Boy bos fidan gibi"* (Kaftancıoğlu, 1993: 64).

Ö5: Bişar Ağa ile Fevzi arasında geçen diyaloga göre: *"Bişar Ağa: "Kızımın gönlü kimi çeker ona gider. Çekmedi kimseyi. Bizde karışmak yok, sizde var mı? Dedi. Bu sözün arkasından Remzi'nin tekmesi Fevzi'ye ulaştı, alttan alttan usulca:"Bana iste ben alayım şunu, bana versinler."* Demek istiyordu ' (Kaftancıoğlu, 1993: 64-65).

Ö6: Bu romanın "Büyük Şeyh" adlı bölümünde yazarın anlatımıyla ele alınan söyleme göre : *"Kapının önünde bir yıldız gibi çakıp geçen bir kız şeyhe görünmekle, şeyhi günaha sokmuş. Eğer kız şeyhin helalı olmazsa, yatağa girmezse şeyhle artık cehennemlik"*

olacakmış Seyh. Seyh bu yaşında da evlenemezmiş, ne yapacağım diye çırpınmış. Anlaşıldı şeyhin kerameti(!) Kız gerçekten yıldız gibiydi. Güzelce, alımlı, çalımlı, yaşı 13-14 vardı. Seyh görünce ağzının suyu akmış, bu gece kızı yatağa almak istiyordu belli ki. Seyhin önünde geniş bir yer açtılar. İki hoca bozuntusu karşılıklı oturdular. İki ‘vekil’ getirildi. Kız, Allah’ın emriyle Peygamberin kavliyle, İmam-ı Şafii hazretlerinin mezhebince, Seyh Bedrihani’ye istendi. Al ver bitti. 13-14 yaşındaki çiçek gibi, ceylan gibi, taze, bir içim su, 60’lık, 65’lik çirkefin yatağına atıldı. Cici kızı, çamurun, batağın içine atıldıktan sonra çekildiler köylüler. Kız ne yaptı, şeyh ne yaptı? O gece nasıl geçti? O kız o yavru, o tarlakuşu, o başıboş köpeğin ağzına nasıl düştü., nasıl girdi koynuna? Bunları düşünmek bile ürpertici. Yasalar, devlet, görevliler, hele şu Derikli gençler neredeydi?” (Kaftancıoğlu, 1993: 203-204).

Ö7: Bu romanda ataerkil sistemin zihniyetinin bir yansıması olarak, kırsal alanda çocuk gelinlerin varlığına bağlı olarak kadınları bu bağlamda yeren söylemlere örnek vermek gerekirse, yazarın anlatımıyla geçen diğer söylemlere örnek vermek gerekirse: **“Yaşı çok çok on beş, on yedi. Bu yaş, çöl için büyük sayılır. Kızlar, erkekler erken tanır kendini. Güneyde Kürtlerde 12, 13 yaş evlilik çağıdır. Ortada dolaşan Yezid kızı çoktan aşmış sayılmalı çağını. Fevzi, Yezid kızını iyice süzdü.**” (Kaftancıoğlu, 1993: 63-64).

Ö8: Mamut ile Fevzi arasında geçen diyaloga göre: **“Mahmut tatlı tatlı kızardı: ”Oğlum bakmasını, bağlamasını bileceksin. Bak Ermeni kızını kaçırdın.”** (Kaftancıoğlu, 1993: 125).

Ö9: Bir önceki örnekte devam eden olay örgüsünde ikisinin arasında geçen diyalogta Fevzi kaçırdığı Ermeni kızına ilişkin söylediği söyleme göre : **“O benimdir benim. Ben onu kimseye vermem.”** (Kaftancıoğlu, 1993: 126).

Ö10: Boyacı, Remzi, Mahmut ile Fevzi arasında geçen diyaloglarda, Mahmut’un söylemine göre : **“Seni beğenmez yoksa veririm oğlum. Kadının kuşağında iki mescidiyesi vardır, kefen parası diye saklar onları yürütürsün...”** (Kaftancıoğlu, 1993: 147).

Ö11: Yazarın anlatımıyla Özcan hakkında geçen söyleme göre: **“Dindar bir aileden kız alacaktı Özcan.”** (Kaftancıoğlu, 1993: 163).

Ö12: Yazarın Fevzi’nin düşüncelerini aktaran anlatımıyla geçen söyleme göre: **“Melina’yı, Anadolu’nun besleme kızlarına satılık kızlarına benzetmişti ilkin. Melina, şimdi öyle sözler ediyordu ki...”** (Kaftancıoğlu, 1993: 169).

Ö13: Bu romanın “Büyük Şeyh” bölümünde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre, : **“Şeyh, kızı 1 ay yanında tutmuş, alacağını almış para-petrol babalarından birine 50 bin liraya satmış. Kızı alanlar da yararlanmış bir süre, 60 bin liraya satmışlar. Derken 13’lük**

14'lük yavru elden ele, kucaktan kucağa... Kızın babası, kardeşleri, yakınları duymuşlar. Tüfeklenmişler, geçmişler Suriye'ye. Kız kimin elindeyse onu bulmuşlar, para istemişler. Kız önemli değil onlar için de. Onları de para. Para koparamayınca kızı kaçırmışlar, getirmişler. Kızın son müşterileri, bir öncekine, o öbürüne, öbürü berikine, ipin ucu gelmiş büyük şehre dayanmış. Hepsi para istemiş. Şeyh tutuşmuş. Müritlerini, yakınlarını toplamış: 'Benim helalimi kaçırdılar Tahtabeş'e gidin getirin!' demiş. 'Düşümde İmam-ı Şafii Hazretleri buyurdular bana, eğer helalin yanında olmazsa, müritlerin de, sen de şefaattenden mahrumsunuz.' Diye kandırmış. Günün birinde Suriyeliler basmışlar Tahtabeş'i. Kızı geri götürmüşler. Kızcağız olmuş Türkiye-Suriye arasında uçan kuş, kanatlı kuş... Sonunda kız Tahtabeş'te kaldı. Babası, Tahtabeşli birine 10 bine sattı “ (Kaftancıoğlu, 1993: 204-205).

Ö14: Bu romanın “Mardin’e Uzanan El” bölümünde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre :”*Yapıcılar, varlıklı, yükün tutmuş, çullarını sudan çıkarmış, köşklü, saraylı, adalı, Modalı kimselerdi. Yanlarında körpe kızlar, taze kokular...*“ (Kaftancıoğlu, 1993: 218).

Ö15: Bu romanın”*Ölümün Düşünü*” bölümünde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*İlkbahara doğru, Necimoğlu’nun kardeş çocuğu, Derik’in en önde gelenlerinden birinin kızını aldı. Kız, geçen yıl ilkokulu bitirmişti. Ak benizli kara saçlı, ince, davranışı, duruşu, bakışı, anlamlı, törelere bağlı tatlı bir öğrenciydi. 1 yıl sonra evlenecek çağa geldiğini kimse düşünemezdi. Üstelik oldukça kendi kalıbı içinde, kapanık bir kızdı. Sevimli, hanım yaratılıştaki birisiydi. Bu öğrencide büyük bir gelecek saklıydı. İyi bir ana iyi bir eş olabilir görüşündeydi kendi öğretmenini, bütün öğretmenler. Kızı, Osman Bey okutmuştu. Öğretmenlerin arasına katılmayan, kendi başına giden, değişmez yapıda birisiydi Osman Bey. Osman Bey’in en büyük övücü bu öğrencisiydi. Kızcağız, 40 bin lira başlık, 40 altın bilezik, 20 binlik takı, bir sürü yol yordam gideriyle verilmişti. Kızı alan da yiğit birisiydi.*“ (Kaftancıoğlu, 1993: 226).

Ö16: Bu romanın erkek karakterlerinden Fevzi’nin içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın anlatımına göre: “*Kimseye benzemeyen özelliklerin, nitelikleri o beğenmediğin yanlarıdır aptal! Eğer evlenmek gibi bir gerçeğe yaslansaydım, yalnız seni alırdım Melina bunu da bil, dedi.*“ (Kaftancıoğlu, 1993: 229).

Ö17: Münir Bey ile Şevki arasında geçen diyalogta Münir Bey’in söylemine göre:”*Ne yapsın çocuk yahu? Dişi kuşların bile konmadığı, kadın denen büyüklü varlığın adının bile anılmadığı yerde ne yapsın?*“ (Kaftancıoğlu, 1993: 230).

Ö18: Bu romanın erkek karakterlerinden Fevzi'nin içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın söylemine göre :*"Ya beni sevmişse? Ben giderim buralardan. Öleceği günecek tutsak kalır. Beni mi bekler? Evlense, kırk kocaya varsa gene beni bekler."* *Diye gelin güvey oluyordu Fevzi.*" (Kaftancıoğlu, 1993: 148-149).

Ö19: Fevzi'nin sevdiği Ermeni kızı olan Melina'ya içinden söylediği ifadelere ilişkin geçen ifadeye göre : *"Sendeki bütün incelik kadınlık, insanlık ışıkları benim gözümde parlardı. Her göz sendeki üstünlüğü sendeki inceliği görebilir mi? Görse hiç böyle el değmedik çiçek gibi kalır mıydın?"* (Kaftancıoğlu, 1993: 234) .

Ö20: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre :*"Giragos alınmadı hiç. Evde kalmaya yüz tutmuş 2 kızı vardı. Şevkiler, Fevziler sabahları çıkınca odaya girer, temizler, süpürür, yatakları yaparlardı. Karşılıksız belki en büyük karşılığı almak için... İkisi de esmer, canlı, kara saçlı, kara gözlü, oynak, güleç... Tam Ermeni! Evde kalacak kızlar değillerdi. Evde kalmaları için Ermeni olmaları yeterliydi. Kürtler almıyorlardı. Ya da onlar Kürtlere varmıyordu. Fevzi Kürtlerden daha mı genişti, daha mı anlayışlıydı? Melina'yı almak istemiş miydi? Verirler miydi? Fevzi'nin bir Ermeni kızı alması nasıl karşılanırdı? Bin bir soru..."* (Kaftancıoğlu, 1993: 211).

Ö21: Giragos ile Fevzi arasında geçen diyalogta Giragos'un söylemine göre:*"Lo, sen Melina'yı kaçırdın yazık!"* örnekleri arasındadır (Kaftancıoğlu,1993: 212).

Ö22: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre :*"Zeko'nun anlattığına göre karşılıklı iki tepede Kürt ağası otururmuş. Gerçekten ikisinde de birer kal'a yıkıntısı vardı. Ağaların ikisi de çok ünlüymüş, güçlüymüş. Konukseverlikleri dillere destanmış. İlle ikisi birbirinin kanını içmek istermiş, iki düşmanmışlar. Aralarında ırz, namus, kan davası varmış."* (Kaftancıoğlu, 1993: 80).

Ö23:Binbaşı ile Fevzi arasında geçen diyalogta Binbaşı'nın söylemine göre :*"Bu da karınız olmalı. Korkma kadınların iffetine el uzatacak alçak değiliz bizler. Ben namus borcunu yerine getirirken namussuzluk yapmam."* (Kaftancıoğlu, 1993: 112).

Ö24:Hayriye Hanım ile Fevzi arasında geçen diyalogta Hayriye Hanım'ın söylemine göre:*"Yok yok canım. Kız evde kalmış da sonra sıkılınca buraya çıkmış."* (Kaftancıoğlu, 1993: 128).

Ö25: Bu romanda da, kadın üzerinden cinsiyetçi ve halk ağzı kullanımlarına dayalı argo nitelikteki ve kadınları bu bağlamda yeren edebi üsluplara rastlamak mümkündür. Bu hususta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *"Bazılarının kırgınlığı kırk sayı sayanacak sürmez. Remzi böyleydi. Analarına sövse önemli değildi Remzi'nin sözleri."* (Kaftancıoğlu, 1993: 121).

Ö26:Mahmut ile Remzi arasında geçen diyalogta, Remzi'nin söylemine göre, **"Sizin ananızı, bacınızı, avradınızı... Başımıza bela ettiniz Müftü'nün evini."** (Kaftancıoğlu, 1993: 170).

Ö27: Fevzi'nin düşüncelerini kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın söyleme göre, ***"Fevzi kızın(Melina'nın) bakışlarında kendinin suçladığını anlardı:"Al beni, sar beni, sev beni... Beni artık iste, kaçır, götür. İstersen Gevre Fırına'de yak beni. Bağrının ateşinde yak beni." Deyişini duyardı. Biliyordu bu kız ne iş bilir ne karılık bilir? Bileceği tek şey yatıp kalkmak. Ezilmek..."*** (Kaftancıoğlu, 1993: 154).

Ö28:Bu romanda da, ataerkil sistemim yansıması olarak, kadınların bağımlı ve itaatkar olarak temsile geldiği, kadınları ataerkil düzen içerisinde sahiplenici kılan ve metalaştırıcı edebi üsluplara da rastlamak mümkündür. Bu hususta örnek vermek gerekirse, Müdür Bey ile Halil Bey arasında geçen diyalogta, Halil Bey'in kız çocuğunun okumasına ilişkin yönelttiği söylemine göre :***"Müdür Bey ben isterim ki kız kişilik kazansın, ürkekliği, yalnızlığı yensin. Siz ille de birinin kanadının altında yaşamasını istiyorsanız peki "*** (Kaftancıoğlu, 1993: 194-195).

Ö29: Bu romanın ***"Boynu Eğik Olanlar bölümünde,*** yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: ***"Avradı gibi, namusu gibi bağlı olduğu toprağa konmak, sahip olmak!Benim demek!"*** (Kaftancıoğlu, 1993: 261) söylemi de kadınları metalaştıran ve yeren ataerkil üsluba bir örnektir.

Bu romanda da erkeklik olgusunu ve erkekleri ataerkil sistem içerisinde yücelten söz ve söz kalıplarına rastlamak mümkündür. Bu husustaki örneklere yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre : ***"Hele o başları sargılı, belleri kuşaklı, yaşamları bir yıkım, bir ölüm olan kadınları... Fevzi'nin anası gibi ezik, Fevzi'nin anası gibi sağ mı ölü mü belli değil? 'Her şey erkek için' düzenine bağlı kadınlar. "*** (Kaftancıoğlu, 1993: 29).

Ö2: Fevzi'nin içinden geçenleri kahraman bakış açısıyla anlatan yazarın anlatımına göre : ***"Fevzi, içinden bir değerlendirmeye girişti: 'Kadınlar, sert, amansız erkekleri çok seviyor olmalı. Bak şu kadınlara, gözleri Dünya'yı görmüyor. Erkek yumuşak oldukça kadın gemi azıya alıyor. Bu kadınların hiçbir üzüntüleri yok, mutlu, umutlu, dik... Kim bile, ağanın karısı, kızı da ağa olmak zorunda mı? Belki böyle bir gösteri..."*** (Kaftancıoğlu, 1993: 31).

Ö3: Boyacı ile Mahmut arasında geçen diyalogta Boyacı'nın söylemine göre, ***:(Kulaklarını dikti):"Arkadaş, yiğitliğe yakışmaz, arkadaş arkadaş ele dolamaz."*** (Kaftancıoğlu, 1993: 72)

Ö4: Bu hususta cinsiyetçi bir kullanıma örnek olarak Mahmut ile Remzi arasında geçen diyalogta, Mahmut'un söylemine göre: **“Ulan oğlum siz ne zaman adam olacaksınız? İnsan çorabını da yıkayamaz mı? Kalk ulan ayağını başını yıka!”** (Kaftancıoğlu, 1993: 75).

Ö5: Ortaokul Müdürü ve Münir Bey arasında geçen diyalogta, Münir Bey'in söylemine göre: **“Yazık geçen de ben de gittim. Çay kahve içtik. Geçmiş olsun dedim. Nasıl bir yiğit peh? Üzüldüm, dedi, açık açık alay etti “** (Kaftancıoğlu, 1993: 196).

Ö6: Selo ile evzi arasında geçen diyalogta, Fevzi'nin söylemine göre : **“Kendini kurtarmadan Milliyetçi Çin'i kurtarmaya gitmiş, yollanmış. Önce kendini kurtarsın dangalaklar. Söyle o yiğide, bana bir uğrasın”** (Kaftancıoğlu, 1993: 261).

Ö7: Bu romanda ‘Yolun sonu mu, başı mı?’ adlı bölümde yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : **“Fevzi de bir yemek verdi. Selo'yu da çağırmıştı. Kore kahramanı olarak bilinen yiğit de gelmişti.”** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 285).

Bu romanda çok az da olsa kadınlara değer veren söylemlere rastlamak mümkündür. Bu hususta geçen örneğe yer vermek gere: Binbaşı, romanda adları geçmeyen Milletvekili ve Milletvekili'nin karısı arasında geçen diyalogta Binbaşı'nın söylemine göre: **“Kadınlara el uzatmam. Gel karının kolundakileri, parmağındakileri çıkar.”** (Kaftancıoğlu, 1993: 113).

Ataerkil toplumlarda kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinde pasif, edilgen vb.sıfatlarla anılırlarken, erkekler ise toplumsal cinsiyet rollerinde aktif ve etken konumdadırlar. Bu hususta örnek vermek gerekirse yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **“Fevzi çok sonra anladı ki ilişki hep erkeklerden gelmeli. Anladığı yıllarda da gün geçmiş, ay aşmıştı, batmıştı...”** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 155).

Bu romanda, kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtan haremlik-selamlık geleneğini görmek mümkündür. Ataerkil sistemin yansıması olarak uygulanan bu geleneğin edebi üslup olarak yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **“Okulların dağılımına yakın günler içinde Özcan evlendi. Düğüne Mahmut gelmedi. Erkeklerin ayrı, kadınların ayrı toplandığı düğün Derik'e göre iyiceydi.”** (Kaftancıoğlu, 1993: 186) söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır.

Bu romanda toplumsal cinsiyet bağlamında karma eğitimi savunan ve kız çocuklarının okumasını ve eğitim-öğretim görmesini isteyen ve bu hususta bir toplumsal cinsiyet eşitliği söz konusudur. Bu hususta örnek vermek gerekirse yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: Ö1: **“Kadınları, kızları öğretmenlerden kaçmamışlardı.”** (Kaftancıoğlu, 1993: 29). Bu durumda örnek vermek gerekirse, Fevzi ile Asker Efendi arasında geçen diyaloglarda Ö2: **‘Asker Efendi süklüm püklüm bir davranış**

gösterdi:” Ne yapayım ekmek kapısı, keşke gelmesem.” Der gibiydi. Sonradan gitmiş Ortaokul Müdürüne Fevzi’yi çakmış. Demiş ki:”Öğretmen, Fevzi kızıyor bana. Kızın alınması da ne demek Diye kızıyor.” söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 194) .

4.4.2. Yelatan

Bu romanda da Ümit Kaftancıoğlu’nun diğer romanı olan “Tüfekliler” romanında da görüldüğü üzere kadın karakterler fazla olmamakla birlikte erkek karakterlerin rolleri ve sayısı toplumsal cinsiyet bağlamında fazladır. Bu romanın özeti genel olarak incelendiğinde, yazarın doğum yeri olan Kars’ın Honak ilçesinden Soskara köyünde yaşamış fakir bir ailenin yazarı ve bu ailenin yaşamından 15-20 yıllık bir bölümü anlatılmakla birlikte yaklaşık olarak 1935-1945 yılları arasında geçmektedir. 40 yaşlarında ve 1 tane kızı olan Aşır, erkek çocuk istediğinden dolayı evliliğinin yaklaşık 13.yılında ilk karısı olan Güldane’nin üzerine kuma olarak kızı yaşındaki Güldane’yi getirir. Güllü’den her yıl sırasıyla 3 erkek ve 2 kız çocukları Dünya’ya gelir. Yaşı yaklaşık 50’ye vardığında toplamda çocuk sayısı 6’yı bulduğu için hanesini ataerkil sistem içerisinde yer alan bir erkek olarak geçindirmekte çok zorlanır ve hanesi kırsal alanda o dönemde yoğun olarak var olan yoksullukla karşı karşıyadırlar. 2. Eşi olan Güllü’yle evlendikten yaklaşık 5-6 yıl sonra ilk eşi olan Güldane öldükten sonra Kotonlu’ya 2.eşi Güllü ve çocuklarıyla birlikte göç ederler. Kotonlu’ya göç ettiklerinden sonra bir erkek çocukları daha olan Yalınız Dünya’ya gelir. Güllü 1 yıl sonra totalde 6 çocuğuyla birlikte köylerine geri döner. Daha sonrasında bir diğer erkek çocuğu olan Rıza da Dünya’ya gelir. Kayınbiraderi Üseyin’den bütün kötülükleri de görse de Güllü tek başına çocuklarını büyütür. Erkek çocuklarından İbrahim ve Ferman Cılavuz o dönemde Köy Enstitüsü mezunu olduğu zamanda 3.oğlu olan Yalınız da Köy Enstitüsünde öğrenim görmektedir. Kızlarını da o dönemde okutmadan evlendirdikten sonra Aşır hasta olur olmaz 1 hafta içerisinde ölür. 6 çocuğuyla birlikte dul kalan Güllü’nün üzerine bütün hane yükü kalmakla birlikte bu roman kadın yalnızlığını yalnızlığın yaşattığı dramı ve çaresizliği ele almakla birlikte, Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında Anadolu’da yaşanan zorlukları ve güçlükleri, kırsal alanda var olan kadın yoksulluğu, kırsal alanda yaşayan kadınların yaşadıkları problemleri yaşadıkları acizliklerini ve erkeklerin ataerkil baskılar altında yaptıkları cehaletleri de ele almaktadır. Bu romanda öne çıkan kadın karakterlerden Cennet ailesiyle büyümemiş anneanesi ve dedesiyle büyümüş aciz, anne ve baba sevgisi yaşayamamış ve ataerkil sisteme ve geleneklerine bağlı geleneksel bir köy kadını temsil etmektedir. Diğer kadın karakterlerden Güldane, Güllü ve Pınar da geleneklerine bağlı köylü kadınlarını temsil etmektedirler. Güllü de Cennet gibi

kırsal alanda aciz, çaresiz ve yoksul bir köylü bir kadın olarak tasvir edilmekle birlikte Güllü de Güldane gibi anaç ruhlu ve çocuklarına bağlı bir köylü bir kadını olarak temsil edilmektedir. Bu romanda öne çıkan diğer bir köylü bir kadın ise genç bir köylü kızı temsil eden Pınar olmakla birlikte bu romanda Pınar, babasını çocuk yaşta yitiren ve kırsal alanda yoksulluk ve acizlik içerisinde yaşamak zorunda bırakılan; fakat güçlü bir ruha sahip bir öğrenci genç kızı olarak yazar tarafından temsil edilmektedir. Bu romanda öne çıkan erkek karakterlerin analizi yapıldığında ise Yalınız, Ümit Kaftancıoğlu'nun çocukluğunu ve çocukluğunda yaşadığı tüm duyguları ele alan bir erkek öğrenciyi temsil ettiği için bu roman aynı zamanda otobiyografik roman olma özelliğine de sahiptir. Bu romanda öne çıkan erkek karakterlerden İbrahim ise Yalınız gibi bir erkek öğrenciyi temsil etmektedir. Bir diğer erkek karakter Kaymakam öğrencilere şefkatle yaklaşan ve işini düzgün yamaya çalışan dürüst ve adil bir karakteri temsil etmektedir. Bu romanda yer alan bir diğer erkek karakter olan Öğretmen ise lider gibi davranan, disiplinli analitik, başat ve otoriter bir karakteri temsil etmektedir. Bu romanda yer alan diğer erkek karakterlerden Garip Tatar, Kel Ahmet, Zakir ise genel olarak ataerkil sistem içerisinde kadınları ezen ve kırsal alanda ataerkil sistem içerisinde kadınlara baskıları uygulanan ve o dönemin ve ataerkil yapının cehaletini yansıtan erkek karakter olarak temsil edilmektedirler.

Bu romanda da kadının kırsal alanda ve hane içerisinde ücretsiz aile işçisi olarak temsile geldiği görülmektedir. Bu hususta bu romanın 19 farklı yerinde toplumsal cinsiyet bağlamında bu tür örneklerin varlığına rastlamak mümkündür. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Naze ile Güldene arasında geçen diyaloglarda, Naze'nin söylemine göre: Bu hususta yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *'Atladı damdan. Daldı içeri. Serin avlularda derin bir soluk aldı."Of " çekti derinden:"Benim de iki erkek enişim olaydı da şu yılanların ağusuyla ağulanmasaydık. Hey Ulu Tanrı " İçinden bunları geçiriyordu Kınalı'nın kızı. Arkadan ayak sesleri duydu. Göz attı sofraya. Külekle su koydu. Tas getirdi. Bişiler ortada yığın. Hiçbir eksiği yok. Eski çökelik, bir tabak lıglama. Yoğurt... İskemleler, üstünde çul... Görmüş geçirmiş bir evden Kınalı'nın kızı. Öyle de bir evin gelini. 13 yıl oldu evleneli, Kel Ahmet'in ocağının tasını öpeli "* (Kaftancıoğlu, 1993: 11).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen bir diğer söyleme göre: *"Elime su getir kız!" dedi Aşır. Sert. Kınalı'nın kızı seğirtti, el suyu, leğen, sabun getirdi. " " Güldene, elini tez tuttu. Üseyin sözünü bitirmeden suyu ulaştırdı kocasının eliyle "* (Kaftancıoğlu, 1993: 11).

Ö3: *"Suyundan yoğurt yapmışam, iki kaşık ondan ye."* (Kaftancıoğlu, 1993: 26).

Ö4: Güldene ile Gülü arasında geçen diyaloglarda, Güldene'nin söylemine göre : **"Kendine gel anam, dedi Güldene. Artık sen de bir ev kadınısın. Çocuk değilsin."** (Kaftancıoğlu, 1993: 30).

Ö5: Aşır ile 2.eşi Gülü arasında geçen diyaloglara göre, Aşır:"Ellerin var olsun Gülü, iyi ki sıcak bir aş etmişsin.", **Gülü:"Doydun mu, kaldırayım sofrayı?"** (Kaftancıoğlu, 1993: 50).

Ö6: Güldene ile Güldeste arasında geçen diyaloglarda Güldene'nin söylemine göre :**"Gidem bacı, gidem de ören evde iş var."** (Kaftancıoğlu, 1993: 67).

Ö7: Melek ile Güldene arasında geçen diyalogta Melek'in söylemine göre:**"Sıcak Güldene bacı, bir tas soğuk su at!"** (Kaftancıoğlu, 1993: 73).

Ö8: Gülü ile Aşır arasında geçen diyalogta Aşır'ın söylemine göre :**"Gülü un nasıl, un?"** (Kaftancıoğlu, 1993: 81).

Ö9: Bu hususta benzer bir örnek olarak yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre :**"Lele, karısı, büyük çocukları evde yoklar. Bulgur kaynatmaya gitmişler. Gülü'nün dar zamanında yetiştiler."** (Kaftancıoğlu, 1993: 103).

Ö10: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : **"Gülü evin temizliğine bir el çalıyor, külü döküyor, iki dönüm su getiriyor."** (Kaftancıoğlu, 1993: 105).

Ö11: Yazarın anlatımıyla kadın karakterlerden Gülü'nün yaptıklarını anlattığı söyleme göre :**"Höllüğünü ocağa koydu kırık bir sac üstünde."** (Kaftancıoğlu, 1993: 152).

Ö12: Bu hususta benzer bir örnek olarak, yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre :**"Gülü, bir iplik, bir iğne, bir şişe gazyağı, Aşır'a bir tütün, çocuklara, kendine çarık aldı."** (Kaftancıoğlu, 1993: 263).

Ö13: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : **"Güz geldi. Dere boylarında kara kazanlarda hedikler kaynıyor. Abdal'ın Elif'i de bu yıl kazanı Kekeçler'in arkın üstüne kurdu. Bulgur kaynatıyor. Tek başına. "** (Kaftancıoğlu, 1993: 286).

Ö14: Bu romanda iki elti kadının arasında geçen kavga sebebinin yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: :-**"Yok, sen ne iş gördün, ben avluları süpürdüm, tavuğu cücüğü yemledim. Senin gördüğün işi söyle. -"Ben de suya gittim,3-4 dönüm su getirdim ki, pisliklerden arınasın, kötü mü ettim?" gibi söyleşilerinin altında yatan aslında evin büyük kadını olmak, evinin kadını olmak tutkusuydu."** (Kaftancıoğlu, 1993: 297).

Ö15: Yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre: **"Tan atarken Güldene doğruldu yataktan; Gülü fırladı. İş bekliyordu Gülü. Elini, yüzünü yıkamış, dikilmişti bir direğin dibinde. Güldene, yel gibi esi esiyor evin içinde; ambara gidiyor, ocağı yakıyor, evi süpürüyor, yatağı topluyor, tavuğa cücüğe yem serpiyor... Her işe kendi koşuyor. Gülü bir**

direk dersin ki... Güldene kızını azarlar gibi: “ Ne dikiliyorsun, eve direk olacak değilsin! Al şu külekleri de, git bir dönüm su getir! Evde kaşık su yok.” (Kaftancıoğlu, 1993: 35-36).

Ö16: Bu romanda görüldüğü üzere kırsal alanda da kadınların ücretsiz işçi konumunda oldukları ve kırsal alanda kadın yoksulluğu yaşadıkları da görülmektedir. Bu hususta kadın karakterlerden Gülü'nün yaptıklarını aktaran yazarın söylemine göre :”**Gülü; arabayı, buğdayı, çavdarı eledi. Çuvallara tuttu, dikkati ağızlarını. Topal Bayram’dan araba, Loplop’tan öküz aldı. Sırtlandı yükledi çuvalları. Çocukları bıraktı evde. Değirmeni bekledi 2 gün. Dımbıllar’ın arabayla unları çekti getirdi. Yerleştirdi. Gülü kışa hazırды. Ne yapılacak işi, ne bakılacak koyunu, kuzusu, ineği, danası... Hiçbir şey yoktu.**“ (Kaftancıoğlu, 1993: 155).

Ö17: “**Güllü çocukları topladı. Bir sündürme yaptı. Çocuklar yatınca ilk kez gülererek, severek açtı kundağı. Höllük ısıttı, meme verdi, salladı. Yattı. Erken kalktı. Tutuklar’dan sepet aldı. Zahla’nın ayırdığı kalağa yanaştı. Doldurdu, doldurdu taşıdı. Ne doldurana var, ne sepet kaldıranı. Taa köyün o başından bu başına!**“ (Kaftancıoğlu, 1993: 161).

Ö18: Aşır ile Gülü arasında geçen diyalogta, Gülü'nün söylemine göre :”**Kız! Miyese hele lamba yak getir, baban ineği görsün” diye seslendi Gülü. Lambayı aldılar. Ahıra...**“ (Kaftancıoğlu, 1993:226).

Ö19: Bu hususta benzer bir örnek vermek gerekirse, Gülü ile bu romanda adları geçmeyen kızlar arasında geçen diyalogta, Gülü'nün söylemine göre :”**Neyittiniz kızlar, iyi eğlendiniz mi? Yemlik, kuzoğlak topladınız mı?**“ (Kaftancıoğlu, 1993: 234) söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır.

Bu romanda kırsal alanda kadın yoksulluğunu ele alan söylemlere yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın Gülü hakkındaki bu söylemine göre:”**Gerisini getiremiyorum, işte yoksul. Bir çırtım ağartısı yok. Eğrilecek, sarılacak bir şeyi varsa.**“ (Kaftancıoğlu, 1993: 180).

Ö2: Bu romanın kadın karakterlerinden Gülü'nün kendi kendine söylediği söylemlerden birisine örnek olarak:” **Benim ne evim, ne köyüm, ne de bacım var, unutun beni...**“ söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 241).

Bu romanda da bu tezde öne çıkan diğer romanlarda olduğu gibi kadınları metalaştıran, yeren ve aşağılayan söylemlere rastlamak mümkündür. Bu hususta örnek vermek gerekirse:

Ö1: *‘Yürüdü Cıvcıv. Yol boyu önüne çıkıyorlar. Hep o soru: “Öyle mi, Aşır’a kız kaçırmışsınız Piklop’tan Aşır’a? “, Kimine karşılık verdi, kimine aldırmadı, kimine: “Sana da kaçırayım” dedi. Danadan oğulları, Cıvcıv’i Deli Calal’ın yaylasının önünde karşıladı:”Ola hele gel, gel hele ola! Neyettiniz? Hele anlat bakalım, dediler.” Gidin başımdan, ben ne bilirim?” (Kaftancıoğlu, 1993: 28).*

Ö2: *“Benim bildiğimi, kancık yalanmadan, köpek dolanmaz, dedi, yürüdü evine girdi.” (Kaftancıoğlu, 1993: 28).*

Ö3: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Kıpırdamadı Aşır. Ölü gibi. Güldane’ye sarılsa: ‘Artık git taze karına sarıl’ diyecek.” (Kaftancıoğlu, 1993: 29).*

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Pınarın üstündekiler taze gelinlerdi.” (Kaftancıoğlu, 1993: 36).*

Ö5: Güleser ile Bayram arasında geçen diyalogta, Güleser’in söylemine göre : *”Bir değil mi? Bayram git, kötü söverim sana, ben onun üstüne gül koklamadım. Söyle bakıyım öbürü kim?” (Kaftancıoğlu, 1993: 166).*

Ö6: Gülü ile Aşır arasında geçen diyaloga göre : *“”Aşır”O daha küçük, sen kendini ver Teze Gürcü’nün altına. Gülü:”Ben senin karınım, utan utan! O sakalından, şu oğulşaktan utan! Bu da kız (bakire). Kimsenin karısı değil saha” (Kaftancıoğlu, 1993: 187).*

Ö7: Gülü, Tetiğikara ve Toygar’ın karısı arasında geçen diyalogta, Toygar’ın karısının söylemine göre : *“Karılar alt yanlarını korusun ki, Tanrı da onların malını koruya! Dağına göre kar “ (Kaftancıoğlu, 1993: 195).*

Ö8: Ali ile Yarımağa arasında geçen diyalogta, Ali’nin söylemine göre : *“Dediler ki, hanın oğlunun hiçbir şeyi yok. Gönlü güzele tutulmuştur. Hepsi bu! Han küplere bindi, köpürdü. Vaay! Ben seni okuyup, bilesin, bilge olasın diye gezeklere bile götürmeyem, sen güzele tutulasın! “, “Han ellerini dizlerine vurdu, saçlarını yoldu:”Bu daha kötü, bir kız olsaydı alırdım onu, ya şimdi? (Kaftancıoğlu, 1993: 212).*

Ö9: Güldene ile kuması Gülü arasında kırsal alanda yaylada geçen olay örgüsünde, Güldene’nin Gülü’ye yönelttiği söyleme göre: *”Yavuktu bu kahpenin kancığına.” (Kaftancıoğlu, 1993: 49).*

Ö10: Aşır ile Güldene arasında geçen diyalogta Güldene’nin hamile kuması Gülü hakkında Aşır’a yönelttiği söyleme göre : *”Yattın mı? Seni kalkmayasın seni! Daha yatacak yer yok mu? Kariya dokunursun, bir şey edersin seni gezmez ederim el içinde. Yüklü karı! Bittiiii! Senden çok ben istiyorum ki, bu yıkılası yıkılmasını. Tütünüümüzü tüttüren biri olsun. Yok mu daha yatacak yer?” (Kaftancıoğlu, 1993: 59).*

Ö11: Güldene ile İbrahim arasında geçen diyalogta, Güldene'nin söylemine göre :*”Cennet'im olmasa, şu el kapısındaki, Yelatan'dan ölüm isterim canıma ya... Bu ikisi ağzımı kapatıyor benim yoksa, elbet benim de sesimi duyar, ben de kapı kancığıyım.”* (Kaftancıoğlu, 1993: 81).

Ö12: Bu romanda da kadınları erkeklere bağımlı ve itaatkar kılan, kadınları yeren ve bu doğrultuda ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan diğer ataerkil edebi üsluplara örnek vermek gerekirse, Güllü ve romanda adı geçmeyen yığın arasında yer alan bir erkek arasında geçen diyaloga göre : *’Kalabalıktan, önden gelen bir ses’:**”Yardım edek, erkeğin yok, kocan yok!”*, *Gülü:**”Bana yardım etmek istiyor musunuz? Çekilin evinize gidin, yeter!”* (Kaftancıoğlu, 1993: 139).

Ö13: Yarımağa ile Aşır arasında geçen diyalogta: *Aşır:**”Deli kimmiş baba? Yalan mı dedim? Karısına güvenmeyen saklar, sakladıkça da karıları kötü yola girer.”* , *Yarımağa:**”Dişisini kıskanmayan bir tek domuzdur. Kıskanmak başka; karısına “Ben sana güvenmiyorum” demek başka“* (Kaftancıoğlu, 1993: 252).

Ö14: Güldeste ile Güllü arasında geçen diyalogta, iki farklı kadın olarak kızlarının evlenmesine ilişkin söyledikleri söylemlere göre: *“Güllü:**”Esme’ynen Elifana yetişiyor. Onlara da birer koca bulacaksın.”* , *Güldeste:**”Bulacağım, analarının işi bu. Kızım kocasız mı kalsın?”*(Kaftancıoğlu, 1993: 271).

Ö15: Haydar ile Güllü arasında geçen diyalogta, kızı evlenen Güllü’ye Haydar’ın karşılıklı yorumlarına göre: *“Güllü:**”Oy Haydar, Haydar söndük oğul! Sizler de erkektiniz. Ne olur kolundan tutup da içeri sokaydınız! Size onu kurban edeydim. Yarımağa’nın kemçiğine gitmeyeydi. Sen vardın, Murat vardı, Irıza vardı... İt sürüsüydünüz. Biriniz çekip sürüp içeri ataydınız. Ağzımı açmazdım oğul... Sizin yiğitliğiniz yıkılsın... Tut beni Haydar, artık ayakta duramıyorum.”*, *Haydar:**”Bağırıp çağırma. Bir de sevin! Kara kuzu kızına bir koca buldun kötü mü? Bugüne bugün Yarımağa’nın oğlu!“* (Kaftancıoğlu, 1993: 277).

Ö16: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: *“Cennet, gelmişti 40 yaşına. Başına bir sahip arıyordu. Gona’nın oğlu da onu, Uzun Haşimler’den ‘Kayıllık’ alarak kaçırmıştı.”* (Kaftancıoğlu, 1993: 291).

Ö17:Aşır öldüğünde ağıt yakan Güllü’nün Bayram’a yönelttiği söylemlere göre: *“Bayram, Bayraam, Bayraam! Bayram evimizin orta direği yıkıldı, Bayram, Bayram! Ocağımız söndü Bayram! Oy oyy Aşır da ölür müydü Bayram, Bayraam? Karlı dağları, Yelatan’ı, zemheri de aşar da bize yiyecek taşırdı Bayram! Ocağımız söndü Bayraam, Bayram!”* (Kaftancıoğlu,1993: 293).

Ö18: Ali'ye yönelttiği söyleme göre: *"Ali, gitti Aşır gitti, gittiiii! Yuvamızda baykuşlar öttü, öttüüüüü!"* (Kaftancıoğlu, 1993: 293).

Ö19: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre : *"Binalı, Cennet'e sahip çıktı."* (Kaftancıoğlu, 1993: 297).

Ö20: Üseyin, Gülü ile Hasan arasında geçen diyalogta Hasan'ın söylemine göre : *"Gülü! Kız oğul, bu sizi deey Kars'a götürdü, getirdi."* (Kaftancıoğlu, 1993: 147). (Burada kız oğul: bakire kız anlamına gelmektedir.)

Ö21: Bayram ile Gülü arasında geçen diyalogta Gülü hakkında söylenen söyleme göre Ö21: *"Kocasız karı, şişek karı" diyenler var. İbrahim: "Arabayı ip, karıyı eğletir."* (Kaftancıoğlu, 1993: 164).

Ö22: *"Bunlar karı olacaktı, biz erkek olacaktık Gülü. Tes-tös bildiği yok. Yelatan gününden kese de, oğlana vere. Oğlan çok uslu, düşünceli, evcimen, yumuşcul... Sennen benimki koca değil, adımız erli, başımız çorlu!"* (Kaftancıoğlu, 1993: 179).

Ö23: Aşır, Topal Bayram ve Mürteze arasında geçen diyalogta: *"Mürteze: "Sen hele Göldeste bacıyı yayla da ondan sonra ona buna söz vur!", Bayram: "Söz olsun adam, ne alınıyor? Ağzımız eğilir Göldeste gelin için söz edersek. Onun yuları senin elinde. Sen Göldeste baci kimi kırk karıya horuzluk edersin..."* (Kaftancıoğlu, 1993: 193).

Ö24: Aşır ile Topal'ın karısı arasında geçen diyalogta, Topal'ın karısının söylemine göre: *"Aha bu ne ay? Bizim ev bunları"el yeri mi? Ne anlıyor bakasın elin evinde. Kendi karına sahap ol daha."* söylemi de kadınları yeren diğer söylemler arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 194).

Ö25: Güldene, Gülü ve Aşır arasında geçen diyalogta, Güldene'nin söylemine göre : *"Ne suçu vardı? Suçu neydi bu eksik eteğin? Böyle edecektin niye getirdin? Suçu neydi, söyle bakıyım? Ne duydun? Elbet karı kahpelik eder, onunla bununla düşer kalkar, gözü dışarıda olur da, dövülür, sövülür. Bu eksiketeğin suçu ne? Yat anam yat, benim yanıma yat! O da senin gibi bir kızın, bir bacın, istersen Cennet'in yanına kıvrıl yat. Yat bu gece de yarın kalk git, bu kanlı seni karı etmez. Git, ölmeden başına sahap bul! Bunun elleri yanına düşse. Ne suçu var bu eksik eteğin? Kadın bilmem ne eder, ona buna uçkur çözer, gözü dışarıda olur, bilmem ne olur da dövülür, kovulur. Senin suçun ne?"* (Kaftancıoğlu, 1993: 44).

Ö26: Yazarın söylemine göre : *"Başka söz etmedi Aşır. Döndü. Hamza da: "Niye getiriyorsun, neden gelsin? " diye sormadı. Aşmak, gözden yitmek istiyor. Bir de yükleyip ıstık gözüyle köye girmek. Üstüne olmadı Hamza. Yoksa kuşkulanmadı değil: "Gece gece bir eksik etek bu yolu niye tepsin?" diyordu."* (Kaftancıoğlu, 1993: 22).

Ö27: Bayram, Güülü ile Aşır arasında geçen diyalogta, Aşır, Güülü'yü öldürmeye yeltendiğinde Bayram'ın söylediği söyleme göre: ***“Kudurdun mu baba sen? Ne istiyorsun eksik etekten?”*** (Kaftancıoğlu, 1993: 185).

Ö28: Yarımağa ile Aşır arasında geçen diyalogta, Yarımağa'nın söylemine göre: ***“Nedeceksin ot, çayırı. Güldene gitti ki sana gün doğdu. Eskiden zordu işin. Şimdi tek karı! Genc karı adamı kocaltmaz. Bak bizimkine bu yıl ki otlar gibi kurudu. Seninki Yelatan yaylası!”*** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 86).

Bu söylemlerde görüldüğü üzere kadınları yeren kullanımların varlığı görülmekle birlikte bu kullanımlardan farklı olarak kadınların kırsal alanda yüceltildikleri kullanıma örnek vermek gerekirse, Kaymakam ile Güülü arasında geçen diyalogta, Kaymakam'ın söylemine göre Ö1: ***“Yaman kadınmışın. Seni Alman savaşına sokmalı. Güülü altta kalır mı.”*** (Kaftancıoğlu, 1993: 263) örneği ise bu durumun somut örneğidir.

Bu romanda da erkekleri yücelten ve bu hususta ataerkil sistemin zihniyetini yansıtan söylemlere örnek vermek gerekirse bu romanda bu kullanımın 20 farklı yerde yer aldığı görülmektedir. Bu hususta geçen söylemlere örnek vermek gerekirse:

Ö1: Bu romanın erkek karakterlerinden Üseyin ve Aşır arasında geçen diyalogta, Üseyin'in erkek çocuğu olmadığı için Yelatan'a yönelttiği söyleme göre: ***“Hay seni yere giresin seni! Sen de Tanrı'nın kulu olsaydın, sana da bir oğul verirdi. Ne diyeceğim ben sana? Tanrı seni seçmiş, ayırmış sıradan!”*** (Kaftancıoğlu, 1993: 7-8).

Ö2: Erkek çocuk isteyen Üseyin'in söylemine göre: ***“Herkesin dileğini veren sensin, yetiren sensin! Kardaşımın sözü bana ölümden artık geldi. Yabana bir oğul ver, ya da al şu varlığını elimden ki, kimseye boyun eğmeyem. Buna da mı gücüm yetmez? Beni sıradan niye seçtin? Ben senin yeşili mi çiğnedim? Kapıma kul-köle olanlar bile söz eder oldu bana. Kurban olduğum Yelatan bir oğul da bana ver, nen eksilir bağından? Niye beni kargar oldun? Diye uzun biir yakarı sıraladı’*** (Kaftancıoğlu, 1993: 8).

Ö3: Güülü ile Adı arasında geçen diyaloglarda, Adı'nın söylemine göre: ***“Göz alıcı. Kars'ı görmüş, şehri öğrenmiş, sevmeyi, sertliği, erkekliği biliyor. ”*** (Kaftancıoğlu, 1993: 40).

Ö4: Yazarın anlatımıyla geçen bir söyleme göre: ***“ Tepedeki koca masada, o masada yiğide dönüyor, binlerce yıl önceye...”***, Burada devam eden olay söylemlerde Güldene'nin zihninden söylemlere göre: ***“Taavv... Sultan Süleyman'a kalmayan dünya... Bu dağın başına bu masadı diken yiğide kalmıyan dünya... Kime kalacak? Bana mı?”, “Yiğit tırpanı***

bir sallayıştta bir araba ot yıkarmış.” , “Bunu uzatmak istedi Güldene, uzatamadı. Çünkü o yiğit.” (Kaftancıoğlu, 1993: 68).

Ö5:Güldene ile Aşır arasında geçen diyalogta Güldene’nin söylemine göre: *”Bu oğlanı da derdime ortak ettim, kalk oğul kalk, kalk yatalım. Biz burada çürüsek, kimse acımaz bize. Yanlarım anam yanlarım... Yatamaz oldum. Benim yerim artık yatak değil, gömüt, gömüt... Gömüt ya, kurban olduğum Yelatan gelip de, yiğitleri, alı-yeşilli gelinlik kızları alıyor.”* (Kaftancıoğlu, 1993: 81).

Ö6: Yarımağa ile Aşır arasında geçen diyalogta Aşır’ın söylemine göre: *”Benimkiler? Bunlar, bunlar! Bunları Allah düşmanıma vermeye... Getirenecek neler çektim. Yemeye gelince hepsi aslan!”* (Kaftancıoğlu, 1993: 88).

Ö7: Cıdık ile Ganiğa arasında geçen diyalogta, Ganiğa’nın söylemine göre: *”Olsun, Cinli Yusuf olsun! Yiğit lakabıyla yaşar! Sen bu yanı bak”* (Kaftancıoğlu, 1993: 172).

Ö8:Gülü, Tombul ve Toygar’ın karısı arasında geçen diyaloglarda Gülü’nün söylemine göre: *”Karılar, oğlunuzu öldürdüm de, elimin kanıyla ocağınıza düştüm bana sıra verin! Bir bölük canın iki tosunu var, onun da biri kötülemiş... Bir eve ulaşam. Ağlıyor, oğlu ölmüş gibi.”* (Kaftancıoğlu, 1993: 195).

Ö9:Gülü, Nezife, İbrahim ve Miyese arasında geçen olay örgüsünde, Gülü’nün söylemine göre: *”Oyy. Ocağın söne Gazo! Ne oldu tosunu? Hanginiz vurdunuz?”* (Kaftancıoğlu, 1993: 196).

Ö10: Derviş Ali’nin semaisini okuyan Gülembere’in söylediği dörtlükten bir kesit olarak geçen söyleme göre: *”Yiğitlik var gider elden.“* (Kaftancıoğlu, 1993: 294).

Ö11:Aşır ve Dudu arasında geçen diyalogta yeni doğan çocuğun adı sorulduğunda Dudu’nun söylemine göre: *”Kız olsaydı daha kötüydü ya!”* (Kaftancıoğlu, 1993: 203).

Ö12: Aşır, Gülü ve İbrahim arasında geçen diyalogta, Gülü’nün söylemine göre: *”Uy seni kocalarının yanına gidesin tez günde. Olmaya ki oğlan ola, o!”* (Kaftancıoğlu, 1993: 204).

Ö13: Gülü ile Elif arasında geçen diyalogta Elif’in söylemine göre: Ö13: *”Ben niye edem kız, ben niye edem? Senin töretmen etti, senin! Oğul çıkarmamışsın, alaşa alaşa... Kazak karısı sensin. Seni vursunlar!* Söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 287).

Ö14:Ataerkil sistemlerde erkeklik olgusu ve erkekler yüceltilmekle birlikte aynı zamanda hane içerisinde toplumsal cinsiyet bağlamında erkek çocuklar daha değerlidir. Bu hususta bu romanda erkekleri yüceltem diğer örneklere yer vermek gerekirse, yazarın anlatımıyla geçen söylemlere göre : *”Arabayla, kardeşi Üseyin’le Çinali’nin düzünde, araba*

taşa ilişiyor, kardeşi:”Sen de Tanrı’nın iyi kulu olsaydın, adam olsaydın, bir oğul da sana verirdi...” diyor. Dönüyor, Yelatan’a önünü çeviriyor:”Al bu varlıyatımı, bana bir oğul ver.” Diyor.“ (Kaftancıoğlu, 1993: 59).

Ö15: Pingeloğlu ile Aşır’ın diyalogunda Aşır’ın söylemine göre : *“Dur hele! Kesmiyor mu? Siz Yelatan’a dua edin, bu itin kızı ”oğlan” çıkartsın. Damı başına yıkarız. Güldene söyledi bunları da.”* (Kaftancıoğlu,1993: 64).

Ö16: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre :*”İkinci çocuk öyle ‘şamatalı’ doğmadı. Güldene dönüp de ne çocuğa, ne doğuma baktı. Hiç mi hiç! Kız doğmuştu, hem Güldene kesmişti baştan:’Benim oğlum bu; isterse arkasından yüz tane çıksa istemem. Sizin olsun. Ocakta yansa kurtarmam.”* (Kaftancıoğlu, 1993: 77).

Ö17: Aşır’ın zihninden geçenleri kahraman bakış açısıyla aktaran yazarın anlatımına göre : *“Aşır’a artık umursamazlık gelmişti. Eskiden de böyleydi ya. Kuraklık ortalığı kasıp kavurucu. Tarlayı da, malı da bir yana attı Aşır. Susuk, şaşkın, ezik! Ara bir, Yelatan’a dönüyor, kırk yılda bir, içinden:”Bana oğul verdin ya, ocağını tütütecek oğul verdin ya, başka bir şey istemem.” Diyor.*“ (Kaftancıoğlu, 1993: 85).

Ö18: Üseyin ile Gülü arasında geçen diyalogta, Üseyin’in Gülü’ye anlattığı masal türündeki söyleme göre : *” Varlıklı bir padişah varmış, onu bilir misin? Hanı damdan dama gezmiş bir gece de cır-cıbil çocuklarını seven, gülen birini görmüş, gelmiş sarayına, karısına demiş ki:”Karı, getir şurdan bir küp altın biz de gülüp eğlenelim” Karısı getirmiş, altını ortaya koymuş. Altına bakmışlar, birbirinin yüzüne bakmışlar. Padişah ertesi sabah hemen kalkmış, demir çarık geymiş de düşmüş yola. Aramış taramış Tanrı’sını bulmuş:”Bana oğul ver.” Demiş... Sizin istediğiniz de buydu. Kocan istedi. Yelatan da sağır değil, gücü de yetmez değil, verdi.”* (Kaftancıoğlu, 1993: 91).

Ö19:Aşır ile Üseyin arasında geçen diyalogta Üseyin’in söylemine göre: *”Gezmez ettin beni el içinde neydem? Tanrı sana da bir oğul verirdi, sen de geçgel biri olaydın.” Diye diye.*“ (Kaftancıoğlu, 1993: 98).

Bu hususta benzer bir örnek olarak, yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre Ö20: *“Kardeşi Üseyin’in “Sen de adam olaydın, Tanrı sana da bir oğul verirdi.” Değişini duydu. Önünü Yelatan, Ulgar, Erdağ, Sepetlidağ’a “Ulu Dağlar’a” dönüşünü, yerlere kapanışını gözünün önüne getirdi.”* söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındır (Kaftancıoğlu,1993: 113).

Bu romanda kırsal alanda kadın yoksulluğunu yansıtan söylemlere örnek vermek gerekirse, yazarın anlatımıyla geçen ve bu romanın kadın karakterlerinden Gülü hakkında yazarın söylediği söyleme göre:”*Ağlıyordu, sızlanıyordu. Köşe-bucak, karanlık dipler*

Gül'ye korkunç geliyordu. Kaçtıyordu, zor atıyordu kendini dışarı. Çiçeğe, yaprağa, yeşile dönüşen dağlara, tepelere, Yelatan'a bakıyordu. Dalını duldalara, duvarlara dayayıp, dalıp gidiyordu ötelere... Babasının tek kızı olduğunu, babasının ölümünü, anasının evlenip gitmesini el kapılarında süründüğünü, gözünü açmadan kaçırılışını, gelinliğindeki tutkularını, yokluğa- yoksulluğa yuvarlanışını yaşıyordu.“ (Kaftancıoğlu, 1993: 299).

Burada devam eden olay örgüsünde Güülü'nün yaktığı ağıdın kıtasının son dizesine göre: **“Boş yuva beklemiş yoz kuşa döndüm anam anaaaam!”** (Kaftancıoğlu, 1993: 299) söylemi de kırsal alanda yaşayan kadının yoksul, çaresiz, biçare vb. gibi sıfatlarla temsile geldiğinin en somut göstergeleri arasındadır.

Ataerkil sistemlerde kadınlara yönelik psikolojik şiddet ve zorbalık fazla görülmektedir. Bu hususta bu romanda ele alındığı üzere ataerkil sistemin zihniyetinin yansımaları olarak ortaya çıkan anlatımlara 2 farklı örneği vermek gerekirse, Ö1: **“Gülü geçen kışın Gülü'sü. Ne akıllandı, ne uslandı. Gene o, gene o! Aşır: ”Artık bunu kovmanın zamanı, otlar yarım, tarlalarım yarıya bölündü, öküzüm-ineğim yok yere devrildi devrildi öldü. Bir kızım vardı gitti, bizi bıraktı, evinden, öz anasından babasından kaçtı. Bana ağzını açmayan Güldene, kapı zagarlarına döndü, gezmez etti beni el içinde.” Diye düşünüyor Aşır.”** (Kaftancıoğlu, 1993: 55). Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre Ö2: **“Cennet Kınalığılde, Güldene komun önünde, Aşır'la Gülü büyük evde savaşa. Oda, cenk, düğün, söz-horata, koğ, geçimsizlik... Aşır'ın yuvasının artık birer direği, merteği oldu. Bütün bir kış Gülü aş-ekmek değil, sopa yedi. Cennet, Aşır, Güldene sopadan yıldı, usandı, aldı, arsızdılar; Gülü; eh! Sopa ona uslanma yerine arsızlık getirdi.“** söylemi de bu durumun somut örnekleri arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 45).

Bu romanda da, kırsal toplumsal cinsiyet bağlamında kız çocuklarının okula gitmesini savunmayan ve istemeyen ve bu hususta toplumsal cinsiyet eşitsizliği oluşturan tutum ve yaklaşımlar söz konusudur. Bu hususta bu konuda örnek vermek gerekirse, yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: **“Zil sesiyle okul çınladı. Öğretmen çıktı, sınıflar boşaldı. Yalnız da çıktı. Öbür kardeşleri vardı büyük sınıflarda. İbrahim 5'te, Ferman 4'te. Miyese okulu çoktan bıraktı. Yaşı ilerlemiş sayılmazdı. Gerçi memeleri koynuna sığmıyordu, ya, yaş 14. Gülü yollamadı okula. Aşır taa baştan istememişti Miyese'nin gitmesini. Münip Öğretmen de koşmadı arkasından.”** söylemi bu durumun somut göstergeleri arasındadır (Kaftancıoğlu, 1993: 265).

Bu romanda da, kadını doğa ile özdeşleştiren ekofeminizmin etkilerini görmek mümkündür. Bu hususta geçen örneklerle yer vermek gerekirse:

Ö1: Yazarın anlatımıyla geçen ve Yelatan köyünü doğa ile özdeşleştiren söyleme göre :”*Yelatan Tanrıydı, cömertti, anaydı.*” (Kaftancıoğlu, 1993: 57).

Ö2: Yazarın anlatımıyla geçen söyleme göre: “*Erkeğin yerini mi almıştı, yoksa gerçek yerinde, asıl yerinde miydi? Su iki tepenin de kız adını taşıması neyi gösteriyordu? Kral Kızı’nın tahtı, Gevre’nin fırını!*” (Kaftancıoğlu, 1993: 80) söylemi de ekofeminizmin varlığının somut örnekleri arasındadır.

4.5. Genel Değerlendirme

Bu bölümde görüldüğü üzere, ilgili yazarların romanlarında kadının yeri ve imajı toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmıştır. Bu romanların söylem analizi toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınarak o dönemin köy edebiyatı romanlarının ataerkil veya anaerkil edebi üsluba sahip olup olmadıkları incelenmiştir. Tezde bahsi geçen yazarların romanlarında ortak özellik olarak ataerkil ideolojiyi yansıtan edebi üslubun ağır bastığı anlaşılmıştır. Bu romanlarda, kırsal alanda toplumsal cinsiyet bağlamında işgücü ve meslek alanlarında farklılığı yansıttıkları görülmektedir. Köy Enstitüsü mezunu yazarlar, karma eğitimi savunan ve karma eğitim çerçevesinde eğitim programı gerçekleştiren Köy Enstitülerinde öğrenim görmelerine rağmen büyük çoğunluğunun bu romanların bir kısmında görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet bağlamında kız çocuklarının eğitim görmesine karşı çıkan, karma eğitimi savunmayan ve bu hususta toplumsal cinsiyet bağlamında eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini savunan tutum ve yaklaşım içerisinde oldukları görülmektedir. İncelenen romanların hepsinde ortak olan kadın figürleri ağırlıklı olarak; üretken, anaç, doğurgan, ezilmiş vb. gibi kadına yönelik sıfatların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Kadına yönelik bu tür sıfatların yanı sıra, incelenen tüm romanlarda görüldüğü üzere kırsal alanda kadının genel olarak kırsal alan ve hane içerisinde ücretsiz aile işçisi, ev hanımı, sevgi dolu, fedakar, cefakar, pasif, erkeğe itaatkar, anaç, ezilen vb. gibi sıfatlarla temsil edildikleri görülmektedir. İlgili yazarların ilgili romanlarında görüldüğü üzere ilgili yazarların hepsi kırsal alanda kadın yoksulluğunu yansıtmalarına rağmen bu yazarlar içerisinde kırsal alanda kadın yoksulluğunu en çok yansıtan yazarların Talip Apaydın'ın ve Ümit Kaftancıoğlu'nun olduğunu söylemek mümkündür. İncelenen romanların sahibi olan yazarlardan Apaydın'ın haricinde yalnızca Ümit Kaftancıoğlu'nun ilgili eserlerinde de kadını doğa ile özdeşleştiren “Ekofeminizm”in varlığını ve etkisini görmek mümkündür.

İlgili yazarların incelenen romanlarının edebi üslup ve söylemlerinde kırsal hayatta yer alan kadınları aşağılayıcı ve kadın düşmanı(mizojini) söylemlere şahit olurken incelenen romanların bazılarında kadınları ailede ve kırsal yaşamda yücelten söylemlere yer vermişlerdir. Bu romanların hepsinde görüldüğü üzere bu tür söylemler genel olarak eril dil olma özelliğine sahip olma özelliğinden dolayı bu yazarların hepsi ataerkil edebi üsluba sahiptirler. İncelenen romanlarda toplumsal cinsiyet bağlamında bu durumun karşılaştırılmalı analizi de yapılmıştır. Bu romanların hepsinde ortak olarak kırsal alanda yer alan genç ve yaşlı kadınlar genellikle kırsal yaşamda tarımda ucuz işgücünde çalışan işçi konumunda olmakla birlikte aile içerisinde ücretsiz aile işçisi konumundadırlar. İncelenen romanların hepsinde ataerkil sistem içerisinde kırsal alanda çalışan erkeği yücelten fakat ücretsiz aile ve

tarım işçisi konumundaki kadını görmezden gelen ve varlığını yok sayan söylemlere rastlanılmaktadır. Bu romanlardaki kadınların eğitim düzeyleri erkeklere göre düşüktür. Bu romanların çoğunda kadınların sosyokültürel açıdan faaliyetlerde bulunmadıklarını görülmektedir ve bundan dolayı da kırsal yaşamda kadınların sosyokültürel yaşamda kadınların gelişmemiş olduklarına şahit oluruz. Bu romanların hepsinde görüldüğü üzere kırsal alanda öne çıkan aile yapıları geniş aile yapısıdır. Bu köy romanlarının hepsinde görüldüğü üzere kırsal alanda aynı inanç, kültür vb. özelliğe sahip evlilikler olarak nitelendirilen “Endogami” evlilikler yakındır. Farklı kültüre, inanca vb. özelliklere sahip biriyle olan evlilikler olarak nitelendirilen “Egzogami” türündeki evlilikler bu tür geniş aile yapılarında görülmemektedir. Buna bağlı olarak bu romanların çoğunda, ataerkil aile yapının geleneği olarak akraba evliliklerinin yaygın olduğu görülmektedir. Bu romanların bir kısmında, kırsal alanda ataerkil sistemin bir yansıması olarak kumalık vb. bir erkeğin birden fazla kadınla yapmış olduğu çok eşli evliliğinden oluşan “polijini” evliliklerin de yaygın olduğu görülmektedir. Bu romanların hepsinde dolayısıyla kırsal alanda geniş aile yapıları içerisinde ezilen ve sömürülen kırsal alanda yer alan kadınların varlığını görmek mümkündür. Bu romanlarda da olduğu gibi, kadını aşağılayan kırsal alanda kadına yönelik şiddetin farklı türlerini içeren söylemlere rastlamak mümkündür. Bu romanlarda ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlar aile ve kırsal yaşam içerisinde erkeklere nazaran daha fazla emek ve işgücü gerektiren yoğun işbölümü ile karşı karşıyadırlar. Bu romanların kadınlar ve çocuklar, tarımda kırsal alanda çalışma hayatında daha aktif olarak anlatılmaktadırlar ve dezavantajlı gruplar içerisinde genelde temsile geldikleri görülmektedir. İncelenen tüm romanlarda, toplumsal cinsiyet bağlamında kırsal alanda erkeklerin ve erkeklik olgusunun yüceltildiğini söylemek mümkündür. Bu romanların tümünde kırsal alanda yer alan genç ve yaşlı kadınlar naif, duygusal, aciz vb. gibi sıfatlarla temsile gelmektedirler. Bu incelenen romanların tümünde kadın bedenini metalaştıran söylemlere rastlamak mümkündür. Bu kadınlarının hepsinin ortak özelliği pasif ve edilgen olmakla birlikte bir kısmının 18 yaş altındalarken çocuk yaşta evlilik gerçekleştirdikleri için çocuk gelin konumunda oldukları görülmektedir. İncelenen tüm köy romanlarında kadın olgusu, kırsal alanda geleneksel hayatın ve anlayışın birer yansımasıdır. Bu romanların büyük çoğunluğunda görülen kadınlar ise genellikle eşlerinin hegemonyası altında pasif bir şekilde öne çıkmaktadırlar. İncelenen tüm romanlarda görüldüğü üzere genç kadınların sayısı yaşlı kadınlara göre daha fazla olmakla birlikte genç kadınların 18-35 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Bu romanların hepsinde kırsal alanda yaşayan tüm köylü kadınlar genellikle gelenekselci, ürkek, duygusal, zavallı, anaç, fedakar ve cefakar, ücretsiz aile işçisi, ezilen, sömürülen, aşağılanan, yerilen,

metalaştırılan, aciz, pasif ve edilgen ve erkek hegemonyası altında itaatkar ve sahiplenilen, ataerkil ideolojiye bağlı bir şekilde sıfat ve figürlerle temsil edilmektedirler. Bu kadınların hayatlarında kendilerine göre oğullarından ve eşlerinden başka hiçbir kimseleri yoktur. İncelenen tüm romanlarda, kırsal alanda hane içerinde “Anne” kavramı önemli bir yer tutmaktadır. İncelenen köy romanlarının büyük çoğunlukla kırsal alanda yer alan kadınlar, geleneksel ve ataerkil aile yapısına bağlı ve itaatkar ve kadın olarak da arabuluculuk vb. gibi görevlerde de yer aldıkları görölmektedir. İncelenen romanlarda yer alan söylemlerin büyük çoğunluğuna bakıldığı zaman erkeklerin yüceltildiğine dair söylemler kadınların yüceltildiğine dair söylemlerden daha fazlayken; kadınların kırsal alanda patriarkal sistem içerisinde yerildiği söylemler ise erkeklerin yerildiği söylemlere göre daha çok fazla olduğu görölmektedir.

Tablo 4.1. İncelenen Romanlarda Kadınları Yücelten ve Yeren Söylemler

ROMANLAR	Kadını yücelten söylemler	Kadını yeren söylemler
R1	-	- Kancıklar –Kız desene! –Mürdüm eriği –Elinin hamuruyla işime karışma – Kehribar gibi –Benim namusumu iki paralık etme.
R2	-	- Bu kaynanam ne cadıymış- Karı sözü fazla dinlenmez! –Bir gün kadını az daha saçından tutup çalacaktım yere. - Karı gibi kaçtı, it oğlu it! -Evlenmemiş kızım olaydı verirdim sana! –Karı gibi ağlar. –Karı gibi kaçtı. –Analı bacılı küfürleiyorlar. –Kız dediğin evde oturur.
R3	- Kız evladı gülden naziktir.	-Bu kızı nişanlamak şart, vermesek bile bir yere bağlamak gerekir. – Taş gibi bir kız alsak, kurtarsak irezillkten! – Taş gibi kancık! – Uzaklara kız veremem! – Ne yatak karısıdır. – Tazeyi severim. - Armudun iyisini her kırdı aylar yermiş. –Benim namusumu iki paralık etme! - Dul karılara düğün yapılsa bile, evlenecek adamın keyfi için yapılır. - Gelin almak kız almaktan iyidir. –Taze gelin - On üçüne basan kız, ya erdedir, ya evde. -Bahusus, gelinin tadı başkadır.-İyiadam eşeğinden, iyi karı döşeginden belli olur. - Dul karıyı dul adamlar alır. –Karı kısmının ağzına kilit. Anahtarı erkekte! -Kocanın her lafına cevap verilmez. Karı kısmı kızmaz...”
R4	-Gümüş gibi bir kızdı. - Olur sarayım. Kadınım oldun!	-Sana verecek kızımız yok. –Benim baldızı alalım sana. –Seni alır kaçarım. –Ben almam varsıl kızı. –Baldızının başlığını isterim senden. –Kancık –Gevrek lokumlar –Bugün ben bir güzel gördüm. –Baldızım az çok hamurlu. – Sarı gibi çıtı pıtı bir şey. –Tini mini bir hanım elini uzattı. –Köy, 30’una varmadan kocatıyor karıları. –Kaymaklar - Kız gibi bir batarya - Baldızım kurudu otura otura - Çok hamurlu avrat - Baldızının başlığını –Solup gitmiş bayanlar -Bir adamın yarısı, karısı. –Kocanın dediği olur.

R5	-Gavurdu;ama mert bir kadındı. -Ne toy bir kız ne akıllı! – Hanım kızım!	- Gül gibi taze dul kız. –Eksik etek. – Bir kız aldık da başımız göğe mi erdi. – Namusunu iki paralık etti. – Karı kısmı kızmaz.- Zavallı Hatçe –Zavalıcık - Gül gibi taze dul
R6	-Yiğitsin, -Yüreklisin -Körpe ceylanım –Yiğit yetişmiş Cemo	- Kendinden izinsiz kocaya varan kızı da dilerse geri alır.-Satılmış kız. –Koklanmış gül gibi. -40 yıllık helalim. –Kızı da dilerse geri alır. –Kızımı vermem. –Başlığını verir uzlaşıyoruz. – Kız almış. –Maldan kız alam. –Kızı 100 tane altına alsa bile. –Karımın namusu sana emanettir. –Kancık(Dişi köpek) –Kızı bana sat –Satmaya götüreceğiz seni –Kulun kölenim senin. –Kimsenin helaline el dokundurmamışım. –Başlık parası –Yanağımın gülü, dudağımın balı - Armudun iyisini her kırdı aylar yermiş. – Güzel körpe kızlar -Çok avrat satın almış.
R7	- Kadınlara el uzatmam!	- Taş gibi bir kız beton gibi bir kız. – Körpe kızlar, taze kokular. –Evde kalmış kız
R8	- Yaman kadınmışsın.	-İtin kızı – Kız olsaydı daha kötüydü ya! – Kancık –Yezid kızı -Bir kız olsaydı alırdım onu. –Kısrak at gibi –Taze gelinlerdi. –Bu da kız(bakire) - Kızoğul(Bakire - Karılar alt yanlarını korusun ki, Tanrı da onların malını koruya! Dağına göre kar. –Eksik etek –Kapı kancığı -Genç karı adamı kocaltmaz. Bak bizimkine bu yıl ki otlar gibi kurudu. - Kocasız karı, şişek karı –Taze karı –Başlık parası –Başlık verelim.-Kahpe kancık –Bir kız olsaydı alırdım onu. –Başına bir sahip arıyordu. –“Yardım edek, erkeğin yok, kocan yok!” - Evde kalmış kız.

Tablo 2.2. İncelenen Romanlarda Erkekleri Yücelten ve Yeren Söylemler

ROMANLAR	Erkekleri yücelten söylemler	Erkekleri yeren söylemler
R1	-İkisi de yiğit! –Yaman adamsın! –Bir erkeklik yap işte! - Bakıyorum da ellerin oğullarına, çıra gibiler vallahi, daha tüyü bitmedik, dünkü bebekler! - Delikanlılar, yeni yetmeler! –Aslanım –Ha yiğitler, ha kardaşlar, ha arşlar –Aslanım –Babayiğit	-
R2	-Ye benim koçum. –Aferin oğlum, aslan oğlum! – Çok yiğit biriydi. –Hadi bakalım yiğidim! –Sen oğlan doğurursun başka ne doğurursun! – Ne zaman adam olacaksınız! –Kocaman aslanlar olacaksınız! –Aslanlarım benim, koçlarım benim! –Siz de yiğitsiniz! –Gördün mü aslanı! –Siz aslansınız, tosunsunuz! –Erkeksizlik, sahihsizlik kolay mı? - Yiğitlik bu değil. Yiğitlik o kadar ucuz değil. Kavga çıkaracak, iki yumruk atacak, iki yumruk yiyecek, erkekliğini kanıtlayacak! –Aslan parçalarım –Aslan gibi –Arslan gibi. - Delikanlı dediğin anasına biraz arka çıkar. – Dağ gibi oğlun var.	-
R3	- Aslanım. –Yiğidin ciğerleri. - Erkeksen çık dışarı! – Onların usulde yiğitlik yoktur. - Usta kardeşim adam ki değerini biliyor. –Olacaksan bir yiğide yar ol Dünya’da. –Yiğit, anasından bir kez doğar. –Mertliğine mert, yiğitliğine yiğit! – Çelik gibi bir adamdır. - Işığı o dürzünün sarayından kaçırın yiğit, kayanın başında yıllarca yattı. Öyle dirayetli bir yiğit! –Çok sarp bir adammışsın. -Erin er olsun da çalının dibi olsun. - Çelik gibi adamdır.”	-
R4	-Yani koçum hiç yorma beni. –Erkek, istediğini yapar. –Erkeğin çirkini olmaz. -Sen Dünya’nın en akıllı insanısın benim erkeğimsin yakışıklı ve de güçlüsün. –Dedim Cafer Efendi erkektir, er geç gelir. –Bak iki tane koçumuz büyüyor. –Yahu siz adam olur musunuz? –Seviyor hovarda adamı. –Söyle bakayım koçum. –Nasılsın bakayım adamım! –Ömrün çok olsun, koçum! –Varsın kızları kurban olsun goçuma –Aslan erkeğim ne yapacağız bunları? –Kurbanım sana erkeğim. –	- Ağabeyim korkağın biridir zaten. –Yuh senin erkekliğine be!

	Varsın kızları kurban olsun goçuma. –Kocanın dediği olur.	
R5	-Erkeksin sen. –Tosunum. – Saygılı, yiğidim benim. –Er gibi saydığım bir yiğidim. – Aslan gibi ağabeyim. –Tosunum. –Aslanım. –Koç –Yuh senin erkekliğine be! Yiğitler. –Bırak yakasını yiğidini. –Aslanoğlusun. - Burhancık daha süt gibi çocuk.	
R6	-Padişahı yiğit paşa –En yiğit olanı. –Yiğit cengaver. -Yiğitlerim –Kardeşlarımın koçları –Yiğit gardaş -Has yiğit – Yiğit oğlan – Yiğit delikanlı – Erin hası –Yiğit dayım – Arslan gibi –Yağız bir adam –Arslan komutanım –Yağız biri – Yiğit arslanıma –Yiğitlik öldü mü? – Erden yiğit olduğunu biliriz.-Koç yiğidim –Yiğidin sözü – Beyimiz mert bir adamdır – Filinta gibi delikanlı - Yiğitliğine güven –Mert isen	
R7	- Her şey erkek için’ düzenine bağlı kadınlar... - Kadınlar, sert, amansız erkekleri çok seviyor olmalı. - Arkadaş, yiğitliğe yakışmaz, arkadaş arkadaş ele dolamaz. - Ulan oğlum siz ne zaman adam olacaksınız? – Koçum! -Ne yapıyorsun koçum? -Değil mi tosunlarım? - İkinizi bir kağına koyacağım sizi. Büyüyeceksiniz, kocaman aslanlar olacaksınız. - Aslanlarım benim, koçlarım benim -Afferin oğullarıma, afferin aslanlarıma –Aslan oğlum –Aslanlarım benim –Vay koçum vay -Gel aslanım – Yiğitsiniz! – “ Her şey erkek için’ düzenine bağlı kadınlar...	
R8	- Sen de Tanrı’nın kulu olsaydın, sana da bir oğul verirdi -Siz Yelatan’a dua edin, bu itin kızı ”oğlan” çıkartsın. -Kurban olduğum Yelatan bir oğul da bana ver, nen eksilir bağından -Göz alıcı. Kars’ı görmüş, şehri öğrenmiş, sevmeyi, sertliği, erkekliği biliyor. –Yiğide kalmayan Dünya...-Yiğit tırpanı bir sallayışta bir araba ot yıkarmış.” –Aslan - Yiğit lakabıyla yaşar. - Bir bölük canın iki tosunu var. - Ne oldu tosuna? -Kız olsaydı daha kötüydü ya! - Oğul çıkarmamışsın, alaşa alaşa -Yiğitlik var gider elden.	

Tablo 4.3. Genel Değerlendirmenin Nicel Veri Analizi

Kriterler	YAZARLAR			
	Y1	Y2	Y3	Y4
Kadının “ücretsiz aile işçisi” ve kırsal alanda “ücretsiz işçi” konumunda gösterilme durumu	R1: 12 R2: 52	R3: 21 R4: 37	R5: 2 R6: 5	R7: 6 R8: 19
Kadınları yeren söylemler	R1: 5 R2: 21	R3: 29 R4: 40	R5: 13 R6: 46	R7: 29 R8: 28
Kadınları yücelten söylemler	R1: - R2: -	R3: 1 R4: 2	R5: 3 R6: 4	R7: 1 R8: 1
Erkekleri yeren söylemler	R1: - R2: -	R3: - R4: -	R5: 2 R6: 1	R7: - R8: -
Erkekleri yücelten söylemler	R1: 20 R2: 14	R3: 12 R4: 15	R5: 19 R6: 51	R7: 7 R8: 21
Polijini örnekleri	R1: - R2: 6	R3: - R4: -	R5: - R6: 2	R7: - R8: 14
Karma eğitimi savunmayan yaklaşım ve tutumlara sahip örnekler	R1: - R2: 1	R3: 11 R4: 2	R5: - R6: -	R7: 2 R8: -
Ekofeminizme sahip örnekler	R1: - R2: 1	R3:- R4:-	R5:- R6:-	R7: - R8: 2
Kadına yönelik şiddet içeren söylemler	R1: 4 R2: 3	R3: - R4: 1	R5: 1 R6: 3	R7: - R8: -

Tablo 4.3.’te ele alınan nicel verileri içeren genel değerlendirme tablosuna göre, bu tezde ele alınan Köy Enstitüsü mezunu yazarlar ve ilgili romanları içerisinde Kadının “ücretsiz aile işçisi” ve kırsal alanda “ücretsiz işçi” konumunda gösterilme durumunu edebi köy romanlarında en az yansıtan yazar Kemal Bilbaşar olmakla birlikte, Kemal Bilbaşar’dan sonra Ümit Kaftancıoğlu, köy romanlarında bu durumu daha az yansıttığı görülmektedir. Ümit Kaftancıoğlu’nun ilgili romanlarında ise diğer yazarlara nazaran erkekleri yücelten söylemlerin kullanımının daha az olduğu görülmektedir. Bu hususta ise Kemal Bilbaşar’ın ilgili romanlarında erkekleri ve erkeklik olgusunu yücelten ve bu doğrultuda ifade eden söylemlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınları yücelten söylemlere ilgili romanlarında en fazla yer veren yazarın ise Kemal Bilbaşar olduğu

görülmektedir. Bu tezde incelenen romanlar içerisinde ise erkeklik ve erkeklik olgusunu en fazla yücelten romanın ise Kemal Bilbaşar’a ait “Cemo” romanı olduğu görülmektedir. Bu tezde ele alınan tüm yazarlarda ve tüm ilgili romanlarda görüldüğü üzere erkekleri yeren ve kadınları yücelten söylemler ise yok denecek kadar azdır. Kadınları ilgili romanlarda en fazla yeren, metalaştıran ve ataerkil edebi üsluba sahip romanların ise en başta Ümit Kaftancıoğlu ve Fakir Baykurt’un ilgili romanlarında ise yer aldığı görülmektedir. Bu hususta ise ilgili romanlarda en fazla Ümit Kaftancıoğlu’na ait “Yelatan” ve Kemal Bilbaşar’a ait “Cemo” romanında kadınların incelenen diğer romanlara nazaran daha fazla yergi ile karşı karşıya kaldıkları, aşağılandıkları ve metalaştırıldıkları görülmektedir. Aynı zamanda kadına yönelik şiddetin tüm türlerini içeren söylemleri ise Ümit Kaftancıoğlu’nun ilgili romanlarında kullanmadığı görülmektedir. Bu romanda ele alınan yazarlar içerisinde bundan dolayı ataerkil tarzda edebi üslupları ise en az kullananın Talip Apaydın’ın sahip olduğu görülmektedir. Fakat kadının kırsal alanda “ücretsiz aile işçisi” ve kırsal alanda “ücretsiz işçi” konumunda gösterilme durumunun en fazla R2 kodlu Talip Apaydın’a ait “Köylüler” romanında olduğu görülmektedir. Yukarıdaki ilgili tabloya göre kadına yönelik şiddet içeren söylemleri romanlarında hiç kullanmayan yazarın ise Ümit Kaftancıoğlu olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Sosyolojik bağlamdaki bir değişiklik, sadece eğitim kurumlarıyla oluşmamakla birlikte, eğitim bu değişimin oluşmasına öncülük ettiği gerçeği yadsınamaz. Eğitim anlayışındaki gerçeklik ve üretici insan yetiştirilmesi gayreti, Köy Enstitülerinin gayretinin katkılarındandır. Köy Enstitülerinin kuruluşundan kapanmasına dek geçen dönemde, enstitülerin, eğitimin yaygınlaştırılması, cumhuriyetin ve ilkelerin benimsetilmesi, kırsal alanda köye göre öğretmen yetiştirerek hem eğitim alanında hem de ziraat alanlarını aktif ve verimli kılabilme yoluyla kırsal alanda köklü değişimler oluşturarak, Köy Enstitüleri var oluş sürecinde önemli ölçüde toplumsal değişimler oluşturma hususunda önemli roller üstlenmişlerdir. 2.Dünya Savaşı (1939-1945) sırasında, Türkiye’de öğretmen yetiştirmek ve kırsal kesimde kalkınmayı sağlamak amacıyla açılan ve kurulan eğitim kurumu niteliğinde olan “Köy Enstitüleri” Türkiye’de o dönemin kırsal alanında eğitim ve ziraat alanında değişim ve dönüşümlere yol açmakla birlikte, Köy Enstitüleri sadece bir okul, kırsal alanda her köye bir öğretmen yetiştirebilecek birer öğretmen okulu değildir. Eğitimle toplum arasındaki karşılıklı ilişki hususunda, Türk düşünürlerine göre çok iyi bildikleri ve çıkar yolu bulunmayan bir problemin, hiçbir ülkede benzeri görülmemiş bir biçimde analiz edilmesinin gerekli kıldığı yepyeni nitelikte bir eğitim sistemi olarak değerlendirilmektedirler. Köy enstitüleri fikri oluşuncaya kadar kırsal alana yönelik gerçek ilgiden kaynaklanan bir yaklaşım olmadığı gerçeği yadsınamaz. Köy enstitüleriyle oluşturulan bu sistem sadece kırsal alanda görülen köy eğitimi için değil, tüm Türk eğitimi için de çok önemli neticeler ortaya çıkarmışlardır. Köy Enstitülerinin toplumsal bazda getirdiği değişimler kuşkusuz bu tezde ilgili yazarların romanlarına da yansımıştır.

Bu tezde görüldüğü üzere Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra tezde bahsi geçen yazarların bahsi geçen romanlarında kadının yeri ve imajı toplumsal cinsiyet bağlamında multidisipliner bir şekilde ele alınmıştır. Bu romanların söylem analizi toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınarak o dönemin köy edebiyatı romanlarının ataerkil veya anaerkil edebi üsluba sahip olup olmadıkları incelenmiştir. Bu çalışmada görüldüğü üzere bahsi geçen yazarların romanlarında ortak özellik olarak ataerkil ideolojiyi yansıtan edebi üslubun ağır bastığı anlaşılmıştır. Bu tezde bahsi geçen yazarların romanlarında edebi üslup ve söylemlerinde kırsal hayatta yer alan kadınları aşağılayıcı ve kadın düşmanı(mizojini) söylemlerine şahit olurken çok az yazar romanlarında kadınları ailede ve kırsal yaşamda yücelten söylemlere yer vermişlerdir. Bu tezde görüldüğü üzere ilgili yazarların romanlarında toplumsal cinsiyet açısından bu durumun karşılaştırılmalı analizi de yapılmıştır.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı veya eşitsizliği, bir toplumun sosyoekonomik ve kültürel yapısından etkilenip şekillenmektedir. Buna bağlı olarak toplumsal gerçekçiliğe sahip Köy Enstitüsü mezunu yazarları Türkiye'nin farklı kültürlerinde doğup, yetişip büyüdüğü için o dönemin edebi üslupları ekosistem ve ekososyoloji kuramları çerçevesinde toplumsal cinsiyet bağlamında Türk Edebiyatı'nda 1945-1980 yılları arasında köy edebiyatı romancılığına farklı yansıdığı noktalarda kadının yerinin de farklılaştığına bu tez aracılığıyla şahit olunmuştur.

Bu tezdeki romanların hepsinde ortak olarak kadınlar genellikle kırsal yaşamda tarımda ucuz işgücünde çalışan işçi konumundadırlar ve aile içerisinde ücretsiz aile işçisi konumundadırlar. Bu romanlardaki kadınların eğitim düzeyleri erkeklere göre düşüktür. Bu romanların çoğunda kadınların sosyokültürel açıdan faaliyetlerde bulunmadıklarını görülmektedir. Bundan dolayı kırsal yaşamda kadınların sosyokültürel yaşamda kadınların gelişmemiş olduklarına şahit olunmaktadır. Bu kapsamda bu ilgili romanlarda yer alan kadınların kırsal alanda yer alan kadınların sosyokültürel açıdan geri ve dezavantajlı konumda oldukları görülmektedir. Bu romanlarda görüldüğü üzere yaşlı kadın tipleri daha az olmakla birlikte genç kadın tipleri daha fazladır ve hepsi pasif ve edilgen bir konumdadırlar. Bu tezde ele alınan Köy Enstitüsü mezunu yazarların hepsi kırsal alanda yer alan genç veya yaşlı tüm kadınları genellikle tüm ilgili romanlarında gelenekselci, erkek hegemonyasına bağlı ve itaatkar, ezilen ve sömürülen, pasif ve edilgen, üretken, doğurgan, ezilmiş, anaç, müspet ev hanımı, duygusal, zavallı vb. gibi sıfat ve figürlerle temsil edildikleri görülmektedir. Bu romanlarda ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlar aile ve kırsal yaşam içerisinde erkeklere nazaran daha fazla emek ve işgücü gerektiren yoğun işbölümü ile karşı karşıyadırlar. Nihai olarak, Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra kırsal alandaki toplumsal değişimlerin kadının aile ve toplum yaşantısına nasıl yansıdığını toplumsal gerçekçiliğe sahip köy enstitüsü mezunu yazarlarının bu romanlarına da yansıdığını söylemek mümkündür. Nihai olarak, Köy Enstitüsü mezunu yazarları çağdaş ve modern bir eğitim yapısına sahip Köy Enstitülerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı örgün ve karma eğitim alsalar da edebi eser türlerinden biri olan romanlarında görüleceği üzere eril dil ve ataerkil edebi üsluba sahip oldukları görülmektedir. Buna bağlı olarak Köy Enstitülerinden mezun olan yazarların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sahip ve ataerkil zihniyete bağlı yazarlar olduğunu da söylemek mümkündür. Bu tezde incelenen romanların büyük çoğunluğunda görüldüğü üzere kadına yönelik fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddetlerin büyük çoğunluğunun varlığına rastlamak mümkündür. Bu romanların hepsinde sosyoekonomik açıdan kırsal alanda yaşayan kadınların büyük çoğunluğunun iktisadi açıdan kırsal alanda kadın yoksulluğu

yaşadıkları görülmektedir. Bu bağlamda bu romanlarda yansıtılan kadınların çok büyük çoğunluğu sosyoiktisadi açıdan dezavantajlı ve geri konumdadırlar. Bundan dolayı bu romanlarda yer alan kırsal alanda yaşayan kadınların çok büyük çoğunluğunu dezavantajlılar grubunda nitelendirmek mümkündür. Bu romanların hepsinde sosyokültürel açıdan toplumsal cinsiyet bağlamında kırsal alanda yer alan kadınların erkeklere nazaran daha geri planda kaldıkları görülmektedir. Kadın faktörü, bu tezde incelemesi gerçekleşen tüm romanlarda görüldüğü üzere ikinci cins sınıfındadır. Bundan dolayı bu tezde incelenen tüm romanlarda görüldüğü üzere, toplumsal cinsiyet bağlamında ataeril sistemin zihniyetinin yansıtıldığını söylemek mümkündür. Nihai olarak, Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra kırsal alandaki toplumsal değişimlerin kadının aile ve toplum yaşantısına nasıl yansıtıldığı toplumsal gerçekçiliğe sahip Köy Enstitüsü mezunu yazarların bu romanlarına da yansıdığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- “Köy Enstitülerinden Yetişen Sanatçılar”. Cumhuriyet Gazetesi, 24 Nisan 1976.
- Akgül, D. (2018). *Talip Apaydın'ın Romanlarındaki Halk Edebiyatı Ve Halk Kültürü Unsurları Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van 100.Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Akın, A., Üner, S., Altan Arslan, Ş., Yıldırım, N., Aslan, D., Erdost T., Paksoy Erbaydar, N., Esin, Ç., Çoşkun, A., Karaca, Ö. (2008). *Kadının Statüsü ve Sağlığı ile İlgili Gerçekler*. (Ed. A. Akın) : T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Apaydın, T. (1961a). *Emmioğlu*. Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Apaydın, T. (1967). *Karanlığın Kuvveti (Köy Enstitüsü Yılları)*. Ararat Yayınevi, İstanbul.
- Apaydın, T. (2016b). *Köylüler*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Atay, H. (2007). *Söylem Analizi Kavramının Yapıları Ve İşlem Akışı*. A.Yüksel., B. Mil., Y. Bilim. (Ed.), Nitel araştırma: neden, nasıl, niçin içinde. Detay Yayıncılık. Ankara, 169-180.
- Aytaç, G. (2005). *Edebiyat ve Medya*. Hece Yayınları, Ankara.
- Aytemiz ve Uygun, B. (2016). *Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. (Yay.haz. Feryal Saygılıgil). Dipnot Yayınları. Ankara, 51-66.
- Bağcı, M. (2002). *Kemal Bilbaşar'ın hayatı ve edebi eserleri üzerinde bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bakırcıoğlu, Z. (1996). *Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı*. 3.Baskı, Ötüken Yayınları, İzmir.
- Bal, D. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış*. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi 1(1), 15-28.
- Başaran, M. (2006). *Memetçik Memet*. İleri Yayınları, İstanbul.
- Bayhan, V. (2013). *Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet*, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Ocak 2012-13.Sayı:63. Yıl:16. Doğu Batı Yayınları. Ankara, 147-164.
- Baykurt, F. (1961a). *Onuncu Köy*. AdamYayınları, İstanbul
- Baykurt, F. (1997b). *Köygöçüren*. Adam Yayınları, İstanbul.
- Baykurt, F. (1999). *Kavacık Köyünün Öğretmeni*. Papirüs Yayınevi, İstanbul.
- Berktaş, F. (2011). *Feminist Teoride Açılımlar, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*. ed. Yıldız Ecevit, Nadide Karkıner. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.

- Bilbaşar, K. (1981a). *Zühre Ninem*. Yazko Yayınları, İstanbul.
- Bilbaşar, K. (2003b). *Cemo*. Can Yayınları, İstanbul.
- Çelik ve Ekşi, H. (2013). *Söylem Analizi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.27(27).İstanbul,99-117.
- Çetin, N. (2013). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap Basımevi, 13. baskı, Ankara.
- Çetin, O.B. (2015).*Eko-feminizm: Kadın- Doğa İlişkisi ve Ataerkillik*. Sosyoekonomi Dergisi. Ocak-Haziran Sayısı 2005-1/050104, Ankara
- Dijk, T. A. (1997). *The Study of Discourse*. T. A. van Dijk (Yay. haz), Discourse as Structure and Process içinde (ss. 1-34). Sage Publications. London, 1-34.
- Doğan, H. (2016). *Türkiye’deki Köy Enstitülerinin Toplumsal Değişmedeki Yeri*. Akademik Düzlemde Köy Enstitüleri Sempozyumu. Dikili Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir.
- Doğramacı, İ. (2010). *Aka Gündüz’ün Romanlarında Kadın Karakterler ve Kadın Sorunları*. Turkish Studies International Periodical For the Languages. Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/3. Summer 2010.
- Doyumğaç, İ. (2018). *Söylem ve Metin Çözümleme*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi 3.Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu bildiri metni. International Journal of Language Academy. Kahramanmaraş.
- Dündar, C. (2000). *Köy Enstitüleri*. İmge Yayınları, Ankara.
- Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal Cinsiyet Temel Kavramlar, Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi*. Faz 2. CEİD Yayınları, Ankara.
- Elliott, R. (1996). *Discourse analysis: exploring action, function and conflict in social texts*. Marketing Intelligence and Planning.14, 6.London, 65.
- Ercan, C. (2014). *Cinsiyetin Toplumsal Rol’deki yeri/Elfriede Jelinek’in Seçilmiş Romanlarında Kadınlık*. Çizgi Yayınları, Konya.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Erginün, İ. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Dergah Yayınları, İstanbul.
- Erol, K. (2006). *Talip Apaydın’ın Roman ve Öykülerinde Kadın ve Sorunları*. İlmî Araştırmalar(21), 87-120.
- Erol, K. (2015). *Hayatı, Sanatı, Roman ve Öyküleriyle Talip Apaydın*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Erseçen, D. ve Tosun, Z. (2015). *Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı*. Kadın Dayanışma Vakfı, Ankara.
- Ertop, K. (1997). *Günümüz Türk Romanı 3*. Milliyet Sanat.238.İstanbul, 13.

- Ertop, K. (1995). *Türk Edebiyatında Yaşlı Tipleri*. Varlık Edebiyat ve Sanat Dergisi, sayı:1054,62. İstanbul, 37-43.
- Giddens, A. (2011). *Sosyolojinin Savunusu: Makaleler, Yorumlar ve Yanıtlar*. (Çev.İ.Kaya). Say Yayınları, İstanbul.
- Goldmann, L. (2005). *Roman Sosyolojisi*. çev. Ayberk Erkay, Birleşik Yayınevi, Ankara.
- Göçgün, Ö. (2011). *Edebiyatımızdan İzler; Araştırma ve İncelemeler*. 2.Cilt. Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Denizli.
- Gürçay, S. (2018). *Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü Romanına Kültür İzleri ve Semboller Bağlamında Bir Bakış*. Aydın Türklük Bilgisi Dergisi. Ankara, 11-27.
- Humm, M. (2002). *Feminist Edebiyat Eleştirisi*, yay.haz. Gönül Bakay, bölüm çev. Belkıs Kılınç. Say Yayınları, İstanbul.
- Kaftancıoğlu, Ü. (1993a). *Yelatan*. Remzi Yayınları, İstanbul.
- Kaftancıoğlu, Ü. (1993b). *Tüfekliler*. Remzi Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, T. (2018). *Köy Enstitülü Yazarlar Biyografisi*. Yayımlanmamış Ders Notları, Manisa.
- Kalfa, B. (2020). *Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi: Ümit Kaftancıoğlu Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kalpakçıoğlu, F. (1981). *100 Soruda Türkiye'de Toplumsal Değişme(1981)*. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Kaplan, R. (1964). *Köy Romanı*. Hisar.43,İstanbul.
- Kaplan, R. (1988). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Kaplan, R. (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. 3. Baskı. Akçağ Yayınları, Ankara
- Karabela, S.(2007). *Fakir Baykurt: Hayatı ve romanları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, E. (2011). *Tonguç ve Eğitim*. Yeniden İmece. Üç Aylık Eğitim, Bilim Sanat ve Kültür Dergisi. Sayı: 31, İzmir.
- Kayır, G. (2005). *Sosyoloji'den Ekososyoloji'ye Doğru Değişen Kuramsal Temeller*. Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi(9). Antalya, 154-176.
- Kıran, Z. Ve Kıran /Eziler A. (2010). *Dilbilime Giriş*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Kirby, F. (1962). *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. İmece Yayınları, Ankara.
- Kirby, F. (2015). *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. Tarihçi Kitabevi, İstanbul.
- Kocabaş, K. (2003). *Köy Enstitüleri ve Yeni Arayışlar*. YKKED Yayınları, İzmir.

- Kocaman, A., Ruhi,Ş., Zeyrek, D., Doltaş, D. ,Bengi-Öner, I. Ve Doğan G. (1996). *Söylem Üzerine*. Hitit Yayınevi, Ankara.
- Koç, T. (2017). *Tayyip Salih'in Romanlarındaki Kadın Karakterler*. Şarkiyat Mecmuası. Sayı:30(Haziran 2017), 71-89.
- Konuk, F. (2007). *Fakir Baykurt' ta kadın imajı: Irazca Kara Kezik Acar*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Mackay, M. (2018). *Roman Nedir*. (Çev. Fazilet Akdoğan Özdemir). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Makal, M. (1967). *Bizim Köy*. Varlık Yayınları, İstanbul.
- Makal, M. (1992). *Bozkırdaki Kıvılcım*. BaşakYayınevi, Ankara.
- Makal, M. (2009). *Köy Enstitüleri ve Ötesi*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Makal, M. (2001). *Köy Enstitüleri ya da Deli Memedin Türküsü*. Güldiken Yayınları. 2. Basım, Ankara.
- Mellor, M. (1992). *Breaking The Boundaries*, Virago Press Ltd, London.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Köy Enstitüleri Öğretim Programı, (1943). *Köy Enstitüleri Öğretim Programı*. Maarif Matbaası Yayınları. Ankara, 7-9.
- Moran, B. (1998). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* 3, yay.haz. Nazan Aksoy, Oya Berk, 4. Baskı. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mutluay, R. (1973). *100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı,1908-1972*. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Nartok, E. (2014). *Köy Enstitüleri Mezunlarının Köy Romanları Üzerine Metinlerarası Bir İnceleme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Neuman, L. (2016). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Örmek, F. (2018). *Kemal Bilbaşar'ın Romanlarındaki Kalıplaşmış İfadeler Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özbay, F. (1984). *Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansıması, Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler*. (Yay. haz. Türköz Erder). Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları. Ankara, 35-68.
- Özdemir, E. (1990). *Örnekli Açıklamalı Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Özpay, A. (2004). *Kemal Bilbaşar'ın romancılığı*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Parlak, E.(2019). *Kadın Çalışmaları Bağlamında Dede Korkut Kitabı'nın İncelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Sallan, S.(2005). *Sosyolojik Bir Bakışla Köy Enstitüleri*, Yeniden İmece, Yeni Kuşak Köy Enstitüler Derneği Dergisi Yayınları. Sayı:9, Kasım. İzmir, 53-57.
- Sallan, S. (2013). *Gönen Köy Enstitüsü Işığı*. Bassaray Matbaası, İzmir.
- Sallan, S. ve Nizam, Ö. (2021). *Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.2021 Sayı:42:Özel Sayı 1.Denizli, 181-198.
- Soysal, E. (1940). *Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi*. C.1. İzmir, 67-70.
- Sürücü, Ö. (2002). Fakir Baykurt Üçlemesinde Kadın. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 7, 365-380.
- Şeker, A. (2017). *Türk Romanında Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın Temsillerine Yönelik Sosyolojik Bir Çözümleme*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt 10. Sayı 54. Kırıkkale, 641-652.
- Şeker, A. (2019). *Kemal Tahir, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'in Romanlarında Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Şeker, A. (2019). *Yaşar Kemal'in Romanlarının Sosyolojik Dokusunu Feminist Edebiyat Eleştirisi Bağlamında Değerlendirmek*. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi. 19.Sayı. İstanbul, 15–35.
- Tonguç, İ.H. (1998). *Kitaplaşmamış Yazıları*, KEÇEV Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Tonguç, İ.H. (2001). *İsmail Hakkı Tonguç*, 1.Güldiken Yayınları,2.Baskı, Ankara.
- Tonguç, İ.H. (2019). *Canlandırılacak Köy*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Tezcan, M. (1994). *Toplumsal Değişme ve Eğitim*. A.U.E.B.F. Yayınları. Ankara, 191.
- Tınmaz, A. (2005). *Fakir Baykurt'un romanlarında şahıslar kadrosu*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Tonkiss, K. (2006). *Analysis text and speech: content and discourse analysis*. C. Seale, (2nd ed.). In. Researching Society and Culture. Sage. London, 367-383.
- UNDP (2019). *United Nations Develoment Programme: Gender Euality Strategy 2019-2022. 2019 Annual Report*, USA.
- Wood, L. A. ve Kroger, R.O. (2000). *Doing discourse analysis: methods for studyingaction in talk and text*. Sage,Londan.
- Yaka, A. (2011). *Sosyal Değişme Türk Modernleşmesi*. Gündoğan Yayınları, İstanbul.

- Yazıcı, H. (2006). *Türkçe'nin sözvarlığı açısından Fakir Baykurt'un Romanları*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, T. (2022). *Her Yönüyle Köy Enstitüleri*. Yeni Kuşak Köy Enstitüler Derneği Yayınları, İzmir.

İNTERNET KAYNAKLARI

- “*Fakir Baykurt Kimdir, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri*”. URL: <https://www.turkedebiyati.org/fakir-baykurt/> (Erişim Tarihi: 15.03.2023)
- “*Kemal Bilbaşar (1910-1983) Edebi Yaşamı ve Kişiliği, Eserleri*”. URL: <https://www.edebiyatogretmeni.org/kemal-bilbasar/> Erişim Tarihi: 15.03.2023).
- “*Köy Enstitüleri*”.URL: http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilar/koy_enstitu.html (Erişim Tarihi:16.02.2023) .
- “*Köy Enstitüleri Kuruluş Amacı Nedir? Köy Enstitüleri Özellikleri*”. URL: <https://www.milliyet.com.tr/molatik/tarih/koy-enstituleri-kurulus-amaci-nedir-koy-enstituleri-ozellikleri-77796> (Erişim Tarihi:16.02.2023).
- “*Köy Enstitüleri Nedir, Ne Zaman Kuruldu, Ne Zaman Kapandı?*”. URL: <https://www.haberturk.com/koy-enstituleri-nedir-koy-enstituleri-ne-zaman-kuruldu-ne-zaman-kapandi-3042992> (Erişim Tarihi: 16.02.2023).
- “*Toplumcu Gerçekçi Edebiyat Akımı ve Özellikleri*”.URL: <https://www.turkedebiyati.org/toplumcu-gercekci-edebiyat/> (Erişim Tarihi: 01.11.2022).
- “*Toplumcu Gerçekçi Köy Romanı*”. URL: <https://www.turkedebiyati.org/toplumcu-gercekci-koy-romani/> (Erişim Tarihi: 01.11.2022).
- “*Ümit İlkan Kaftancıoğlu, Türk Yazar ve Radyo Programcısı*”. URL: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9Cmit_Kaftanc%C4%B1o%C4%9Flu (Erişim Tarihi:15.03.2023).
- Altuğ, F. (2022). *Adnan Benk'in Eleştiri Eylemi*, 07/22. URL: https://www.punctumdergi.com/post/adnan-benk-in-elestiri-eylemi_fatih-altug (Erişim Tarihi: 01.05.2023)
- CEDAW (2005). *Concluding Comments: Turkey. Advance Unedited Version*, URL: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/reports/docs/concludecomments/Turkey.rev.1.pdf> (Erişim Tarihi: 13.10.2023).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI: Eda AKDEMİR	
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise:	Gaziantep İMKB Anadolu Lisesi (2006- 2010)
Lisans Diplomaları :	Akdeniz Üniversitesi, İ.İ.B.F, Uluslararası İlişkiler (2010-2014) İstanbul Üniversitesi AUZEF Sosyoloji (2013-2017) Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon (2016- 2017) Atatürk Üniversitesi Sosyal Hizmet (2014-2018) Anadolu Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık (2015-2019) İstanbul Üniversitesi AUZEF Çocuk Gelişimi (2020-2024)
Yüksek Lisans:	Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet A.B.D (2022- 2024)
Yüksek Lisans Tez Konusu :	Köy Enstitüsü Mezunu Yazarların Romanlarında Kadının Yeri
Dil / Diller :	İngilizce(İyi) Almanca (Orta) Rusça (Orta
BİLİMSEL FAALİYETLER	
“ Türk-Alman Bilimsel İşbirliği Forumu”, AKVAM-Friedrich Ebert Stiftung, Antalya, 2012 “ Kamu Diplomasisi ve Kültürlerarası Diyalog”, KOULİT ,Kocaeli, 2012 “Gençliğin 2023 Girişimcilik Vizyonu Çalıştayı”,Akdeniz Üniversitesi,Antalya,2013 “AB Konferanslar Serisi”, ATSO-AB Bilgi Merkezi-Akdeniz Üniversitesi AB Dökümantasyon Merkezi , Antalya, 2013 “ 3.Antalya Kadın Zirvesi,Medyanın Kadına Yaklaşımı”,21.12.2013,Antalya,2013 “2.Türk-Alman Bilimsel İşbirliği Forumu”,AKVAM-Alice Saloman Hochschule Berlin, Antalya,2013 “ AB Konferanslar Serisi; AB Bilgi Günleri”, ATSO-AB Bilgi Merkezi - Akdeniz Üniversitesi AB Dökümantasyon Merkezi, Antalya, Mayıs 2014 “ Eğitimci Eğitimi”, Kadın Adayları Destekleme Derneği, İstanbul, 2017 “Avrupa Birliği ve Toplumsal Cinsiyet”, Yaşar Üniversitesi, AB Araştırma ve Uygulama Merkezi, Haziran -Eylül 2021 “Türkiye, Balkanlar ve AB İlişkilerinin Bugünü ve Geleceği”, Trakya Üniversitesi Uluslararası Kültürel Etkileşim ve Trakya Üniversitesi Bulgaristan Türkleri Öğrenci Toplulukları, Webinar Konuşmacısı, 9 Mayıs 2022.	

İŞ DENEYİMİ	
Stajlar :	Alternatif Politikalar Merkezi, Çankaya-Ankara (2013) AB Bakanlığı Türk Ulusal Ajansı, Comenius Birimi, Ankara (2014) T.C. Alanya İlçe M.E.M. Hasan Çolak Anadolu Lisesi Stajyer Felsefe Öğretmeni (2017-2018) T.C Antalya Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Stajyer Sosyal Çalışmacı (2017-2018)
Çalıştığı Kurumlar :	Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Siyaset ve Diplomasi Topluluğu Yönetim Kurulu Başkanı /Antalya (2011- 2012) Ne Haber Akdeniz Bölge Gazetesi, Yazı İşleri Müdürü (2016) META TMGDK Gaziantep, TMGD (2018 Mart-Haziran) Marmara TMGDK, Tehlikeli Madde Güvenlik Danışmanı(2019 Nisan- 2022) T.C Antalya Kepez İlçe M.E.M Özel Eğitim Öğretmeni(2019 Eylül- halen) Engelli Eğitim Kültür Sağlık Spor Vakfı Antalya şubesinde gönüllü sosyal hizmet uzmanı 2019 Ekim – Halen)